

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง
Holy Areas in the Ceremony of Nora Roang Khrue of Wat Tha Khae
Province of Phatthalung

ศิริภัทร์ ศรีแก้ว
Siraphat Srikaew

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements for the Degree
Master of Arts in Human and Social Development
Prince of Songkla University
2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เลขหม.	GV1796.N67 t4b 2558
Bib Key	402909
	/ 20 พ.ย. 2560 /

ชื่อวิทยานิพนธ์ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง
ผู้เขียน นายศิริภัสร์ ศรีแก้ว
สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

.....
(ดร.อุทิศ สังข์รัตน์)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณสิทธิ์ ไวกษะวณิช)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ดถวา บุญปรากฏ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ)

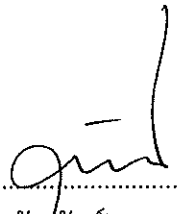
.....กรรมการ
(อาจารย์พิทยา บุขรรัตน์)

.....กรรมการ
(ดร.อุทิศ สังข์รัตน์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และ
สังคม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ดร.อุทิศ สังข์รัตน์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....

(นายศิริภัสร์ ศรีแก้ว)

นักศึกษา

(4)

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....
ศิริแก้ว
(นายศิริภัทร์ ศรีแก้ว)
นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง
ผู้เขียน	นายศิริภัสร์ ศรีแก้ว
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อการสร้างและใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสอบถาม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครูวัดท่าแค ผู้ที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค คนในชุมชนบ้านท่าแค สำนักงานกระทรวงวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครูวัดท่าแค เอกสารเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ใช้ประกอบการวิเคราะห์เนื้อหาร่วมกับ แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และแนวคิดวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างและใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค แบ่งออกเป็นยุคต่างๆตามลักษณะการใช้ ได้ดังนี้ 1) ยุคแรกถือเป็นการสร้างและใช้พื้นที่ การสร้างพิธีกรรมที่เกิดขึ้นตามความเชื่อของชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดท่าแค เกี่ยวกับตำนานต้นโพธิ์ที่ฝั่งกระดูกของขุนศรีศรัทธา และความเชื่อของพิธีย้อยในพิธีกรรมโนราโรงครู การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในยุคนี้ เพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโนราเกี่ยวกับการบูชาครูหมอโนรา การรักษาโรค การสืบต่อโนรารุ่นใหม่ และการใช้พื้นที่ในพิธีกรรมย้อยเป็นไปตามตำนานความเชื่อของชาวบ้าน ได้แก่ โรงพิธี เชื้อน ลานคล้อมหงส์ ต้นโพธิ์ หลักขุนศรีศรัทธาและลานแทงจระเข้ 2) การสร้างและใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในยุคกลาง เป็นยุคที่ริเริ่มมีกระบวนการสร้างความหมายในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นอกจากความเชื่อของโนรา คือ การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นแหล่งเรียนรู้ ใช้การศึกษาเกี่ยวกับประวัติโนรา และการตีความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมชุมชน อีกทั้งใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องมือทำให้ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มมีส่วนร่วม 3) การสร้างและใช้ในยุคสมัยใหม่ การสร้างพื้นที่ใหม่เกิดขึ้นในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยการตีความพิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมชุมชน นำมาสู่การสร้างและใช้ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ การส่งเสริมเป็นวัฒนธรรมชุมชน พื้นที่แหล่งเรียนรู้ พื้นที่สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน พื้นที่ประชาสัมพันธ์พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค การจัดการพื้นที่พิธีกรรมแบบเป็นระเบียบจากการตีความเป็นวัฒนธรรมชุมชน พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคจึงเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ นำมาสู่การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบอื่นๆที่เป็นประโยชน์ แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในตัวพิธีกรรม

Thesis Title	Holy Areas in the Ceremony of Nora Roang Khruue of Wat Tha Khae Province of Phatthalung
Author	Mr. Siraphat Srikaew
Major Program	Human and Social Development
Academic Year	2014

ABSTRACT

This research has the objective to build and use the sacred area in the Nora Roang Khruu Ritual of Tha Khae Temple in Phattalung Province. It is a qualitative study using the method of questioning, investigative interviewing of people who are involved with Nora Roang Khruu of Tha Khae Temple, persons who perform the Nora Roang Khruu ceremony of Tha Khae Temple, people of the Tha Khae community, the Office of the Department of Culture of Phatthalung Province by study from documents that are related to Nora Roang Khruu of Tha Khae Temple and documents about the sacred area. I used the information obtained from the interviews and the involved documents for analysis of the content together with the concept of the sacred area and that of the culture.

I found that the construction and use of the sacred area in the ritual of Nora Roang Khruu of Tha Khae Temple can be divided into the various periods by the manners of using as follows. 1) The first period can be seen as building and using the area. The build up of the ritual that came up according to the belief of the residents who were involved with the sacred area within the Tha Khae Temple. It is about the legend of the Bodhi tree which is the grave of the bones of Khun Si Sattha and the belief of the minor ritual within the ritual of Nora Roang Khruu. The use of the sacred area in this period to be according to the objective of the Nora in connection to the worship of Khruu Mor Nora, the carrying on of the new version of Nora and the use of the area in the minor ritual are according to the legend of the belief of the residents, such as: the Ceremony Room, the Dam, the Khlorng Hong Place, the Bodhi Tree, the Pillar of Khun Si Sattha and the Crocodile Stabbing Place. 2) Building and using the sacred area in the middle period. This is the period in which the process of building significance to the sacred area, additional to the Nora belief, i.e. building the sacred area as a place of learning and knowledge, using it for the study of the history of Nora and interpreting the sacred area as the place for the ritual of Nora Roang Khruu as the community's culture. Besides this the sacred area was used as a tool to the bundle community to a cooperating group. 3) Building and

using in the new period: building the new area happens in the sacred area by interpreting the ritual as community culture. This leads to building and using in the sacred area, such as an area to promote as community culture, an area for learning and knowledge, an area for making an income for the people of the community, an area to give publicity to the ritual of Nora Roang Khruu of Tha Khae Temple, organizing the area for the ritual in an order as for interpreting it as community culture. Thus the ritual of Nora Roang Khruu of Tha Khae Temple uses the sacred area in other ways that are useful, but have no impacts on the sacred area of the ritual itself.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลือของคณะอาจารย์หลายท่านด้วยกันที่ได้ให้คำปรึกษาให้ข้อเสนอแนะและอยู่เบื้องหลังความสำเร็จ ผู้วิจัยถือว่าได้รับประสบการณ์ ที่ได้ทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้สมบูรณ์ ท่านแรก คือ ดร.อุทิศ สังขรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี จากท่านอาจารย์ที่ปรึกษาในการให้คำแนะนำ แก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับเนื้อหา และให้กำลังใจติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิด นับตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีรวมทั้งขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์พิทยา บุขรรัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกตุฉวา บุญปรากฏ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณสิทธิ์ ไวกษะวณิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ คณะกรรมการสอบ ที่ให้คำแนะนำ ชี้แนะและแก้ไขเพิ่มเติมในเนื้อหาจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ได้แก่ คณะโนรา ผู้ที่มีเชื้อสายโนราและชาวบ้านตำบลท่าแคที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดงานโนราโรงครูประจำปี ซึ่งทางผู้วิจัยได้ลงไปศึกษาอย่างใกล้ชิดและเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ลุล่วงไปด้วยดี ทางผู้วิจัยจึงขอขอบคุณอย่างสูง ณ ที่นี้

สุดท้ายนี้สำหรับคุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอบและระลึกถึงคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ ให้ความรัก ความอบอุ่น และให้การสนับสนุนการศึกษาตลอดไป

ศิริภัสร์ ศรีแก้ว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(5)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(8)
สารบัญ	(9)
สารบัญภาพ	(10)
รายงานบทความเพื่อตีพิมพ์และการประชุมวิชาการ	(12)
สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับจากผู้ตีพิมพ์และประชุมวิชาการ	(13)
เนื้อเรื่อง:	
บทนำ.....	1
แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ระเบียบวิธีการวิจัย.....	33
ผลการวิจัย	38
สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	86
บรรณานุกรม	108
บุคลากร.....	114
ภาคผนวก	116
ประวัติผู้วิจัย	167

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แสดงแผนผังสถานที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคยุคแรก.....	55
2 แผนผังแสดงโรงพิธีโนราโรงครุใหญ่วัดท่าแค.....	56
3 พิธีการเหยียบเสนาในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค.....	59
4 พิธีการแก้บน	60
5 ลานทางเข้าในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค.....	60
6 พิธีการคล้องหงส์	63
7 ต้นโพธิ์หรือต้นศรีมหาโพธิ์ ที่ฝั่งกระดุกขุนศรีศรัทธา	64
8 เชื้อนขุนศรีศรัทธา	66
9 แสดงแผนผังโรงพิธีโนราโรงครุวัดท่าแค	70
10 แสดงผังพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง.....	73
11 โรงพิธีที่ก่อสร้างใหม่.....	74
12 โรงพิธีแบบถาวรที่สร้างแล้วเสร็จ	74
13 แสดงผังพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง.....	75
14 หลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรัทธาที่สร้างขึ้นใหม่.....	76
15 พื้นที่รองรับผู้มาร่วมงาน.....	78
16 การแสดงในตอนค่ำหลังเสร็จพิธีกรรมในแต่ละวัน.....	78
17 พิธีคล้องหงส์ในปัจจุบัน	80
18 พิธีกรรมการแหงเข้าในปัจจุบัน.....	81
19 การจัดแสดงเรื่องราว เครื่องใช้ของโนรา.....	81
20 แสดงการจำหน่ายของที่ระลึก.....	83
21 ทางเข้าวัดท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง.....	154
22 โรงพิธีสมัยก่อน.....	154
23 ภาพโรงพิธีปัจจุบัน	155
24 ภายในโรงพิธี	155
25 พิธีกรรมภายในโรงพิธี.....	156
26 การเหยียบเสนา	156
27 หลักขุนศรีศรัทธา	157
28 ประกอบพิธีบริเวณหลักขุนศรีศรัทธา.....	157
29 เชื้อนขุนศรีศรัทธา	158

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
30 การประกอบพิธีภายในเขื่อน.....	158
31 ต้นโพธิ์ที่ฝังกระดูกขุนศรีศรัทธา.....	159
32 พิธีห่มผ้าห่มโพธิ์.....	159
33 ผ้าที่ใช้ในพิธีห่มผ้าห่มโพธิ์.....	160
34 ลานทางจรเข้.....	160
35 พิธีแทงจรเข้.....	161
36 พิธีคล้องหงส์.....	161
37 การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับโนรา.....	162
38 การขายสินค้าของชุมชน.....	162
39 การขายของที่ระลึกเกี่ยวกับโนรา.....	163
40 จัดที่พักไว้สำหรับผู้ที่มาชม.....	163
41 การแสดงภาคค่ำของงานสืบศิลป์ถิ่นโนรา.....	164
42 ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับ ทรงภูมิ ชนะบาล ผู้ให้ข้อมูล.....	164
43 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ หนูจิต ชนะบาล.....	165
44 ร้านทำเครื่องทรงโนรา.....	165
45 ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับช่างทำเครื่องทรง.....	166

รายงานบทความเพื่อตีพิมพ์และการประชุมวิชาการ

1. ศิริภัสร์ ศรีแก้ว และอุทิศ สังขรัตน์. 2556. โนราโรงครุวัดท่าแค: การสืบสานท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์. นำเสนอการประชุมวิชาการระดับชาติ “ผลงานวิจัยและนวัตกรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ครั้งที่ 8 ณ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วันที่ 24 ธันวาคม 2556
2. ศิริภัสร์ ศรีแก้ว และอุทิศ สังขรัตน์. 2557. การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุท่าแค จังหวัดพัทลุง. การตอบรับการได้รับบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วันที่ 5 พฤศจิกายน 2557

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับจากผู้พิมพ์และประชุมวิชาการ

1. การประชุมวิชาการระดับชาติ “ผลงานวิจัยและนวัตกรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ครั้งที่ 8 ณ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วันที่ 24 ธันวาคม 2556 เรื่อง โнораโรงครุวัดท่าแค: การสืบสานท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Sripatum University

ที่ มคป. 0402/30126

13 ธันวาคม 2556

เรื่อง ขอรับการนำเสนอบทความในการประชุมวิชาการ

เรียน คุณศิริภัทร์ ศรีนภัท

ตามที่ท่านได้ส่งบทความจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง “โนราโรงครุวัดท่าแค: การสืบสานท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์” เพื่อนำเสนอในงานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ครั้งที่ 8 ประจำปี 2556 เรื่อง “ผลงานวิจัยและนวัตกรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” (SPU Conference 2013) ในวันที่อังคารที่ 24 ธันวาคม 2556 เวลา 8.30-16.30 น. ณ ห้อง Auditorium 1-2 ชั้น 14 อาคาร 40 ปีศรีปทุม มหาวิทยาลัยศรีปทุม นางเช่น นั้น

ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกรรมการพิจารณาผลงานวิชาการนามบทความเรื่องดังกล่าวแล้ว มีมติเห็นชอบให้นำเสนอบทความในการประชุม ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวข้างต้น และจะตีพิมพ์ในเอกสารประกอบการประชุม ในรูปแบบของ CD-ROM ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.thaneey ปญญาละไฉ)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาผลงานการประชุมวิชาการระดับชาติ
มหาวิทยาลัยศรีปทุม ครั้งที่ 8 ปีการศึกษา 2556

ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพิจารณาผลงาน SPU Conference 2013

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม

โทรศัพท์ 0 2579 1111 ต่อ 1331, 1155, 1262

โทรสาร 0 2579 1111 ต่อ 2187

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ spucon2013@gmail.com

เลขที่ 0402/30126
 วันที่ 13 ธันวาคม 2556
 ที่ มคป. 0402/30126
 โทร. 0 2579 1111 ต่อ 1331, 1155, 1262
 โทรสาร 0 2579 1111 ต่อ 2187
 ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ spucon2013@gmail.com

ที่ 0402/30126
 วันที่ 13 ธันวาคม 2556
 โทร. 0 2579 1111 ต่อ 1331, 1155, 1262
 โทรสาร 0 2579 1111 ต่อ 2187
 ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ spucon2013@gmail.com

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับจากผู้ตีพิมพ์และประชุมวิชาการ

2. การตอบรับการได้รับบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วันที่ 5 พฤศจิกายน 2557 เรื่อง การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแค จังหวัดพัทลุง

ที่ ศธ 0521.1.11/๕14		คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90112
๕ พฤศจิกายน 2557		
เรื่อง ตอบรับการได้รับบทความ เรียน นายศิริภัทร์ ศรีแก้ว		
ตามที่ท่านได้ส่งบทความ เรื่อง การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแค จังหวัดพัทลุง เพื่อตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตามความทราบแล้วนั้น กองบรรณาธิการได้รับบทความของท่านแล้ว และจะนำบทความของท่านเข้าสู่กระบวนการประเมินคุณภาพโดยกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิต่อไป ทั้งนี้ กองบรรณาธิการจะแจ้งผลให้ท่านทราบอีกครั้งหนึ่ง		
จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ		
ขอแสดงความนับถือ		
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาลี สยามยิ่ง) รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติราชการแทน คณบดีคณะศิลปศาสตร์		
งานวิจัย โทรศัพท์/โทรสาร 0-7428-6675 E-mail: waraporn.p00@psu.ac.th		

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้าน หรือการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวภาคใต้ มักจะมีผู้เรียกและเขียนเป็นอย่างอื่นอีกหลายชื่อ อาทิ มโนห์รา มโนรา โนห์รา และโนราห์ ปรีชา นุ่น สุข (2537, น. 2) ซึ่ง เยี่ยมยง สุรกิจ บรรหาร และภิญญา จิตต์ธรรม (2523, น. 43-44) ได้กล่าวไว้ว่า โนรา หรือมโนหรา คำไหนมีมาก่อนกัน แต่มีเรื่องยืนยันในบทกวีพริตเก่าของจังหวัดตรัง และน่าจะ เป็นขุนศรีศรีธา ครูโนราที่กล่าวว่า “คนมักชอบใจ เรียกว่า มโนรามมาแต่แขก จักร้องจักรำ กำพริต ของเพื่อนแปลกแปลก มโนรา มาแต่เมืองแขก มันแปลกไปหาพวกเรา ตัวพี่ละเหวยน้อง เขาเรียกว่า โนราเก่า เขาไม่มาแลเราไปแลสาวสาวหนุ่ม” จึงมีความโนรา เป็นเรื่องใหม่ในความหมายของคำ บุปผาชาติ อุบัติภักธรากร (2552, น. 2) กล่าวไว้ว่า ส่วนคำว่า โนรา เป็นคำเก่า หมายถึง การร้ายรำ ผนวกการขับร้องประกอบดนตรี ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “โนรา” เนื่องจากภาษาไทยถิ่นใต้ไม่นิยมออกเสียงเติมคำว่า “มโนห์รา”

โนราแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเล่นเพื่อประกอบพิธีกรรม และการเล่นโนรา เพื่อความบันเทิง การเล่นเพื่อความบันเทิง หมายถึง การเล่นที่จัดขึ้น เพื่อเน้นความบันเทิงเป็นหลัก ซึ่งให้ความสำคัญกับการรำ การร้องบทเจรจา การขับกลอน การเล่นเป็นเรื่องอย่างละคร และการแข่งขันประชันโรงระหว่างโนราแต่ละคณะ

การเล่นเพื่อประกอบพิธีกรรม หมายถึง การประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า “โนราโรงครู” ผู้มีเชื้อสายโนราอัญเชิญครูหมอโนราและบรรพบุรุษของตนที่ล่วงลับไปแล้วมายังโรงพิธี เพื่อรำลึกถึงพระคุณของครูโนรา ด้วยการรำถวายและถวายเครื่องเช่นสังเวดต่างๆ และเปิดโอกาสให้ผู้มีเชื้อสายโนราได้ทำการแก้บนกับครูหมอโนรา พร้อมทั้งยังมีการประกอบพิธีกรรมอื่นๆในพิธีกรรมโนราโรงครู เช่น การครอบเทริดหรือการผูกผ้าใหญ่¹ ซึ่งเป็นพิธีรับรองความรู้ความสามารถและมอบความเป็นโนราให้แก่โนราผู้เพิ่งหัดรำ และการเหยียบเสน คือ การรักษาเนื้องอกที่ขึ้นจากผิวหนัง หากเนื้องอกมีสีทองเรียกว่า “เสนทอง” ส่วนเนื้องอกสีดำเรียกว่า “เสนดำ” ให้แก่ผู้มีเชื้อสายโนราหรือชาวบ้าน เนื่องจากโนรามีความเชื่อว่าเสนเกิดจากครูหมอโนราหรือตายายทำเครื่องหมายเป็นเสนแก่เด็ก เพราะต้องการให้เด็กผู้นั้นเป็นโนรา โดยผ่านการกระทำของ “ผีเจ้าเสน” หรือ “ผีโองะแขง” (รัฐกานต์ ณ พัทลุง 2554, น. 1)

โนราโรงครูเป็นการแสดงโนราประกอบพิธีกรรมที่ปรากฏอยู่ในวิถีของคนภาคใต้มา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการแสดง 3 ประการ คือ เพื่อเป็นการเคารพบูชาและแสดงความกตัญญูต่อวิญญาณบรรพบุรุษ เพื่อแก้บนหรือแก้เหมรย และเพื่อทำพิธีครอบครูโนราและรักษาโรคต่าง ๆ การแสดงโนราโรงครูแบ่งเป็นการแสดงโนราโรงครูใหญ่ ซึ่งเป็นการแสดงโนราโรงครูสมบูรณ์แบบถูกต้องครบถ้วนตามประเพณี ใช้เวลา 3 วัน 2 คืน และการแสดงโนราโรงครูเล็กหรือโรง

¹ การครอบมือแก่ศิลปินใหม่ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมอันเป็นมิ่งมงคลยิ่งของชีวิตศิลปิน ซึ่งโนราก็หนีไม่พ้นธรรมเนียมนี้ แต่เรียกว่า “พิธีครอบเทริด” หรือ “พิธีผูกผ้าใหญ่” หรือ “พิธีแต่งพอก” หากพิธีนี้จัดขึ้นเมื่อใดก็ตาม จำเป็นต้องมีการรำโนราโรงครูทุกครั้ง

คำครุ เป็นการแสดงเพื่อยืนยันว่าจะมีการจัดโรงครุใหญ่อย่างแน่นอน ใช้เวลาแสดง 1 วัน 1 คืน การแสดงโนราโรงครุซึ่งจัดโดยทั่วไปจะเริ่มในเดือนมีนาคมถึงเดือนกันยายน เริ่มพิธีในวันพุธถึงวันศุกร์ การแสดงโนราโรงครุจะมีองค์ประกอบและรูปแบบการแสดงโนราสมบูรณ์ครบถ้วนทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การรำ การร้อง การแสดงเป็นเรื่อง และการบรรเลงดนตรีประกอบ โนราโรงครุจึงเป็นพิธีกรรมที่ทำให้เกิดศิลปะการแสดงโนราสืบทอดต่อมาอย่างยั่งยืน เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ร่วมประกอบพิธีกรรมโดยเรียบง่ายไม่ซับซ้อนและเข้าถึงพิธีกรรมได้อย่างลึกซึ้ง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537, น. 156-157) กล่าวไว้ว่า โนราโรงครุคงมีมาพร้อมกับการกำเนิดโนรา ซึ่งบางท่านสันนิษฐานว่าเกิดครั้งยุคศรีวิชัย ในตำนานโนราในเขตพัทลุงกล่าวถึงการรำโนราโรงครุว่า เมื่อนางนวลทองสำลีถูกเนรเทศไปติดอยู่เกาะกะซัง (เชื่อกันว่าเป็นส่วนหนึ่งของเกาะใหญ่ในทะเลสาบสงขลา) นางได้อาศัยอยู่กับตาพราหมณ์ ยายจันทร์ ครั้นพระยาสายฟ้าฟาดผู้เป็นพระบิดาได้รับนางคืนกลับเมือง นางได้รำโนราถวายเทวดาและตายายทั้งสอง เป็นการแสดงความกตัญญูทเวทิต่อตายายที่ได้ช่วยเหลือ การรำโนราถวายเทวดาและบูชาตายายของนางนวลทองสำลีครั้งนั้นถือว่าเป็นการรำโนราโรงครุครั้งแรก แต่ทางโนราวัด จันทรเรือง ต.พังยาง อ.ระโนด จ.สงขลา เล่าว่า การรำโนราโรงครุครั้งแรกเป็นการรำของอจิตกุมาร ซึ่งเป็นบุตรนางนวลทองสำลี ตอนเข้าเฝ้าพระยาสายฟ้าฟาด ในพิธีได้พระพี่เลี้ยงที่จัดพลัดพรายกัน ตอนนางนวลทองสำลี ถูกเนรเทศลอยแพ เมื่อพระพี่เลี้ยงกลับมาแล้วก็รำถวาย โดยตั้งพิธีโรงครุ มีเครื่องสิบสองและของกินต่าง ๆ จัดพิธี 3 วัน 3 คืน ครั้นนี้พระยาสายฟ้าฟาดได้ประทานเครื่องดนตรีให้เป็นเครื่องแต่งตัวโนรา เปลี่ยนชื่อนางนวลทองสำลีเป็นศรีมาลา และเปลี่ยนชื่อ อจิตกุมารเป็นเทพสิงสอน

พิทยา บุชราชรัตน์ (2539, น. 150-151) กล่าวไว้ว่า ความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา ครุหมอโนรา คือบูรพาจารย์หรือครุตันโนรา และบรรพบุรุษโนราที่ล่วงลับไปแล้ว บางแห่งเรียกครุ หมอโนราว่า “ตายายโนรา” หรือ “ครุหมอตายาย” ครุหมอโนรามีหลายองค์ตั้งปรากฏในตำนาน โนรา บทกาศครุและบทร้องกลอนของโนรา เช่น ตาหลวงคง จอมเด้าหน้าทอง แม่ศรีมาลา พระเทพสิงห เป็นต้น แต่มีครุหมอโนราที่คณะโนราและชาวบ้านเชื่อว่าเป็นบุคคลสำคัญที่เรียกว่า “พระราชครู” นั้นมี 12 องค์ แบ่งเป็นฝ่ายชาย 6 องค์ ฝ่ายหญิง 6 องค์ ได้แก่ พระเทพสิงห ขุนศรีศรีธธา พระม่วงทอง หม่อมรอง พระยาสายฟ้าฟาด พรานบุญ แม่ศรีมาลา แม่นวลทองสำลี แม่แขนอ่อนฝ่ายขวา แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้าย แม่ศรีดอกไม้ แม่คิ้วเหิน ตั้งปรากฏชื่อในบทเชิญครุ หรือบทชุมนุมครุของคณะโนรา แปลก ชนบาลบ้านท่าแค ตอนหนึ่ง

ราชครูของน้องทั้งสิบสององค์ คำล่งพ่อเชิญเสด็จมา
หญิงทกชายทก อย่าได้ขาดตกเสียงเลยหนา
ฝ่ายหญิงแม่แขนอ่อน แม่ไม่เจ็บไม่ร้อนให้แม่มา
ลูกนั่งเชิญอยู่ใจใจ 28 แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้ายทั้งฝ่ายขวา
ลูกนั่งร้องเชิญแม่นวลทองสำลี พร้อมแล้วแม่ศรีมาลา
แม่นวลทองสำลีแม่ศรีดอกไม้ ลูกลืมเสียไม่ได้ร้องเรียกหา
ขอเชิญแม่เก่าแม่มาเคลื่น 29 ปานี้ลูกเชิญเชิญให้แม่มา
ลูกไหวแม่เจ้าไม่ทันเที่ยง แม่เสียงหวานเสียงเกลี้ยงให้มาหา

แม่จันทูศรีสุหระ แม่เขาเป็นภรรยาของตาม่วงทอง
 แลต้า30โรงครุขุนทว ตายายท่านมาไม่ขัดข้อง
 ร้องเชิญฝ่ายชายตาม่วงทอง ขอเรียกร้องให้พ่อเสด็จมา
 ลูกไหว้ม่วงทองหม่อมรองไม้ฟาด ลูกนั่งประกาศอาราธนา

วิเชียร ณ นคร (2523, น. 89)

โนราโรงครุและพิธีกรรมในโนราโรงครุ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมารวมกลุ่มกัน เพื่อประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อและความศรัทธาร่วมกัน การที่สมาชิกของสังคมมีความเชื่อทางศาสนาเหมือนกัน มีผลทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขึ้นภายในสังคม พิธีกรรมทางความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับชุมชน คือ พิธีกรรมโนราโรงครุ จะมีบทบาทสำคัญในการที่ทำให้ชาวบ้านต่างมีความรู้สึกร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นำมาซึ่งความเป็นเอกภาพและสัมพันธ์ภาพในสังคม เป็นการจัดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมหรือการจัดระบบเครือญาติของชาวบ้านภาคใต้ โดยอาศัยความเชื่อเรื่องครุหม่อโนรา ถือว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านด้านความเชื่อที่มีส่วนในการสร้างพลังชุมชนและความมั่นคงในชุมชน นอกจากนี้การได้มากระทำกิจกรรมร่วมกันในพิธีกรรมโนราโรงครุ ตั้งแต่การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับตายาย กินเลี้ยง รื่นเริงสนุกสนานด้วยกัน เป็นเหตุให้มีการรวมญาติมิตรที่อาศัยอยู่ห่างไกลได้กลับมาพร้อมกันอีกครั้ง การได้กลับมาพบกัน ทำกิจกรรมร่วมกันมีเป้าหมายอันเดียวกัน ก่อให้เกิดเอกภาพและสัมพันธ์ภาพในสังคม ขณะเดียวกันความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ก็ได้รับการปลูกฝังและถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง หล่อหลอมเชื่อมโยงเป็นระบบที่มีโครงสร้างสัมพันธ์กับระบบอื่นของสังคม กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของสังคมไทยและวัฒนธรรมไทยที่อาศัยประเพณีและพิธีกรรมทางความเชื่อในการรวมกลุ่มและสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม

พิธีกรรมโนราโรงครุในปัจจุบันยังกระทำกันอยู่ทั่วไปในภาคใต้ โดยเฉพาะแถบจังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง และสงขลา โดยพิธีกรรมโนราโรงครุที่มีลักษณะ รูปแบบ ขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะพื้นที่ แต่ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพราะผู้มีเชื้อสายโนราและชาวบ้าน เชื่อว่าจังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่กำเนิดโนรา โดยเฉพาะพื้นที่วัดท่าแค จังหวัดพัทลุงนั้น จากคำบอกเล่าชาวบ้านเชื่อว่าได้ต้นโพธิ์อายุหลายร้อยปี เป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธา ผู้ให้กำเนิดการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญของภาคใต้ที่เรียกว่า “โนรา” อีกทั้งมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อย่าง “เขื่อน²” ดังนั้นในแต่ละปี เหล่าผู้มีเชื้อสายโนราเดินทางมาวัดท่าแค เพื่อประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุขึ้นที่วัดท่าแค ซึ่งเป็นพิธีกรรมโนราโรงครุใหญ่ของเหล่าผู้มีเชื้อสายโนราทั่วภาคใต้

บุคคลสำคัญผู้ก่อเกิดโนราโรงครุวัดท่าแค คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร หรือ พระองค์เจ้าชายกลาง เมื่อครั้งได้เสด็จยังวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง จึงได้กำหนดให้วันพุธที่สองของเดือนหกทุกๆปีให้มีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครุขึ้น โดยครั้งแรกท่านได้คิดเรื่องที่จะทำพิธีกรรมโนราโรงครุขึ้น ท่านได้หาข้อมูลทางกรมศิลปกรและหาข้อมูลที่บ่อยาง จังหวัดสงขลา โดยท่านได้ทำการตั้งโรงครุขึ้นที่บ่อยาง จังหวัดสงขลา ในสมัยประมาณพุทธศักราช 2505 หรือ 2506 โดยที่ท่านค้นหาข้อมูลและประวัติความเป็นมาของขุนศรีศรัทธา พอดีตั้งโรงที่บ่อยาง จังหวัดสงขลา

² สถานที่ประดิษฐานรูปเหมือนขุนศรีศรัทธา

ในวันพฤหัสบดี ขุนศรีศรัทธาไปจับทรงท่านเอง แล้วบอกลูกน้องที่มาร่วมงานนั้นว่าไม่ใช่ มาผิดที่ให้ไป สืบหาท่านที่วัดท่าแค ท่านอยู่ที่นั่น จึงมีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูที่วัดท่าแค นับตั้งแต่บัดนั้นจวบจนถึงปัจจุบัน

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคนิยมจัดขึ้น ช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี เริ่มตั้งแต่การไหว้พระภูมิ โรงพิธีพระ แล้วเข้าโรงในวันแรกซึ่งเป็นวันพุธตอนเย็น จากนั้นจึงทำพิธีเบิกโรง ลงโรง กาศครู เชิญครู กราบครู โนราใหญ่รำถวายครู จับบทตั้งเมือง การรำทั่วไป วันที่สองซึ่งเป็นวันพฤหัสบดี ถือเป็นพิธีใหญ่ เริ่มตั้งแต่ ลงโรง กาศโรง เชิญครู เอาผ้าห่มตันโพธิ์ที่เชือกกันว่า เป็นที่เผาและฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธา เช่นไหว้ครูหมอบ ตายายโนราทั่วไปรำถวายครู การรำสอดเครื่องสอดกำไล ทำพิธีตัดจุก ทำพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ พิธีแก้บนด้วยการรำถวายครูและออกพราน พิธีผูกผ้าปล่อย การรำทั่วไปในเวลากลางคืน ส่วนวันที่สาม เริ่มตั้งแต่ลงโรง กาศครู เชิญครู การรำทั่วไป รำบทสิบสองเพลง สิบสองบท เขยียบเสน ตัดผมผีซ้อ รำบทคล้องหงส์ รำบทแทงซ้เป็นอันเสร็จพิธี

สิ่งสำคัญที่ทำให้พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เป็นพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ของเหล่าผู้มีเชื้อสายโนรา คือ การมองในบริบทพื้นที่ของเหล่าผู้มีเชื้อสายโนรา ที่เชื่อกันว่าพื้นที่วัดท่าแคเป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธาและเป็นแหล่งสถิตหรือพำนักของครูโนรา การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแค มีความมุ่งหมายในการจัดเพื่อให้ครูหมอบโนรา หรือตายายโนราทั้งหมดมารวมชุมนุมกัน เพื่อไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนราด้วยเหตุที่โนราเป็นศิลปินที่มีครู ดังนั้นผู้แสดงโนรา ลูกหลาน ตายายโนราจึงถือเป็นธรรมเนียมว่าจะต้องมีการไหว้ครู และแสดงความกตัญญูต่อครู อยู่เสมอ การไหว้ครูทำโดยการรำโรงครูหรือเข้าโรงครูนั่นเอง เพื่อทำพิธีแก้บนหรือ “แก้เหมรย” และทำพิธีอื่นๆเช่น เขยียบเสน ตัดจุก ตัดผมผีซ้อ ต้ออายุและดวงชะตา เป็นต้น นอกจากนั้นศิลปินโนราและชาวบ้านท่าแคหรือชาวใต้ทั่วไปยังเห็นว่าครูโนราของตนที่ล่วงลับไปแล้วมีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีเหตุภัยแก่ตนครอบครัว ญาติมิตร ก็มักจะบนบาน³ขอความช่วยเหลือแก่บรรพบุรุษเหล่านั้นเพื่อครอบเทริด คือ การครอบมือของศิลปินใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมอันเป็นสิริมงคลของชีวิตศิลปินสำหรับโนราวัดท่าแคยังจัดโนราโรงครู เพื่อให้ครูหมอบโนราหรือตายายโนรามาร่วมชุมนุมกันทั้งหมด และครูหมอบโนราหรือตายายโนราได้พบปะ สนุกสนาน รับประทานอาหารเช่นไหว้และเครื่องสังเวยจากลูกหลาน โดยทั่วกัน อีกทั้งยังมีจุดมุ่งหมาย เพื่อปรดการะรับผิดชอบของลูกหลานให้สามารถมาแก้บนหรือทำพิธีกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวกับโนราได้ โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจัดโรงครูที่บ้านของตนเอง โนราโรงครูวัดท่าแคเป็นสถานที่รวมตัวของชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโนราได้มาประกอบพิธีร่วมกัน

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จัดขึ้นโดยใช้ พื้นที่วัดท่าแคเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู เพราะมีหลักฐานบางอย่างที่เชื่อกันว่าเกี่ยวข้องกับโนราและครูโนรา คือสถานที่ที่เรียกว่า “หลักขุนทา” “เขื่อนขุนทา” อยู่ทางทิศใต้ของวัดท่าแคซึ่งเป็นอาณาเขต

³ การที่เรา หวังหรือปรารถนาสิ่งใดแล้ว ก็จะไปอ้อนวอนขอกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่บุคคลผู้นั้นนับถืออยู่ ความเชื่อของโนราเกี่ยวกับครูหมอบโนรา ตายายโนรา

ติดต่อกันและมีสถานที่เรียกกันว่า “โคกขุนทา”⁴ ด้วยความเชื่อที่ว่า ในปี พุทธศักราช 2514 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพรทรงสร้างรูปปั้นขุนศรีศรัทธาและพรานบุญแล้วสร้างศาลาบริเวณพื้นที่เขื่อนขุนทา ขนาด 4X6 เมตร นำรูปเหมือนขุนศรีศรัทธาไปประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ของขุนศรีศรัทธา เพื่อเป็นที่สักการบูชาของคณะโนราและชาวบ้านโดยทั่วไป จากความเชื่อที่เกิดขึ้นครั้งแรกที่บ้านท่าแค โดยขุนศรีศรัทธาเป็นครูคนแรก จรัส บัวขาว (2529, น.1502) จึงจัดให้มีการรำโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแค มีโนราแปลก ชนะบาล ซึ่งเป็นครูอาวุโสของบ้านท่าแคและของจังหวัดพัทลุง เป็นผู้นำที่สำคัญและได้รำติดต่อกันมาหลายปี

นอกจากเขื่อนที่สร้างไว้สำหรับไว้ประดิษฐานรูปเหมือนขุนศรีศรัทธา ยังมีโรงพิธีสำหรับใช้ประกอบในการทำพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคต่างๆ เช่น การรำ การเข้าทรง การเหยียบเสน การครอบเทริด ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกจะสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง 9 คอก(5.5 เมตร) ยาว 11 คอก(6.7 เมตร) มีเสา 8 เสา ไม่ยกพื้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนเสาตอนหน้าและหลังมีตอนละ 3 เสา ส่วนตอนกลางมี 2 เสา ไม่มีเสากลาง หน้าโรงหันไปทิศเหนือหรือใต้เรียกว่า “ลอยหัววัน”(ขวางตะวัน) ไม่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือตะวันตก เพราะเป็นการ “ขวางหัววัน” ตามความเชื่อของโนราที่กล่าวว่าเป็นอัปมงคล เพราะเท่ากับเป็นการขัดขวางความเจริญหรือความมีชื่อเสียง โรงครูวัดท่าแคหันหน้าไปทางทิศใต้ เพื่อหันหน้าเข้าหาศาลาขุนศรีศรัทธา สร้างด้วยไม้ไผ่สีสุก เพื่อเป็นการเอาเคล็ดว่ามีแต่ความสงบสุข หลังคาทำเป็นรูปหน้าจุ่มงด้วยจาก โนราโรงครูวัดท่าแคเป็นการเอาพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ มารวมกันซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม คือ การตั้งศาลพระภูมิและการไหว้ครูโนรา การจัดให้มีพิธีสงฆ์ก่อนการเบิกโรงแสดง การประดับธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นการสะท้อนให้เห็นตามความเชื่อของชาวพุทธแบบชาวบ้านอย่างเด่นชัด ที่มีการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา ลัทธิพราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผีसाเทวดา ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของโนราโรงครูวัดท่าแค

พื้นที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค อีกพื้นที่หนึ่ง คือ ดันโพธิ์ที่ฝั่งกระตูกขุนศรีศรัทธา ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเขื่อนขุนศรีศรัทธา ใช้ประกอบตั้งศาลเพื่อบูชากระตูกขุนศรีศรัทธา และลานสำหรับการแสดงของเหล่าโนราที่ใช้ประกอบการแสดง เช่น การแหงเข้ การคล้องหงส์

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ตามความเชื่อของชาวบ้านเชื่อว่า เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะใช้เป็นพื้นที่สำหรับ การบูชาเคารพครูหมอโนรา ตายายโนรา เพื่อสื่อสารเกี่ยวกับสิ่งลี้ลับ การใช้พื้นที่พิธีกรรมเกี่ยวข้องกับความเชื่อ เพื่อประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบ คติความเชื่อของชาวบ้าน โนรา ได้แก่ โรงพิธี เขื่อน ลานแหงเข้ ลานคล้องหงส์ หลักขุนศรีศรัทธา พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ล้วนเป็นพื้นที่ตามความเชื่อของโนรา และชาวบ้าน เป็นพื้นที่ที่ผลักดันให้คนมีความศรัทธา ความเกรงกลัว ต่อการกระทำต่อพื้นที่ดังกล่าว

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมโนราโรงครู มีการศึกษาที่หลากหลาย อาทิเช่น การศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครู ความสำคัญของโนราโรงครู เป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในบริบทตัว พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มักถูกนำมาใช้ใน

⁴โคกขุนทา เป็นที่ตั้งโรงฝึกหัดศิษย์ของขุนศรีศรัทธา ณ บ้านท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัด พัทลุง ซึ่งมีหลักฐานบริเวณที่เป็นเนินดินในบ้านท่าแค

ความหมายของการอธิบายถึงสถานที่หรือขอบเขตพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือคติความเชื่อต่างๆ ซึ่งหากเข้าใจความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ก็สามารถเข้าใจความสำคัญของสถานที่นั้นๆ ว่ามีความเกี่ยวข้องกับศาสนา พิธีกรรม หรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ดังกล่าวได้ พิทักษ์ จตุชัย (2553, น. 205)

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ได้แก่ พื้นที่โรงพิธี พื้นที่แทงเซ่ พื้นที่คล้องหงส์ พื้นที่ต้นโพธิ์ พื้นที่เขื่อน(ศาลาประดิษฐานรูปเหมือนขุนศรีศรียา) ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวล้วนมีความสำคัญในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การศึกษาในบริบทพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพื่ออธิบายการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคและวิเคราะห์การใช้ประโยชน์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค

คำถามการวิจัย

1. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคถูกสร้างอย่างไร
2. จุดมุ่งหมายการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการสร้างและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

ประโยชน์ของการวิจัย

การศึกษาก่อสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคและการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุ ทำให้สามารถเข้าใจความสำคัญของพิธีกรรมโนราโรงครุ ซึ่งใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ได้แก่ ใช้เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมของชุมชน ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายแก่หน่วยงานของรัฐ เพื่อสืบสานอนุรักษ์ เผยแพร่วัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่น ใช้เป็นข้อมูลเชิงวัฒนธรรมเพื่อศึกษาเรื่องที่ใกล้เคียงกันได้

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลพื้นที่วัดท่าแค เพราะ เป็นพื้นที่กำเนิดโนรา จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน เชื่อว่าได้ต้นไทรอายุหลายร้อยปีเป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรียา ผู้ให้กำเนิด

การแสดงพื้นบ้านที่สำคัญของภาคใต้ที่เรียกว่า “โนรา” อีกทั้งมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อย่าง “เขื่อน” หรือ “สถานที่ประดิษฐานรูปเหมือนขุนศรีศรธา” ดังนั้นในแต่ละปี เหล่าผู้มีเชื้อสายโนราเดินทางมาวัดท่าแค เพื่อประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแค ซึ่งเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ของเหล่าผู้มีเชื้อสายโนราทั่วภาคใต้ ดังนั้นผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล จาก คณะโนรา ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับโนรา และ พระสงฆ์ในพื้นที่วัดท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ชาวบ้านท่าแค

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ศึกษาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ประเด็นการศึกษาการสร้างและใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ได้แก่

1. บริบทชุมชน ที่มาของวัดท่าแค ประวัติโนราโรงครูวัดท่าแค
2. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง
3. การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง
4. การใช้ประโยชน์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง
5. ทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ งานวิจัยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ งานวิจัยเกี่ยวกับ

โนราโรงครู เอกสารเกี่ยวกับ ประวัติโนราโรงครูวัดท่าแค

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน สำหรับการแปลความหมายงานวิจัย ผู้วิจัยจึงได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

วัดท่าแค หมายถึง วัดโบราณวัดหนึ่ง ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ที่ 1 บ้านท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ตำบลท่าแคเดิมชื่อว่า ท่าแพ ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นตำบลท่าแค โดยในสมัยโบราณ พ.ศ.2460 สมัยนั้นที่ตั้งจังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าแคมีสายลำคลองที่กว้างใหญ่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งไหลมาจากเทือกเขาบรรทัด ผ่านลงมาเรื่อยๆ จนถึงตำบลท่าแค ผ่านเลยลงไปถึงตำบลลำปำ จรดทะเลสาบ ในสมัยนั้นการคมนาคมทางบกยังไม่สะดวก ผลิตผลทางด้าน การเกษตรจึงจำเป็นต้องใช้แพหรือเรือเป็นพาหนะในการขนส่ง ตำบลท่าแคมีท่าจอดแพและเรืออยู่บริเวณวัด ราษฎรได้จอดแพหยุดพักอาศัยแรมคืนอยู่ในวัด รุ่งเช้าอีกวันถึงจะเดินทางต่อ เพื่อเข้าสู่เมือง ราษฎรจึงเรียกชื่อท่าจอดแพนี้ว่า ตำบลท่าแพ ประการหนึ่งเป็นคลองที่ใช้ล่องไม้ซุงสำหรับนำไปสร้างเป็นที่อยู่อาศัย

โนราโรงครูวัดท่าแค หมายถึง รูปแบบการแสดงโนราประกอบพิธีกรรมอย่างหนึ่ง โดยพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค มีรูปแบบและขั้นตอนพิธีกรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ แตกต่างจากโนราโรงครูที่อื่นๆ เช่น มีการทำพิธีไหว้พระภูมิ และประกอบพิธีทางพุทธศาสนา ก่อนนำคณะโนราเข้าโรงเพื่อประกอบพิธี และไม่ต้อง ทำพิธีสังครุ เมื่อเสร็จพิธีอย่างโนราโรงครูทั่วไป เพราะเชื่อว่าวัดท่าแค เป็นที่อยู่ของครูโนรา หากทำพิธีตัดเหมราย เมื่อเสร็จพิธีเท่ากับทำพิธีตัดขาดจากครู พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคจึงสิ้นสุด หลังจากทำพิธีแหงเข้ ในวันที่ 3 ซึ่งเป็นวันศุกร์

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง พื้นที่ที่ใช้สำหรับการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ซึ่งเป็นไปตามความเชื่อของคณะโนราโรงครูและชาวบ้าน เชื่อว่าเป็นพื้นที่พิเศษ สำหรับการทำพิธีกรรมพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งภายในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ประกอบด้วย ได้แก่ โรงพิธี เชื้อนขุนศรีศรัทธา ต้นโพธิ์ และลานการแสดงพิธีกรรม ได้แก่ การแหงเข้ การคล้องหงส์

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เป็นการอธิบายถึงการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง และวิเคราะห์การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค โดยผู้วิจัยศึกษาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง พบว่าความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค มีความสำคัญต่อการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เป็นพื้นที่พิเศษที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ เพราะความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณต่างๆ ภายในวัดย่อมนำมาสู่การตีความหมายถึง รูปแบบของพิธีกรรมโนราโรงครู เช่น การเหยียบเสนา การครอบเทริด นิยมกระทำเฉพาะภายในโรงพิธี การแทงเข้ การคล้องหงส์นิยมกระทำบริเวณลานพิธี ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ต่างๆ เป็นกรอบกำหนด รูปแบบ ขั้นตอนของพิธีกรรม จากความเชื่อดั้งเดิมนำมาสู่ การตีความหมายวัฒนธรรมชุมชนของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

ดังนั้นการศึกษาเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยผู้วิจัยพบว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มักถูกนำมาใช้ประกอบความหมายของการอธิบายถึงสถานที่หรือขอบเขตพื้นที่ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือคติความเชื่อต่างๆ ซึ่งหากเข้าใจบริบทความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ก็จะสามารถตีความหมายความสำคัญของสถานที่นั้นๆ ว่ามีความเกี่ยวข้องกับ พิธีกรรมโนราโรงครู หรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ดังกล่าวได้ ดังนั้นผู้วิจัยใช้แนวคิดหลัก 2 แนวคิด คือ แนวคิดวัฒนธรรมและพิธีกรรมโนราโรงครู แนวคิดเรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ นำมาประกอบสำหรับการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ภาคสนาม ประเด็นความสำคัญเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ได้แก่ แนวคิดวัฒนธรรมและพิธีกรรมโนราโรงครู นำมาวิเคราะห์ การตีความหมาย พิธีกรรมโนราโรงครูในแง่มุมต่างๆ ได้แก่ ลักษณะวัฒนธรรม ความสำคัญของวัฒนธรรม เพื่อเชื่อมโยงกับบริบทของพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งการตีความหมายเชิงวัฒนธรรมนำมาสู่การใช้ประโยชน์จากพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครู

การศึกษา พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยจึงนำเสนอความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

ความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

ความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามความหมายเอาไว้หลายประการ อาทิ

แสง จันทร์งาม (2542, อ้างถึงใน พิทักษ์ชัย จตุชัย 2553, น. 205-207) ได้ให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ว่าเป็นอาณาบริเวณที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา ซึ่งมีความหมายเหมือนกับคำว่า “Sacred space”

Elisade (1987, PP. 526-530 อ้างถึงใน ชนาธิป พันทวี 2547, น.156) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นพื้นที่ซึ่งถูกกำหนดขึ้นแตกต่างไปจากที่อื่นๆ และพื้นที่ดังกล่าวมักจะใช้พิธีกรรมทางศาสนา จึงเป็นเหตุให้สถานที่ที่มีความพิเศษไปกว่าพื้นที่ซึ่งถูกกำหนดอื่นๆ โดยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นเกี่ยวพันครอบคลุมถึงสถานที่ที่แตกต่างกันหลายประเภท อาทิ

1. สถานที่ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางศาสนา เช่น วัด
2. สถานที่ธรรมชาติที่ถูกตีความทางความเชื่อ เช่น ภูเขา แม่น้ำ
3. พื้นที่ที่สัมผัสได้ทั้งกายภาพ จินตภาพ และทัศนภาพ

โดยสถานที่บางแห่งกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ก็ด้วยความสำคัญของเหตุการณ์ทางศาสนาที่เกิดขึ้น เช่น เป็นสถานที่กำเนิดของศาสนา หรือบางแห่งมีความศักดิ์สิทธิ์จากสัมพันธ์กับวัตถุศักดิ์สิทธิ์ เช่น กระดุก อัฐิ ธาตุ เป็นต้น หรือในทางวัฒนธรรม พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ก็เป็นเสมือนที่ปรากฏของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ในประเทศอินเดีย แม่น้ำจะมีความศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากเป็นสถานที่ปรากฏองค์พระเจ้า หรือเป็นสถานที่ที่นำไปสู่พระเจ้า และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์บางแห่งก็เกิดขึ้นจากความสำคัญของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่หรือสถานที่นั้นๆ

Brere ton (1987, PP. 157-158 อ้างถึงใน พิทักษ์ชัย จตุชัย, 2553, น. 206) ได้สรุปความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สะท้อนถึงความเชื่อของคนใน แต่ละวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโลกมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยสรุปออกมาเป็นกฎ 3 ข้อ ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (three Role of Sacred Space) ดังนี้

1. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่สื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์
2. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่แสดงพลังหรือพลังงานอันศักดิ์สิทธิ์
3. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นการสมมติโลกแห่งจิตนาการ ในคติความเชื่อในเห็น

ซึ่งความหมายทั้ง 3 ข้อนี้ เป็นเสมือนพื้นที่ทางวัฒนธรรมซึ่งแฝงด้วยโครงสร้างและสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงคติความเชื่อที่แตกต่างกันไปแต่ละสังคมหรือแต่ละท้องถิ่น

ดังนั้น คำว่า “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” จึงมีความหมายถึง บริเวณพื้นที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่มีความเคารพนับถือ หรือมีการใช้บริเวณพื้นที่นั้นๆ เพื่อการประกอบพิธีกรรม ซึ่งอาจเป็นของกลุ่มคนที่อยู่ในบริเวณพื้นที่แถบนั้น หรือกลุ่มคนที่อยู่ห่างไกลออกไปแต่ได้ให้ความเคารพนับถือต่อบริเวณพื้นที่นั้นด้วย เช่นเดียวกับพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ดำเนินการสื่อสารกับสิ่งลี้ลับ เป็นต้น

องค์ประกอบของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

จุฑามาศ สุวิมลเจริญ (2555) ได้อธิบาย ถึงองค์ประกอบของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มีองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ โลกสามัญ (Profane World) และโลกศักดิ์สิทธิ์ (Sacred World) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำมาใช้ในการศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนที่อาศัยอยู่ใน โลกสามัญ (Profane World) ซึ่งปริตดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (2546 อ้างถึงใน จุฑามาศ สุวิมลเจริญ, 2555) ให้ความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ว่าเป็นโลกที่มองเห็นและสัมผัสได้ ซึ่งมีทั้งการเกิดและตาย สุขและทุกข์ โดยนำเรื่องราวที่ถูกบันทึกผ่าน เรื่องเล่า ตำนาน ในอดีตของชุมชนมาผูกโยงเพื่อแสดงความเป็นตัวตนของชุมชน ทั้งนี้ความเชื่อในเรื่องเล่าและตัวตนของชุมชนจะถูกเก็บรักษาไว้ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของบริบทชุมชน โดยสร้างความเชื่อเกี่ยวกับพลังเหนือธรรมชาติและโลกหลังความตาย ซึ่งเป็นโลกที่พระเจ้าและวิญญาณมนุษย์สิงสถิตอยู่ เรียกว่าโลกศักดิ์สิทธิ์ (Sacred World) ซึ่ง Durkheim (1915) ได้กล่าวว่า โลกศักดิ์สิทธิ์และโลกสามัญ เป็นมโนทัศน์อย่างหนึ่งในการพิจารณาระบบความเชื่อและศาสนา เพื่อสัมผัสหรือเข้าถึงโลกศักดิ์สิทธิ์ มนุษย์จึงสร้างพื้นที่เฉพาะสำหรับประกอบพิธีกรรม ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างโลกสามัญของผู้คนกับโลกทางความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติหรือวิญญาณ เรียกว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Place) โดยลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถสังเกตได้จาก 3 ลักษณะ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2542 อ้างถึงใน จุฑามาศ สุวิมลเจริญ, 2555) ได้แก่

1. ลักษณะเชิงพื้นที่ ซึ่งมักอยู่ในตำแหน่งภูมิประเทศที่เด่น อาทิ เนินเขา หรือเป็นสถานที่ที่มีร่องรอยอันไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ศาสนสถานของบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว หรือมีลักษณะทางธรรมชาติที่แปลกประหลาด
2. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่า ชุมชนได้สร้างความหมายให้แก่พื้นที่ที่มีความสำคัญในชุมชน ผ่านการผูกเรื่องราว ตำนาน ในอดีตเป็นเรื่องราวเล่าขานต่อกันมาจนกลายเป็นความเชื่อในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จนถึงปัจจุบัน ซึ่งตำนานได้ผูกโยงความเป็นตัวตนของคนในชุมชนเข้ากับพลังอำนาจบางอย่างที่อธิบายไม่ได้ระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ
3. ร่องรอยกิจกรรมทางศาสนา พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ จะมีร่องรอยหรือสัญลักษณ์ที่ถูกทำให้เชื่อว่า เป็นร่องรอยศักดิ์สิทธิ์ปรากฏอยู่ โดยมีความเกี่ยวข้องกับตำนานในพื้นที่

จุฑามาศ สุวิมลเจริญ (2555 อ้างจาก ปริตดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล) ได้นำแนวคิดของ Weber (1970) มาใช้ในการอธิบายว่า โลกศักดิ์สิทธิ์ได้แทรกซึมเข้ามาอยู่ในธรรมชาติและวิถีชีวิต ตามคติความเชื่อของคนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยสิงสถิตอยู่ตามป่าเขา ต้นไม้ แม่น้ำ ก้อนหิน ในขณะที่เดียวกันศาสนาหลักต่างๆของโลก มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อาทิ วัตถุ หรือสัญลักษณ์บางสิ่งบางอย่าง รวมไปถึงบุคคลบางคนบางกลุ่ม ที่ถูกผูกติดกับสถานที่นั้นถูกนิยามให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิม หรือศาสนาหลักต่างเลือกที่จะสร้างวัตถุและสถานที่ที่เชื่อมโลกสามัญกับโลกศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดแนวทางปฏิบัติทางสังคมและการจัดการเชิงพื้นที่ดังเช่น แนวคิดของ Hughes (2001 อ้างถึงใน สันฐิตา กาญจนพันธ์, 2547, น. 144) เชื่อว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ อาทิ พืช สัตว์ ภูเขา แม่น้ำ หรือสิ่งไม่มีชีวิตอื่นๆ ในธรรมชาติ นำไปสู่การปฏิบัติตามข้อห้ามที่ถูกถ่ายทอดทางความคิด ความเชื่อ ที่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ และเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Geertz (1973 อ้างถึงใน ปริตดา

เฉลิมเผ่า กอนันตกุล, 2546, น. 5) ที่ได้อธิบายถึงสัญลักษณ์ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แสดงถึงความชอบธรรมของกฎระเบียบในสังคมถูกนิยามจากสัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับโลกศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเต็มไปด้วยความหมายที่ซับซ้อน รวมถึงหลักการ และคุณค่าต่างๆ

แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการที่ถูกนำมาใช้สร้างลักษณะและความหมายเหนือธรรมชาติให้แก่ทรัพยากรธรรมชาติ โดยความหมายเหล่านั้นถูกสร้างผ่านระบบความคิดและความเชื่อของชุมชนท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ระบบความเชื่อและศาสนาจึงมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของไทย ที่มีความสำคัญต่อผู้มีเชื้อสายโนรา ชาวบ้านภาคใต้ ดังนั้นการเข้าใจในความหมาย ความสำคัญของวัฒนธรรม ดังมีผู้นิยามความหมายของวัฒนธรรมไว้มากมายอาทิ

แนวคิดวัฒนธรรมและพิธีกรรมโนราโรงครู

ความหมายของวัฒนธรรม (Culture)

วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มนุษย์อยู่ในโลกอย่างมีความสุข จึงเป็นมูลเหตุให้มนุษย์ สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อการดำรงชีวิตและถ่ายทอดไปยังมนุษย์รุ่นหลังต่อไป นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, น. 1058) ให้ความหมายวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำ ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

ความหมายของวัฒนธรรม ตามแนวทางในการศึกษาส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม พ.ศ. 2529 กระทรวงศึกษาธิการ (2539, น. 15) ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

1. วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมเป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกัน สามารถแก้ไขและชาวซึ่งร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมไทย คือ วิถีชีวิตคนไทยได้สั่งสม ปรับปรุงแก้ไข จนถือว่าเป็นสิ่งดีงาม เหมาะกับสภาพแวดล้อม และได้ใช้เป็นเครื่องมือ หรือเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในสังคม

2. วัฒนธรรม คือ มรดกทางสังคมซึ่งสังคมปรับปรุงและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม วัฒนธรรม เกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวทางเดียวกันอย่างต่อเนื่อง ของสมาชิกในสังคมสืบทอดมาเป็นมรดกทางสังคมต่อกันมาจากอดีต หรืออาจเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ หรืออาจรับเอาสิ่งที่เผยแพร่มาจากสังคมอื่น ๆ ทั้งหมดนี้ หากสมาชิกยอมรับและยึดถือแบบแผนประพฤติปฏิบัติร่วมกันก็ย่อมถือว่าเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น

3. วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามวัฒนธรรม ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่ใช้แก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่าย่อมทำให้สมาชิกของสังคมเกิด

ความนิยมและในที่สุดก็อาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม การจะรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้ได้จึงต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมนั้นให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

พระยาอนุমানราชชน (2501, น.18 อ้างถึงใน บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร, 2552 น. 13) กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เรียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนสมัยก่อน สืบต่อกันมาเป็นประเพณี วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะเดียวกันและสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อระเบียบประเพณี

ประยงค์ สุวรรณบุปผา (2539, น. 13) กล่าวว่าวัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต (Way of Life) ในการครองตนครองชีวิต รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีประจำเผ่า ประจำกลุ่ม ประจำชาติของตนต่างวัฒนธรรม (Different Countries, Different Culture) วัฒนธรรมเป็นสมบัติ (Heredity) ที่สืบทอดกันมาและมีพัฒนาการ มีการเปลี่ยนแปลง มีความเจริญงอกงามไปตามยุคสมัยที่ผ่านมา

นิคม มุสิกคามะ (2545, น. 4) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของคน เกิดจากกระบวนการอันซับซ้อนทางสังคมหรือกลุ่มชนโดยรวมเอามิติทางด้านจิตใจ วัตถุ ภูมิปัญญาและอารมณ์เข้าไว้ด้วยกันจนเป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของสังคมนั้น มิใช่เพียงเรื่องของศิลปะและวรรณกรรม หากหมายรวมถึงรูปแบบวิถีชีวิต สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ระบบค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ

ยิ่งยง เรืองรอง (2542, น. 2) กล่าวว่า นักสังคมสงเคราะห์ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า หมายถึงชีวิต (Way of Life) หรือรูปแบบพฤติกรรม (Behavior Patten) ที่มีมนุษย์ได้ประดิษฐ์ คิดค้นขึ้นมาเป็นแนวปฏิบัติหรือแนวพฤติกรรมที่จะใช้ในการติดต่อคบหาสมาคมกันในสังคม ตลอดจนเครื่องมือใช้อาศัย นิเวศสถาน สิ่งก่อสร้าง การประดิษฐ์คิดค้น เป็นต้น สิ่งของหรือสภาพดังกล่าวได้ปรับปรุงดัดแปลงเรื่อยมาเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต การประกอบธุรกิจให้เป็นไปด้วยความสะดวกสบายมีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ตนเองและสังคม

อมรา พงศาพิชญ์ (2549, น. 25) กล่าวว่าวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้นมิใช่เป็นสิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรม หรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือระบบสังคมมนุษย์ สร้างขึ้นมิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ

อรรถพล อนันตวรกุล (2546, น. 5) กล่าวว่าวัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนในการดำเนินชีวิตที่ถือเป็นปฏิบัติร่วมกันในสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ ในสังคมขนาดใหญ่ มักจะมีลักษณะบางอย่างทางวัฒนธรรมร่วมกันอยู่ ขณะเดียวกันก็ยังมีหลากหลายและแตกต่างกันใน กลุ่มสังคมระดับที่เล็กลงไปหรือที่เรียกกันว่า วัฒนธรรมย่อย

ยิ่งเยาวลักษณ์ กระสุนันท์ (2546, น. 11) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความมีวินัยและสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ได้รับการปรับปรุงให้ดีแล้ว เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เป็นแบบแผนพฤติกรรมที่ได้รับการเรียนรู้ซึ่งเป็นแบบแผนที่เปลี่ยนแปลงอยู่เป็นนิจ

ประชิด สกฤษณ์พัฒน์ (2546, น. 8) กล่าวว่าวัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนที่ดีงามในชนบทร่วมกัน วัฒนธรรมบางอย่างเก่าแก่แพร่หลายจนเป็นที่ยอมรับปฏิบัติกันมาในวงกว้างกลายเป็น

ลักษณะประจำของสังคมระดับชาติ จนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เช่น เรื่องการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคนไทย แบบแผนบางอย่างถือปฏิบัติเฉพาะชุมชนหรือท้องถิ่น เมื่อพ้นจากท้องถิ่นไป ความนิยมอาจเปลี่ยนไปด้วย เช่น เรื่องของพิธีกรรม งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น

ชาญ นพรัตน์ และสิทธา มีขอบธรรม (2546, น. 236) กล่าวว่าวัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญงอกงามหรือวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่แสดงถึงความเจริญงอกงามในการอยู่ร่วมกัน

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมหมายถึง เครื่องมือที่แสดงออกถึงความเข้มแข็งเป็นแบบอย่างทางพฤติกรรม ที่เกิดจากการเรียนรู้และเป็นที่ยอมรับปฏิบัติจริง ร่วมกันของสมาชิกในสังคมที่มีสมาชิกจากรุ่นสู่รุ่น สืบทอดต่อเนื่องกันมา เช่น พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง การสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในลักษณะของวัตถุและไม่ใช่วัตถุ แล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ลักษณะวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (ม.ป.ป, น. 11) ได้เสนอลักษณะของวัฒนธรรมไว้ 2 ลักษณะ คือ วัฒนธรรมส่วนที่มองเห็น และส่วนที่มองไม่เห็น (วัฒนธรรมที่เป็นองค์ความเชื่อ หรือคุณค่า) ส่วนที่มองเห็น เช่น การแต่งกาย การแสดง การร้องรำทำเพลงเครื่องถ้วยโอ้อวม เครื่องเย็บปักถักร้อย การวาดเขียน สถาปัตยกรรม พิธีกรรม และพิธีการ ตลอดจนรูปแบบของการทำมาหากิน และการร่วมมือต่าง ๆ ส่วนที่มองไม่เห็น คือ เรื่องคนคิดอย่างไรกับธรรมชาติกับสังคมและกับตัวเอง ซึ่งเรียกว่า “คุณค่า” และตัวคุณค่านี้อาจเป็นกำหนดพฤติกรรมของตนในสังคม

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525, น. 3-12) กล่าวถึง ลักษณะของวัฒนธรรมชุมชนไว้ดังนี้

1. วัฒนธรรมชุมชนมีลักษณะที่เป็นตัวร่วมมากกว่าตัวแปร ลักษณะที่สำคัญที่สุดของวัฒนธรรมชุมชน คือ ลักษณะที่เป็นมรดกร่วมของกลุ่มชน

2. วัฒนธรรมชุมชนมีการสืบทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ

3. วัฒนธรรมชุมชนมีธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงและการประสมประสาน

4. วัฒนธรรมชุมชนมีลักษณะเป็นวิทยาการ

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2531, น.4) กล่าวถึง ลักษณะของวัฒนธรรมชุมชนว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นสิ่งที่รับทอดกันต่อ ๆ มาจากบรรพบุรุษชั่วอายุคนหนึ่งๆต่อกันมา

2. เป็นอมตะหรือสิ่งที่ไม่ตาย

3. ไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้คิด ผู้ประดิษฐ์หรือผู้แต่ง

4. รับทอดกันมาด้วยการบอกเล่า หรือมุขปาฐะ

5. รักษาไว้ด้วยการจดจำหรือปฏิบัติกันต่อ ๆ มา มากกว่าจะรักษาไว้ด้วยการบันทึก

เป็นลายลักษณ์อักษร

ยิ่งยง เรื่องทอง (2542, น. 21-25) กล่าวถึง ลักษณะของวัฒนธรรมชุมชนไว้ดังนี้

1. กำเนิดหรือที่มาของความคิดในการผลิต จะมีลักษณะเป็นแบบประเพณีหรือมีแรงบันดาลใจจากความเชื่อทางศาสนาในท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกลความเจริญทางวัตถุ ย่อมมีความยึดมั่นในประเพณีหรือศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ผลงานทางศิลปหัตถกรรมส่วนใหญ่จึงมีลักษณะเป็นแบบประเพณีซึ่งสร้างขึ้นตามความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อศาสนา

2. มีลักษณะเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเองหรือพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีตเป็นเศรษฐกิจพอเพียงผลิตเพื่อกิน เพื่อใช้เองไม่ต้องพึ่งโลกภายนอก คือ มีการปลูกข้าวเพื่อใช้กินเอง การทอผ้าพื้นเมือง การดำข้าว ไม่มีแรงงานรับจ้างและไม่ใช้แรงงานรับจ้าง

3. ศิลปินหรือปัจเจกชนที่ผลิตหรือสร้างสรรค์งานพื้นบ้านพื้นเมือง มีได้ผลิดงานโดยทำเป็นอาชีพ แต่จะทำงานนั้น ๆ ในเวลาว่างจากอาชีพหลัก คือ การทำไร่ ทำนา

4. เป็นสังคมเคร่งประเพณีและพิธีกรรมที่ยังคงดำรง รักษาวัฒนธรรมแบบท้องถิ่นไว้ได้เป็นสังคมที่อยู่ห่างไกลความเจริญทางวัตถุ โดยอาศัยเกษตรกรรมเป็นเครื่องยังชีพ วิถีชีวิตของชาวชนบทจึงพึ่งพาและผูกพันกับธรรมชาติ ให้ความสำคัญกับประเพณี ในฐานะเป็นสื่อที่อบรมสั่งสอนมนุษย์ให้ตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชีวิต

5. สังคมในท้องถิ่นมิได้อยู่โดดเดี่ยวแยกออกจากสังคมอื่น แต่จะมีความสัมพันธ์กับสังคมใหญ่ที่มีอารยธรรมพัฒนามากกว่า ในขณะที่ยังรักษาลักษณะบางอย่างของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยรับจากเผ่าพันธุ์ของตนไว้ได้ แต่ก็ยอมรับและต้องการนำรูปแบบของวัฒนธรรมแบบเมืองเข้ามาผสมผสาน และเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมของตนอยู่เรื่อย ๆ

6. ผลงานนั้น ๆ ต้องดำรงอยู่ในชุมชน มีความเกี่ยวข้องกับชุมชน และมีบทบาทหน้าที่ทั้งยังเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น ผลงานในท้องถิ่นที่สะท้อนให้เห็นลักษณะความเป็นอยู่สภาพเศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่น

สรุปว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่มีการสะสมขึ้นเป็นมรดกของสังคมนั้น เพื่อสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและมีการสืบสานต่อกันมาสู่คนรุ่นใหม่ที่เกิดมาในสังคม เสริมสร้างสิ่งที่มีคุณค่า คือ วัฒนธรรมที่ยังซ่อนเร้นอยู่ได้หรือไม่ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถประดิษฐ์เสริมสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานของคุณค่าเดิม เพื่อเป็นการสืบสานประเพณี และวัฒนธรรมที่ล้ำและค่อยเสื่อมถอยไป จนในที่สุดมีคุณค่าที่เป็นของเก่าที่ควรเก็บรักษาสืบสานไว้ เช่น พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

ประเภทวัฒนธรรม

ประเภทของวัฒนธรรม คือ วิถีหรือการดำเนินชีวิตของชุมชนหนึ่งซึ่งอยู่ร่วมกันในที่หนึ่งหรือประเทศหนึ่ง มีการแบ่งประเภทวัฒนธรรม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518, น. 9) กล่าวถึง วัฒนธรรม แบ่งออก 4 ประเภทสรุปได้ดังนี้

1. คติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางกฎหมายด้านศาสนาและด้านจิตใจ ซึ่งเป็นเรื่องของคติ แนวทางหรือหลักการดำเนินชีวิต

2. เนติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางกฎหมายหรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความสำคัญเสมอด้วยกฎหมาย คือ บางอย่างแม้ไม่มีกฎหมายห้ามไว้ แต่ถ้าทำเข้าก็เป็นที่รังเกียจของสังคม เป็นที่อับอายขายหน้าเพราะถือว่าเสียหาย

3. วัตถุธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น บ้านเรือน การแต่งกาย เป็นต้น

4. สหธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางด้านสังคม เช่น การติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชนและมารยาทในการพูด เป็นต้น

นอกจากนี้ งามพิศ สัตย์สงวน (2542, น. 53-54) แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) ได้แก่ วัตถุอันเกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคารบ้านเรือน วัด ศิลปกรรม ประติมากรรม ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมทางจิตใจ หรือวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture) เป็นแบบแผนในการดำรงชีวิต และเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติ หรือแนวทางแห่งความคิด ความเชื่อในอุดมการณ์ ศีลธรรมจรรยา ธรรมเนียม ประเพณี ปรัชญา กฎหมาย ภาษาและพิธีการ ต่าง ๆ

2. องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2550, น. 20) แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 สาขา ดังนี้

2.1 สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ฟ้าอนรา วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ละคร ประติมากรรม เป็นต้น

2.2 สาขามนุษยศาสตร์ เช่น ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ ค่านิยมในสังคม เป็นต้น

2.3 สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ การละเล่นต่าง ๆ ฟันดาบ มวยไทย กระบี่ กระบอง เป็นต้น

2.4 สาขาช่างฝีมือ เช่น การทอผ้า การจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องทอง เป็นต้น

2.5 สาขาคหกรรมศิลป์ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การทำอาหาร ความสามารถในการดูแลเด็ก การต้อนรับแขก มารยาทในการกินอยู่ เป็นต้น

อร เกลิมพงษ์ (2543, น. 38) ได้แบ่งวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นชุมชน ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมระดับท้องถิ่นภาคเหนือ
2. วัฒนธรรมระดับท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. วัฒนธรรมระดับท้องถิ่นภาคกลาง
4. วัฒนธรรมระดับท้องถิ่นภาคใต้
5. วัฒนธรรมระดับท้องถิ่นภาคตะวันออก

สรุปว่า ประเภทของวัฒนธรรมแบ่งออกเป็นสาขาต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับวิถีหรือการดำเนินชีวิตของชุมชน หมู่บ้านซึ่งอยู่รวมกันในที่หนึ่งหรือประเทศหนึ่ง

ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเครื่องวัดและเครื่องกำหนดความเจริญ หรือความเสื่อมของสังคม และขณะเดียวกันวัฒนธรรมยังกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชน และต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติมาก ความสำคัญของวัฒนธรรมมีมากดังที่ จารุวรรณ ธรรมวัตร (ม.ป.ป., น. 13) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. วัฒนธรรมช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ มนุษย์พ้นจากอันตรายสามารถเอาชนะธรรมชาติได้เพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาช่วย

2. วัฒนธรรมช่วยเหนี่ยวรั้งสมาชิกในสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันก็ย่อมจะมีความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกัน
3. เป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติ ชาติที่มีวัฒนธรรมสูงย่อมได้รับการยกย่องและเป็นหลักประกันความมั่นคงของชาติ
4. เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยให้ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข วัฒนธรรมทางบรรทัดฐานช่วยจัดระเบียบความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม
5. ช่วยให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองถาวร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าชาตินั้นมีวัฒนธรรมที่ดี

นอกจากนั้นวัฒนธรรมยังเป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ การรักษาเผ่าพันธุ์ คือ การทำนุบำรุงรักษาวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นเครื่องวัดความเจริญก้าวหน้าของเผ่าพันธุ์ผ่านองค์ประกอบต่างๆ โดย นิคม มุสิกะคามะ (2545, น. 5) กล่าวไว้ดังนี้

1. คุณภาพและมาตรฐานการดำรงชีพ
2. คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และวรรณกรรม
3. คุณภาพและมาตรฐานทางด้านระเบียบวินัยทางสังคม
4. คุณภาพและมาตรฐานด้านสุนทรียภาพ
5. คุณภาพและมาตรฐานด้านมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพกับระบบประชาธิปไตย

ไว้ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี เสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันตลอดจนการรวมกลุ่มรวมพลังสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ
2. สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปตามสภาพและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยที่มีวัฒนธรรมชุมชนเป็นตัวกำหนด
3. ให้ความบันเทิงแก่กลุ่มชนในสังคม เช่น การฟังเพลง การร้องเพลง การแสดงมหรสพต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนั้นยังรวมถึงพิธีกรรมที่สืบเนื่องมาจากประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ
4. เป็นเครื่องมือให้การศึกษา ซึ่งเป็นหลักฐานที่สำคัญยิ่งของชีวิต วัฒนธรรมชุมชนได้ทำหน้าที่ให้การศึกษาและอบรมคนในสังคม โดยการสอนให้รู้จักถูกผิด รู้จักรับผิดชอบ ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ และสอนให้ทุกคนประพฤติดี เว้นความชั่ว เพื่อเป็นบรรทัดฐานของสังคม
5. เป็นเครื่องมือพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมให้แก่เยาวชนทั่วไป ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนมีส่วนช่วยได้มากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องของกีฬาและการเล่นของเด็กที่มุ่งเน้นให้เด็กออกกำลังกายและบางอย่างมุ่งให้รู้จักสังเกตและมีไหวพริบ นอกจากนี้ยังฝึกพัฒนาการทางสังคมด้วย

สรุปได้ว่าความสำคัญของวัฒนธรรม คือ เครื่องบ่งชี้แสดงให้เห็นความแตกต่างของบุคคล กลุ่มชน ชุมชน คนกับสัตว์ เป็นตัวกำหนดปัจจัย 4 เป็นตัวกำหนดการแสดงความรู้สึกทางอารมณ์และเป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ รวมทั้งเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงบริบทของชุมชนนั้นๆ

วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือวัดความเจริญ ความเสื่อมของสังคมนั้นๆ อีกทั้งเป็นเครื่องมือให้ชุมชนเกิดการ พัฒนาในด้านต่างๆ เช่น ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านร่างกาย ด้านการศึกษา เป็นต้น

✓การถ่ายทอดวัฒนธรรม

อมรา พงศาพิชญ์ (2537, น. 2018 อ้างถึงใน บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร, 2552 น. 17) เนื่องจากวัฒนธรรม เป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อเป็นสื่อหรือถ่ายทอดจากคนรุ่น ก่อนมายังคนรุ่นหลังจึงมีใช้ระบบสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ หมายความว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้และต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม การถ่ายทอดวัฒนธรรม คือ การสอนคนรุ่น หลังรู้ถึงระบบสัญลักษณ์ของสังคม ซึ่งได้เคยมีการตกลงกันไว้ว่า ประกอบด้วยอะไรบ้าง จำเป็นต้อง สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้นโดยอัตโนมัติ และเมื่อทุกอย่างสอดคล้องกัน หมายความว่า การ ถ่ายทอดทางวัฒนธรรมนั้นดำเนินไปได้อย่างไม่มีปัญหา เช่น การสอนให้ลูกไหว้ ผู้อาวุโส ผู้น้อยไม่ควร ยืนคำศรัทธาผู้ใหญ่ เป็นต้น

ชนิดของศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้

จำแนกได้ดังนี้ (สุธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ 2542, น. 372-37318 อ้างถึงใน บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร, 2552 น. 36)

1. หนังตะลุง เป็นการแสดงประเภทเล่าเรื่องด้วยการเชิดรูปเล่นเงา เล่าเรื่องด้วยบท เจริจา บทบรรยายและใช้บทกลอนประกอบ บทกลอนใช้ทั้งบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร บรรยายฉากและบรรยากาศ สอดแทรกคำสอนและช่วยในการเดินเรื่อง ความสำคัญอยู่ที่นายหนัง (คนเชิด) ลีลาการเชิดมีรูปแบบเฉพาะตัว ต่างกันไปตามลักษณะนิสัยและบทบาท (เช่น เทวดา ยักษ์ มนุษย์ ประเภทเจ้าเมือง ผู้ดี คนชั่ว พระ นาง นักพรต ตัวตลก) มีขนบนิยมในการแสดง
2. โนรา หรือ มโนห์รา เป็นการแสดงเป็นคณะ เน้นการรำและการรอดบทกลอน อาจเล่นเป็นเรื่องประกอบเล็กน้อย มีการรำท่าแม่บท ท่าบท (ดีท่าประกอบคำร้อง) แสดงปฏิภาณ กลอนสดและมีการเล่นเฉพาะอย่างเช่น เขียนพราย แหงเข้ คล้องหงส์ มีรูปแบบของการแต่งกายที่ แน่นนอน มีขนบนิยมในการแสดงอย่างพิสดาร
3. เพลงบอก เป็นการแสดงบทกลอนโดยมีฉันทลักษณ์เฉพาะ มีจังหวะและลีลาใน การร้องขับ มีลูกคู่รับ อาจร้องขับเดี่ยวหรือร้องโต้ตอบกัน ร้องขับเป็นเชิงพรรณนาเหตุการณ์ ขับสดดี หรือใช้ไหวพริบแก้คำอวดคารมกัน ไม่มีการรำหรือการแสดงประกอบ
4. ลิเกป่า มีชื่อเรียกต่างกันไปตามท้องถิ่น ลิเกบก ลิเกแขกแดง ลิเกรำมะนา ก็เรียก เป็นการแสดงที่มีตัวละครประกอบ มีการร้อง รำ และแสดงท่าทางตามเนื้อเรื่องคล้ายลิเกหรือละคร นิยมกันมากในภาคใต้ฝั่งตะวันตก
5. ร้องเงาะแบบชาวบ้าน ในจังหวัดภาคใต้ฝั่งตะวันตก เรียกว่า “หล้อแห่งัง” หรือ หล้อแห่งัง” มีการรำเต้นประกอบจังหวะและร้องรำน่าประกอบ เป็นการละเล่นของชาวบ้านที่นิยมกัน มากในเขตสี่จังหวัดภาคใต้และภาคใต้ฝั่งตะวันตก การเล่นร้องเงาะแบบนี้คล้ายกับการรำวง มีการรำ เป็นคู่ ๆ (ชาย-หญิง) จับคู่เป็นแถว หญิง-ชาย ยืนหันหน้าเข้าหากัน รำหมุนเป็นวงไปแบบรำวง ชาย-หญิงผลัดเปลี่ยนกันร้องบทกลอนตามจังหวะดนตรี มีเนื้อความตอบโต้กันทำนองเพลงมีหลายทำนอง

เช่น เมาะอี๋นัง (นางสนม) อาเนาะตีติ (ลูกเลี้ยง) ซาลินดั่ง (สไบเฉียง) ฯลฯ ดนตรีมีกลองแขก ฉิ่งและไวโอลิน

6. ร้องเงี้ยวแบบราชสำนัก มีทำนองเด่นแตกต่างกันไปตามลักษณะเพลง ไม่มีการร้องประกอบ เป็นร้องเงี้ยวประเภทราชสำนักที่ดัดแปลงมา นิยมเล่นกันในจังหวัดปัตตานี มีทำนองที่เป็นแบบฉบับแน่นอน

7. สีละหรือซีละ เป็นการรำแสดงท่าต่อสู้มือเปล่าหรือต่อสู้ด้วยกริช ตามแบบศิลปะมลายู

8. กาทลอ เป็นการแสดงดนตรีล้วน นิยมแสดงในงานศพ

9. สวดมาลัย เป็นการสวดประกอบทำนองแบบสวดคฤหัสถ์ของภาคกลางมีการออกทำประกอบ

10. หนังตะลุงคน หรือ หนังโขน เป็นการแสดงเลียนแบบหนังตะลุง แต่ใช้คนจริงแสดงแทนรูปหนังตะลุง ไม่ต้องใช้จอ ตัวแสดงแต่ละตัวร้องบทและเจรจาเอง ส่วนใหญ่ผู้แสดงจึงต้องเป็นคนที่เชิดหนังตะลุงเป็น การแสดงชนิดนี้เพิ่งมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แล้วนิยมกันต่อมาแต่มีไม่มากนัก เพราะต้องอาศัยการรวมคณะจากผู้ที่มีความชำนาญพิเศษ

11. มะโย่ง เป็นการละเล่นของชาวไทยมุสลิม จัดอยู่ประเภทละคร มีลักษณะการแสดงคล้ายโนรา คือ มีทั้งการร้องบท การรำ การเจรจา และเล่นเป็นเรื่อง มีตัวตลก

12. ซัมเบ็ง เป็นนาฏศิลป์แบบหนึ่งของชาวไทยมุสลิมนิยมเล่นกันใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลีลาการเต้นคล้ายคลึงกับร้องเงี้ยว มักแสดงในโอกาสต้อนรับแขกสำคัญของท้องถิ่นหรือเมื่อมีงานรื่นเริง

13. ลิเกฮูลู เป็นการเต้นโต้นคารมและแสดงปฏิภาณ เป็นคำกลอนของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ ทำนองเดียวกับลำตัดของไทย มีรำมะนาเป็นเครื่องให้จังหวะ ภาษาที่ใช้ในบทร้องเป็นภาษามลายูท้องถิ่น

14. โนราหอย เป็นการแสดงจำลองแบบโนรา แต่การแต่งกายทำอย่างง่าย ๆ จากเปลือกหอย หรือใบไม้ เครื่องดนตรีก็ใช้อย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตองในการแสดง บางที่เรียกว่า “โนราชีเมา” หรือ “โนราโกลน” ยังมีแสดงกันอยู่บ้างในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และสตูลในบางท้องถิ่น

15. โตะคริม หรือ นายมนต์ หรือ ลิมิน เป็นการแสดงดนตรีประกอบคำบูชาครูหมอ ตายายหรือวิญญาณบรรพบุรุษ มักมีการประทับทรงที่คนทรง บางถิ่นเรียกว่า “โตะคริม” บางถิ่นเรียกว่า “นายมนต์”

16. คำตัก คือ การขับร้องเป็นบทกลอนเพื่อตักเตือนเจ้านาค (ไม่เหมือนกับกรล่อมนาค) จะต้องเป็นนาคที่บวชเป็นครั้งแรก มีการขับร้องทั้งตอนที่อยู่ที่บ้าน อยู่ในวัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนนำเจ้านาคเวียนรอบโบสถ์ มีแม่เพลงและลูกคู่รับ บทที่เป็นคำเตือนจากผู้หญิงอาจใช้แม่เพลงเป็นผู้หญิง

17. ลอแก เป็นการละเล่นแบบโบราณของชาวไทยมุสลิม มีการรำเต้นออกทำทางคล้ายโขนแต่ไม่สวมหน้ากากหรือหัวโขน มีการลอกหน้าเล่นต่าอย่างน่าเกลียดน่ากลัวผู้แสดงอาจมี 1-2 คน เป็นชายล้วน ดนตรีมีขอ 3 คัน กลองแขก 1 ใบ และฉิ่ง 1 ใบ

18. สลาเปะ เป็นการละเล่นพื้นเมืองโบราณของชาวไทยมุสลิม คล้ายพวงวณิพก ผู้เล่นมีคนเดียว มือสีซอ ปากขับร้องมีทำนองคล้ายการแห่

19. อาแวลุตง เป็นการแสดงประกอบนิทานปรัมปราที่เกี่ยวกับสัตว์ ผู้แสดงแต่งตัวเหมือนสัตว์แสดงกิริยาอาการเลียนแบบสัตว์ เดินไปตามจังหวะ ดนตรีมีซอ 1 คั่นกลองแขก 1 ใบ ฆ้อง 1 ใบ และมีคนขับร้องต่างหาก

20. วายังเซียม หรือ หนึ่งตะลุงสยาม เป็นการแสดงหนึ่งตะลุงแบบไทยภาคใต้แต่คนแสดงเป็นชาวไทยมุสลิม ใช้รูปหนังแบบรูปหนังตะลุงของเรา แต่พากย์เป็นภาษามลายู เครื่องดนตรีใช้ดนตรีแขกประสม คือ ปี่ชวา (ซุนา) และฆ้อง

21. เพลงนา เป็นการเล่นกลอนโต้ตอบแก่กรรมกันระหว่าง ชาย –หญิงนอกจากจะนิยมเล่นกันในท้องถิ่น ขณะทำนาแล้ว ยังนิยมเล่นในงานเทศกาลหรืองานมงคล มีแม่เพลงและมี “ท้ายไฟ” คอยสอดเสริม คล้ายลูกคู่

22. เพลงเรือ เป็นการละเล่นขับบทกลอนประกอบการพายเรือ ในเทศกาลชักพระหรืองานกฐินคล้ายกับการเห่เรือของภาคกลาง เรือแต่ละลำมีแม่เพลงประจำลำ พายเรือเทียบเคียงเล่นกลอนโต้ตอบกัน

23. มหาชาติทรงเครื่อง เป็นการแสดงลิเกแบบพื้นเมือง เรื่องมหาเวสสันดรชาดก สลับการเทศน์มหาชาติ ตามเนื้อเรื่องในแต่ละกัณฑ์ ต่อจากที่พระเทศนาที่กัณฑ์นั้น ๆ จบลงเพื่อให้ผู้ฟังเทศน์เปลี่ยนบรรยากาศ และดึงดูดให้ผู้รักชอบความบันเทิงหันมาสนใจการฟังเทศน์ฟังธรรม

24. ดาระ เป็นการละเล่นของชาวจังหวัดสตูล ซึ่งรับมาจากวัฒนธรรมไทยมุสลิมมีการรำและร้องประกอบ คล้ายกับร้องเงี้ยวแบบชาวบ้าน

25. แดบบ เป็นการละเล่นในสมัยโบราณโดยใช้บทกลอนอันมีฉันทลักษณ์เฉพาะโต้ตอบवादคารมกัน ศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้หลายอย่างเล็กน้อยและหายสาบสูญไป เช่น สลาเปะ ลอแก บางอย่างหลงเหลืออยู่น้อยเต็มที เช่น กาหลอ โต้ะคริม โนราหอย เพลงนา เพลงเรือเป็นที่น่าสังเกตว่าศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เสื่อมความนิยมหรือหายสาบสูญไปแล้วส่วนใหญ่เป็นประเภทที่ไม่สนองต่อความต้องการของผู้ชม และมักเป็นพวกที่ไม่พัฒนารูปแบบของตัวเองบางอย่างใช้แต่เฉพาะในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ ซึ่งพื้นสมัยส่วนศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่คงอยู่ได้ส่วนใหญ่จะมีการพัฒนาตัวเองไปตามความเจริญของสังคม เช่น หนึ่งตะลุง โนรา เป็นต้นศิลปะการแสดงพื้นบ้านบางอย่างเป็นอาชีพที่ทำรายได้ค่อนข้างสูง

สรุปว่า ชนิดของศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้มีการจำแนกออกมาหลายชนิด เนื่องจากภาคใต้มีหลากหลายเชื้อชาติ หลากหลายชุมชน จึงเกิดศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้มากมาย แต่การแสดงบางชนิดได้มีการผสมผสานระหว่างเชื้อชาติ เช่น วายังเซียมหรือหนึ่งตะลุงสยาม เป็นการแสดงหนึ่งตะลุงแบบไทยภาคใต้แต่คนแสดงเป็นชาวไทยมุสลิม ใช้รูปหนังแบบรูปหนังตะลุงของเรา แต่พากย์เป็นภาษามลายู เครื่องดนตรีใช้ดนตรีแขกประสม คือ ปี่ชวา (ซุนา) และฆ้องสะท้อนเห็นถึงการแลกเปลี่ยน ผสมผสานวัฒนธรรม

ประวัติโนรา

เรื่องราวใดๆ ก็ตามที่มีขึ้น เกิดขึ้นในอดีตอันยาวนานมาแล้วก็ย่อมจะหาความชัดเจนได้ยาก เพราะในสมัยโบราณวิทยาการในด้านการเขียน การบันทึก ยังไม่เจริญก้าวหน้าเหมือนปัจจุบัน จะรู้จะทราบได้จากคำบอกเล่าจากปากหนึ่งไปสู่อีกปากหนึ่ง ถ่ายทอดกันเป็นเช่นนี้เรื่อยมา เมื่อระยะเวลาเวลานานเข้า และจากปากบุคคลหลายๆ บุคคลก็ย่อมจะทำให้เนื้อความที่เป็นจริงผิดเพี้ยนกันไป เช่นเดียวกับการแสดงโนรา การแสดงโนรามีความเก่าแก่ และสืบทอดกันมานานทำให้ประวัติที่เล่าต่อกันมาถูกเปลี่ยนแปลงตามความคิด ความเชื่อของแต่ละกลุ่มจนเกิดตำนานที่เล่าต่อกันมามีแตกต่างกัน ออกไปจากตำนานและเอกสารต่างๆ ที่มาจากหลายตำนานทำให้ประวัติความเป็นมาของโนรามีหลายตำนานผิดเพี้ยนกัน จนกลายเป็นตำนานหลายตำนาน ดังนี้

ตำนานที่ 1 วิเชียร ณ นคร (2523, น. 75-77) เล่าโดยขุนอุปถัมภ์นรากร(โนรา พุ่มเทวา) อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ความว่า พระยาสายฟ้าฟาดเป็นกษัตริย์ครองเมือง ๆ หนึ่ง มีชายชื่อนางมาลา มีธิดาชื่อนวลทองสำลี วันหนึ่งนางนวลทองสำลีสุบินว่ามีเทพธิดามารายำให้ดู ทำรำมี 12 ท่า มีดนตรีประโคม ได้แก่ กลอง ทับ โหม่ง ฉิ่ง ปี และแตระ นางให้ทำเครื่องดนตรี และให้รำตามที่สุบินเป็นที่ครึกครื้นในปราสาท วันหนึ่งนางอยากเสวยเกสรบัวในสระหน้าวัง ครั้นนางกำนัลเก็บถวายให้เสวย นางก็ทรงครรภ์แต่ยังคงเล่นรำอยู่ตามปกติ วันหนึ่งพระยาสายฟ้าฟาดเสด็จมาทอดพระเนตรการรำของธิดา เห็นนางทรงครรภ์ทรงซักไซ้เอาความจริง ได้ความว่าเหตุเพราะเสวยเกสรบัว พระยาสายฟ้าฟาดไม่ทรงเชื่อ และทรงเห็นว่านางทำให้อัปยศ จึงรับสั่งให้เอานางลอยแพพร้อมด้วยสนมกำนัล 30 คน แพไปติดเกาะกะซัง นางจึงเอาเกาะนั้นเป็นที่อาศัย ต่อมาได้ประสูติโอรสทรงสอนให้โอรสรำโนราได้ชำนาญ แล้วเล่าเรื่องแต่ทนมหลังให้ทราบ

ต่อมาขุนน้อยซึ่งเป็นโอรสของนวลทองสำลี ได้โดยสารเรือพ่อค้าไปเที่ยวรำโนรายังเมืองพระอัยกา เรื่องเล่าลือไปถึงพระยาสายฟ้าฟาดฯ ทรงปลอมพระองค์ไปดูโนรา เห็นขุนน้อยมีหน้าตาคล้ายพระธิดา จึงทรงสอบถามจนได้ความจริงว่าเป็นพระราชนัดดา จึงรับสั่งให้เข้าวัง และให้อำมาตย์ไปรับนางนวลทองสำลีจากเกาะกะซัง แต่นางไม่ยอมกลับ พระยาสายฟ้าฟาด จึงกำชับให้จับมัดขึ้นเรือพามา ครั้นเรือมาถึงปากน้ำจะเข้าเมือง ก็มีจระเข้ลอยขวางทางไว้ลูกเรือจึงต้องปราบจระเข้ ครั้นนางเข้าเมืองแล้ว พระยาสายฟ้าฟาด ได้ทรงจัดพิธีรับขวัญขึ้น และให้มีการรำโนราในงานนี้โดยประทานเครื่องต้น อันมีเทริด กำไลแขน ปิ่นหน่ง สังวาลพาดเฉียง 2 ข้าง ปีกนกแอ่น หางหงส์ สนับเพลลา ฯลฯ ซึ่งเป็นเครื่องทรงของกษัตริย์ให้เป็นเครื่องแต่งตัวโนรา และพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่ขุนน้อยราชนัดดาเป็นขุนศรีศรีธธา ตำนานกระแสนี้ยังมีเล่าเป็นคำกาพย์ไว้ด้วย

ตำนานที่ 2 อุดม หนูทอง (2542, น. 3897-3899) กล่าวถึงตำนานเล่า โดยโนราวัดจันทร์เรื่อง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ความว่า ท้าวมหัทธิศิลป์ นางกัญญาเกสีเจ้าเมืองปัญญา มอบราชสมบัติให้เจ้าสีบสาย ราชโอรสขึ้นครองแทน โดยแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพระยาสายฟ้าฟาด และมอบพี่เลี้ยงให้ 6 คน ชื่อนายทอง นายเหม นายบุษย์ นายวงศ์ นายตัน และนายทัน โดยแต่งตั้งให้แต่ละคนมีบรรดาศักดิ์และหน้าที่ดังนี้ นายทองเป็นพระยาหงส์ทองตำแหน่งทหารเอกฝ่ายขวา นายเหม เป็นพระยาหงส์เหมราช ตำแหน่งทหารเอกฝ่ายซ้าย นายบุษย์เป็นขุนพิจิตบุษบา ตำแหน่ง

ปลัดขวา นายวงศ์เป็นพระยาไกรยวงศา ตำแหน่งปลัดซ้าย นายตันเป็นพระยาหริตันปัญญา ตำแหน่งขุนคลัง และนายทัน เป็นพระยาโกนทันราชาให้เป็นใหญ่ฝ่ายปกครอง

เจ้าพระยาสายฟ้าฟาด มีชายาชื่อศรีตอกไม้ มีธิดาชื่อนวลสำลี นางนวลสำลีมีพี่เลี้ยง 4 คน คือ แม่แขนอ่อน แม่เภา แม่เมาคลิ้น และแม่ยอดตอง เมื่อนางนวลสำลีเจริญวัย พระอินทร์คิดจะให้มีนักรำแบบใหม่ขึ้นในเมืองกุลชุมพู เพิ่มจากหัวล้านชนกันและนมยานตีแก๊งซึ่งมีมาก่อน จึงตกลงให้นางนวลสำลียากินเกสรบัว ขณะที่นางกินเกสรบัว พระอินทร์ก็ส่งเทพบุตรไปปฏิสนธิในครรภ์ของนาง จากนั้นนางรักแต่ร้องรำสนุกสนาน แม่เจ้าพระยาสายฟ้าฟาด จะห้ามปรามแต่พอหลับหลังก็ยังสนุกสนานยิ่งขึ้น เจ้าพระยาสายฟ้าฟาด จึงสั่งเนรเทศโดยให้จับลอยแพพร้อมด้วยพี่เลี้ยงไปเสียจากเมือง พระยาหงส์ทองกับพระยาหงส์เหมราชเห็นเช่นนั้นจึงวิตกว่าขนาดพระธิดาทำผิดเพียงนี้ให้ทำโทษถึงลอยแพ ถ้าตนทำผิดก็ต้องถึงประหาร จึงหนีออกจากเมืองไปเสีย

แพของนางนวลสำลิลอยไปติดเกาะกะซัง นางคลอดบุตรที่เกาะนั้นให้ชื่อว่า อจิตกุมาร เมื่ออจิตกุมารโตขึ้นก็หัดร้องรำด้วยตนเอง โดยดูเงาในน้ำเพื่อรำให้สวยงาม และสามารถรำท่าแม่บทได้ครบ 12 ท่า ต่อมาข่าวการรำแบบใหม่นี้ได้แพร่ไปถึงเมืองปัญญา เจ้าพระยาสายฟ้าฟาด จึงให้คนไปรับมารำให้ชาวเมืองดู คณะของอจิตกุมารถึงเมืองปัญญาวันพุธตอนบ่ายโมง เมื่ออจิตกุมารรำคนก็ชอบหลงไหล ฝ่ายนางนวลสำลีและพี่เลี้ยงได้เล่าความหลังให้อจิตกุมารฟัง อจิตกุมารจึงหาทางจนได้เฝ้าพระเจ้าตา เมื่อทูลถามว่าที่ขับไล่ นางนวลสำลีนั้นชาวเมืองชอบใจหรือไม่พอใจ เจ้าพระยาสายฟ้าฟาดว่าไม่รู้ได้ แต่น่าจะพอใจเพราะเห็นได้จากที่พระยาหงส์ทองและพระยาหงส์เหมราชหนีไปเสียคงจะโกรธเคืองในเรื่องนี้ อจิตกุมารถามว่าถ้าพระยาทั้งสอง กลับมาจะชูปี่เลี้ยงหรือไม่ เมื่อเจ้าพระยาสายฟ้าฟาดตอบว่าจะชูปี่เลี้ยงอีก อจิตกุมารจึงทำพิธีเชิญพระยาทั้งสองให้กลับโดยทำพิธีโรงครู ตั้งเครื่องที่สิบสองแล้วเชิญครูเก่าแก่ให้มาดูการรำถวายของเขา และเชิญมากินเครื่องบูชา เมื่อเชิญครูนั้นได้เชิญพระยาทั้งสองซึ่งเป็นพี่เลี้ยงเจ้าพระยาสายฟ้าฟาด ขึ้นกินเครื่องบูชาด้วย เมื่อทุกคนได้เห็นการรำก็พอใจหลงไหล แต่เสียตรงที่เครื่องแต่งกายเป็นผ้าเก่าๆ ขาดๆ จึงหยิบผ้ายกที่จัดไว้เป็นเครื่องบูชาให้เปลี่ยนแทน พอเปลี่ยนแล้วเห็นว่ารำสวยยิ่งขึ้น เจ้าพระยาสายฟ้าฟาดเห็นดังนั้นจึงเปลื้องเครื่องทรงและถอดมงกุฎให้ และกำหนดเป็นหลักปฏิบัติว่า ถ้าใครจะรับโนราไปรำต้องมีขันหมากให้ปลุกโรงรำกว้าง 9 ศอก ยาว 11 ศอก ให้โรงรำเป็นเขตกรรมสิทธิ์ของคณะผู้รำ

อจิตกุมารรำถวายครู่อยู่ 3 วัน 3 คืน พอถึงวันศุกร์จึงเชิญครูทั้งหมดให้กลับไปเสร็จพิธีแล้วเจ้าพระยาสายฟ้าฟาด ให้เปลี่ยนชื่อธิดาเพื่อให้สิ้นเคราะห์จากนวลสำลีเป็นศรีมาลา ให้เปลี่ยนชื่อ อจิตกุมารเป็นเทพสิงสอน แล้วพระราชทานศรและพระขรรค์ให้ด้วย

จากนั้นพระเทพสิงขรได้เที่ยวเล่นรำยี่งที่ต่างๆ พระยา 4 คน ขอติดตามไปเล่นด้วย ขุนพิจิตบุษบาภิกับพระยาไกรยวงศาเล่นเป็นตัวตลกสวมหน้ากากพราน จึงเรียกขานต่อมาว่าขุนพราน พระยาพราน พระยาโกนทันราชาแสดงการโถมน้ำ ส่วนพระยาหริตันปัญญาแสดงการลุยไฟให้คนดู จึงได้นามเรียกขานกันต่อมาว่า พระยาโถมน้ำ และพระยาลุยไฟ ตามลำดับ

เมืองปัญญา เจ้าเมืองชื่อท้าวแสงอาทิตย์ ชายาชื่อกฤษณา มีโอรสชื่อศรีสุธน ศรีสุธนมีชายาชื่อกาหนมมพี รานปีน 1 คน คอยรับใช้บุญสิทธิ์ พรานออกป่าล่าเนื้อมาส่งส่วยทุก 7 วันครั้งหนึ่งหาเนื้อไม่ได้ แต่ได้พบนาง 7 คนมาอาบน้ำที่สระอโนดาต ครั้นกลับมาเฝ้าพระราชาราชและทูลว่าหา

เนื้อไม้ได้ จึงถูกภาคทัณฑ์ว่าถ้าหาเนื้อไม้ได้อีกครั้งเดียวจะถูกตัดหัว พรานจึงคิดจะไปจับนาง ทั้ง 7 คน มาถวายแทนสัก 1 คน

นางทั้ง 7 คนเป็นลูกท้าวทุมพร เดิมท้าวทุมพรเป็นนายช่างของเมืองปัญญา ท้าวแสงอาทิตย์ให้สร้างปราสาทให้สวยที่สุด ครั้นสร้างเสร็จท้าวแสงอาทิตย์เกรงว่าถ้าเลี้ยงไว้ต่อไป จะไปสร้างปราสาทให้เมืองอื่นอีกและจะทำให้สวยกว่าปราสาทเมืองปัญญา จึงสั่งให้ฆ่าท้าวทุมพรเสีย ท้าวทุมพรหนีออกจากเมืองไปอยู่เมืองไกรลาส มีเมียชื่อเกษณี มีลูกสาว 7 คน ชื่อจันทสุหรี ศรีสุรัต พิมพัต รัชดา วิมลมาลา และโนรา เมื่อลูกสาวจะไปอาบน้ำที่สระอโนดาตท้าวทุมพรได้ทำปีกหาง ให้บินไป

ครั้งหนึ่งขณะนางทั้ง 7 คนอาบน้ำที่สระอโนดาต พรานบุญลักปีกหางนางโนราแล้ว ไปขอร้องพญานาคเกลามาช่วยจับ พญานาคนี้เดิมเคยถูกครุฑเฉี่ยว พรานบุญสิทธิ์ได้ช่วยชีวิตไว้ ครั้นพรานขอร้องจึงให้การช่วยเหลือพรานนำนางโนราไปถวายพระศรีสุธน พระศรีสุธนจึงรับไว้เป็น ชายา

ต่อมาข้าศึกเมืองพระยาจันทร์ยกมาตีปัญญา พระศรีสุธนออกศึก แล้วตามไปปราบถึง เมืองพระยาจันทร์ อยู่ข้างหลังนางกาหนมหาอุบายจะฆ่านางโนรา โดยจ้างโจรให้ทำนายว่า พระศรีสุธนมีพระเคราะห์จะไม่ได้กลับเมือง ถ้าไม่ได้ทำพิธีบูชายัน และการบูชายันนี้ให้อานางโนรา เผาไฟ นางโนราจึงออกอุบายขอปีกหางสวมใส่เพื่อรำให้แม่ผัวดูก่อนตาย และให้เปิดจาก 7 ดับ เพื่อรำถวายเทวดา นางรำจนเพลินแล้วบินหนีไปเมืองไกรลาส พระสุธนตามไปจนได้รับกลับเมือง

ต่อมาพรานบุญสิทธิ์ได้พบน้ำสุราที่คาบไม้ ต้มแล้วนึกสนุก เดินทางไป พบเทพสิงขอนเที่ยวรำเล่นอยู่ จึงสมัครเข้าเป็นพราน เมื่อเทพสิงขอนอายุได้ 25 ปี เจ้าพระยาสายฟ้า ฟาด ให้บวชในพิธีบวชมีการตัดจุกใหญ่โต พรานบุญจึงนำเรื่องนางโนราที่ตนพบมาแล้วและตัดแปลง ขึ้นเล่นในครั้งนั้นโดยเล่นตอนคล้องนางโนราที่เรียกว่า “คล้องหงส์”

ตำนานที่ 3 จาก ซ้อน ศิวายพราหมณ์ ศึกษาธิการ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (พ.ศ. 2508) เล่าไว้เป็นกลอน 4 ว่า

ก่อเกื้อกำเนิด คราเกิดชาติตรี
แต่ปางหลังยังมี เมื่อคราวครั้งตั้งดิน
บิดาของเจ้า ชื่อท่านท้าวโกสินทร์
มารดาอุพิน ชื่อนางอินทรากรณ์ย์
ครองเมืองพัทลุง เป็นกรุงธานี
บุตรชายท่านมี ชื่อศรีสิงห์
ทุกเช้าทุกค่ำ เทียวรำเที่ยวร่อน
บิดามารดร อวารณ์อับอาย
คิดอ่านไม่ถูก เพราะลูกเป็นชาย
ห้ามบุตรสุดสหาย ไม่ฟังพ่อแม่
คิดอ่านไม่ถูก จึงเอาลูกลอยแพ
สาวชาวชะแม่ พร้อมสืบสองคน

มาด้วยหน้าใย ที่ไนกกลางหน
 บังเกิดลมฝน มือมนเมฆัง
 คลื่นซัดมิ่งมิตร ไปติดเกาะสีซัง
 สาวน้อยร้อยซัง เคื่องคังบิตร
 จักระบ้าร้อน ที่ตอนเกาะใหญ่
 ข้าวโพดสาลี มากมีถมไป
 เทวาเทพไท ตามไปรักษา
 รู้ถึงพ่อค้า รับพาเข้าเมือง
 ฝ่ายข้างบิตรงค์ ประทานให้เครื่อง
 สำหรับเจ้าเมือง เปลื้องให้ทันที
 ตั้งแต่นั้นมา เรียกว่าชาตรี
 ประวัติน่ามี เหนือนี้แหละหนา

ตำนานที่ 4 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอ้างถึงหลักฐานอันเป็นตำนานที่ได้ไปจากนครศรีธรรมราช ดังปรากฏในหนังสือตำนานละครอิเหนาว่า

“ในคำไหว้ครูของโนรามีกาล่าวถึงครูเดิมของโนราที่ชื่อขุนศรีศรีทธาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา มีความผิดต้องราชทัณฑ์ ถูกลอยแพไปเสียจากพระนคร แพขุนศรีศรีทธาลอยออกจาก ปากน้ำไปติดอยู่ที่เกาะสีซัง พวกชาวเรือทะเลมาพบเข้าจึงรับไปส่งขึ้นที่เมืองนครศรีธรรมราชหรือ เมืองนครขุนศรีศรีทธาจึงได้เป็นครูฝึกโนรา ให้มีขึ้นที่เมืองละครเป็นเดิมมา” ทั้งยังประทานความเห็น อีกว่าขุนศรีศรีทธานี้เป็นตัวละครที่มีชื่อเสียงมากในกรุงศรีอยุธยาโดยเฉพาะเมื่อเล่นเรื่อง “นางมโนห์รา” ครั้นถูกเนรเทศไปอยู่เมืองนครก็หัดให้ชาวเมืองเล่นแบบเก่า ชาวเมืองนครซึ่งชอบ พุดหัววันสั้น โดยตัดคำต้นทิ้งจึงเรียกละครชนิด นี้ว่า “โนรา”

(อุดม หนูทอง. 2542, น. 3894)

ตำนานที่ 5 เป็นตำนานละครชาตรีของกรมศิลปากรปรากฏในหนังสือการละเล่นของไทย สรุปความว่า

ท้าวทศวงศ์ นางสุวรรณดารา ครองกรุงศรีอยุธยา มีพระธิดา ชื่อवलสาลีครั้งนางवलสาลีเจริญวัย เทพดาได้มาปฏิสนธิในครรภ์ โดยที่นางมิได้มีสามี ความทราบถึงท้าวทศวงศ์ จึงทรงให้โหรทำนายได้ความว่า ชะตาบ้านเมืองจะบังเกิดนิกเลงชาตรี ท้าวทศวงศ์เกรงจะอับอายแก่ชาวเมือง จึงให้อนางลอยแพไปเสีย เทพดาบันดาลให้แพไปติดเกาะสีซังแล้วเนรมิตศาลาให้นางอยู่อาศัย เมื่อครรถบพศมาสก็ประสูติพระโอรส เทพदानำดอกมณฑาสวรรค์มาชุบเป็นนางนมชื่อ แม่ศรีมาลา แล้วชุบแม่เพียน แม่เกา เป็นพี่เลี้ยง ต่อมานางศรีมาลาและพี่เลี้ยงกุมารไปเที่ยวป่า ได้เห็นกษัตริย์ร่ายรำในสระอโนดา ก็จดจำได้ เมื่อกุมารชันษาได้ 9 ปี เทพดาให้นามว่า พระเทพสิงหแล้วเทพดาเอาศีลามาชุบเป็นพรานบุญ พร้อมกับชุบน้ำกากพรานให้ด้วย พรานบุญเล่นรำอยู่กับพระเทพสิงหได้ขวบปีก็ชวนกันไปเที่ยวป่า ขณะนอนหลับได้ตื่นร้องในป่าเทพดาลงมาบอกทำรำให้ 12 ท่า มีท่าแม่ลาย ท่าเขาควย ท่ากษัตริย์ ท่าจักระบ่า ท่าลงฉาก ท่าฉากน้อย ท่าผาหลา ท่าบัวตูม ท่าบัวแย้ม ท่าบัวคลี่ ท่าบัวบาน และท่าแมงมุมชักใย ทั้งเนรมิตทับให้ 2 ใบ ชื่อน้ำตาตกกับนกเขาขันเนรมิตกลองให้ใบหนึ่งชื่อ เกร็สุวรรณโลก แล้วชุบขุนศรีทธาขึ้นให้เป็นครูโนรา เมื่อพระเทพสิงหและ

พรานบุญตื่นขึ้นเห็นขุนศรีทธา หับ และกลองก็ยินดี ชวนกันกลับศาลาที่พัก จากนั้นเทพดาเนรมิตเรือให้ลำหนึ่ง บุคคลทั้งหมดจึงได้อาศัยเรือกลับอยุธยา เทียวเล่นรำจอนลือกันทั่วว่า ชาตรีรัตติก ท้าวทศวงศ์จึงรับสิ่งให้เข้าเฝ้า ทอดพระเนตรเห็นนางนวลสำลิกิ่งทรงจำได้ ตรัสถามความหนหลังแล้วโปรดปรานประทานเครื่องต้นไม้พระเทพสิงหใช้เล่นชาตรีด้วย

ตำนานที่ 6 มนต์รี ตราโมท (2518, น.3) กล่าวถึงตำนานโนรา เล่าโดยนายพูน เรืองนนท์ว่า

“พระเทพสิงหกับแม่ศรีคงคาเป็นสามีภรรยา กัน เป็นผู้มีความสามารถแสดงละครชาตรีได้อย่างเลิศ (ละครชาตรีกับโนรา ถือเป็นละครที่มีที่มาด้วยกัน- ผู้เขียน) แต่เป็นคนขี้ใจต้องเที่ยวแสดงละครเร่ร่อนไปในที่ต่าง ๆ เพื่อหาเลี้ยงตัว การแสดงละครของพระเทพสิงหกับแม่ศรีคงคา มีศิลปะถึงขนาดใคร ๆ ก็เลื่องลือไปทั่วเมือง ตลอดจนนางฟ้าเทวดาก็พากันมาดูจนเปลิดเปล็น และลืมนั้นไปเฝ้าพระอิศวร ๆ ก็กริ้วตรัสว่า จะจัดละครโรงใหญ่ขึ้นแสดงเพื่อประชัน และจะทำลายการแสดงของพระเทพสิงหและแม่ศรีคงคา พระวิสสุกรรมได้ทูลทัดทานอย่างไรก็ไม่ทรงเชื่อพระวิสสุกรรมจึงบอกให้พระเทพสิงหและแม่ศรีคงคาว่า เวลาแสดงให้ทำที่ประทับของพระองค์ไว้ พระองค์จะเสด็จมาคุ้มครองไม่ให้แพ้พระอิศวร” จากตำนานนี้จึงเป็นธรรมเนียมของการเล่นโนราว่า ต้องทำเสาผูกผ้าแดงปักไว้กลางโรง มิฉะนั้นต้องสมมติเสาอื่นขึ้นแทน

เมื่อเข้าใจในบริบทของวัฒนธรรม ที่มาของโนรา และโนราโรงครู สิ่งสำคัญในงานวิจัยเรื่องนี้ คือ การเข้าใจในความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มักถูกนำมาใช้ในความหมายของการอธิบายถึงสถานที่หรือขอบเขตพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือคติความเชื่อต่างๆ ซึ่งหากเข้าใจความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ก็สามารถเข้าใจความสำคัญของสถานที่นั้นๆ ว่ามีความเกี่ยวข้องกับศาสนา พิธีกรรม หรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ดังกล่าวได้ (พิทักษ์ จตุชัย, 2553, น.205) เพื่อให้เกิดความเข้าใจในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคมากขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ได้แก่ พื้นที่โรงพิธี พื้นที่แท่นเซ้ พื้นที่คล้องหงส์ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวล้วนมีความสำคัญในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การศึกษาในบริบทพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพื่ออธิบายการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคและวิเคราะห์การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

บริบทพื้นที่วิจัย

วัดท่าแค : ประวัติความเป็นมา

ตำบลท่าแคเดิมชื่อว่า ท่าแพ ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นตำบลท่าแค โดยในสมัยโบราณ พ.ศ.2460 สมัยนั้นที่ตั้งจังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าแคมีสายลำคลองที่กว้างใหญ่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งไหลมาจากเทือกเขาบรรทัด ผ่านลงมาเรื่อยๆ จนถึงตำบลท่าแค ผ่านเลยลงไปถึงตำบลลำปำ จรดทะเลสาบ ในสมัยนั้นการคมนาคมทางบกยังไม่สะดวก ผลิตผลทางด้านเกษตรจึงจำเป็นต้องใช้แพหรือเรือเป็นพาหนะในการขนส่ง ตำบลท่าแคมีท่าจอดแพและเรืออยู่บริเวณวัดราษฎรได้จอดแพหยุดพักอาศัยแรมคืนอยู่ในวัด รุ่งเช้าอีกวันถึงจะเดินทางต่อเพื่อเข้าสู่ตัวเมือง ราษฎร

จึงเรียกชื่อทำจุดแพนี้ว่า ตำบลท่าแพ ประการหนึ่งเป็นคลองที่ใช้ล่องไม้ซุงสำหรับนำไปสร้างเป็นที่อยู่อาศัยโดยมาใช้ลำคลองสายนี้ล่องซุงเป็นเนื่องนิตย์

สภาพทั่วไปของตำบลท่าแคเป็นที่ลุ่มกระจายอยู่ทั่วไป มีเนื้อที่ทั้งหมด 20,977 ไร่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 6 กิโลเมตร มีจำนวนหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน พื้นที่ทางด้านตะวันออกของถนนเอเชีย เป็นพื้นที่เหมาะสมสำหรับในการทำนา ทางทิศตะวันตกของถนนเอเชียเป็นพื้นที่ราบค่อนข้างสูง เหมาะสำหรับการทำสวน เช่น ยางพารา

วัดท่าแค ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ที่ 1 บ้านท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง 9300 สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบ มีลำคลองไหลผ่าน บริเวณวัดมีลานทราย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 14 ไร่ 3 งาน 45 ตารางวา ตามเอกสาร โฉนดเลขที่ 20234 มีที่ธรณีสงฆ์ 3 แปลง เนื้อที่ 11 ไร่ 2 งาน 20 ตารางวา ตามเอกสาร โฉนดเลขที่ 20458 และส.ค. 1 เลขที่ 210

วัดท่าแค สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่วันที่ 10 พฤษภาคม พุทธศักราช 2298 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2455 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 18 เมตร ยาว 2 เมตร

วัดท่าแค เคยเป็นสถานที่ตั้งฐานทัพของญี่ปุ่น สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ปัจจุบันทางวัดได้ให้สถานที่วัดจัดตั้งสภาตำบล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและสตรีประกอบศิลปะอาชีพพิเศษของหมู่บ้านท่าแคนี้ด้วย (สถาพร รุ่งราช, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

วัดท่าแคกับการสืบสานโนราโรงครู

วัดท่าแค้นั้นได้มีการสืบสานโนราโรงครูเป็นเวลานาน ประกอบกับสถานที่วัดเป็นสถานที่ที่เชื่อว่าเป็นแหล่งกำเนิดโนรา และตรงกับหน้าที่วัดที่ต้องทำนุบำรุงรักษาวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ให้อยู่กับท้องถิ่นต่อไป โนราโรงครูตำบลท่าแค้นั้นไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีมาตั้งแต่เมื่อใด กล่าวโดยเฉพาะโนราโรงครูใหญ่วัดท่าแคที่จัดกันมาเป็นประเพณี จนถึงทุกวันนี้เริ่มจัดตั้งแต่พุทธศักราช 2514 โดยเหตุที่ว่าในวัดท่าแค้นั้นตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง หลักฐานบางอย่างที่เชื่อกันว่าเกี่ยวข้องกับโนราและครูโนรา คือ สถานที่ที่เรียกว่า “หลักขุนทา” “เขื่อนขุนทา” ทางทิศใต้ของวัดท่าแคซึ่งเป็นอาณาเขตติดต่อกันก็มีสถานที่ที่เรียกกันว่า “โคกขุนทา” ด้วยความเชื่อที่ว่า ในปี พุทธศักราช 2514 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพรทรงสร้างรูปเหมือนขุนศรีศรัทธาและพรานบุญ แล้วสร้างศาลาตรงที่บริเวณเขื่อนขุนทา ขนาด 4X6 เมตร นำรูปเหมือนขุนศรีศรัทธาไปประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ของขุนศรีศรัทธา เพื่อเป็นที่สักการะบูชาของคณะโนราและชาวบ้านโดยทั่วไป จากความเชื่อที่เกิดขึ้นครั้งแรกที่บ้านท่าแค โดยขุนศรีศรัทธาเป็นครูคนแรกจรัส บัวขาว (2529, น. 1502) จึงจัดให้มีการรำโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแคมีโนราแปลก ชนบาล ซึ่งเป็นครูอาวุโสของบ้านท่าแคและของจังหวัดพัทลุง เป็นผู้นำที่สำคัญและได้รำติดต่อมาหลายปี

โนราโรงครูคงมีมาพร้อมกับการกำเนิดโนรา ซึ่งบางท่านสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นครั้งแรกยุคศรีวิชัย ในตำนานโนราในเขตพัทลุงกล่าวถึงการรำโนราโรงครูว่า เมื่อนางนวลทองสำลีถูกเนรเทศไปติดอยู่เกาะกะซัง (เชื่อกันว่าเป็นส่วนหนึ่งของเกาะใหญ่ในทะเลสาบสงขลา) นางได้อาศัยอยู่กับตาพรหมณ์ ยายจันทร์ ครั้นพระยาสายฟ้าฟาดผู้เป็นพระบิดาได้รับนางคืนกลับเมือง นางได้รำโนรา

ถวายเทวดาและตายายทั้งสอง เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุพการีที่ช่วยเหลือ การรำโนราถวายเทวดาและบุชชิตายายของนางนวลทองสำลีครั้งนั้นถือว่าเป็นการรำโนราโรงครูครั้งแรก แต่ทางโนราวัด จันทร์เรือง ต.พังยาง อ.ระโนด จ.สงขลา เล่าว่า การรำโนราโรงครูครั้งแรกเป็นการรำของอจิตกุมาร ซึ่งเป็นบุตรนางนวลทองสำลี ตอนเช้าเฝ้าพระยาสายฟ้าฟาด ในพิธีได้พระพี่เลี้ยงที่ขจัดพลัดพรายกันตอนนางนวลทองสำลีถูกเนรเทศลอยแพ เมื่อพระพี่เลี้ยงกลับมาแล้วก็รำถวาย โดยตั้งพิธีโรงครู มีเครื่องสับสองและของกินต่าง ๆ จัดพิธี 3 วัน 3 คืน ครั้งนี้พระยาสายฟ้าฟาดได้ประทานเครื่องต้นให้เป็นเครื่องแต่งตัวโนรา เปลี่ยนชื่อนางนวลทองสำลีเป็นศรีมาลา และเปลี่ยนชื่ออจิตกุมารเป็นเทพสิงสอน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537, น. 156-157)

เมื่อถึงคราวที่ศิลปินโนราจะต้องบูชาครูหมอ โดยการทำพิธี “ลงครู” หรือ “รำโนราโรงครู” พิธีกรรมนี้จะต้องเชิญครูหมอมารับเครื่องเช่นไหว้ในโรงพิธี (ที่เรียกกันว่าโรงครู) โดยการตั้งเครื่องบูชา และจัดคนทรงให้ถูกต้องตามธรรมเนียมนิยม ครูหมอบางท่านก็เข้าทรงในร่างคนทรงโดยง่าย แถมบางท่านก็มาเข้าทรงก่อนกำหนดทำเอาเจ้าภาพวังกันไกลהל แต่ครูหมอบางท่านกลับตรงกันข้าม เพราะแม้จะได้ทำพิธีเชิญนานสักเท่าใดก็ไม่ยอมรับคำเชิญ จนเจ้าภาพอ่อนใจ คนทรงอ่อนแรงแทบจะเทสำหรับเครื่องเช่นพลีทิ้งเสียแล้ว ครูหมอจึงยอมมาลง

ครูหมอโนราห์จะศักดิ์สิทธิ์จริงหรือไม่ดูจะเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันอยู่ คนอยู่นอกวงการค่อนข้างจะไม่ค่อยเชื่อ เห็นว่าเป็นเรื่องเหลวไหล หรือสร้างทำกันเสียมากกว่า แต่สำหรับคนในวงการโนรา หรือเชื้อสายโนราแล้วจะมีความเชื่อถือกันมาก ชาวปักษ์ใต้ที่เป็นเทือกเถาเหล่ากอของศิลปินโนรายังฝังแน่นในเรื่องนี้ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจแต่อย่างใด ที่เรามักจะเห็นชาวปักษ์ใต้รุ่นเก่าหรือชาวชนบทปักษ์ใต้เล่น หรือรับโนรามาเล่นแก่นบอยู่บ่อย ๆ ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์ (2523, น. 184 - 185)

โนราโรงครูมี 2 ชนิด คือ โнораโรงครูใหญ่ และโนราโรงครูเล็ก โнораโรงครูใหญ่เป็นพิธีที่จัดเต็มรูปแบบปรกติจัด 3 วัน เริ่มตั้งแต่วันพุธไปสิ้นสุดในวันศุกร์ และจะต้องจัดตามวาระ เช่นทุกปี ทุกสามปี ทุกห้าปี แล้วแต่จะกำหนด การรำเช่นนี้จำเป็นต้องใช้เวลาเตรียมการนาน ใช้ทุนทรัพย์ค่อนข้างสูง ตั้งแต่การปลูกสร้างโรง การติดต่อคณะโนรา การเตรียมเครื่องเช่นไหว้ และการเตรียมอาหารเพื่อจัดเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน เป็นต้น ส่วนโนราโรงครูเล็ก หมายถึง การรำโรงครูอย่างย่อใช้เวลารำเพียง 1 คืน กับ 1 วันเท่านั้น ปกติจะเข้าโรงครูในตอนเย็นของวันพุธไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี การรำโนราโรงครูเล็กมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการรำโนราโรงครูใหญ่ แต่ไม่อาจทำพิธีให้ใหญ่โตเท่ากับการรำโนราโรงครูใหญ่ได้ เพราะมีปัญหาเรื่องเวลา ความไม่พร้อมในด้านอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อถึงวาระที่ต้องทำการบูชาครูหมอโนราหรือตายายโนราตามที่ได้ตกลงไว้ เช่น ถึงวาระสามปี ห้าปี จึงได้ทำพิธีอย่างย่อเสียก่อนสักครั้งหนึ่ง เพื่อมิให้ผิดสัญญาต่อครูหมอดโนรา การทำพิธีอย่างย่อเช่นนี้เรียกว่า “การรำโรงครูเล็ก” หรือ “การค้ำครู” หรือ “โรงแก่นบค้ำครู” แต่พิธีกรรมบางอย่างที่ถือว่าสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่จะจัดในพิธีโรงครูใหญ่เท่านั้น ในการจัดพิธีทั้งโรงครูใหญ่และโรงครูเล็กมีองค์ประกอบในการรำที่สำคัญเช่นเดียวกัน ที่พิเศษออกไปได้แก่โนราใหญ่ หรือนายโรงโนราซึ่งเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีต้องผ่านพิธีครอบเทริดมาแล้ว และรอบรู้ในพิธีกรรมอย่างดี ระยะเวลาที่จัดพิธี นิยมทำกันในฤดูแล้ง ในแถบจังหวัดตรังมักทำโนราในเดือนยี่ถึงเดือนสาม แถบจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลา มักทำในเดือนหกถึงเดือนเก้า โดยไม่จำกัด

วันขึ้นวันแรม และจะเริ่มพิธีหรือเข้าโรงครุวันแรกในวันพุธ ไปสิ้นสุดพิธีในวันศุกร์ แต่ถ้าวันศุกร์เป็นวันพระ โนราบางคณะจะส่งครุวันเสาร์เป็นวันสุดท้าย โรงพิธี สร้างแบบดั้งเดิม ขนาด 9 x 11 คอก มี 6 เส้า ไม่ยกพื้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน เส้าตอนหน้าและตอนหลังมีตอนละ 3 เส้า ส่วนตอนกลางมี 2 เส้า ไม่มีเส้ากลาง หน้าโรงหันไปทางทิศเหนือหรือใต้ เรียกว่า “ลอยหวัน” (ลอยตามตะวัน) ไม่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือทิศตะวันตก เพราะเป็นการ “ขวางหวัน” (ขวางตะวัน) ตามความเชื่อของโนราว่าเป็นอัมงคล หลังคาทำเป็นรูปหน้าจั่ว มุงจาก ตรงกลางจั่วครอบด้วยกระแฉง ถ้าไม่มีกระแฉงก็ใช้ใบเตยแทน การที่ต้องครอบกระแฉงบนหลังคัจฉนวนัยว่าเพื่อระลึกถึงนางนวลทองสำลีตอนถูกลอยแพไปในทะเลก็ได้อาศัยกระแฉงเป็นเครื่องมุงแพ ชาวบ้านบางแห่งยังเชื่อว่าโรงพิธีจะมีผีนางโอะกะ แฉงรักษาเสาโรงทั้ง 6 ต้น และรักษากระแฉงมุงหลังคาโรงทั้งด้านซ้ายขวาเรียกว่า “นางโอะกะแฉงสองตอน” ด้านหลังของโรงพิธีทำเป็นเพิงพักของคณะโนรา ด้านขวาหรือด้านซ้ายของโรงทำเป็นศาลสูงระดับสายตาสำหรับเป็นที่วางเครื่องบูชา เรียกว่า “ศาล” หรือ “พาไล” พื้นโรงปูด้วย “สาตคกล้า” (เสื่อสานด้วยต้นกล้า) แล้วปูทับด้วยเสื่อกระจูด วางหมอนปูผ้าขาวทับ เรียกว่า “สาตหมอน” บนหมอนวางไม้แตรและไม้กระดาน หรือเทียนติดเชิง เรียกว่า “เทียนครู” หรือ “เทียนภาศครู” โรงพิธีอาจจะตกแต่งด้วยผ้า กระดาษสี ธงชายและสิ่งของอื่น ๆ อีกก็ได้

นอกจากหน้าที่ของวัดที่ต้องเป็นศูนย์กลางของการจัดพิธีกรรมโนราโรงครุแล้ว คณะสงฆ์ยังมีความสำคัญกับพิธีกรรมโนราโรงครุ เพราะพิธีโนราโรงครุในวันแรกจะมีพิธีโรงพระ หรือการทำบุญพระเพื่อความป็นสิริมงคล โดยพระที่ทำมนต์พิธีจะเป็นพระวัดท่าแคจะทำหน้าที่ในส่วนนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครุ

พิทยา บุขรรัตน์ (2535, น. 386) ได้ศึกษาโนราโรงครุ ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ในด้านความเกี่ยวข้องกับตำนานท้องถิ่น ความเชื่อพิธีกรรมและความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านในตำบลดังกล่าว ผลการวิจัยสรุปได้ว่าตำนานท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับเรื่องโนราในตำบลท่าแค คือ ตำนานโนรา ตำนานขุนศรีศรีทธาท่าแค ตำนานนางเลือดขาว ตำนานสิทธิเรื้อรี ตำนานสถานที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับโนรา เช่น โคนขุนทา เขื่อนขุนทา ต่างบอกเล่าประวัติของโนรา เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับครุโนราและความสัมพันธ์ของโนรากับตำบลท่าแคที่เชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งกำเนิดโนรา ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับโนรา ชาวบ้านเชื่อเรื่องครุหมอนโนรา ไสยศาสตร์ การบนและการแก้บนครุหมอนโนรา การครอบเทริด การผูกผ้าปล่อย การตัดจุก การเหยียบเสน การตัดผมผีช่อ การรำถีบหัวควาย การรักษาอาการป่วยไข้ การเข้าทรงและร่างทรง ความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อระดับชาวบ้านที่มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อในพุทธศาสนากับลัทธิพราหมณ์ และความเชื่อดั้งเดิม ส่วนพิธีกรรมในการรำโนราโรงครุมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเช่นไหว้ครุหมอนโนรา แก้บนทำพิธีครอบเทริด และประกอบพิธีกรรมอื่นๆ เช่น ตัดจุก เหยียบเสน รำสวดเครื่องสวดกำไล เป็นต้น สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างโนราโรงครุกับวิถีชีวิตของชาวบ้านนั้น โนราโรงครุมีบทบาทและหน้าที่ในการสืบทอด การรำโนรา การบนบานขอความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยไข้ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม การสร้างอาชีพ เป็นต้น

พิทยา บุขรรัตน์ (2537, น.245-246) ได้ศึกษาโนราโรงครวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยสรุปได้ว่าประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเรื่องโนรา และการรำโนราโรงครวัดท่าคุระ คือ ตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานนางเลือดขาว ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ ตำนานทวดสำลี ตำนานเจ้าแม่อยู่หัวต่างบอกเล่าประวัติของโนรา เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับโนรา ความสัมพันธ์ระหว่างตำนานโนราและตำนานอื่นๆ กับตำนานเจ้าแม่อยู่หัว อันเป็นที่มาของการรำโนราโรงคร วัดท่าคุระ หรือที่เรียกว่า งานตายายย่านในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับโนราโรงคร ชาวบ้านเชื่อเรื่องครุหมอโนรา ไสยศาสตร์ การบนและการแก้บน ครุหมอโนราและเจ้าแม่อยู่หัว การรักษาอาการป่วยไข้ การเหยียบเสน ความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวจุดหมายสำคัญของการประกอบพิธีกรรมโนราโรงคร วัดท่าคุระ เพื่อเช่นไหว้ครุหมอโนราและเจ้าแม่อยู่หัว รำโนราถวาย แก้บน และประกอบพิธีกรรมอื่นๆ ส่วนบทบาทและหน้าที่ที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านนั้น โนราโรงครวัดท่าคุระมีบทบาทและหน้าที่ในการสร้างความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา ความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมโนราโรงครและเจ้าแม่อยู่หัว การบนบานขอความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยไข้ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคมการสร้างอาชีพ สืบทอดการรำโนรา และการสร้างเอกภาพ และสัมพันธ์ภาพในสังคม

บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร (2552) ได้วิจัย โนรา: การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสานศิลปะการแสดงภาคใต้ โนราเป็นศิลปะการแสดงที่สำคัญต่อสังคมภาคใต้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การแสดงส่วนใหญ่เพื่อตอบสนองความต้องการด้านความบันเทิงแก่ผู้ชม มีการแสดงทั้งแบบโบราณและแบบประยุกต์ที่มีวงดนตรีลูกทุ่งผสม การอนุรักษ์การพัฒนาและสืบสานการแสดงดังกล่าวเป็นการส่งเสริมอาชีพการแสดงโนราอย่างยั่งยืนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษา 1) ประวัติความเป็นมา อัตลักษณ์ องค์ประกอบ ขนบนิยม ความเชื่อ การดำรงชีพของคณะโนราภาคใต้ 2) สภาพปัญหาของการแสดงโนราภาคใต้ในปัจจุบัน 3) รูปแบบการอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสานศิลปะการแสดงภาคใต้ และรูปแบบในการส่งเสริมอาชีพการแสดงโนราภาคใต้

การศึกษาพบว่าโนราเป็นศิลปะการแสดงที่ทรงคุณค่าของภาคใต้มาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน อัตลักษณ์ของโนราส่งผลให้ชาวใต้บางกลุ่มก่อตั้งคณะโนราของตนเองขึ้นมา เพื่อรักษาศิลปะการแสดงแขนงนี้เอาไว้ ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้กับกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถนำไปปรับใช้เข้ากับกิจกรรมต่าง ๆ ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปะการแสดง

รัฐกานต์ ณ พัทลุง (2554) ได้วิจัยเรื่องพัฒนาการของโนรกายใต้ในนโยบายทางวัฒนธรรมของรัฐ จากการศึกษาพบว่า พระราชกฤษฎีกาในสมัยรัฐบาลพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ พ.ศ.2489 เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการควบคุมการละครและดนตรีไม่เพียงพอ การควบคุมการเล่นโนราจึงถูกยกเลิกไป หลังจากนั้นรัฐไม่มีนโยบายเกี่ยวกับ การควบคุมการเล่นพื้นเมืองหรือการเล่นโนราแต่อย่างใด จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-พ.ศ.2524)และนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2523 สนับสนุนให้ท้องถิ่นเห็นความสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของตนเอง โนราจึงได้รับการยกย่องในฐานะศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ และได้รับการอนุรักษ์ในสถาบันการศึกษา เพื่อสืบสานวัฒนธรรมของท้องถิ่น

สันติชัย แยมใหม่ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การช่วงชิงพื้นที่ทางเพศผ่านสัญญาในพิธีกรรมโนราโรงครู จากการศึกษาตีความและให้ความหมายมิติทางเพศสัญญา ในรูปของสัญลักษณ์และมายาคติของโนราโรงครู พบว่า ส่วนใหญ่แล้วสัญญานี้ จะสื่อความหมายถึงความเป็นชายมากกว่าหญิง ปัจจัยที่เกื้อหนุนให้ความเป็นชายสามารถมีพลังอำนาจเหนือความเป็นหญิงนั้นก็ คือ ปัจจัยทางด้านตำนานการก่อเกิดโนรา ปัจจัยด้านศาสนาและความเชื่อ และปัจจัยทางโครงสร้างของสังคมของภาคใต้ ส่งผลให้พื้นที่ทางกายภาพ คือ “พิธีกรรม” พื้นที่ทางสังคม คือ “ระบบเครือญาติ” และพื้นที่ทางความคิด คือ คติเกี่ยวกับ “ผี” ในพิธีโนราโรงครูเป็นของความเป็นชาย แต่อย่างไรก็ตาม แม้ชายจะมีอำนาจเหนือกว่าความเป็นหญิง ผ่านสัญญาที่ยึดครองพื้นที่ในพิธีโนราโรงครู แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความเป็นหญิงเหล่านี้ จะถูกความเป็นชายเบียดขับออกไป ในทางกลับกันความเป็นหญิงจะถูกวางไว้ในตำแหน่ง “ผู้ตาม” ส่วนความเป็นชายจะเป็น “ผู้นำ” เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจะยิ่งทำให้ความเป็นชายสำคัญมากขึ้น ซึ่งเป็นกลวิธีการสร้างอำนาจตามอย่างระบบ “สังคมปิตธิปไตย”

งานวิจัยที่เกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

พิทักษ์ชัย จตุชัย (2553) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท อ. บ้านฝ้อ จ. อุดรธานี การศึกษาพบว่าบริเวณเทือกเขาภูพระบาทมีร่องรอยของการใช้พื้นที่เพื่อการประกอบพิธีกรรมมาตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ มีร่องรอยของการอยู่อาศัยและการพิธีกรรมในสมัยยุคเหล็ก (ราว 3,000-2,000 ปีมาแล้ว) การตัดแปลงเพิงหินให้เป็นศาสนสถาน เนื่องในพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี (ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15) สมัยลพบุรี (ราวพุทธศตวรรษที่ 15-18) สมัยล้านช้าง (ราวพุทธศตวรรษที่ 19-21) และสมัยรัตนโกสินทร์ (ปัจจุบัน) ภายใต้บริบทของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่เป็นบริเวณพื้นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่ให้ความเคารพนับถือและมีการใช้บริเวณพื้นที่ เพื่อการประกอบพิธีกรรม ซึ่งอาจเป็นกลุ่มคนในท้องถิ่นหรือกลุ่มคนที่อยู่ห่างไกล แต่มีความเคารพนับถือต่อบริเวณพื้นที่ดังกล่าว โดยพื้นที่มีการใช้งานต่อเนื่องยาวนาน

จุฑามาศ สุวิมลเจริญ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในบริเวณรอยพระพุทธรูปและรอยพระพุทธรูปหัตถ์ห้วยแม่หลวงแม่แอน การศึกษาถึงกระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในบริเวณรอยพระพุทธรูปและรอยพระพุทธรูปหัตถ์ห้วยแม่หลวงแม่แอน บ้านแม่แอน ตำบลห้วยทราย อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อเข้าใจกระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และ 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน บริเวณรอยพระพุทธรูปและรอยพระพุทธรูปหัตถ์ ห้วยแม่หลวงแม่แอน ทั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์บุคคลซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแบบบอกต่อและการประชุมกลุ่มย่อย ตลอดจนการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่สำคัญ เพื่อใช้วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า หมู่บ้านแม่แอนมีกระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ อันมีสัญลักษณ์และปรากฏการณ์ศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ และความเชื่อทางพุทธศาสนา จากรากฐานของบริบทภายในชุมชน

อันได้แก่ วิถีชีวิตแบบชาวบ้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ประสบการณ์ ความเชื่อโหราของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม จากปัจจัยภายนอก และบทบาทผู้นำทางศาสนาพุทธและผู้นำชุมชน กล่าวคือชุมชนบ้านแม่แอนได้หลอมรวมทุนทางวัฒนธรรมของหมู่บ้าน อันได้แก่ ดำเนินงานเรื่องเล่า ความเชื่อ รวมถึงทุนทางกายภาพ เข้าด้วยกันจนอาณาบริเวณของรอยพระพุทธรูปบาทและรอยพระพุทธรูปหัตถ์ ห้วยหลวงแม่แอน ปรากฏชัดเจนเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ควรแก่การเคารพบูชา รักษา บูรณะ พัฒนา โดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา อันเป็นพื้นฐานของทัศนคติชุมชนที่มีสัมพันธ์ภาพอันเป็นทุนทางสังคมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์ในปริณทลอันเป็นป่าชุมชน โดยมีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้นำทางพุทธศาสนาและวัดแม่แอนเป็นแกนนำและศูนย์รวมจิตใจหลัก ทั้งนี้กระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวจนเป็นนามธรรมและรูปธรรมได้แก่คุณประโยชน์ที่หลากหลาย รวมถึงระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมที่สะอาดสมบูรณ์ขึ้น และมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นแก่ชุมชนจากการผลิตซ้ำพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวบนฐานความเชื่อของชุมชน โดยมีเรื่องเล่าเป็นสิ่งดึงดูดใจประกอบ จากผลการศึกษานี้อาจสรุปได้ว่า การที่ชุมชนบ้านแม่แอนได้ใช้กระบวนการภายในสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ป่าชุมชน อันเป็นรูปแบบหนึ่งนอกเหนือจากอำนาจและสิทธิอำนาจที่เป็นการจัดการกระแสหลักจากภาครัฐนั้น น่าจะสามารถนำไปสู่คุณภาพอันยั่งยืน จากความเป็นประโยชน์ร่วมกันกับภาครัฐ ทั้งในแง่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปกครองและเศรษฐกิจท้องถิ่น ตลอดจนพุทธศาสนาแบบล้านนา ในส่วนของวิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รอยพระพุทธรูปบาทและรอยพระพุทธรูปหัตถ์ห้วยหลวงแม่แอนโดยชุมชน ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยภายใน ได้แก่ ความร่วมมือร่วมใจจากกลุ่มต่างๆ ในสังคมของหมู่บ้านแม่แอน รวมถึงลักษณะทางกายภาพ และโครงสร้างพื้นฐานที่มีความเหมาะสม ในส่วนของปัจจัยภายนอกได้แก่ การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ ทำให้เกิดการผลิตซ้ำความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านแม่แอน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดดังต่อไปนี้ในการวิเคราะห์ ได้แก่

แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ Elisade (1987, อ้างถึงใน ชนาธิป พันทวี, 2547) นำมาวิเคราะห์ การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ Brere Ton (1987, อ้างถึงใน พิทักษ์ชัย จิตุชัย, 2553) นำมาวิเคราะห์ การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ ปรีตรตา เฉลิมเผ่า กอนันต์ตกุล (2546, อ้างถึงใน จุฬามาศ สุวิมลเจริญ, 2555) นำมาวิเคราะห์ องค์ประกอบของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2542, อ้างถึงใน จุฬามาศ สุวิมลเจริญ, 2555) นำมาวิเคราะห์ลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

แนวคิดวัฒนธรรมของ ราชบัณฑิตยสถาน (2546)และพระยาอนุমানราชชน (2501) นำมาวิเคราะห์พิธีกรรมโนราโรงครูในความหมายของวัฒนธรรมชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรมของ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525) นำมาวิเคราะห์ลักษณะ
วัฒนธรรมของพิธีกรรมโนราโรงครู

แนวคิดวัฒนธรรมของ ประชิต สุภณะพัฒน์ (2546) นำมาวิเคราะห์พิธีกรรมโนราโรง
ครูวัดท่าแคในเชิงความสำคัญทางวัฒนธรรม

แนวคิดวัฒนธรรมของ อมรา พงศาพิชญ์(2537) นำมาวิเคราะห์การสืบทอด
วัฒนธรรมของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

แนวคิดวัฒนธรรมของ สุธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2542) นำมาวิเคราะห์การเป็น
ศิลปะการแสดงโนราในแง่ศิลปะการแสดงของภาคใต้

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการใช้วิธีการศึกษาข้อมูลภาคสนาม การนำเสนอวิธีการวิจัย ได้แยกแบ่งเป็นด้วยกัน 7 ขั้นตอน คือ พื้นที่ทำการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างและวิเคราะห์การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค และเพื่อวิเคราะห์การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยผ่านการศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และวิเคราะห์จัดทำเป็นเนื้อหาข้อมูล โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ทำการศึกษา
2. ผู้ให้ข้อมูล
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

พื้นที่ทำการศึกษา

การศึกษาเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง พื้นที่ทำการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูล คือ วัดท่าแค หมู่ที่ 1 บ้านท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เนื่องจากผู้มีเชื้อสายโนราและชาวบ้าน เชื่อว่าจังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่กำเนิดโนรา โดยเฉพาะพื้นที่วัดท่าแค จังหวัดพัทลุง จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและคำบอกเล่าชาวบ้าน เชื่อว่าได้ต้นโพธิ์อายุหลายร้อยปีเป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรีธธา ครูผู้ให้กำเนิดการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญของภาคใต้ที่เรียกว่า “โนรา” อีกทั้งมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างเชื่อน (ศาลาประดิษฐานรูปเหมือนขุนศรีศรีธธา) ดังนั้นทุกปี เหล่าผู้มีเชื้อสายโนราเดินทางสู่วัดท่าแค เพื่อประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู ถือว่าเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ของเหล่าผู้มีเชื้อสายโนราทั่วภาคใต้

ผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาวิจัย พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพื่อให้ทราบถึงการสร้างและวิเคราะห์การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค โดยผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ประกอบด้วย คณะโนราและเชื้อสายโนราโรงครุ จำนวน 7 คน สัมภาษณ์ในประเด็นเรื่อง ความเป็นมาของโนราโรงครุวัดท่าแค พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ความสำคัญของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค โดยผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย และประโยชน์ของการวิจัย ตลอดจนขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อทราบข้อมูลประเด็นสำคัญ ประกอบการวิจัย

2. ผู้ให้ข้อมูลรอง (Informants)

ประกอบด้วย ชาวบ้านบริเวณชุมชนวัดท่าแค ผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ผู้นำชุมชนบ้านท่าแค จำนวน 13 คน สัมภาษณ์ในประเด็นเรื่อง ความเป็นมาของโนราโรงครุวัดท่าแค พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดเพิ่มเติม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัย พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เอกสารเกี่ยวโนราโรงครุวัดท่าแค และเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการถ่ายภาพพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

2. เก็บข้อมูลภาคสนาม

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) ผู้วิจัยลงพื้นที่วัดท่าแค สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง โดยใช้คำถามให้ครอบคลุมเจาะลึกในประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ทางผู้วิจัยได้ตั้งไว้ ภายใต้กรอบแนวทางคำถามการสัมภาษณ์ ได้แก่ ความเป็นมาของโนราโรงครุวัดท่าแค พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ความสำคัญของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค

2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ผู้วิจัยลงพื้นที่วัดท่าแค ชุมชนบริเวณวัดท่าแค ใช้วิธีการสนทนากับผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลเล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค สนทนากับชาวบ้านในชุมชนวัดท่าแค ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวข้องกับโนราโรงครุท่าแค ผู้นำชุมชนบ้านท่าแค เกี่ยวกับประเด็นเรื่อง ความเป็นมาของโนราโรงครุวัดท่าแค พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น

2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานที่จริง โดยเฉพาะการสังเกตบริบทพื้นที่ทั่วไปของวัดท่าแค สถานที่สำคัญเกี่ยวกับโนรา สังเกตปรากฏการณ์จากพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค สังเกตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ตลอดจน รายละเอียดองค์ประกอบของพื้นที่ต่างๆ

2.4 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ได้แก่ การช่วยจัดสถานที่ก่อนวันงาน เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อความเหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ โดยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติโนราโรงครูวัดท่าแค พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ขั้นตอนของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

2. เครื่องบันทึกเสียง ผู้วิจัยใช้สำหรับการบันทึกคำสัมภาษณ์ตลอดการสัมภาษณ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ทำให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน แล้วนำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการถอดเทป จัดหมวดหมู่ และนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการศึกษา

3. สมุดบันทึก ผู้วิจัยใช้ในการจดบันทึกข้อมูลตลอดการสัมภาษณ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล มีทั้งผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง ผ่านการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผ่านการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและผ่านการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนใช้จดบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโนราโรงครู ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

4. กล้องถ่ายรูป ผู้วิจัย ใช้ในการบันทึกภาพนิ่งเกี่ยวกับบริบทพื้นที่วิจัย พื้นที่ทั่วไปของวัดท่าแค หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง บันทึกพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค และบันทึกรายละเอียดของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค และรายละเอียดของพิธีกรรมโนราโรงครูตลอดทั้ง 3 วัน

การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการรวบรวมข้อมูล โดยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ต่างๆนั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ได้แก่

1. แหล่งข้อมูลจากเอกสาร เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารหลายแหล่ง ซึ่งมีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เกี่ยวกับ โนรา พิธีกรรมโนราโรงครู แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และแนวคิดวัฒนธรรม

2. แหล่งบุคคล เป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากบุคคลต่างๆ ในเรื่องเดียวกันจะตรงกันหรือไม่ เช่น สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ผู้มีเชื้อสายโนรา ในประเด็นเรื่องเกี่ยวพิธีกรรมโนราโรงครู พื้นที่ประกอบพิธีกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่พิธีกรรมโนรา ตำนานเกี่ยวกับโนรา เป็นต้น

3. แหล่งพื้นที่ ตรวจสอบข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม พื้นที่เกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรมโนราโรงครู ได้แก่ พื้นที่ตันโพธิ์ พื้นที่เขื่อน พื้นที่หลักขุนศรีศรัทธา พื้นที่โรงพิธี และการลงพื้นที่ภาคสนามช่วงวันงานพิธีกรรมโนราโรงครู

ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งเอกสาร จากแหล่งบุคคลและจากแหล่งพื้นที่ ทำให้เกิดความถูกต้องของเนื้อหาทั้งสามแหล่งซึ่งมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกัน ในประเด็นที่ศึกษา

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การวิเคราะห์รายวัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต วันที่ลงพื้นที่ภาคสนาม การเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงพิธีงานโนราโรงครูวัดท่าแค รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทั้งผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง นำมาวิเคราะห์ เรียบเรียงจัดลำดับข้อมูล เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครูวัดท่าแค

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาความสัมพันธ์ของข้อมูลมาเชื่อมโยงกัน ได้แก่ พื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครู ความเชื่อ การใช้พื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครู และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดที่มีอยู่โดยให้อยู่ภายในขอบเขตของข้อมูล และครอบคลุมทุกประเด็นที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามข้อเท็จจริงบนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้มา

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวมถึงข้อมูลค้นคว้าจากเอกสาร ได้แก่ แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เอกสารเกี่ยวกับโนราโรงครู แนวคิดวัฒนธรรม นำเสนอตามประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยประเด็นที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ประวัติโนราโรงครูวัดท่าแค ลักษณะพื้นที่ทั่วไปของวัดท่าแค พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ความสำคัญของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ผู้วิจัยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ แบ่งเป็น 5 บท ได้แก่

บทที่ 1 บทนำ บทแรกของเนื้อหาการศึกษา พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง บทนี้ผู้วิจัยแนะนำผู้อ่านเกี่ยวกับประเด็นความสำคัญของโนรา ความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ความเข้าใจบริบทพื้นที่พิธีกรรมสู่การเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ใน

พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ก่อนจะเข้าสู่รายละเอียดของบทถัดไป เนื้อหาบทนำนี้จะกล่าวเรียงเรียงองค์ประกอบส่วนแรกของบทนำในรายงานวิจัย ได้แก่ ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยระบุปัญหา การให้เหตุผลแก่ผู้อ่าน เกี่ยวกับประเด็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุ เพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านเชื่อว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ควรค่าแก่การศึกษาและเล็งเห็นความสำคัญต่อการวิจัยศึกษาพิธีกรรมโนราโรงครุ อีกทั้งผู้วิจัยได้ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นข้อความที่กล่าวถึงกิจกรรมหรืองานที่ผู้วิจัยต้องการกระทำที่จะได้มา ซึ่งคำตอบในการวิจัยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุ คำถามการวิจัยเป็นข้อความที่เป็นกำหนดเป้าหมายของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย แบ่งเป็นขอบเขตด้านเนื้อหาและขอบเขตด้านพื้นที่ ประโยชน์ที่ได้รับนำเสนอให้ผู้อ่านทราบว่างานวิจัยมีความสำคัญและมีคุณค่าเมื่อนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ นิยามศัพท์เฉพาะ เพื่อให้เกิดความชัดเจนให้ผู้อ่านรายงานทราบความหมายของศัพท์ที่ใช้ในงานตามความประสงค์ของผู้วิจัย

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทนี้นำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และเอกสารเกี่ยวกับโนราโรงครุวัดท่าแค

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย บทนี้จะนำเสนอวิธีการดำเนินการศึกษาของงานวิจัยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยเรียงเรียงเนื้อหา ได้แก่ พื้นที่ทำการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือในการวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิจัย ผู้วิจัยเรียงเรียงผลการวิจัยหลังจากที่ได้เก็บข้อมูล วิเคราะห์เกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในงานวิจัย

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ เป็นบทสุดท้ายในรายงานวิจัยหลักๆ แล้ว ผู้วิจัยเรียงเรียงบทนี้ เพื่อบอกผู้อ่านว่างานนี้และผลการวิจัยสำคัญอย่างไร บทนี้จะกล่าวถึงองค์ประกอบดังนี้ ได้แก่ การอภิปรายผลการวิจัย โดยเชื่อมโยงระหว่างผลการวิจัยกับงานวิจัยอื่นและแนวคิด ทฤษฎี และอธิบายสาเหตุของผลการวิจัย ข้อจำกัดของการวิจัย ข้อเสนอแนะ และการกล่าวสรุป

ผลการวิจัย

งานวิจัยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยทำการศึกษา เกี่ยวกับบริบทพื้นที่ทำการศึกษา เชื่อมโยงไปยังพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพื่อให้เข้าใจงานวิจัยได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยแบ่งผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาตำบลท่าแค เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของตำบลท่าแค ซึ่งเป็นสถานที่ก่อเกิดโนราโรงครูวัดท่าแคและทราบบริบททั่วไปของตำบล
2. ประวัติความเป็นมาวัดท่าแค เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของวัดท่าแค ซึ่งเป็นสถานที่จัดพิธีกรรมโนราโรงครูและลักษณะบริบททั่วไปของวัดท่าแค
3. ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค
4. การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ตามความเชื่อต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบริบทพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความเชื่อ
5. การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคยุคแรก ประกอบด้วย โรงพิธี เชื้อน ต้นโพธิ์ แทงเข้ ลานพิธีคล้องหงส์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสถานที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมในสถานที่นั้นๆซึ่งใช้ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค
6. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ยุคกลางและยุคสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่มีการปรับเปลี่ยนตามวัตถุประสงค์ในยุคปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมาตำบลท่าแค

ตำบลท่าแคเดิมชื่อว่า ท่าแพ ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นตำบลท่าแค โดยในสมัยโบราณ พ.ศ.2460 สมัยนั้นที่ตั้งจังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าแคมีคลองที่กว้างใหญ่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งไหลมาจากเทือกเขาบรรทัด ผ่านลงมาเรื่อยๆ จนถึงตำบลท่าแค ผ่านเลยลงไปถึงตำบลลำป่า จรดทะเลสาบ ในสมัยนั้นการคมนาคมทางบกยังไม่สะดวก ผลิตผลทางด้านการเกษตรจึงจำเป็นต้องใช้แพหรือเรือเป็นพาหนะในการขนส่ง ตำบลท่าแคมีท่าจอดแพและเรืออยู่บริเวณวัดราษฎร์ได้จอดแพหยุดพักอาศัยแรมคืนอยู่ในวัด รุ่งเช้าอีกวันถึงจะเดินทางต่อเพื่อเข้าสู่ตัวเมือง ราษฎรจึงเรียกชื่อท่าจอดแพนี้ว่า ตำบลท่าแพ ประการหนึ่งเป็นคลองที่ใช้ล่องไม้ซุงสำหรับนำไปสร้างเป็นที่อยู่อาศัยโดยมา ใช้ลำคลองสายนี้ล่องซุงเป็นเนื่องนิตย์

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลท่าแคเป็นที่ลุ่มกระจายอยู่ทั่วไป มีเนื้อที่ทั้งหมด 20,977 ไร่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 6 กิโลเมตร มีจำนวนหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน พื้นที่ทางด้านตะวันออกของถนนเอเชีย เป็นพื้นที่เหมาะสมสำหรับในการทำนา ทางทิศตะวันตกของถนนเอเชียเป็นพื้นที่ราบค่อนข้างสูง เหมาะสำหรับการทำสวน เช่น ยางพารา

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ต.ท่ามิหรำ อำเภอเมือง จังหวัด พัทลุง

ทิศใต้ ติดกับ ต.นาโหนด อำเภอเมือง จังหวัด พัทลุง

ทิศตะวันออก ติดกับ ต.ตำนาค อำเภอเมือง จังหวัด พัทลุง

ทิศตะวันตก ติดกับ ต.ร่มเมือง อำเภอเมือง จังหวัด พัทลุง

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล 7,455 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,082 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล ได้แก่ อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม ทำสวน เลี้ยงสัตว์

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล ได้แก่ วัดท่าแค วัดอภัยาราม วัดศาลาไม้ไผ่วัดโพธา วาส สำนักสงฆ์ไสหมาก โรงเรียนบ้านท่าแค (วันครู) โรงเรียนวัดอภัยาราม โรงเรียนบ้านไสถั่ว อนามัย บ้านต้นปริง อนามัยบ้านปลวกร้อน

ประวัติวัดท่าแค

ตำบลท่าแคเดิมชื่อว่า ท่าแพ ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นตำบลท่าแค โดยในสมัยโบราณ พ.ศ. 2460 สมัยนั้นที่ตั้งจังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าแคมีคลองท่าแคที่กว้างใหญ่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งไหลมาจากเทือกเขาบรรทัด ผ่านลงมาเรื่อยๆ จนถึงตำบลท่าแค ผ่านเลยลงไปถึงตำบลลำปำ จรดทะเลสาบ ในสมัยนั้นการคมนาคมทางบกยังไม่สะดวก ผลผลิตทางด้านเกษตรจึงจำเป็นต้องใช้แพหรือเรือเป็นพาหนะในการขนส่ง ตำบลท่าแคมีท่าจอดแพและเรืออยู่บริเวณวัดราษฎร์ได้จอดแพหยุดพักอาศัยแรมคืนอยู่ในวัด รุ่งเช้าอีกวันถึงจะเดินทางต่อเพื่อเข้าสู่ตัวเมือง ราษฎรจึงเรียกชื่อท่าจอดแพนี้ว่าตำบลท่าแพ ประการหนึ่งเป็นคลองที่ใช้ล่องไม้ซุงสำหรับนำไปสร้างเป็นที่อยู่อาศัยโดยมาใช้ลำคลองสายนี้ล่องซุงเป็นเนื่องนิตย์ (ประไพบุรณ์ ประชาชาติ, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

สภาพทั่วไปของตำบลท่าแคเป็นที่ลุ่มกระจายอยู่ทั่วไป มีเนื้อที่ทั้งหมด 20,977 ไร่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 6 กิโลเมตร มีจำนวนหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน พื้นที่ทางด้านตะวันออกของถนนเอเชีย เป็นพื้นที่เหมาะสมสำหรับในการทำนา ทางทิศตะวันตกของถนนเอเชียเป็นพื้นที่ราบค่อนข้างสูง เหมาะสำหรับการทำสวน เช่น ยางพารา

วัดท่าแค ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ที่ 1 บ้านท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง รหัสไปรษณีย์ 9300 สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบ มีลำคลองไหลผ่านบริเวณวัดมีลานทราย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 14 ไร่ 3 งาน 45 ตารางวา ตามเอกสาร โฉนดเลขที่ 20234 มีที่ธรณีสงฆ์ 3 แปลง เนื้อที่ 11 ไร่ 2 งาน 20 ตารางวา ตามเอกสาร โฉนดเลขที่ 20458 และส.ค. 1 เลขที่ 210

วัดท่าแค สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2298 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2455 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 18 เมตร ยาว 2 เมตร

วัดท่าแค เคยเป็นสถานที่ตั้งฐานทัพของญี่ปุ่น สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ปัจจุบันทางวัดได้ให้สถานที่วัดจัดตั้งสภาตำบล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและสตรีประกอบศิลปอาชีพพิเศษของหมู่บ้านท่าแคนี้ด้วย (สถาพร รุ่งราช, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

ความเป็นมาพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จัดให้มีการรำโนราโรงครู โดยมีโนราแปลก ชนะบาล ซึ่งเป็นครูอาวุโสของบ้านท่าแคและของจังหวัดพัทลุง เป็นผู้นำที่สำคัญและได้รำติดต่อกันมาหลายปี

บุคคลสำคัญผู้ก่อเกิดโนราโรงครูวัดท่าแค คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร หรือ พระองค์เจ้าชายกลาง เมื่อครั้งที่ได้เสด็จที่วัดท่าแค จังหวัดพัทลุงจึงได้กำหนดให้วันพุธที่สองของเดือนหกทุกๆปี ให้มีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้น โดยครั้งแรกท่านได้คิดเรื่องที่จะทำพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้น ท่านได้หาข้อมูลทางกรมศิลปากรและหาข้อมูลที่ป้อยาง จังหวัดสงขลา โดยท่านได้ทำการตั้งโรงครูขึ้นที่ป้อยาง จังหวัดสงขลา สมัยประมาณ พ.ศ. 2505 หรือ 2506 โดยที่ท่านได้ทำการหาข้อมูลและที่มาที่ไปของขุนศรีศรีธธา พอตั้งโรงที่ป้อยาง จังหวัดสงขลา ได้วันพฤหัสบดี ขุนศรีศรีธธาไปจับทรงท่านเอง แล้วบอกลูกน้องที่มาร่วมงานนั้นว่าไม่ใช่ มาผิดที่ให้ไปสืบหาท่านที่วัดท่าแค ท่านอยู่ที่นั่น จึงมีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูที่วัดท่าแค นับตั้งแต่บัดนั้นจวบจนถึงปัจจุบัน (ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน 2556)

“โนราไม่ได้เกิดที่วัดท่าแค พ่อขุนศรีศรธาถูกลอยแพมาติดที่ท่าแพ มาอยู่มารำที่โคกขุนทา อยู่ประตืนวัด สาเหตุที่ย้ายมาอยู่ที่วัด เนื่องจากขุนศรีศรธาได้เสียชีวิต มาประกอบพิธีที่วัด ปลุกต้นไม้เอาไว้ เพื่อนำกระดูกขุนทาไปฝังไว้ ลูกหลานขณะบาลรับต่อมาจากโนรา แลกโนราสมพงษ์จนถึงปัจจุบัน”

(ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน 2556)

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เกิดขึ้นจากความเชื่อที่มีต่อพื้นที่ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ความเชื่อจากหลักฐานคำบอกเล่าของชาวบ้าน เกี่ยวกับพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค โดยพื้นที่ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ประกอบด้วย เชื้อนขุนทาหรือขุนศรีศรธา หลักขุนทา ต้นโพธิ์โคกขุนทา โรงพิธี โดยแต่ละพื้นที่มีความเชื่อแตกต่างกัน มีเรื่องเล่า ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ซึ่งนำไปสู่การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครู

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่จัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

วัดท่าแคเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู เพราะหลักฐานตามความเชื่อที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับโนราและครูหมอโนรา คือ สถานที่ที่เรียกว่า “หลักขุนทา” “เชื้อนขุนศรีศรธา” ทางทิศใต้ของวัดท่าแค ซึ่งเป็นอาณาเขตติดต่อกันและมีสถานที่เรียกกันว่า “โคกขุนทา” ด้วยความเชื่อที่ว่า ในปี พ.ศ. 2514 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร ทรงสร้างรูปเหมือนขุนศรีศรธาและพรานบุญแล้วสร้างศาลา ตรงที่บริเวณเชื้อนขุนศรีศรธาขนาด 4X6 เมตร นำรูปเหมือนขุนศรีศรธาไปประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ของขุนศรีศรธา สำหรับเป็นที่สักการบูชาของคณะโนราและชาวบ้านโดยทั่วไป จากความเชื่อที่เกิดขึ้นครั้งแรกที่บ้านท่าแค โดยขุนศรีศรธาเป็นครูโนราคนแรก จรัส บัวขาว (2529, น.1502) จึงจัดให้มีการรำโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแค มีโนราแปลก ชนะบาล ซึ่งเป็นครูอาวุโสของบ้านท่าแคและของจังหวัดพัทลุง เป็นผู้นำที่สำคัญและได้รำติดต่อกันมาหลายปี นอกจากหน้าที่ของวัดที่ต้องเป็นศูนย์กลางของการจัดงานโนราโรงครูแล้ว คณะสงฆ์ยังมีความสำคัญกับพิธีกรรมโนราโรงครู เพราะพิธีกรรมโนราโรงครูในวันแรกจะมีพิธีโรงพระ หรือการทำบุญพระ เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยพระสงฆ์วัดท่าแคจะทำหน้าที่ส่วนนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

เพื่อไหว้ครู⁵ หรือไหว้ตายายโนรา ด้วยเหตุที่โนราเป็นศิลปินที่มีครู ดังนั้นผู้แสดงโนรา ลูกหลานของตายายโนรา จะต้องมีการไหว้ครู ซึ่งถือว่าเป็นธรรมเนียม และแสดงความกตัญญูต่อครู อยู่เสมอ การไหว้ครูกระทำโดยการรำโรงครูหรือเข้าโรงครุนั้นเอง ซึ่งมี 2 ลักษณะ

เพื่อทำพิธีแก้บนหรือ “แก้เหมรย” และทำพิธีอื่นๆ เช่น เหยียบเสน ตัดจุก ตัดผมผี ช่อ ต่ออายุและดวงชะตา เป็นต้น นอกจากนั้นศิลปินโนราและชาวบ้านท่าแคหรือชาวใต้ทั่วไปยังเห็นว่าครูโนราของตนที่ล่วงลับไปแล้วมีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีเหตุภัยแก่ตน ครอบครัว ญาติมิตร ก็มักจะบนบานขอความช่วยเหลือแก้บนบรรพบุรุษเหล่านั้น

เพื่อครอบเทริด คือ การครอบมือของศิลปินใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมอันเป็นสิริมงคลของชีวิตศิลปิน สำหรับโนราวัดท่าแคยังจัดโนราโรงครู เพื่อให้ครูหมอโนราหรือตายายโนรามาร่วมชุมนุมกันทั้งหมดและครูหมอโนราหรือตายายโนราได้พบปะ สนุกสนาน รับของเช่นไหว้และเครื่องสังเวจจากลูกหลานโดยทั่วกัน อีกทั้งยังมีจุดมุ่งหมาย เพื่อปลดภาระรับผิดชอบของลูกหลานให้สามารถมาแก้บนหรือทำพิธีกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวกับโนราได้ โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจัดโรงครูที่บ้านของตนเอง โนราโรงครูวัดท่าแคเป็นศูนย์รวมของชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องกับโนราได้มาประกอบพิธีร่วมกัน จึงมีความสำคัญต่อการรักษา และสืบทอดวัฒนธรรมศิลปะการเล่นโนราของจังหวัดพัทลุง และภาคใต้เอาไว้ (ประพันธ์ แก้วสุข, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

ความเชื่อเกี่ยวกับเขื่อนขุนตาหรือขุนศรีศรัทธา (เขื่อนหมายถึงศาลาที่ประดิษฐานรูปปั้น)

ตำนานความเชื่อ

เขื่อนขุนศรีศรัทธาสร้างขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิมพร ซึ่งมีสาเหตุที่ว่า วัดท่าแคเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู เพราะหลักฐานบางอย่างที่เชื่อกันว่าเกี่ยวข้องกับโนราและครูโนรา คือ สถานที่ที่เรียกว่า “หลักขุนตา” “เขื่อนขุนตา” ทางทิศใต้ของวัดท่าแคซึ่งเป็นอาณาเขตติดต่อกันและมีสถานที่เรียกกันว่า “โคกขุนตา” ด้วยความเชื่อที่ว่า ในปี พ.ศ. 2514 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิมพรทรงสร้างรูปเหมือนขุนศรีศรัทธาและพรานบุญแล้วสร้างศาลาตรงที่บริเวณเขื่อนขุนศรีศรัทธาขนาด 4X6 เมตร นำรูปเหมือนขุนศรีศรัทธาไปประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ของขุนศรีศรัทธา

⁵ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า "ไหว้ครู คือการทำพิธีไหว้ ครูบาอาจารย์" ครูบาอาจารย์หมายถึง "ความเป็นผู้รู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ และสามารถดูแลศิษย์ได้" ไหว้ครู เป็นคำที่คนไทยทุกคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่รู้จักเป็นอย่างดี และรู้จักพร้อมๆ กับคำว่า พิธีไหว้ครู ซึ่งคนไทยมักจะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต และเป็นสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพราะเราถือว่าพิธีไหว้ครูเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของไทย เป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่อบุคคลผู้มีต่อครู คนไทยเป็นผู้รู้คุณคนจึงมีพิธีไหว้ครูมาช้านานแล้ว

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่เขื่อน

พื้นที่เขื่อนเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พื้นที่หนึ่งที่สำคัญ เชื่อว่าเป็นที่พำนักของครุหมอนโนรา เนื่องจาก การสร้างเขื่อนโดยพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร จัดสร้างขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2514 เพื่อประดิษฐานรูปเหมือนขุนศรีศรียา ไว้ในเขื่อน การสร้างรูปเหมือนมีการทำพิธีขอขุนศรีศรียา เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งตามความเชื่อของชาวบ้านและโนรา การสร้างเขื่อนต้องทำพิธี ตั้งแต่ลงเสา กระทบพิธีอีกครั้ง เมื่อเขื่อนสร้างเสร็จ เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อ ความศรัทธาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น มีสิ่งประกอบต่างๆภายใน ตั้งแต่เครื่องบูชา⁶ เครื่องเซ่นไหว้⁷ ดอกไม้ รูปเทียน เป็นสิ่งสำหรับบูชาตามความเชื่อของชาวบ้านและโนรา ความเชื่อในครุหมอนโนราและสิ่งประกอบภายในเขื่อนรวมเข้ากับแรงผลักดันความเชื่อภายในตัวของชาวบ้าน จึงทำให้พื้นที่ภายในเขื่อนเป็นพื้นที่ต้องปฏิบัติไปตามความถูกต้องและความเชื่อที่มีต่อพื้นที่เขื่อน ความเชื่อเหล่านี้เป็นตัวห้ามในการกระทำสิ่งที่ไม่ดี

การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในเขื่อนกระทำได้ โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ โนราใช้ประกอบพิธีช่วงวันงานพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค โดยกระทำพิธีเชิญครุหมอนโนรา จากเขื่อนมายังโรงพิธีใช้สายสัญญาณโยงจากเขื่อนมายังเพดานห้องโรงพิธี ชาวบ้านทั่วไปกระทำได้เพียงกราบไหว้บูชาบนบานขอสิ่งต่างๆที่ตนเองต้องการ เช่น เรื่องการงาน การเรียน ครอบครัว เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับโรงพิธี

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในโรงพิธี

การตั้งโรงพิธีในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ตามความเชื่อว่าเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมสำหรับโนราและผู้ที่เกี่ยวข้องใช้ในการประกอบพิธี เพราะโรงพิธีตามความเชื่อของโนราและชาวบ้าน เชื่อว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ตีความหมายโรงพิธีเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวบ้านมีปัจจัย คือ ก่อนการตั้งโรง มีการกระทำพิธีขอแม่พระธรณี⁸ บอกกล่าวว่า พื้นที่ส่วนนี้ขอใช้กระทำพิธี เพราะชาวบ้านเชื่อว่าพระแม่ธรณีเป็นผู้ปกป้องรักษาแผ่นดิน การทำพิธีขอ เพื่อเป็นสัญลักษณ์บอกกล่าวพระแม่ธรณีจึงจะสามารถกระทำการใดๆต่อบริเวณ พื้นที่เพื่อประกอบพิธีกรรมได้ ภายในโรงพิธี มีศาลพระภูมิ⁹ ชาวบ้านเชื่อว่าองค์ประกอบภายในโรงพิธี มีองค์ประกอบที่ช่วยเสริมสร้างความศักดิ์สิทธิ์และความน่าเชื่อถือในโรงพิธี ได้แก่ ศาลพระภูมิสัญลักษณ์แสดงถึงเจ้าที่

⁶ เครื่องบูชา ตามพจนานุกรม หมายถึง สิ่งที่ใช้บูชาของไทย ใช้ของ 4 อย่างเป็นสำคัญ คือ ข้าวตอก ดอกไม้ รูปเทียน

⁷ เครื่องเซ่นไหว้ หมายถึง บูชาเทวดาหรือเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือด้วยเครื่องสังเวยและดอกไม้รูปเทียน เป็นต้น

⁸ พระแม่ธรณี คติของศาสนาฮินดูให้ความเคารพนับถือว่าแผ่นดินเป็นสิ่งล้ำค่าจนสรรพสิ่งทั้งปวงในโลกเปรียบเสมือนมารดาผู้ให้กำเนิดหล่อเลี้ยงโลกและแผ่นดิน จึงได้รับยกย่องว่าเป็นเทพจากธรรมชาติองค์หนึ่งเป็นเพศหญิง เรียกนามว่า "ธรณีธิดา" แปลว่า "ผู้ค้ำจุนพระธรณี" แม้จะมีค้อยมีรูปเคารพอย่างแพร่หลายเช่นเทพองค์อื่นแต่ก็มีผู้ให้ความเคารพนับถือเป็นจำนวนมากไม่น้อย เพราะถือกันว่าพระธรณีสถิตอยู่ตามที่ต่าง ๆ ทั่วหนทุกแห่ง

⁹ ศาลพระภูมิ หมายถึง ศาลที่สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นที่สถิตของเทพารักษ์ พบได้ทั่วไปในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศกัมพูชา มีลักษณะเป็นบ้านหรือวิหารหลังเล็กตั้งอยู่บนเสาเดี่ยว หรือปริมทำจากปูนหรือไม้เป็นต้น ตั้งไว้ในจุดที่เชื่อว่าเป็นมงคล

ประจำโรงพิธี ทำหน้าที่ปกปักรักษาโรงพิธี ผู้ใดเข้าไปทำความเสียหายหรือผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปในโรงพิธี จะได้รับความเดือดร้อนและเจ็บไข้ได้ป่วย เพดานห้องโรงเชื่อว่าเป็นที่สถิตของครุหมอนโนรา เพราะมีการใช้สายสิญจน์ เชื่อมโยง เพดานห้องโรงกับหลักขุนศรีศรีธาและเขื่อนขุนศรีศรีธา เป็นพื้นที่รวมหรือที่นั่งของคนทรงหรือร่างทรง¹⁰ อีกทั้งเป็นพื้นที่สื่อสารกับสิ่งลี้ลับตามความเชื่อของโนราชาวบ้าน คือ ครุหมอนโนรา ตายาย การใช้ของที่มาประกอบพิธีภายในโรงพิธีล้วนเป็นสิ่งที่มีความหมาย และมีลักษณะ รูปแบบตามความเชื่อของชาวบ้านและโนราที่มีมาแต่อดีต โดยการตีความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวบ้านและโนรา

พื้นที่สื่อสารกับสิ่งลี้ลับ คือ ครุหมอนโนรา ตายาย เป็นพื้นที่แสดงพลัง ได้แก่ การเข้าทรง การรักษาโรค การเหยียบเสน

การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในโรงพิธี ผู้ที่สามารถประกอบพิธีภายในโรงพิธี แบ่งออกเป็น โนราและชาวบ้าน โนราใช้พื้นที่โรงพิธีประกอบพิธีครอบเทริด เพราะตามความเชื่อของโนราผู้ที่เป็โนราใหม่ต้องผ่านพิธีครอบเทริดภายในโรงพิธีของโนราโรงครูเท่านั้น ถ้าหากผู้ใดไม่ผ่านพิธีครอบเทริดถือว่าผู้นั้นยังไม่สามารถเป็นโนราที่สมบูรณ์ อีกทั้งโรงพิธียังใช้ในการทำพิธีเชิญครุหมอนโนรามายังโรงพิธี โดยโนราใหญ่เป็นผู้ประกอบพิธีและสื่อสารกับสิ่งลี้ลับ ระหว่างครุหมอนโนรากับลูกหลานโนรา ส่วนชาวบ้านมีการใช้โรงพิธีตามความเชื่อทั่วไป ได้แก่ กระทำพิธี คือ การแก้บน การแก้บนของผู้ที่มาบนบานไว้กับครุหมอนโนราหรือผู้ที่ผ่านการรักษาโรคแล้วหาย ผู้นั้นต้องกระทำการแก้บนต่อครุหมอนโนรา ตายายโนรา โดยการถวายของที่พาไลและรำแก้บน ภายในโรงพิธีเท่านั้น เพราะการมาแก้บนที่วัดท่าแค ภายในโรงพิธี ตามความเชื่อของชาวบ้าน เชื่อว่าเป็นการขาดเหมยหรือการขาดคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับครุหมอนโนรา

ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีแหงเข้(จระเข้)

ที่มาของพิธีแหงเข้

ตำนานของโนราตอนหนึ่งที่กล่าวถึงกุนารน้อยซึ่งเป็นโอรสของนวลทองสำลี ได้โดยสารเรือพ่อค้าไปเที่ยวรำโนรายังเมืองพระอัยกา เรื่องเล่าลือไปถึงพระยาสายฟ้าฟาดฯ ทรงปลอมพระองค์ไปดูโนรา เห็นกุนารน้อยมีหน้าตาคล้ายพระธิดา จึงทรงสอบถามจนได้ความจริงว่าเป็นพระราชธิดาจึงรับสั่งให้เข้าวัง และให้อำมาตย์ไปรับนางนวลทองสำลีจากเกาะกะชัง แต่นางไม่ยอมกลับพระยาสายฟ้าฟาด จึงกำชับให้จับมัดขึ้นเรือพามา ครั้นเรือมาถึงปากน้ำจะเข้าเมือง ก็มีจระเข้ลอยขวางลำคลองไว้ลูกเรือจึงต้องปราบจระเข้ จึงเป็นที่มาของพิธีแหงเข้(ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

พิธีแหงเข้ได้มีการจัดพิธีแหงเข้ โดยมีการนำตำนานเรื่องเล่า ความเชื่อเกี่ยวกับโนรา มาผสมกับตำนานเรื่องราวของไกรทองชาลาวันดังนี้

¹⁰คนทรง หรือ ร่างทรง หมายถึง คนที่ให้เจ้าหรือผีมาเข้าสิงในตัว การเข้าสิงนั้นเรียกว่า "การเข้าทรง" ความเชื่อเรื่องการเข้าทรง ร่างทรง ชาวบ้านและคณะโนราเชื่อว่า วิญญาณของบรรพบุรุษและครุโนรา ที่เรียกว่า ครุหมอนโนรา หรือ ตายายโนราเราสามารถติดต่อกับลูกหลานได้โดยผ่านโนราใหญ่ และการเข้าทรงในร่างของครุหมอนโนราองค์นั้น

ตำนานเล่าว่า จระเข้เป็นสัตว์ร้ายเลี้ยงไม่เชื่อง สอนให้รู้ว่าอย่าเอาเดรัจฉานมาเลี้ยง ลูกเข้ ลูกกามาเลี้ยง เดี่ยวจะเกิดความเสียหายแก่ครอบครัว

ตอนที่ 1 การแทงเข้เป็นตำนานเล่าขานกันมาของบทโนรา กล่าวถึงชาลาวัน(สัตว์ร้าย) เล่ากันว่า ชาลาวันเป็นลูกจระเข้ขี้ขลาด วันหนึ่งเข้าไปพบบอยู่กลางทุ่งนา แล้วก็เก็บมันมาเลี้ยงไว้ในโคม(กะละมัง) ตัวก็โตใหญ่ขึ้นเท่าโคม แล้วยาก็เอาไปเลี้ยงไว้ในสระ จนเติบโตร่างใหญ่ วันหนึ่งยาดตา เอาอาหารมาให้ ชาลาวันก็กินอย่างหน้าสำราญ แต่พอกินแล้วก็กินไม่อิ่ม ชาลาวันก็เอาหางฟาด ยาดตากินเสียอีก

คำโบราณบอกไว้ว่า การที่เราเอาลูกเข้(ลูกจระเข้) ลูกศัตรู ลูกเดรัจฉานมาเลี้ยงไว้ในบ้าน สัตว์พวกนี้ไม่รู้บุญคุณของผู้เลี้ยง สังเกตได้จากเรื่องนี้ถึงเวลาแล้วที่ชาลาวัน ต้องชดใช้กรรม เพราะ ตอนนียาดตาได้กลับชาติมาเกิด โดยยายไปเกิดเป็นตะเภาแก้ว ตะเภาทอง ตาไปเกิดเป็นไกรทอง เพราะฉะนั้นชาลาวันวันนี้จะต้องถูกไกรทองฆ่าตาย (หวนแก้วยก, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2557)

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีแทงเข้

พื้นที่แทงเข้ตามความเชื่อของชาวบ้านและโนรา เชื่อว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะพิธีแทงเข้ตามความเชื่อของชาวบ้านที่เชื่อว่าเป็นการปิดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต พื้นที่แทงเข้ใช้ในการประกอบพิธีแทงเข้ของโนรา ห้ามบุคคลไปยุ่งเกี่ยวพื้นที่แทงเข้ที่มีการกันไว้ของสายสิญจน์ ซึ่งสายสิญจน์ตามความเชื่อของชาวบ้านเป็นสิ่งที่มีความเข้มขลังภายในตัวของสายสิญจน์¹¹ เพราะเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงอาณาเขต สิ่งที่ต้องเคารพนับถือในพื้นที่นั้นๆ อีกทั้งตัวจระเข้มีการประกอบพิธีใส่วิญญาณชาลาวัน เพื่อบ่งบอกถึงความเชื่อของชาวบ้านว่าชาลาวันเป็นสัตว์ที่ดุร้าย บริเวณพื้นที่แทงเข้มีการตั้งของเช่นไหว้ ที่มีหมากพลูเป็นสัญลักษณ์ตามความเชื่อของชาวบ้านและโนรา เพื่อแสดงถึงเครื่องบูชาสิ่งลี้ลับที่บุคคล ชาวบ้าน เคารพนับถือ สัญลักษณ์เหล่านี้รวมถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับไกรทองชาลาวัน ทำให้พื้นที่แทงเข้เป็นพื้นที่ที่บุคคลอื่นไม่สามารถเข้าไปกระทำใดๆได้ ต้องให้ความเคารพต่อพื้นที่แทงเข้

พื้นที่แทงเข้เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีแทงเข้ ตามความเชื่อของชาวบ้าน การกระทำใดๆ ในพื้นที่แทงเข้ แบ่งออกเป็นสองกลุ่มตามความเชื่อ คือ โนราใหญ่เป็นผู้ประกอบพิธีและเป็นผู้ที่แทงเข้ เพราะโนราใหญ่ คือ ตัวแทนของไกรทองผู้ปราบชาลาวัน ตามความเชื่อในตำนานเรื่องเล่า ชาวบ้านสามารถกระทำกรทำได้โดยตรงในพื้นที่แทงเข้ คือ การทำบุญสะเดาะเคราะห์¹² โดยการใส่เหรียญในปากจระเข้ นั้น เป็นการทำบุญทำทานไปกับจระเข้ เพราะเมื่อจระเข้ถูกโนราใหญ่ประกอบพิธีกรรมแทงเข้เสร็จ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการนำสิ่งไม่ดีออกจากชีวิตตามความเชื่อของชาวบ้าน

¹¹ สายสิญจน์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ด้ายปริตร คือ ด้ายศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากพระพุทธรูปที่พระท่านสวดสาธยายหรือเสกเป่าไว้ ถือกันว่าสามารถป้องกันอันตราย เช่น ภูตผี ปีศาจได้ และถือว่าเป็นด้ายมงคล

¹² ทำบุญสะเดาะเคราะห์ การสะเดาะเคราะห์อยู่กับความเชื่อของคนไทยมานาน เป็นการแก้ดวงชะตาอย่างหนึ่งจากร้ายให้กลายเป็นดี ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีกันมาแต่โบราณ สืบต่อจนปัจจุบัน

ความเชื่อเกี่ยวกับหลักขุนศรีศรัทธา

ตำนานความเชื่อ

ยุคสมัยแรกเริ่ม ตามความเชื่อของคำบอกเล่าของโนรา กล่าวไว้ว่า หลักขุนศรีศรัทธาได้ปักไว้ที่ใกล้กับต้นโพธิ์ เพื่อปกป้องจุดที่ปลูกต้นโพธิ์ซึ่งนำกระดูกของขุนศรีศรัทธาไว้ใต้ต้นโพธิ์ โดยมีเรื่องเล่าที่ว่า วันหนึ่งมาชายขี่เมาเดินผ่านมาในวัดและได้เดินชนกับหลักขุนศรีศรัทธา ทำให้หลักขุนศรีศรัทธาหัก ต่อมาชาวบ้านบอกกล่าวชายคนนั้นให้ไปทำพิธีและสร้างหลักใหม่ แต่ชายผู้นั้นกลับละเลยคำท้วงติงดังกล่าว ปรากฏว่าชายผู้นั้นเกิดอาการป่วยและเสียชีวิตตั้งแต่บัดนั้นจนถึงวันสุดท้ายของชีวิต

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่หลักขุนศรีศรัทธา

พื้นที่หลักขุนศรีศรัทธาเป็นพื้นที่ ที่ส่งผลต่อความเชื่ออันแรงกล้าของชาวบ้านตามตำนาน เรื่องเล่าที่สืบทอดกันมา ปรากฏหลักฐานที่เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงจุดหรือพื้นที่อยู่ของกระดูกขุนศรีศรัทธา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ต้องห้ามไม่ให้บุคคลภายนอก ใช้พื้นที่นอกจากการใช้พื้นที่ประกอบพิธีกรรมเชิญครูหมอโนราไปยังโรงพิธีเท่านั้น ดังตำนานความเชื่อหนึ่งที่เล่ากัน คือ ผู้ที่เข้าไปกระทำการใดๆต่อหลักขุนศรีศรัทธาผู้นั้นอาจต้องมียักษ์เข้าตัว ดังเรื่องเล่า ชายขี่เมาเดินผ่านมาภายในวัดและได้เดินชนกับหลักขุนศรีศรัทธา ทำให้หลักขุนศรีศรัทธาหักเกิดความเสียหาย ต่อมาชาวบ้านบอกกล่าวชายคนดังกล่าว ให้กระทำพิธีและสร้างหลักใหม่ แต่ชายผู้นั้นกลับละเลยคำท้วงติงดังกล่าว ปรากฏว่าชายผู้นั้นเกิดอาการป่วยและเสียชีวิต ตั้งแต่บัดนั้นจนถึงวันสุดท้ายของชีวิต ตามความเชื่อเรื่องเล่าตำนานดังกล่าวนี้ รวมเข้ากับองค์ประกอบต่างๆตามความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่หลักขุนศรีศรัทธาล้วนส่งผลให้พื้นที่หลักขุนศรีศรัทธาเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่พิธีคล้องหางส์

ตำนานความเชื่อ

ตำนานความเชื่อ เรื่องนางมโนราห์ ซึ่งเป็นธิดาองค์เล็กของท้าวทุมราชผู้เป็นพระยาภินทร นางมีพี่อีกหกองค์ล้วนมีหน้าตางดงามมาก มีปีกและหางที่สามารถถอดออกได้ เมื่อใส่ปีกใส่หางแล้ว ก็สามารถบินได้เหมือนนก นางมโนราห์และพี่น้องทั้งหกได้ไปเล่นน้ำที่สระอโนดาต พรานบุญวางแผนจับตัวนางไปถวายพระสุธน โอรสแห่งเมือง ปัญจาลนคร โดยใช้บ่วงนาคบาศ¹³ จากท้าวชมพูจิตพญานาคราช พรานบุญนำนางมโนราห์ไปถวายแก่พระสุธน พระสุธนเห็นเข้าก็เกิดหลงรักนาง และได้อภิเษกกัน พระบิดาของพระสุธนได้สุบินและให้บุโรหิตทำนาย บุโรหิตซึ่งมีความเคียดแค้นต่อพระสุธนจึงได้ทำนายว่าจะเกิดภัยพิบัติครั้งใหญ่ ให้นางมโนราห์ไปบูชาข้ายัญ ซึ่งท้าวอาทิตยวงศ์ได้ยินยอมตามนั้น นางมโนราห์ได้ทูลขอปีกขอหางคืน เพื่อเป็นการรำถวายเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนถูกบูชาข้ายัญหน้า

¹³ บ่วงนาคบาศ คือ ศรของอินทรีชนิด ที่ยิงไปเป็นจรวดศัตรู ซึ่งภายหลัง พญานาคราชได้มีครอบครัวแล้ว และพรานบุญได้ไปขอยืมจาก พญานาค และเนื่องจากพรานบุญเคยช่วยเหลือ พญานาคราชไว้ พญาได้ให้สัญญาว่า ขอสิ่งใดก็จะทำให้ ทั้งที่เป็นของสำคัญ และกลัวพรานบุญไม่คืนให้ แต่ก็ให้ไป เพราะต้องรักษาคำพูด พรานบุญจึงสามารถจับภินรีได้ และนำบ่วงนาคนั้นกลับคืนให้กับ พญานาคราช

กองไฟก่อนจะตาย นางก็ร้ายรำได้สักพักก็บินหนีไป นางได้เจอพระฤาษีและฝากความถึงพระสุธนว่า 'ไม่ต้องตามนางไป เพราะมีภัยอันตรายมากมาย และได้ฝากภรรยาและธำมรงค์ให้พระสุธน พระสุธน กลับจากสงครามไม่เจอนางมโนราห์ก็มีความโกรธแค้น จึงสอบสวนและได้ลงโทษปุโรหิต จากนั้น พระองค์ก็ออกติดตามหานางมโนราห์ พระสุธนได้มาเจอกับพระฤาษี ๆ จึงช่วยหาทางไปพบนางมโนราห์

เมื่อพระสุธนมาถึงสระน้ำอินคาต ได้แอบเอาพระธำมรงค์ใส่ลงในคณโฑ¹⁴ ของนางกินรีนางหนึ่ง ซึ่งนางกินรีได้นำน้ำนั้นไปสงรับให้นางมโนราห์ พระธำมรงค์ได้ตกลงมาที่นางพอดี นางก็รู้ว่าพระสุธนมาหานางแล้ว นางจึงได้แจ้งแก่พระมารดา แต่พระบิดาต้องการทราบว่าเป็นพระสุธนมีความรักจริงต่อนางหรือไม่ จึงเรียกลูกทั้งหมดมาให้พระสุธนเลือกว่าคนไหน คือ นางมโนราห์ เพราะหน้าตาแต่ละคนนั้นละม้ายคล้ายคลึงกัน ร้อนถึงองค์อินทร์ ต้องแปลงกายมาเป็นแมลงวันทอง จับที่ผมของนางมโนราห์ ทำให้พระสุธนรู้ว่านางคนนั้น คือ นางมโนราห์ขายาของตน เมื่อพระสุธนเลือกนางมโนราห์ได้ถูกต้องก็ได้อภิเษกและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีคล้องหงส์

พื้นที่คล้องหงส์เป็นพิธีความเชื่อตามตำนานเรื่องเล่าของโนรา พิธีกรรมคล้องหงส์เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญต่อโนรา สื่อเอกลักษณ์ของโนรา ดังนั้นการจัดพื้นที่ของการคล้องหงส์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะต้องเป็นพื้นที่สำหรับใช้ในการแสดงพิธี โดยต้องปราศจากสิ่งไม่ดีหรือต้องเป็นพื้นที่ที่ต้องความน่าเชื่อถือในตัวพิธีกรรม ดังนั้นพื้นที่คล้องหงส์ ในการกระทำพิธีกรรมมีความเชื่อว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีรูปแบบ ขั้นตอนของพิธีกรรม มีการใช้สายเชือก เพื่อบ่งบอกอาณาเขตของพื้นที่ประกอบพิธีและป้องกันไม่ให้คนดูเข้าไปวุ่นวายในขณะที่ทำพิธี ภายในพื้นที่คล้องหงส์ บุคคลอื่น ๆ ไม่สามารถเข้าไปวุ่นวายได้ เนื่องจากชาวบ้านเชื่อว่า องค์ประกอบภายในพิธีกรรมเป็นตัวห้ามหรือสัญลักษณ์ในการกีดกัน ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับตัวนายพราน เชื่อว่านายพรานเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ นำเคารพนับถือ เพราะผู้ประกอบพิธีเป็นพรานได้ ต้องเป็นผู้ที่ผ่านการเรียนรู้วิชาพรานจากตาพระครูพราน และเชือกของพรานสำหรับคล้องหงส์ตามความเชื่อ ที่เชื่อว่าเป็นเชือกที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะผ่านพิธีปลุกเสก นางหงส์ต้องเป็นโนราผู้ที่มีความสามารถในการรำ และเปรียบเสมือนนางโนราและพี่ๆในตำนานที่ชาวบ้านเชื่อกัน

ดังนั้น ความเชื่อในตำนานเรื่องเล่าของนางโนรา พราน ตลอดจนนายพรานที่มีความเข้มแข็งเกี่ยวกับวิชาพรานและองค์ประกอบต่างๆ จนเกิดเป็นแรงผลักดันเกี่ยวกับพื้นที่คล้องหงส์ออกจากพื้นที่แสดงธรรมดา เกิดการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นภายในตัวพิธีคล้องหงส์

ความเชื่อเกี่ยวกับต้นโพธิ์

ตำนานเกี่ยวกับต้นโพธิ์

เรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนาน เมื่อครั้งประกอบพิธีฝังกระดูกขุนศรีศรัทธา โดยนำกระดูกไปฝังภายในวัดท่าแค แล้วปลุกต้นโพธิ์ไว้บนกระดูกขุนศรีศรัทธา ตามความเชื่อของโนราและชาวบ้าน

¹⁴หรือกุนโฑ หมายถึง หม้อน้ำรูปต่าง ๆ คอยาว

นับถือ ขุนศรีศรัทธาเป็นผู้ครุให้กำเนิดโนรา ซึ่งการนำกระดุกมาฝังใต้ต้นโพธิ์ภายในวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ความเข้มขลังและตำนานที่เชื่อกันมาเป็นปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับการตีความหมายส่งผลต่อการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ สำหรับการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ทำให้โนราโรงครูวัดท่าแคเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่(บุญพร เมืองหนู, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2557)

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ต้นโพธิ์

การสร้างพื้นที่ต้นโพธิ์เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เกิดขึ้นตามความเชื่อของลูกหลานโนรา ที่เชื่อว่าพื้นที่ต้นโพธิ์เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะต้นโพธิ์ตามตำนานเรื่องเล่าเป็นพื้นที่ฝังกระดุกของขุนศรีศรัทธา ครูผู้ให้กำเนิดโนรา ความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของต้นโพธิ์ดังกล่าว นำไปสู่ความเชื่อบางอย่างที่ก่อให้เกิด ความเคารพนับถือเกรงกลัวต่อพื้นที่ ความเชื่อดังกล่าวเป็นตัวกีดกัน พฤติกรรมการกระทำต่อพื้นที่นอกจากแนวทางอื่น เพราะถ้าหากกระทำการอื่นใด ที่ผิดแปลกจากธรรมเนียมความเชื่อ ต้องพบกับสิ่งไม่ดีหรือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา และความเชื่อต้นโพธิ์ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญอย่างมาก เพราะเป็นพื้นที่ให้ความหมายความสำคัญสำหรับจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง การตีความหมายพื้นที่ต้นโพธิ์นำมาสู่การสร้างพิธีกรรมโนราโรงครูและพิธีกรรมอื่นๆที่เป็นพิธีปลุกย่อยตามรูปแบบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค และด้วยสาเหตุเป็นแหล่งกำเนิดโนราจึงทำให้โนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เป็นโนราโรงครูใหญ่ประจำภาคใต้ การเคารพบูชาครูผู้ให้กำเนิดโนรา อีกทั้งการทำพิธีห่มผ้าห่มต้นโพธิ์ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงความสำคัญของต้นโพธิ์ที่ฝังกระดุกขุนศรีศรัทธาวัดท่าแค ครูผู้ให้กำเนิดโนรา

ความเชื่อเกี่ยวพิธีการเหยียบเสนและรักษาโรค

ตำนานความเชื่อ

ตามความเชื่อของโนรา โรคบางโรคไม่สามารถรักษาได้ด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน โดยเฉพาะเสนหรือปานแดง คนที่ปานแดงเกิดจากกระทำของครุหมอตายายโนราที่หมายผู้นั้นเป็นเชื้อสายโนราต่อไป

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการเหยียบเสน

การเหยียบเสนเป็นการรักษาโรคที่เกิดขึ้นตามความเชื่อของโนราเกี่ยวกับเสนที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผีโองกะแซง ดังนั้นการรักษาเสนต้องรักษาด้วยโนราเท่านั้น การรักษาเสนกระทำภายในพื้นที่โรงพิธีเท่านั้นเพราะ เป็นพื้นที่พำนักและรวมครุหมอนโนรา การเหยียบเสนเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ และปรากฏรูปแบบที่เป็นรูปธรรม โดยมีข้อพิสูจน์ให้เห็นว่าเสนที่เป็น ค่อยๆหายไปในแต่ละปีที่มาเหยียบเสนจนหายขาด ซึ่งจากความเชื่อ ที่พิสูจน์เป็นจริงดังกล่าว นำมาสู่การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะสามารถรักษาเสนให้หายขาด

ความเชื่อเกี่ยวกับการแก้บน

ความเชื่อ

ความเชื่อเกี่ยวกับการแก้บน เป็นวิถีปฏิบัติอย่างหนึ่งที่อยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมโนราโรงครูเช่นกัน ปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับ การบนบานสานกล่าวของผู้ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนรา อีกทั้งผู้มารักษาเสนหรือมีผู้มาบนบานสานกล่าว ส่งผลทำให้ผู้นั้นสมหวัง หรือโรคเสนหายไป ตามความเชื่อของโนราผู้นั้นต้องมาทำการแก้บนที่โรงพิธีช่วงวันงานพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ถ้าผู้ใดไม่ทำการแก้บน ถือว่าผู้นั้นไม่ขาดเหมรยหรือขาดคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับครุหมอโนรา หรือตายายโนรา ต้องมีเหตุที่ทำให้ผู้นั้นเจอสิ่งไม่ดีเข้ามา

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการแก้บน

การแก้บนกระทำภายในโรงพิธี ตามความเชื่อของชาวบ้านที่ว่าผู้ใดที่มาขอหรือบนบาน สิ่งใดแล้วสมตามความปรารถนาหรือรักษาโรคหาย จะต้องแก้บนที่โรงพิธีเท่านั้น ช่วงวันงานพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเท่านั้น เพราะตามความเชื่อที่ว่าพื้นที่โรงพิธีเป็นพื้นที่ของครุหมอโนรา การมาแก้บนภายในโรงพิธีเชื่อว่าเป็นการรำหรือถวายของบูชาแก่ครุหมอโนราอย่างแท้จริง เป็นการสื่อสารกับครุหมอโนราว่าได้มาแก้บน ถือว่าเป็นการขาดเหมรยหรือขาดคำมั่นสัญญา

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์แบ่งออกเป็นยุคต่างๆ โดยใช้เกณฑ์การแบ่งตามจุดมุ่งหมายการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ ซึ่งแตกต่างกันออกไป จากการศึกษาค้นคว้า การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครู แบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคแรก ยุคกลาง ยุคสมัยใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดการใช้ประโยชน์ ได้แก่

การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูยุคแรก

จุดมุ่งหมายของพิธีกรรมโนราโรงครู โนราโรงครูมีจุดมุ่งหมายในการจัดที่สำคัญ 3 ประการคือ

เพื่อไหว้ครุหรือไหว้ตายายโนรา ด้วยเหตุที่โนราเป็นศิลปินที่มีครุ ดังนั้นผู้แสดงโนรา ลูกหลานตายายโนราจึงถือเป็นธรรมเนียมว่าจะต้องมีการไหว้ครุและแสดงความกตัญญูต่อครุอยู่เสมอ การไหว้ครุทำโดยการรำโรงครูหรือเข้าโรงครุนั้นเอง

เพื่อทำพิธีแก้บนหรือ “แก้เหมรย” และทำพิธีอื่นๆเช่น เหยียบเสน ตัดจุก ตัดผมผีขอ ต่ออายุและดวงชะตา เป็นต้น นอกจากนั้นศิลปินโนราและชาวบ้านท่าแคหรือชาวใต้ทั่วไปยังเห็นว่าครุโนราของตนที่ล่วงลับไปแล้วมีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีเหตุภัยแก่ตน ครอบครัว ญาติมิตร ก็มักจะบนบานขอความช่วยเหลือแก่บรรพบุรุษเหล่านั้น

เพื่อครอบเทริด คือ การครอบมือของศิลปินใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมอันเป็นสิริมงคลของชีวิตศิลปิน สำหรับโนราวัดท่าแคยังจัดโนราโรงครู เพื่อให้ครุหมอโนราหรือตายายโนรามาร่วมชุมนุมกันทั้งหมดและครุหมอโนราหรือตายายโนราได้พบปะ สนุกสนาน รับของเช่นไหว้และเครื่องสังเวยจากลูกหลานโดยทั่วกัน อีกทั้งยังมีจุดมุ่งหมาย เพื่อปลดภาระรับผิดชอบของลูกหลานให้สามารถมาแก้บน

หรือทำพิธีกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวกับโนราได้ โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจัดโรงครุที่บ้านของตนเอง โนราโรงครุวัดท่าแคเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องกับโนราได้มาประกอบพิธีร่วมกันจึงมีความสำคัญต่อการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมศิลปะการเล่นโนราของจังหวัดพัทลุงและภาคใต้เอาไว้ (ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน 2556)

ความสำคัญของพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค

พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคนิยมจัดขึ้นช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี เริ่มตั้งแต่การไหว้พระภูมิ โรงพิธีพระ แล้วเข้าโรงในวันแรกซึ่งเป็นวันพุธตอนเย็น จากนั้นจึงทำพิธีเบิกโรง ลงโรง กาศครุ เชิญครุ กราบครุ โนราใหญ่รำถวายครุ จับบทตั้งเมือง การรำทั่วไป วันที่สองซึ่งเป็นวันพฤหัสบดี ถือเป็นพิธีใหญ่ เริ่มตั้งแต่ลงโรง กาศโรง เชิญครุ เอาผ้าห่มต้นโพธิ์ที่เชื่อกันว่า เป็นที่เฝ้าศพ และฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธา เช่นไหว้ครุหมอบ ตายาย โนรา ทั่วไปรำถวายครุ การรำสอดเครื่องสอดกำไล ทำพิธีตัดจุก ทำพิธีครอบเทิดหรือผูกผ้าใหญ่ พิธีแก้บนด้วยการรำถวายครุและ ออกพราน พิธีผูกผ้าปล่อย การรำทั่วไปในเวลากลางคืน ส่วนวันที่สาม เริ่มตั้งแต่ลงโรง กาศครุ เชิญครุ การรำทั่วไป รำบทสิบสองเพลง สิบสองบท เขี้ยบบเสน ตัดผมผีซ้อ รำบทคล้องหงส์ รำบทแทงเข้เป็นอันเสร็จพิธี

สิ่งสำคัญที่ทำให้พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เป็นพิธีกรรมโนราโรงครุใหญ่ของเหล่าผู้มีเชื้อสายโนรา คือ การมองบริบทพื้นที่ของเหล่าผู้มีเชื้อสายโนรา ตามความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่วัดท่าแคเป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธาและเป็นพื้นที่พำนักของครุโนรา การจัดพิธีกรรมโนราโรงครุขึ้นที่วัดท่าแค มีความมุ่งหมาย ได้แก่ เพื่อให้ครุหมอบโนรา หรือตายายโนราทั้งหมดมารวมชุมนุมกัน เพื่อให้ไหว้ครุหรือไหว้ตายายโนราด้วยเหตุที่โนราเป็นศิลปินที่มีครุ ดังนั้นผู้แสดงโนรา ลูกหลาน ตายายโนรา จึงถือว่าเป็นธรรมเนียมว่าจะต้องมีการไหว้ครุ และแสดงความกตัญญูต่อครุอยู่เสมอ การไหว้ครุ ทำโดยการรำโรงครุหรือเข้าโรงครุนั้นเอง เพื่อทำพิธีแก้บนหรือ “แก้เหมรย” และทำพิธีอื่นๆเช่น เขี้ยบบเสน ตัดจุก ตัดผมผีซ้อ ต่ออายุและดวงชะตา เป็นต้น นอกจากนั้นศิลปินโนราและชาวบ้านท่าแคหรือชาวใต้ทั่วไปยังเห็นว่าครุโนราของตนที่ล่วงลับไปแล้วมีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีเหตุภัยแก่ตนครอบครัว ญาติมิตร ก็มักจะบนบานขอความช่วยเหลือแก่บรรพบุรุษเหล่านั้น เพื่อครอบเทริด คือ การครอบมือของศิลปินใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมอันเป็นสิริมงคลของชีวิตศิลปิน สำหรับโนราวัดท่าแคยังจัดโนราโรงครุ เพื่อให้ครุหมอบโนราหรือตายายโนรามารวมชุมนุมกันทั้งหมดและครุหมอบโนราหรือตายายโนราได้พบปะ สนุกสนาน รับของเช่นไหว้และเครื่องสังเวยจากลูกหลานโดยทั่วกัน อีกทั้งยังมีจุดมุ่งหมาย เพื่อปรดการะรับผิตชอบของลูกหลานให้สามารถมาแก้บนหรือทำพิธีกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวกับโนราได้ โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจัดโรงครุที่บ้านของตนเอง โนราโรงครุวัดท่าแคเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องกับโนราได้มาประกอบพิธีร่วมกัน

โนราโรงครุวัดท่าแค มีความมุ่งหมาย เพื่อให้ครุหมอบโนรา หรือตายายโนราทั้งหมดมารวมชุมนุมกัน เพราะชาวบ้านเชื่อว่า บ้านท่าแคเป็นแหล่งกำเนิดโนรา และเป็นแหล่งสถิตหรือพำนักของครุโนรา ซึ่งทางกระทรวงวัฒนธรรม ร่วมกับจังหวัดพัทลุง จัดงานโนราโรงครุที่วัดท่าแคสืบทอดศิลปวัฒนธรรม อันเป็นมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี ขึ้นที่วัดท่าแคภายใต้ชื่อสืบสานศิลปถิ่นโนราหรือโนราโรงครุวัดท่าแค จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการ

สืบทอดศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ โดยเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวกับโนรา เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับครุหมอโนรา การจัดโครงการสืบสานศิลปถิ่นโนราจึงเป็นเวทีให้คนในชุมชนภาคใต้ได้ร่วมกันสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น สร้างเรื่องราวและสังคมของตนเองขึ้น เพื่อส่งเสริมและสืบสานศิลปการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ และเพื่อส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้มีเวทีการแสดงและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

“วัดท่าแคมีการจัดงานโรงครูเป็นประจำทุกปีโดยคนในชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบๆวัดและบริเวณชุมชนใกล้เคียงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานโรงครูทุกปีและได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆเท่าที่จะช่วยเหลือได้ ในด้านการจัดงานทางวัดหรือทางคณะผู้ที่มีความเกี่ยวข้องได้ขอความช่วยเหลือมา”
(บุญพร เมืองหนู, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2557)

“ทางคณะมโนราห์และผู้มีเชื้อสายมโนราห์ที่มีการตกทอดการสืบต่อมาจากรุ่นสู่รุ่นมีบทบาทที่ร่วมกับทางวัดในการสืบสานโนราโรงครูร่วมกับทางวัดในการจัดงานโนราโรงครูกับทางวัดท่าแคร่วมกันเป็นประจำทุกปี”
(หนูจิต ชนะบาล, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

ชนิดของพิธีกรรมโนราโรงครูตำบลท่าแค

โนราโรงครูโดยทั่วไปของตำบลท่าแคมี 3 ชนิด คือ

1. โรงครูเล็ก หมายถึง การรำโรงครูอย่างย่อ ใช้เวลารำเพียง 1 วัน 1 คืนเท่านั้น ปกติจะเข้าโรงวันพุธตอนเย็นเสร็จวันพฤหัสบดี จุดมุ่งหมายก็เหมือนกับโนราโรงครูใหญ่ แต่ไม่อาจทำพิธีใหญ่ได้เพราะมีปัญหาเรื่องเวลาหรือด้านอื่นๆ
2. โนราโรงครูใหญ่วัดท่าแค มีลักษณะเช่นเดียวกับโนราโรงครูใหญ่ทั่วไป แต่โนราโรงครูวัดท่าแคถือว่าเป็นการชุมนุมครุหมอโนราหรือตายายโนรามากที่สุด เป็นการรวมครุหมอโนราหรือตายายโนราทั้งหมดก็ว่าได้ โนราโรงครูวัดท่าแคมีพิธีสงฆ์และการไหว้หรือตั้งศาลพระภูมิก่อนทำพิธีต่างๆด้วย
3. โรงครูใหญ่ หมายถึง การรำโรงครูเต็มรูปแบบ ปกติการรำโนราโรงครูใหญ่ทำกัน 3 วันจึงจบพิธี เริ่มตั้งแต่วันพุธสิ้นสุดวันศุกร์ และจะต้องทำกันเป็นประจำทุกปี ทุก 3 ปี หรือทุก 5 ปี แล้วแต่กำหนด การรำเช่นนี้จึงต้องเตรียมการนานและใช้ทุนทรัพย์มาก

ขั้นตอนการจัดพิธีกรรมโนราโรงครู

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคในอดีต มีรูปแบบของพิธีกรรมที่น่าสนใจ โดยมีขั้นตอนการจัดพิธีกรรมดังนี้(ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

พิธีกรรมในวันแรก ซึ่งเป็นวันพุทธตอนเย็นนิยมกระทำในวันพุธเพราะว่าการเข้าพิธีกรรมในวันพุธ รุ่งเช้าวันพฤหัสบดีจะได้ทำไหว้ครู พิธีกรรมวันแรกจะมี 10 ขั้นตอน คือ พิธีไหว้พระภูมิโรง พิธีพระ การเข้าโรง การเบิกโรง การลงโรง การภาศครู การเชิญครู การกราบครู โนราใหญ่รำถวายโรง การจับบทตั้งเมืองและการรำทั่วไป พิธีกรรมในวันแรกจะมีรายละเอียดดังนี้

โดยพิธีกรรมจะเริ่มเวลา 18.09 น. หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “นกขุมรัง” เครื่องดนตรีทำพิธีนอกโรง ทำพิธีขอพระแม่ธรณี ตามความเชื่อของโนรา เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าได้ขอพื้นที่สำหรับจัดพิธีกรรมโนราโรงครู

พิธีพระ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึง การเป็นชาวพุทธที่ดี อีกอย่างหนึ่ง เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เหล่าลูกหลานโนรา เพราะพิธีพระ หมายถึง พิธีที่แสดงถึงความเป็นสิริมงคล

ตั้งบ้านตั้งเมือง เริ่มหวัค้ำ 19.09 น. โดยการว่าบทกลอน “ขานอ ขานอา ขานเอ” การตั้งบ้านตั้งเมือง เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อที่ว่าโนราได้เข้ามาในบ้านในเมืองแห่งนั้น ดังนั้น ณ พื้นที่แห่งนี้โนราประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้น เพื่อไหว้ครูหมอโนรา

เชิญครูหมอโนรา เชื้อครูหมอโนรา¹⁵ มาয়งโรงพิธี เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อเกี่ยวกับ ครูผู้ให้กำเนิดโนรา ได้รับรู้ว่าคุณหลานโนรามารำพิธีรำลึกถึงบุญคุณครู

โนรารำถวาย จัดขึ้นช่วงเวลา 20.09 น. เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้ลูกหลานผู้มีเชื้อสายโนราได้รำถวายแก่ครูผู้ให้กำเนิดโนรา การรำถวายจะกระทำจนถึงเวลา 24.00 น. และผู้ประกอบการรำถวายต้องเป็นลูกศิษย์โนราเท่านั้น

ออกพราน เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการถวายครู เมื่อเสร็จจากโนรารำถวายแล้ว พรานออกมากล่าวบทกลอนได้บอกอำลา ตามความเชื่อเกี่ยวกับพิธีออกพรานถ้าไม่ได้ออกถือว่าพิธีกรรมไม่เสร็จสิ้น

พิธีกรรมวันที่สอง การรำโนราโรงครูใหญ่วัดท่าแควนที่สอง คือ วันพฤหัสบดีถือเป็นพิธีใหญ่ เพราะวันพฤหัสบดีถือว่าเป็นวันครู พิธีกรรมวันนี้มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ พิธีกรรมเพื่อเซ่นไหว้และแก้บน อีกทั้งมีพิธีกรรมครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ พิธีกรรมการตัดจุก¹⁶ พิธีกรรมการรำสอดเครื่องสอดกำไล¹⁷

เวลา 09.09 น.โนราใหญ่จะทำพิธีไหว้ครูหมอโนรา พ่อแม่ตายาย และโนราทำพิธีกรรมกราบครูพร้อมด้วยลูกหลาน โดยทำพิธีเชิญครูหมอโนราลงมาสู่โรงพิธี เพื่อแสดงให้ลูกหลานเห็นและได้บูชาเป็นสัญลักษณ์แสดงถึง ความกตัญญูของลูกหลานโนราได้รำลึกถึงบุญคุณครู

¹⁵ ร้างทรงทั้ง 12 องค์ ได้แก่ พระเทพสิงหหรือพ่อเทพสิงห ขุนศรีศรัทธาหรือขุนศรัทธา พระม่วงทองหรือตาม่วงทอง หม่อมรอง พระยาสายฟ้าพาด พรานบุญ แม่ศรีมาลา แม่นวลทองสำลี แม่แขนอ่อนฝ่ายขวา แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้าย แม่ศรีดอกไม้ และแม่ควีน

¹⁶ พิธีกรรมตัดจุก หมายถึง ความเชื่อเรื่องการตัดจุก เมื่อเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ชาวบ้านจะนำลูกหลานของตนมาให้โนราใหญ่ตัดจุกให้ เพราะเชื่อว่าเป็นพิธีกรรมที่เข้มขลัง มีความศักดิ์สิทธิ์และโนราใหญ่ผู้กระทำพิธีมีอำนาจเร้นลับ มีคาถาอาคมแสดงถึงความเป็นสิริมงคล

¹⁷ พิธีกรรมสอดกำไล ความเชื่อเรื่องการรำสอดเครื่องสอดกำไล ผู้ที่ต้องการจะได้รับการยอมรับในการเป็นโนราจากครูโนราต้องผ่านพิธีรำสอดเครื่องเรียก “จำผ้า”

โนราจะต้องรำ สิบสองเพลงสิบสองบท เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้หรือเรียกว่า ศีลบนคำมั่นสัญญา (ข้อตกลงระหว่างพ่อแม่ตายาย หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า เหมรย ถ้ารำไม่ครบ สิบสองเพลง สิบสองบท จะไม่ขาดเหมรยหรือไม่เป็นตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับพ่อแม่ตายาย

หลังจากเที่ยงหรือชาวบ้านเรียกว่า “ปลัดเที่ยง” ทำพิธีออกพราน เชิญเชื้อครูหมอเจ้าบ้านเจ้าเมือง เสร็จพิธีออกพรานแก้บน โนราร่ายบท สิบสองเพลง สิบสองบท อีกครั้ง

ทำพิธีตัดเหมรย เป็นสัญลักษณ์แสดงถึง ลูกหลานโนราได้ให้คำมั่นสัญญาไว้กับ โนราใหญ่ ตาหลวง¹⁸

โนราจะร่ายบทจบสุดท้าย โดยจะยกถึงนางนกกกระจอก เพราะเชื่อว่านางนกกกระจอกบินข้ามทะเลไม่ไหวจึงขอหยุดพักที่ไว้ก่อน

เวลา 16.00 น. กลับภูมิ กล่าวภาศยกบนต่อไปโนราลาโรง เลิกโรง ทำพิธีพลิกแผ่นดิน การทำพิธีพลิกแผ่นดิน เป็นสัญลักษณ์แสดงให้รู้ว่าการขอพระแม่ธรณีในวันแรกของพิธีว่าพื้นที่ทำพิธีโรงครุตรงนี้ได้เสร็จสิ้นแล้ว ต่อไปพื้นที่ทำพิธีจะได้มีคนเข้ามาประโยชน์อย่างอื่นได้ เช่น ปลุกผัก หรือทำอย่างอื่น ถ้าไม่ได้ทำพิธีพลิกแผ่นดินต่อไปพื้นที่นี้เชื่อว่าผู้คนไม่สามารถมาทำประโยชน์อย่างอื่นได้

พิธีกรรมวันที่สาม การรำโนราโรงครุวัดท่าแคในวันที่สาม คือ วันศุกร์ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายอันเป็นวันที่คณะโนราจะประกอบพิธีกรรมสำคัญๆ เพื่อให้ครอบงำประกอบของการรำโนรา คือ การจับบท สิบสองเพลง สิบสองบท การรำคล้องหงส์ การรำแทงเข้ และยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ เพื่อให้การช่วยเหลือแก่ชาวบ้าน คือ การตัดผมผีขอ เหยียบเสนา เป็นต้น ดังนั้นเสร็จจากพิธีแทงเข้ถือว่าเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมโนราโรงครุของวันที่สามซึ่งเป็นวันสุดท้าย

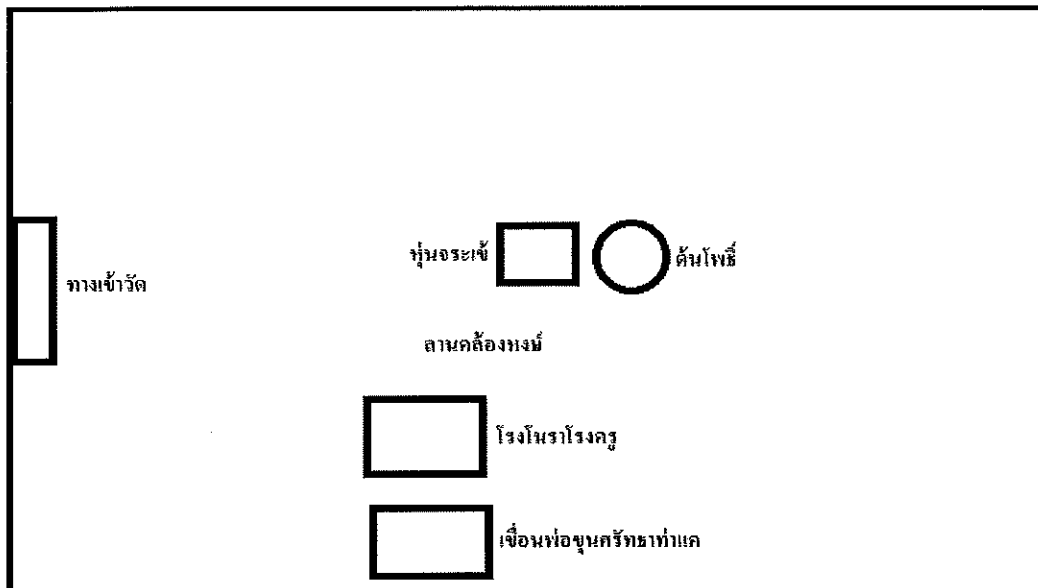
“พิธีกรรมทั้งสามวัน ในโรงครุวัดท่าแค แต่ละพิธีย่อยๆย่อมมีความสำคัญ ขาดอย่างใดไม่ได้ ถ้าอย่างนั้น ไม่ใช่โนราโรงครุวัดท่าแค”
(หวน แก้วยก, สัมภาษณ์ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2557)

เครื่องแต่งกาย (ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

1. เทร็ด เป็นเครื่องประดับศีรษะของตัวนายโรงหรือโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง (โบราณไม่นิยมให้นางรำใช้) ทำเป็นรูปมงกุฎอย่างเตี้ย มีกรอบหน้า มีด้ายมงคลประกอบ
2. เครื่องลูกปิด เครื่องลูกปิดจะร้อยด้วยลูกปิดสีเป็นลายมีดอกดวง ใช้สำหรับสวมลำตัวท่อนบนแทนเสื้อ ประกอบด้วยชั้นสำคัญ 5 ชั้น คือ บ่า สำหรับสวมทับบนบ่าซ้าย-ขวา รวม 2 ชั้น ปังคอก สำหรับสวมห้อยคอหน้า-หลังคล้ายกรองคอหน้า-หลัง รวม 2 ชั้น พานอก ร้อยลูกปิดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้พันรอบตัวตรงระดับอก บางถิ่นเรียกว่า"พานโครง"บางถิ่นเรียกว่า"รอบอก" เครื่องลูกปิดดังกล่าวนี้ใช้เหมือนกันทั้งตัวยืนเครื่องและตัวนาง (รำ) แต่มีช่วงหนึ่งที่คณะชาติรีใน

¹⁸ บรรพบุรุษโนรา

แผนผังแสดงสถานที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคยุคแรก

ภาพที่ 1 แสดงแผนผังสถานที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคยุคแรก
ที่มา: ทรวงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556

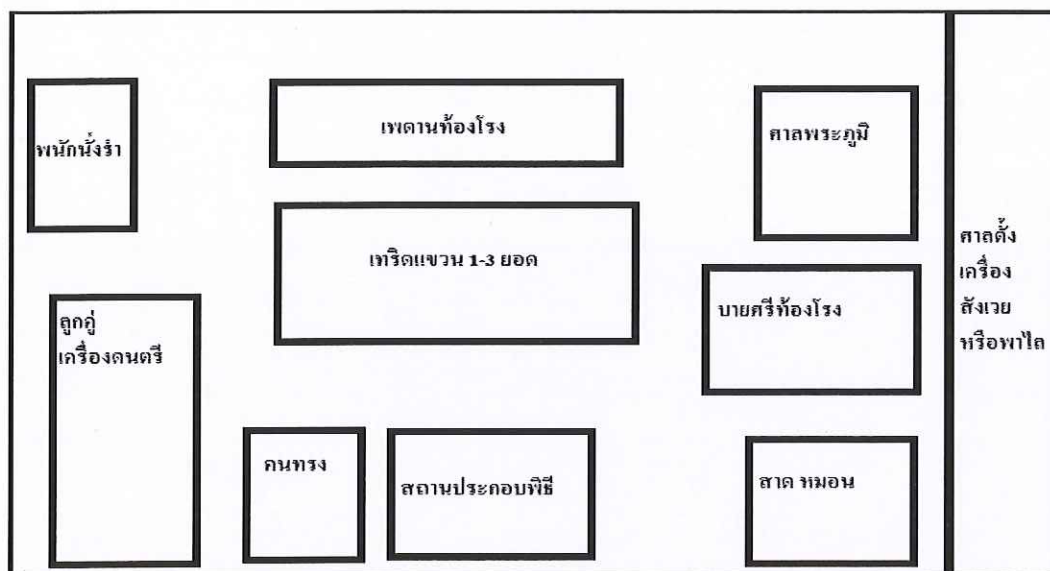
พิธีกรรมโนราโรงครูในอดีตจัดขึ้นโดยคณะโนรา ผู้มีเชื้อสายโนรา และทางวัดท่าแค โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่แตกต่างกัน

คณะโนรา ผู้มีเชื้อสายโนรา จะทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรม โนราใหญ่ คือ หัวหน้าคณะหรือนายโรงโนรา หรือโนราที่ผ่านการครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ตามพิธีกรรมและความเชื่อของโนรามานี้แล้ว บางแห่งจะเรียกโนราใหญ่ว่า “ครูหมอโนรา” ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในการรำโนราโรงครู เป็นผู้รำค้ำห้อย หิ้งพระ ทำพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ ฯลฯ คณะโนราที่มาประกอบพิธีรำโนราโรงครู มีทั้งคณะโนราใหญ่เองและโนราจากหลายๆ คณะ รวมทั้งลูกคู่และอุปกรณ์ต่างๆ ร่วมกันประกอบพิธี ส่วนคนทรงหรือร่างทรง คือ คนที่เป็นร่างทรงของครูหมอโนราองค์นั้นๆ จะต้องเป็นเชื้อสายโนราหรือลูกหลานตายายโนรา ช่วงระยะเวลาที่นิยมประกอบพิธีโนราโรงครูก็คือ ฤดูแล้งซึ่งเป็นช่วงที่เก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ซึ่งพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคจะจัดในเดือนหกของทุกปี และเริ่มเข้าโรงครูวันแรก คือ วันพุธที่ 2 ของเดือนหก หากปีใดวันพุธหรือวันศุกร์ตรงกับวันพระ ก็จะเลื่อนไปวันเสาร์(เปลื้อง ประชาชาติ, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคในยุคแรก เริ่มจากการจัดพิธีกรรมแบบเรียบง่าย ตามธรรมเนียมปฏิบัติ รูปแบบ ขั้นตอนพิธีกรรมโนราโรงครู อย่างครบถ้วน ซึ่งจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งมิได้ จะต้องประกอบด้วย โรงพิธี เขื่อน ลานค้ำห้อย ตู้พระ หิ้งพระ แห้ว โดยแต่ละพื้นที่มีองค์ประกอบลักษณะที่แตกต่าง ตามความเชื่อภายในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้แต่ละพื้นที่ประกอบพิธีกรรม มีการใช้ประโยชน์แตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

การใช้พื้นที่โรงพิธี

แผนผังแสดงโรงพิธีโนราโรงครูใหญ่วัดท่าแค

ภาพที่ 2 แสดงแผนผังโรงพิธีโนราโรงครูใหญ่วัดท่าแค
ที่มา: ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556

การตั้งโรงพิธี

ยุคแรกพิธีกรรมโนราโรงครู โรงพิธีตั้งทางด้านหน้าของเขื่อนขุนศรีศรีทธา ซึ่งสะดวกและเหมาะสำหรับการประกอบทำพิธี และมีความเชื่อเกี่ยวกับโรงพิธี โดยด้านหน้าของโรงพิธีห้ามหันหน้าไปทางทิศตะวันตก เพราะคนโบราณเชื่อว่าไม่ดี โรงพิธีในสมัยนี้จึงนิยมหันไปทิศเหนือตามการตั้งของเขื่อนขุนศรีศรีทธา

โรงพิธีในยุคเริ่มแรก มีองค์ประกอบภายในโรงพิธี ทำแบบเรียบง่ายด้วยวัสดุในท้องถิ่น แต่วัสดุที่ใช้ประกอบสร้างโรงพิธี ต้องมีลักษณะตามความเชื่อ ที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติ และการวางสิ่งของต้องเป็นไปตามรูปแบบที่ได้วางไว้ อีกทั้งองค์ประกอบภายในโรงพิธีย่อมต้องมีความหมายตามรูปแบบ ความเชื่อของโนราที่มีการกำหนดไว้ การประกอบพิธีภายในโรงพิธีจะประกอบพิธี ได้แก่ พิธีไหว้พระภูมิ โรงพิธีพระ การเข้าโรง การเบิกโรง การลงโรง การภาศครู การเชิญครู การกราบครู โนราใหญ่รำถวายโรง การจับบท ตั้งเมืองและการรำทั่วไป โดยความหมายและความเชื่อในแต่ละพิธีได้กล่าวไว้แล้วในขั้นตอนพิธีกรรมทั้งสามวัน (รายละเอียดหน้า 48)

จุดมุ่งหมายการใช้โรงพิธี

การตีความหมายจากความเชื่อเกี่ยวกับโรงพิธี นำมาสู่การสร้างโรงพิธีเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในโรงพิธี คือ ผู้ที่สามารถประกอบพิธีภายในโรงพิธี แบ่งออกเป็นโนราและชาวบ้าน โนราใช้โรงพิธีประกอบพิธีครอบเทริด เพราะตามความเชื่อของโนราผู้ที่เป็นโนราใหม่ ต้องผ่านพิธีครอบเทริดในภายในโรงพิธีของโนราโรงครูเท่านั้น ถ้าผู้ใดไม่ผ่านพิธี

ครอบครัว ผู้คนถือว่ายังไม่เป็นโนราที่สมบูรณ์ ใช้พื้นที่โรงพิธีประกอบพิธีเชิญครุหมอโนรามายังโรงพิธี โดยโนราใหญ่เป็นผู้กระทำพิธี อีกทั้งโรงพิธียังเป็นพื้นที่ที่สื่อสารกับสิ่งลี้ลับ ครุหมอโนรา กับลูกหลานโนรา พื้นที่แสดงพลัง ได้แก่ การเข้าทรง การรักษาโรค การเหยียบเสน ส่วนชาวบ้านใช้โรงพิธีตามความเชื่อทั่วไป ได้แก่ การกระทำพิธี คือ การแก้บน การแก้บนของผู้ที่มาบนบานไว้กับครุหมอโนราหรือผู้ที่ผ่านการรักษาโรคแล้วหาย ผู้นั้นต้องทำการแก้บน โดยถวายของที่พาไลและมารำแก้บนภายในโรงพิธีเท่านั้น เพราะตามความเชื่อของชาวบ้าน เชื่อว่าการมาแก้บนที่วัดท่าแค ภายในโรงพิธีถือเป็นการขาดเหมรยหรือการขาดค้ำนัญญาที่ให้ไว้กับครุหมอโนรา

โครงสร้างของโรงพิธี

ตัวโครงสร้างที่นำมาประกอบขึ้นเป็นโรงพิธีทุกส่วนล้วนมีความหมาย ซึ่งมีการตีความหมายตามความเชื่อดังต่อไปนี้

1. เสาทำด้วยไม้หมาก เป็นสัญลักษณ์แสดงถึง ไม้หมากเป็นไม้มงคลจึงเหมาะที่จะใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์ โดยมีจำนวนเสาทั้งหมด 6 เสา เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อเรื่องเทวดาประจำเสาทั้ง 6 เสา

2. ไม้คานหรือไม้ประกอบอื่นๆ ตามความเชื่อต้องทำด้วยไม้ไผ่ เป็นสัญลักษณ์แสดงถึง ไม้ที่เป็นมงคลเช่นกัน โดยเฉพาะไม้ไผ่สีสุกแสดงถึงความอยู่เย็นเป็นสุข

3. หลังคา ทำด้วยใบจากนำมาสานเป็นตับ ซึ่งความเชื่อของคนโบราณเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงหลังคาที่พักของพ่อแม่ ตายายของคนในสมัยก่อน

องค์ประกอบภายใน

องค์ประกอบภายในโรงพิธี การจัดวางองค์ประกอบทุกส่วน ต้องมีรูปแบบตามความหมาย ความเชื่อดังต่อไปนี้

พาไล(มีลักษณะเป็นชั้นสำหรับตั้งของเช่นไหในโรงพิธี) ตั้งอยู่ฝั่งด้านตะวันออกในโรงพิธี ห่างจากพื้นดินประมาณ 1 เมตร ใช้สำหรับการไว้ตั้งของเช่นไห หรือของแก้บน สำหรับผู้ที่มาบนบานแล้วสมความปรารถนา ก็จะนำของแก้บนมาตั้งถวายที่พาไล

เทริดแขวน 3 ยอด ตั้งอยู่กลางโรงพิธี ใกล้กับศาล ใช้สำหรับโนราใหญ่ สวมใส่สำหรับการทำพิธี

สาด(เสื่อ) หมอน ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของโรงพิธี ไว้สำหรับร่างทรงได้นอนพักผ่อน

หมอน้ำมันต์ โนราใหญ่เป็นผู้ปลุกเสกน้ำมันต์ สัญลักษณ์แสดงถึงความอยู่เย็นเป็นสุขของลูกหลาน ตามคติความเชื่อเกี่ยวกับน้ำพุทธรมนต์

ศาลหรือศาลพระภูมิ ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของโรงพิธี เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อศรัทธาในตัวครู ผู้ให้กำเนิดโนรา เป็นการยกย่องครู บูชาครู

สาดคล้า (เสื่อชนิดหนึ่งของภาคใต้ที่สานด้วยเปลือกต้นคล้าซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ในแถบภาคใต้)ตั้งอยู่กลางโรงพิธี สำหรับนั่งบนพื้นเสื่อ เพื่อทำพิธี เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงคติความเชื่อสำหรับใช้กันพวกอ้อสาหรือพวกเล่นของ(สิ่งไม่ดี)

เทียนราว (เทียนที่ตั้งอยู่ในรางไม้เป็นแถวยาวเรียงกันหลายเล่ม) เป็นสัญลักษณ์แสดงถึง การชุมนุมเทวดาภายในโรงพิธี เพื่อความเป็นสิริมงคล

พื้นโรง มีลักษณะเป็นพื้นดิน ตามคติความเชื่อ ก่อนเริ่มการประกอบพิธี โнораใหญ่ จะทำพิธีขอพระแม่ธรณี เพื่อใช้พื้นที่ตั้งโรงสำหรับประกอบพิธี เมื่อพิธีกรรมโนราโรงครูเสร็จสิ้น โнораใหญ่จะได้ทำพิธีพลิกแผ่นดิน เพื่อต่อไปพื้นที่สวนดังกล่าว จะใช้ทำประโยชน์อย่างอื่นต่อไป

เพดานห้องโรง (ลักษณะเป็นผ้าขนาดเท่าสี่เหลี่ยม 1x1 ม. ผืนผ้าผูกโยงไว้บนเพดานห้องโรงพิธีทั้งสี่มุม) เป็นสัญลักษณ์แสดงที่พำนักของครูหมอโนรา ผ้าเพดานเชื่อมโยงด้วยสายสิญจน์จากหลักขุนศรีศรัทธาและเขื่อนขุนศรีศรัทธามายังเพดานห้องโรง

เครื่องดนตรี (เครื่องดนตรีที่นิยมใช้ประกอบการแสดงโนรา) ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของโรงพิธี ใช้สำหรับบรรเลงประกอบพิธีกรรมหรือการรำแก้บน เครื่องดนตรีดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นเครื่องดนตรีของโนรา ประกอบด้วย

กลอง ทำด้วย หนังวัว หนังควาย ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8-12 นิ้ว ตัวกลองทำด้วยไม้ขนุน เป็นกลองทัดขนาดเล็ก (โตกว่ากลองของหนังตะลุงเล็กน้อย) 1 ใบทำหน้าที่เสริมเน้นจังหวะและล่อเสียงทับ

โหม่ง ทำด้วย ทองเหลือง ทรงกลม มีรางโหม่ง กรอบไม้ข้องคู่ เสียงต่างกันที่เสียงแหลม เรียกว่า "เสียงโหม่ง" ที่เสียงทุ้ม เรียกว่า "เสียงหมุ่ง" หรือ บางครั้งอาจจะเรียกว่าลูกเอกและลูกทุ้มซึ่งมีเสียงแตกต่างกันเป็น คู่แปดแต่ดั้งเดิมแล้วจะใช้คู่ห้า

ฉิ่ง ทำด้วย ทองเหลือง ทรงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง ไม่เกิน 5 นิ้ว ทั้งสองข้างมีรูตรงกลางสำหรับร้อยเชือก สำหรับนึ่งมี 2 อัน เรียกว่า 1 คู่เป็นเครื่องตีเสริมแต่งและเน้นจังหวะ ซึ่งการตีจะแตกต่างกับการตีฉิ่ง ในการกำกับจังหวะของดนตรีไทย

ทับ ทำด้วย หนังข้าง ตัวทับทำด้วยไม้ขนุน ขนาดไม่เกิน 8 นิ้วเป็นคู่ เสียงต่างกันเล็กน้อย ใช้คนตีเพียงคนเดียว เป็นเครื่องตีที่สำคัญที่สุด เพราะทำหน้าที่ คุมจังหวะและเป็นตัวนำในการเปลี่ยนจังหวะทำนอง (แต่จะต้องเปลี่ยนตามผู้รำ ไม่ใช่ผู้รำ เปลี่ยน จังหวะลีลาตามดนตรี ผู้ทำหน้าที่ตีทับจึงต้องนั่งให้มอง เห็นผู้รำตลอดเวลา และต้องรู้เชิง ของผู้รำ)

ปี่ ทำด้วย ไม้ขาวดำ ไม้รักเขาเป็นเครื่องเป่าเพียงชิ้นเดียวของวง นิยมใช้ปี่ใน หรือ บางคณะอาจใช้ปี่นอก ใช้เพียง 1 เล้า ปี่มีวิธีเป่าที่คล้ายคลึงกับขลุ่ย ปี่มี 7 รูแต่สามารถกำเนิดเสียงได้ถึง 21 เสียงซึ่งคล้ายคลึงกับเสียงพุด มากที่สุด

ซอ ทำด้วย กะลามะพร้าว ด้ามจับเป็นไม้ขนุน สายเป็นเหล็ก 2 เส้น สีสายซอทำจากเส้นเอ็น

แตระ หรือ แกระ คือ กรับ มี ทั้งกรับอันเดียวที่ใช้ตีกระทบกับรางโหม่ง หรือกรับคู่ และมีที่ร้อยเป็นพวงอย่างกรับพวง หรือใช้เรียวไม้หรือลวด เหล็กหลาย ๆ อันมัดเข้าด้วยกันตีให้ปลายกระทบกัน

พิธีที่ประกอบในโรงพิธี
พิธีการเหยียบเสนและรักษาโรค

ภาพที่ 3 แสดงพิธีการเหยียบเสนในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 25 พฤษภาคม 2556

พื้นที่ประกอบพิธีเหยียบเสน
โนราใหญ่เป็นผู้ประกอบพิธี โดยกระทำภายในโรงพิธีเท่านั้น

วิธีการรักษาตามความเชื่อ

โนราใหญ่เป็นผู้ประกอบพิธีรักษาเสน เพราะถือเป็นครูผู้สืบเชื้อสายโนรา การรักษากระทำด้วยการใช้สมุนไพรผสมผสานกับความเชื่อเกี่ยวกับการอัญเชิญครูบาอาจารย์มาปกป้องรักษา โดยโนราใหญ่ใช้การเท้าเหยียบลงบนสมุนไพรแล้วแตะลงบนปานแดง ส่วนใหญ่ปานแดงจะเกิดขึ้นกับเด็กเล็กหรือเด็กแรกเกิด

“พิธีการเหยียบเสนนั้นมีมานานแล้วพูดได้ว่าอาจจะมาพร้อมกับโนราก็ว่าได้ การเหยียบเสนนั้นต้องใช้ครูโนราเชื้อสายโนราเป็นคนเหยียบเท่านั้นคนทั่วไปรักษาไม่หาย ทุกๆปีที่ท่าแคจะมีการรักษาหรือเหยียบเสนเป็นประจำทุกปี มีประชาชนต่างพาเด็กๆหรือผู้ที่เจ็บเสนมารักษากันมาก ผลการรักษาสามารถรักษาได้จริง”

(เปลื้อง ประชาชาติ, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

การแก้บน

ภาพที่ 4 แสดงพิธีการแก้บน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 25 พฤษภาคม 2556

พื้นที่ประกอบพิธีแก้บน

พิธีกรรมแก้บนกระทำกันภายในโรงพิธี ช่วงพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

วิธีการแก้บน

ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่มาแก้บน นำของเครื่องแก้บนมาวางไว้บนพาไล (พื้นที่ตั้งของแก้บนเป็นส่วนประกอบภายในโรง) บุคคลที่ต้องการแก้บนต้องแต่งเครื่องทรงโนรา แสดงการรำทำโนรา สิบสองเพลง สิบสองบท ประกอบด้วยทำดังนี้ คือ พนมมือ จีบซ้ายตั้งเทียมบ่า จีบขวาตั้งเทียมบ่า จีบซ้ายเพียงเอว จีบขวาเพียงเอว จีบซ้ายไว้หลัง จีบขวาไว้หลัง จีบซ้ายเพียงบ่า จีบขวาเพียงบ่า จีบซ้ายเสมอน้ำ จีบขวาเสมอน้ำ เขาควาย การรำทั้งสิบสองท่า โนราใหญ่จะเป็นผู้นำในการประกอบกรรำ เมื่อครบทั้งสิบสองท่าถือเป็นอันเสร็จพิธีหรือเท่ากับการตัดขาดเหมมรย

การใช้พื้นที่พิธีแทงเซ้(จระเซ้)

ภาพที่ 5 แสดงลานแทงเซ้ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 23 พฤษภาคม 2556

ที่ตั้งลานแหงเข้

ลานแหงเข้ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเขื่อนขุนศรีศรัทธา อยู่ใกล้กับต้นโพธิ์ทางทิศตะวันตกของต้นโพธิ์

จุดมุ่งหมายการแหงเข้

พื้นที่แหงเข้ถูกสร้างเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ตามตำนานความเชื่อ ดังนั้นการประกอบพิธีแหงเข้ ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์ การกระทำการใดๆ ในพื้นที่แหงเข้ จึงแบ่งออกเป็นสองกลุ่มตามการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มแรก คือ โнораผู้ประกอบพิธีต้องเป็นโนราใหญ่เท่านั้น เพราะตามความเชื่อโนราใหญ่ คือ ตัวแทนของไกรทองผู้ปราบชกาลาวัน กลุ่มที่สอง คือ ชาวบ้านกระทำการได้อย่างเดียวในพื้นที่แหงเข้ คือ การทำบุญสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อ โดยการใส่เหรียญในปากจระเข้ ซึ่งเป็นการทำบุญทำทานไปกับจระเข้ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมแหงเข้ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงเป็นการนำสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต

ขั้นตอนของพิธีแหงเข้ตามความเชื่อ

พิธีแหงเข้นิยมกระทำกันในวันศุกร์ ซึ่งเป็นวันที่สามของพิธีกรรมโนราโรงครู หลังจากที่ในวันพฤหัสบดีเป็นวันไหว้ครูเสร็จแล้ว

ความเชื่อโนราใหญ่จะเป็นผู้เปิดปากจระเข้ใส่วิญญาณชกาลาวัน กล่าวถึงโนราใหญ่ ร่ายรำมนต์เสกคาถา ลับหอก เพื่อแหงเข้หรือชกาลาวัน ทำพิธีเสกคาถาไล่มนต์ออกจากโรงพิธี แล้วตรงไปแหงเข้ และเดินวน 3 รอบ ว่ามนต์ท่องคาถาปราบจระเข้ จากนั้นแหงส่วนหัวจระเข้ พลิกจระเข้ให้หงายท้อง จนเชื่อว่า จระเข้ตายแน่แล้ว ทำพิธีกรวดน้ำ แพร่ส่วนบุญส่วนกุศลให้จระเข้ และกล่าวว่า “เกิดชาติหนึ่งชาติใด อย่าขอให้เจอกันเลย ให้เจ้าจงกลับไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานที่ดี มีคุณธรรมและศีลธรรมทำแก่ความดีๆ”

พิธีแหงเข้ เป็นพิธีที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อของโนรา เหล่าผู้มีเชื้อสายโนรา สื่อถึงสัญลักษณ์ความหมาย เพื่อปิดเป่าสิ่งไม่ดีชั่วร้าย เพราะจระเข้เป็นสัตว์ร้าย ตลอดจน ชาวบ้านทั่วไปได้สะเดาะเคราะห์ อีกทั้งยังสวดแทรกคติธรรมดีๆในพิธีแหงจระเข้

โครงสร้างของลานแหงเข้

พิธีแหงเข้ มีโครงสร้างรูปแบบ เอกลักษณะ ที่มีความหมายสื่อถึงความเชื่อตามตำนานคำบอกเล่าของโนรา โดยเฉพาะพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง มีองค์ประกอบภายในพิธีแหงจระเข้ ที่สื่อถึงความเชื่อ ความหมาย รูปแบบ การใช้องค์ประกอบดังนี้ไปนี้

ปริมพิธีแหงเข้ ตั้งทิศตะวันออกของต้นโพธิ์ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมมีไม้หลักปักไว้ด้านละ 3 หลัก โดยมีสายสิญจน์กันไว้ทุกด้าน เป็นสัญลักษณ์ตามความเชื่อว่าการสิ่งชั่วร้าย

หุ่นจำลองจระเข้ หันหน้าไปด้านทิศตะวันตก มีลักษณะรูปร่างคล้ายจระเข้ ขนาดใกล้เคียงกับตัวจริง ตามความเชื่อหุ่นจำลองจระเข้เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงเจ้าจระเข้ชกาลาวัน เกี่ยวกับเรื่องเล่า ชกาลาวันได้กินตายาย ผู้เลี้ยงชกาลาวันมาตั้งแต่เล็ก โดยเฉพาะหุ่นจำลองจระเข้ตามความเชื่อ นิยมทำด้วยวัสดุตั้งต่อไปนี้

1) ลำตัวจระเข้ ทำจากกล้วยพังกาหรือกล้วยพองลา ลักษณะของกล้วย คือ ต้องเป็นกล้วยที่มีหัวปลีอยู่ในลำต้น ซึ่งหัวปลียังไม่โผล่ออกนอกลำต้น เพราะ การที่กล้วยพองลาที่มีหัวปลีอยู่ในต้น เชื่อว่าเหมือนกับผีตายทั้งกลม เพื่อความเข้มแข็งของพิธีแหงเข้

2) หัวจระเข้ ทำจากส่วนหัวของกล้วยพังกาหรือพองลา ใช้ส่วนลำต้นเดียวกับที่ประกอบลำตัวหุ่นจระเข้

3) ผิวหนังจระเข้ด้านนอก ทำจากสาตกระจุด (เสื่อที่สานด้วยต้นกก) หรือทางมะพร้าว เพราะสาตกระจุดหรือทางมะพร้าว มีลักษณะเหมือนกับเกล็ดจระเข้ การนำมาคลุมตัวจระเข้ ทำให้สมจริงยิ่งขึ้น เพราะบางสิ่งถ้ามองรูปร่างเหมือนของจริงมากเท่าไร ทำให้พิธีที่น่าสนใจหรือเชื่อถือมากขึ้น อีกทั้ง เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือในพิธีแหงเข้

เพดานผ้าขาว อยู่ด้านบนของปรัมพิธีแหงเข้ มีลักษณะเป็นผืนผ้าสีขาว รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผูกโยงไว้ทั้งสี่มุมของผืนผ้า

เครื่องเขียนหรือเครื่องเซ่นไหว้ อยู่ด้านหน้าปรัมพิธี เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อในการบูชาครู โดยวางเครื่องเขียนภายในภาต ซึ่งประกอบด้วยเครื่องเขียนดังต่อไปนี้

1) หมากพลู เป็นสัญลักษณ์แสดงถึง เครื่องบูชาครู

2) เครื่องเขียน ภายในมีหมากตำ ปูน ยาเส้น เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อเกี่ยวกับ เครื่องบรรณาการบูชาครู

3) ดอกไม้ ใช้ดอกดาวเรือง เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อ แทนความรุ่งเรือง

4) รูป เทียน เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อ เครื่องบูชาครู

ผู้ทำพิธีแหงเข้ ต้องเป็นโนราใหญ่หรือดาหลวง(บรรพบุรุษของโนราที่ล่วงลับไปแล้ว) เพราะโนราใหญ่หรือดาหลวงเปรียบเสมือนไกรทอง ผู้ปราบจระเข้ชาลวัน ตามตำนานคำบอกเล่า และต้องประกอบด้วยผู้ที่มาร่วมพิธีแหงเข้ อีก 6 คน

หอกหรืออาวุธที่ใช้ในการแหงเข้ ตามความเชื่อของโนราต้องประกอบด้วยหอก ทั้ง 7 เล่ม ขาดเล่มใดเล่มหนึ่งไปไม่ได้ มีชื่อเรียกและมีลักษณะตามความเชื่อ ดังต่อไปนี้(ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์ เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2556)

1) หอกพระยาพิชัย เป็นสัญลักษณ์ตามความเชื่อ แสดงถึงหอกเล่มแรกที่มีความคมมากที่สุด ใช้ในการปราบจระเข้ชาลวัน อาวุธเล่มแรกนี้โนราใหญ่หรือดาหลวงเป็นผู้ใช้

2) ศตโลหะ เป็นอาวุธตามสัญลักษณ์ความเชื่อที่ว่า เมื่อถูกหอกเล่มนี้ ทิ่มแทงแล้ว ศัตรูต้องเป็นอันสิ้นชีพทุกราย

3) ขุนศึก เป็นอาวุธตามสัญลักษณ์ความเชื่อที่ว่า เมื่อโดนแทงแล้วมีพิษเข้าสู่ร่างกาย

4) พิฆาต เป็นอาวุธตามสัญลักษณ์ความเชื่อที่ว่า เมื่อถูกเพียงเล็กน้อยก็สามารถฆ่าศัตรูตายได้

5) พิภพ เป็นอาวุธตามสัญลักษณ์ความเชื่อที่ว่า มีการใช้หอกที่เล่มนี้ในการฆ่าศัตรูทั่วโลก (สังหารูศัตรูทั่วทั้งโลก)

6) นิลไกร เป็นอาวุธตามสัญลักษณ์ความเชื่อที่ว่า สามารถใช้หอกเล่มนี้ฆ่าได้ทั้งกลางวันและกลางคืน เพราะสามารถค้นหาศัตรูและเข้าทำร้ายศัตรูได้อย่างแม่นยำ

7) ไกรศร เป็นอาวุธตามสัญลักษณ์ความเชื่อที่ว่า มีรูปแบบเปรียบเสมือนลูกศร สามารถขว้างในทิศทางที่ไกลและโดนศัตรูอย่างแม่นยำ

ดังนั้นพิธีแหงเข้ในยุคแรก กล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ซึ่งตัวพิธีกรรมแหงเข้ เชื่อว่าเป็นพิธีกรรมที่มีศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีปัจจัยหลายๆด้านร่วมกัน ได้แก่ การตีความหมายพื้นที่ทางกายภาพ เช่น เลือกพื้นที่ตั้งลานแหงเข้ ซึ่งต้องเลือกหันหน้าปริมพิธี ไปทางทิศตะวันตกเท่านั้น เพราะเชื่อว่าทิศตะวันตกเป็นทิศที่มีสิ่งชั่วร้าย และมีปัจจัยเกี่ยวกับความเชื่อ เช่น ความหมายของพิธีแหงเข้ ความเชื่อเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ในการประกอบพิธี จากตำนานเรื่องเล่า ปัจจัยทั้งสอง ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์จากพื้นที่แหงเข้ มีข้อจำกัดและมีลักษณะการใช้ตามจุดมุ่งหมายข้างต้น

การใช้พื้นที่พิธีคล้องหงส์

ภาพที่ 6 แสดงพิธีการคล้องหงส์

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 25 พฤษภาคม 2556

อาณาบริเวณพิธีคล้องหงส์

พิธีคล้องนิยมกระทำบริเวณระหว่างเขื่อน ต้นโพธิ์ และโรงพิธี ซึ่งเป็นลานกว้าง มีพื้นที่เหมาะสมสำหรับการคล้องหงส์ เพราะการทำพิธีคล้องหงส์ต้องใช้พื้นที่ประกอบพิธีเยอะกว่าพิธีอื่นๆ

จุดมุ่งหมายการใช้พื้นที่คล้องหงส์

การคล้องหงส์เป็นพิธีกรรมที่กระทำโดยโนรา เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งในการแสดงพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค ซึ่งจะขาดมิได้ เปรียบเสมือนการแสดงตามตำนานความเชื่อเกี่ยวกับนางโนรา ถือเป็นการแสดงเพื่อถวายบูชาครู

องค์ประกอบในพิธีคล้องหงส์

องค์ประกอบในพิธีคล้องหงส์ตามตำนานความเชื่อสำหรับการประกอบพิธีคล้องหงส์ มีรายละเอียด ได้แก่ นายพราน นางโนราและพี่ของนางโนราอีก 6 คน โดยมีความหมายตามรายละเอียดต่างๆดังต่อไปนี้

นางโนราและพี่ๆของโนราทั้ง 6 คน แสดงสัญลักษณ์เกี่ยวกับตำนานความเชื่อ เรื่องนางโนราและพี่จำนวน 6 คน โดยผู้ที่ทำการแสดงเป็นนางโนราและพี่ ต้องผ่านการครอบเหน็ดเป็นโนรา และการแสดงต้องใส่เครื่องทรงโนราครบชุด

นายพราน แสดงสัญลักษณ์เกี่ยวกับ ตำนาน ความเชื่อ ความสำคัญของนายพราน ซึ่งผู้เป็นนายพรานสำหรับพิธีคล้องหงส์ ต้องเป็นผู้ที่ผ่านการเรียนรู้วิชาพรานจากตาพระครูพราน

เชือกเอ็น ต้องมีลักษณะเป็นสายเอ็น เพราะทำให้คล้องตัวนางโนราได้ดีและต้องมีความยาว 12 ขด หรือมัดรอบตัวได้ 12 รอบ เพราะความเชื่อที่ว่า ถ้ามัดไม่ครบ 12 รอบจะไม่ขาด เหมหรยหรือไม่ขาดค้ำมั่นสัญญา การใช้เชือกตามสัญลักษณ์ความเชื่อต้องผ่านการปลุกเสก โดยพรานเป็นผู้กระทำพิธี วิชาที่ใช้สำหรับการปลุกเสกเรียกว่า วิชาเนาคราซ

พิธีคล้องหงส์ เป็นพิธีที่สำคัญอย่างหนึ่งในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นพิธีที่กระทำมาช้านาน มาพร้อมกับพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง พิธีคล้องหงส์ เป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อในตำนานนางโนรา อีกทั้งรายละเอียดในพิธีกรรมจะต้องเป็นไปตามความเชื่อที่สืบเนื่องกันมา ดังนั้นจากความเชื่อนำมาสู่การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีการแสดงการคล้องหงส์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

การใช้พื้นที่ต้นโพธิ์

ภาพที่ 7 แสดงต้นโพธิ์หรือต้นศรีมหาโพธิ์ ที่ฝั่งกระดุกขุนศรีศรัทธา
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 23 พฤษภาคม 2556

ที่ตั้งต้นโพธิ์

ต้นโพธิ์ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเขื่อน มีขนาดเท่ากับ 10 คน โอบ มีอายุหลายร้อยปี

จุดมุ่งหมายการใช้พื้นที่ต้นโพธิ์

การใช้พื้นที่ต้นโพธิ์ เพื่อประกอบพิธีห่มผ้ารอบต้นโพธิ์ สำหรับลูกหลานโนรา ผู้มีเชื้อสายโนราและชาวบ้าน แสดงความเคารพบูชาครูผู้ให้กำเนิดโนรา

พิธีที่เกี่ยวกับต้นโพธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

พิธีที่กระทำในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ซึ่งเกี่ยวข้องกับพื้นที่ต้นโพธิ์ คือ พิธีห่มผ้ารอบต้นโพธิ์ นิยมประกอบพิธีในวันพฤหัสบดี ซึ่งถือว่าเป็นวันครูตามความเชื่อของคนไทย ผู้นำในการประกอบพิธี คือ โนราใหญ่การทำพิธีห่มผ้ารอบต้นโพธิ์ เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อที่ว่า ขุนศรีศรัทธายังพำนักอยู่ที่ต้นโพธิ์ การแสดงถึงความกตัญญู แสดงความเคารพบูชาครูผู้ให้กำเนิดโนราของผู้มีเชื้อสายโนราและชาวบ้าน

องค์ประกอบพิธีห่มผ้ารอบต้นโพธิ์

ผ้าขาวแดง ไว้สำหรับห่มรอบต้นโพธิ์ มีขนาดเท่ากับการห่มรอบต้นโพธิ์ได้ 3 รอบ โดยมีสัญลักษณ์ตามความเชื่อที่จะลงอักขระพาชั้นหรือลงนะเมตตา บนพื้นผ้าขาวแดง

ศาลเจ้าที่ประจำต้นโพธิ์ ทั่วไปศาลเจ้าที่แสดงสัญลักษณ์ ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าที่ไว้ปกปักรักษาพื้นที่นั้นๆ ดังเช่นศาลเจ้าที่ประจำต้นโพธิ์ซึ่งปกปักรักษาต้นโพธิ์ ศาลเจ้าที่มีลักษณะและรายละเอียดความเชื่อ ต่อไปนี้

- 1) ไม้ทรงเรือนไทย เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อที่ว่า บ่งบอกถึงความเป็นเจ้าที่หรือที่อยู่อาศัยของคนโบราณ ลักษณะเช่นนี้บ่งบอกถึงความน่าเชื่อถือถึงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามรูปแบบลักษณะของศาลเจ้าที่ตามธรรมเนียมไทย
- 2) ตายายรูปเหมือน เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อที่ว่า เป็นตัวแทนองค์เจ้าที่รักษาต้นโพธิ์ ตามลักษณะของเจ้าที่ตามความเชื่อของไทย
- 3) หมอน ที่นอน ผ้าขาว เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อที่ว่า ศาลเจ้าที่ต้องมีองค์ประกอบประจำศาล ที่เป็นของใช้ของเจ้าที่ ตามธรรมเนียมของไทยที่เชื่อถือกันมา
- 4) แจกกัน กระจ่างรูปเทียน เครื่องบูชา เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อเกี่ยวกับ เครื่องบูชาเจ้าที่ ที่ท่านได้ปกปักรักษาต้นโพธิ์

การใช้พื้นที่เชื่อน(ศาลา)

ภาพที่ 8 แสดงเชื่อนขุนศรีศรัทธา
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 13 มิถุนายน 2556

ที่ตั้งเชื่อน

เชื่อน คือ ศาลาที่ประดิษฐานรูปเหมือนขุนศรีศรัทธาและพรานบุญตั้งอยู่ทางทิศใต้ของวัดท่าแค หันหน้าไปทิศเหนือ

จุดมุ่งหมายการใช้พื้นที่เชื่อน

เพื่อเป็นพื้นที่สักการบูชาของคณะโนราและชาวบ้านโดยทั่วไป โดยความเชื่อที่เกิดจากตำนาน เรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่วัดท่าแคแห่งนี้ โดยขุนศรีศรัทธาเป็นครูโนราคนแรก จรัส บัวขาว (2529,น. 1502) พิธีกรรมโนราโรงครูจัดให้มีการรำโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแค โดยมีโนราแปลก ขณะบาล ซึ่งเป็นครูอาวุโสของบ้านท่าแคและของจังหวัดพัทลุง เป็นผู้นำที่สำคัญและได้รำติดต่อกันมาหลายปี

เพื่อเป็นสัญลักษณ์ตามความเชื่อของผู้นับถือครูหมอโนรา เกี่ยวกับพื้นที่เชื่อนสำหรับการบนบานสานกล่าว หรือขอในสิ่งที่ตนปรารถนา เมื่อสิ่งที่บนบานไว้ เกิดผลสำเร็จผู้นั้นต้องมากระทำการแก้บนที่วัดท่าแค ช่วงที่มีพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค หากผู้ใดไม่มาแก้บน ผู้นั้นจะไม่ขาดเหมี่ยวหรือไม่ขาดค้ำมั่นสัญญา

เพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเชื่อตามตำนานที่เกี่ยวกับพื้นที่บริเวณวัดท่าแคอันเป็นพื้นที่ที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธา ดังนั้นการสร้างเชื่อนขึ้น เพื่อประดิษฐานรูปเหมือนขุนศรีศรัทธา มีจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงที่สถิตของขุนศรีศรัทธาและเหล่าตาดายโนรา

การใช้พื้นที่เชื่อน ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กระทำได้ แบ่งการใช้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือ โนราใช้ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค โดยกระทำพิธีเชิญครูหมอโนรา จากเชื่อนมายังโรงพิธี ด้วยการใส่สายสิญจน์โยงจากเชื่อนมายังเพดานห้องโรง กลุ่มที่สอง คือ ชาวบ้านทั่วไปกระทำได้เพียงกราบไหว้บูชา บนบานขอสิ่งต่างๆที่ตนเองปรารถนา เช่น เรื่องการงาน การเรียน ครอบครัว เป็นต้น

พิธีที่เกี่ยวข้องกับเชื่อนในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

ประกอบพิธีเบิกครู เบิกขุนศรีศรืธา โดยโนราใหญ่เป็นผู้กระทำพิธี เพราะตามความเชื่อเกี่ยวกับเชื่อน ซึ่งเป็นพื้นที่พำนักของขุนศรีศรืธา โดยโนราจะใช้สายสิญจน์โยงจากตัวเชื่อนไปยังผ้าเพดานห้องโรงพิธี ตามความเชื่อเพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึง สะพานเชื่อมโยงไปยังโรงพิธี

องค์ประกอบภายในเชื่อน

พื้นที่ภายในเชื่อนประกอบด้วย รูปปั้นขุนศรีศรืธา รูปปั้นพรานแก่ ซึ่งยุคอดีต ยังไม่มีผู้ใดทราบว่ารูปร่างหน้าตา ขุนศรีศรืธามีลักษณะอย่างไร จึงใช้โนราแปลกเป็นแบบในการปั้น เพราะ โนราแปลกในสมัยนั้นถือเป็นโนราใหญ่ ผู้กระทำพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง สาเหตุการปั้นรูปเหมือนขุนศรีศรืธา เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนขุนศรีศรืธาวัดท่าแค และสัญลักษณ์ไว้สำหรับเป็นพื้นที่แสดงความเคารพนับถือ ของผู้ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับโนราได้ รำลึก และบูชา ขุนศรีศรืธาวัดท่าแค

การใช้พื้นที่หลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรืธา

ที่ตั้งหลักขุนศรีศรืธา

ยุคสมัยแรกเริ่มเดิมทีนี้ หลักขุนศรีศรืธาตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเชื่อน อยู่ใกล้กับต้นโพธิ์ที่ฝังกระดูกขุนศรีศรืธา

ลักษณะของหลักขุนศรีศรืธา

มีลักษณะเป็นหลักไม้ที่ท่อนจากไม้เคี่ยม (เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งของภาคใต้ขึ้นเองตามธรรมชาติในป่า) ขนาดเท่าข้อมือ ยาวประมาณ 1 เมตร การใช้ไม้เคี่ยมเป็นสัญลักษณ์แทนการเป็นไม้มงคล ผ่านการปลุกเสก

จุดมุ่งหมายการใช้พื้นที่หลักขุนศรีศรืธา

ยุคสมัยเริ่มแรก หลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรืธา ปักไว้เพื่อบอกตำแหน่งพื้นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรืธาวัดท่าแค และเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกไม่ให้ใครเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพื้นที่ต้นโพธิ์อีกทั้งเพื่อเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงที่ตั้งเผ่าพันธุ์หรือบรรพชนของโนราลงที่วัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

การเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในยุคกลางและยุคสมัยใหม่

ยุคแรกเป็นยุคที่เริ่มมีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคอย่างเป็นทางการ จุดมุ่งหมายของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ยุคกลางมีการตีความหมายการสร้างและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค โดยเริ่มจากการให้ความหมายของพื้นที่ต้นโพธิ์ที่ฝังกระดูกขุนศรีศรืธา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแค ตามจุดมุ่งหมาย เพื่อไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนราด้วยเหตุที่โนราเป็นศิลปินที่มีครู เมื่อมีการจัดพิธีกรรม

โนราโรงครุขึ้น ส่งผลให้มืองค์ประกอบพิธีย่อยๆขึ้นมาหรือส่วนประกอบในพิธี เช่น โรงพิธี เชื่อน ลาน
 แหงเข้ ลานคล้องหงส์ ต้นโพธิ์ เพื่อให้เป็นตามธรรมเนียมปฏิบัติของพิธีกรรม นอกจากการไหว้ครุหม่อ
 โนราของศิลปินโนราแล้ว ยังมีความเชื่อในการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค อีก
 อย่างหนึ่ง ได้แก่ พิธีแก้บนหรือ “แก้เหมรย” และทำพิธีอื่นๆเช่น เหยียบเสนา เพื่อครอบเทริด คือ การ
 ครอบมือของศิลปินใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมอันเป็นสิริมงคลของชีวิตศิลปิน นี่คือการใช้และการ
 ตีความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ในยุคแรกเริ่มของพิธีกรรมโนราโรงครุ
 วัดท่าแค

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุยุคกลาง

ยุคแรกที่กล่าวมาข้างต้นเป็นจุดกำเนิดของโนราโรงครุวัดท่าแค มีการสร้างพื้นที่
 ศักดิ์สิทธิ์ การตีความหมายตามตำนานความเชื่อในเรื่องพื้นที่พำนักของครุโนรา ได้แก่ ต้นโพธิ์ที่ฝัง
 กระดูกของขุนศรีศรัทธา จนก่อเกิดเป็นพิธีกรรมโนราโรงครุที่มีแบบแผน การตั้งโรงพิธี การแหงจรเข้
 การคล้องหงส์ หลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรัทธา ต้นโพธิ์ ความเชื่อการรักษาโรค การแก้บน โดย
 ช่วงแรกที่กล่าวการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ตามรายละเอียดในความหมายของพื้นที่ใน
 พิธีกรรมโนราโรงครุ และพิธีกรรมย่อยในพิธีกรรมโนราโรงครุใหญ่วัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ซึ่งการใช้
 ประโยชน์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโนรา คือ การไหว้ครุโนราเท่านั้น

ต่อมาในยุคกลาง มีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พื้นที่
 ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม โดยการตีความหมายในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีรายละเอียด
 เพิ่มเติมมากขึ้น นอกเหนือจากความเชื่อและการตีความหมายการใช้ของพิธีกรรมโนราโรงครุ โดยการ
 ให้สัญลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือพิธีที่อยู่ในยุคแรก

การให้ความหมาย สัญลักษณ์ ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุ จาก
 พิธีกรรม ขั้นตอน องค์ประกอบ โรงพิธี เชื่อน ลานแหงเข้ ลานคล้องหงส์ ต้นโพธิ์ หลักขุนทาหรือขุน
 ศรีศรัทธา ซึ่งคงให้ความหมายและการใช้พื้นที่ ตามจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค
 แบบเดิมอย่างครบถ้วน แต่ในยุคกลางมีการตีความหมายและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พิธีกรรมโนรา
 โรงครุในแง่ต่างๆ ซึ่งมีลักษณะการใช้ที่เพิ่มเติมไปจากยุคแรก ดังต่อไปนี้

การปรับเปลี่ยนโรงพิธี

โรงพิธียังคงรูปแบบแก่มืองค์ประกอบ การวางภายในโรงพิธี ได้แก่ การตั้งพาไล
 บายศรี สาดหมอน คนทรง เครื่องดนตรี พนักนั่งรำ เทริด เพดานห้องโรง ศาลพระภูมิ แต่มี
 องค์ประกอบที่เพิ่มเติมใส่ในรายละเอียดโรงพิธี คือ การใส่ความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ได้แก่ พระ
 บรมฉายาลักษณ์และธงชาติ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงประเพณี พิธีอย่างหนึ่งของชาติ

จุดมุ่งหมายการใช้ประโยชน์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูในยุคคลง

การใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม

มีการตีความหมายพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญา ส่งผลทำให้เล็งเห็นความสำคัญต่อการศึกษาพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ซึ่งปรากฏผลงานวิทยานิพนธ์ของนักวิจัยหรือนักศึกษา ซึ่งมีการตีพิมพ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา ตัวอย่างงานวิจัย เช่น

พิทยา บุขรรัตน์ (2535, น.386) ได้ศึกษาโนราโรงครู ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ในด้านความเกี่ยวข้องกับตำนานท้องถิ่น ความเชื่อพิธีกรรมและความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านในตำบลดังกล่าว ผลการวิจัยสรุปได้ว่าตำนานท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับเรื่องโนราในตำบลท่าแค คือ ตำนานโนรา ตำนานขุนศรีทาท่าแค ตำนานนางเลือดขาว ตำนานสิทธิเรื่อรี ตำนานสถานที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับโนรา เช่น โคนขุนทา เขื่อนขุนทา ต่างบอกเล่าประวัติของโนรา เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับครูโนราและความสัมพันธ์ของโนรากับตำบลท่าแคที่เชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งกำเนิดโนรา ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับโนรา ชาวบ้านเชื่อเรื่องครูหมอโนรา ไสยศาสตร์ การบนและการแก้บนครูหมอโนรา การครอบเทริด การผูกผ้าปล่อย การตัดจุก การเหยียบเสน การตัดผมผีช่อ การรำถีบหัวควาย การรักษาอาการป่วยไข้ การเข้าทรงและร่างทรง ความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อระดับชาวบ้านที่มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อในพุทธศาสนากับลัทธิพราหมณ์ และความเชื่อดั้งเดิม ส่วนพิธีกรรมในการรำโนราโรงครู มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อเซ่นไหว้ครูหมอโนรา แก้บนทำพิธีครอบเทริด และประกอบพิธีกรรมอื่นๆ เช่น ตัดจุก เหยียบเสน รำสวดเครื่องสวดกำไลเป็นต้น สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างโนราโรงครูกับวิถีชีวิตของชาวบ้านนั้น โนราโรงครูมีบทบาทและหน้าที่ในการสืบทอดการรำโนรา การบนบานขอความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยไข้ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม การสร้างอาชีพ เป็นต้น

การใช้ประโยชน์ด้านวิชาการเรียนการสอนในโรงเรียน

การเรียนวิชานาฏศิลป์ของโรงเรียนท่าแค มีการสอดแทรกวิชาการรำโนรา โดยมองว่าการรำโนราเป็นศาสตร์ศิลป์ของภาคใต้ เหมาะแก่การเรียนการสอนนักเรียน การรำโนราต้องเรียนรู้ผ่านประวัติศาสตร์ของโนรา ซึ่งพิธีกรรมโนราโรงครูสามารถบ่งบอกถึงประวัติความเป็นมาของโนราผ่านการแสดง บทร้อง บทกลอนต่างๆ และผู้ที่หัดรำโนราต้องผ่านการครอบเทริด ผูกผ้าปล่อย ช่วงพิธีกรรมโนราโรงครู

การใช้ประโยชน์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคในด้านเป็นวัฒนธรรมชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน

การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูในอดีต เป็นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พิธีกรรมตามจุดมุ่งหมายของผู้มีเชื้อสายโนราเท่านั้น แต่การใช้ประโยชน์จากพิธีกรรมโนราโรงครูยุคกลาง แยกออกจากความเชื่อของกลุ่มคนโนราในอดีต บุคคลบางกลุ่มมองว่าพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมชุมชน

ที่น่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ชาวบ้านภายในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในพิธีกรรมโนราโรงครู เช่น การที่ชาวบ้านมาร่วมกันทำโรงพิธี เป็นต้น

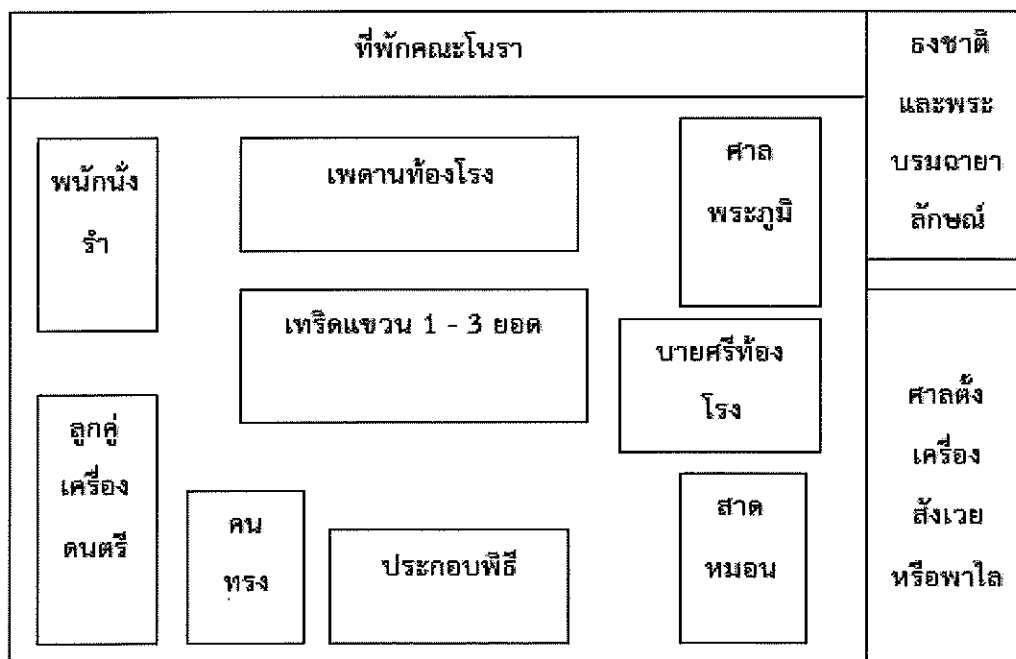
การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการแพร่ขยายความเชื่อสู่ชุมชนอื่น

ยุคแรกความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนรา ตายาย สัญลักษณ์ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เกิดขึ้นเฉพาะภายในกลุ่มโนราหรือคนในชุมชน แต่ยุคนี้เริ่มมีการแพร่ขยายความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครูสู่ชุมชนอื่น ด้วยวิธีปากต่อปาก ผ่านเรื่องเล่า ทำให้บุคคลภายนอกเริ่มมีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครู โดยเฉพาะโนราโรงครูวัดท่าแค ซึ่งถือเป็นจุดกำเนิดโนราโรงครู ส่งผลทำให้พิธีกรรมโนราโรงครูมีความน่าเชื่อถือมากจากบุคคลภายนอกชุมชน เช่น บุคคลภายนอกเดินทางมาบนบาน การรักษาเสนาช่วงพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งเป็นสิ่งที่คนภายนอกชุมชนสามารถกระทำได้

โดยเฉพาะคำขวัญพัทลุงที่มีการนำโนราซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพัทลุงมาใช้ในคำขวัญดังกล่าวที่ว่า “เมืองหนังโนรา อู่นาข้าว พราวน้ำตก แหล่งนกน้ำ ทะเลสาบงาม เขาอกทะลุ น้ำพุร้อน” เพราะมองว่าโนรา คือ วัฒนธรรมของพัทลุง อันมีจุดกำเนิดที่พัทลุง โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวโนรา ก็คือ โนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

การปรับเปลี่ยนโรงพิธี

แผนผังแสดงโรงพิธีโนราโรงครูใหญ่วัดท่าแค

ภาพที่ 9 แสดงแผนผังโรงพิธีโนราโรงครูวัดท่าแค

ที่มา: พิทยา บุขจรรัตน์ (2535) โนราโรงครูตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง หน้า 151

การปรับเปลี่ยนองค์ประกอบในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค

ยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดบางอย่างเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครุ แต่ความเชื่อเกี่ยวกับความหมายสัญลักษณ์ เรื่องเล่า พิธีกรรมโนราโรงครุ การใช้พื้นที่ในอดีตยังคงอยู่ องค์ประกอบภายในโรง ส่วนประกอบลานแหงเซ้ การคล้องหงส์ ตลอดจนขั้นตอน ความหมายในการประกอบพิธี และการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ยังคงอยู่โดยไม่เปลี่ยนแปลง แต่องค์ประกอบทางกายภาพบางอย่าง จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง การพัฒนา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ทำให้ความหมายการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เปลี่ยนไป ได้แก่

มีการใช้ไฟฟ้า ยุคกลางเริ่มมีการใช้ไฟฟ้าเป็นองค์ประกอบช่วยในการให้แสงสว่างแก่พิธีกรรมโนราโรงครุ

การใช้เครื่องเสียง มีการใช้เครื่องเสียงเป็นองค์ประกอบในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ทำให้ได้บรรยากาศในการรับฟังที่ดีมากขึ้น และบางพิธีจำเป็นต้องใช้เสียงดังมาก อีกอย่างหนึ่งเริ่มมีผู้สนใจพิธีกรรมโนราโรงครุมากขึ้น เครื่องเสียงจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในพิธีกรรมโนราโรงครุ

การประชาสัมพันธ์ พิธีกรรมโนราโรงครุในยุคกลาง เริ่มมีการประชาสัมพันธ์มากขึ้น แต่การประชาสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น กระทำกันภายในกลุ่มโนรา โดยการติดป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมเผยแพร่พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค กลายเป็นวัฒนธรรมชุมชน

ยุคกลางของพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค มีการขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์พื้นที่ การตีความหมายเพิ่มเติม แต่ยังคงดำรงซึ่งความเชื่อการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค คือ เพื่อไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนราด้วยเหตุที่โนราเป็นศิลปินที่มีครู ดังนั้นผู้แสดงโนรา ลูกหลาน ตายายโนรา จึงถือเป็นธรรมเนียมต้องมีการไหว้ครูและแสดงความกตัญญูต่อครูอยู่เสมอ การไหว้ครูทำโดยการรำโรงครุหรือเข้าโรงครุนั้นเองเพื่อทำพิธีแก้บนหรือ “แก้เหมรย” และทำพิธีอื่นๆเช่น เหยียบเสนา ตัดจุก ตัดผมผีขอ ต้ออายุและดวงชะตา เป็นต้น นอกจากนั้นศิลปินโนราและชาวบ้านท่าแคหรือชาวใต้ทั่วไป มีความเชื่อว่าครูโนราของตนที่ล่วงลับไปแล้วมีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีเหตุภัยแก่ตน ครอบครัว ญาติมิตร ก็มักจะบนบานขอความช่วยเหลือแก่บรรพบุรุษเหล่านั้น เพื่อครอบเวริด คือ การครอบมือของศิลปินใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมอันเป็นสิริมงคลของชีวิตศิลปิน สำหรับพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคยังจัดพิธีกรรมโนราโรงครุเพื่อให้ครูหมอโนราหรือตายายโนรามาร่วมชุมนุมกันทั้งหมดและครูหมอโนราหรือตายายโนราได้พบปะ สนุกสนาน รับของเช่นไหว้และเครื่องสังเวยจากลูกหลานโดยทั่วกัน อีกทั้งยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อโปรดการะรับผิตชอบของลูกหลานให้สามารถมาแก้บนหรือทำพิธีกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวกับโนราได้โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจัดโรงครุที่บ้านของตนเอง แต่ยุคกลางมีการใช้ประโยชน์พื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครุนอกจากความเชื่อดั้งเดิม ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคในด้านการศึกษ การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคด้านเป็นวัฒนธรรมชุมชน การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคในด้านความเชื่อที่ขยายไปยังภายนอกชุมชน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค เพื่อให้ทันสมัยแต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค เช่น การใช้ไฟฟ้า การใช้เครื่องขยายเสียง การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูยุคสมัยใหม่

การมองพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค กลายเป็นวัฒนธรรมชุมชน ในช่วงยุคกลาง ส่งผลให้พิธีกรรมโนราโรงครูในยุคสมัยใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน จนเกิดภาพชัดเจน ทั้งด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทางกายภาพในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง แต่ยังคงความเชื่อในตัวสัญลักษณ์จุดมุ่งหมายของการใช้พื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครูช่วงสมัยแรกเริ่ม ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เฉพาะกลุ่มโนรา เพื่อจุดมุ่งหมายเฉพาะของโนราที่ทำเพื่อเคารพครูหมอโนรา ครอบเทริด การรักษาเสน เป็นต้น แต่ปัจจุบันการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นำมาตีความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในด้านต่างๆ เช่น สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน การสร้างชื่อให้แก่ท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากการปรับเปลี่ยนพื้นที่ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคที่เกิดขึ้นแล้วปรับเปลี่ยน เพื่อให้เกิดความน่าสนใจในพิธีกรรมโนราโรงครู

ถึงแม้จะมีการตีความและใช้ประโยชน์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในทิศทางที่หลากหลายมากขึ้น แต่ยังคงรูปแบบ ขั้นตอน รายละเอียดในเนื้อหาของพิธีกรรม ความเชื่อ ความหมายและการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามแบบธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาในอดีต การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ ในปัจจุบันเกิดขึ้นจากการตีความหมายและใช้ประโยชน์จากพื้นที่จากภายนอก แต่ก็ไม่ส่งผลกระทบต่อตัวพิธีกรรมผิดแปลกไปจากเดิม แต่เป็นประโยชน์ช่วยให้พิธีกรรมได้รับความสนใจมากขึ้น และเป็นที่รู้จักมาก อีกทั้งเป็นการส่งเสริมพิธีกรรมโนราโรงครู

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันมีขั้นตอน องค์ประกอบ รายละเอียด ที่ยังคงล้วนสมบูรณ์เหมือนกับในอดีตตามความเชื่อ และการตีความหมายการใช้พื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครูตามความเชื่อของโนรา โดยยึดถือปฏิบัติแบบครบถ้วน ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นในยุคแรกเริ่มเดิมที

การใช้ประโยชน์จากพิธีกรรมโนราโรงครูในยุคปัจจุบัน จึงนำเสนอความเปลี่ยนแปลงด้านการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้น และการให้ความหมายเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ นอกจากความเชื่อของเหล่าผู้มีเชื้อสายโนรา

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคสมัยปัจจุบัน เกิดขึ้นจากการตีความพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูที่กระทำกันในเหล่าลูกหลานโนรา เพื่อจุดมุ่งหมายตามความเชื่อของโนรา ต่อมาถึงยุคกลางที่มองความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นวัฒนธรรมชุมชน เป็นแหล่งศึกษา ต่อมาถึงยุคสมัยใหม่ที่มองเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญที่ไม่ใช่เรื่องของชุมชนเอง แต่มองการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นการสืบสานวัฒนธรรมชุมชน

การเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจน คือ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในด้านกายภาพ เช่น การจัดสร้างโรงพิธีแบบถาวรใช้วัสดุประกอบการสร้างโรงพิธีแบบคงทน สามารถใช้งานได้นาน แต่ยังคงรูปแบบ รายละเอียด ดั้งเดิมขององค์ประกอบภายในโรง และการใช้ประโยชน์จากบริเวณพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น การจัดแสดงสินค้าเกี่ยวกับโนรา การจัดนิทรรศการ การค้าขายของต่างๆ เป็นต้น การประชาสัมพันธ์พิธีกรรมโนราที่ทันสมัยมากขึ้น ตลอดจนการมองความหมายในตัวพิธีกรรม ความสำคัญของพิธีกรรม สัญลักษณ์ของพิธีกรรม ไม่ใช่ระบบความเชื่อเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่อง

การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกายภาพ การตีความสัญลักษณ์ด้านความเชื่อในยุคสมัยใหม่ เกิดขึ้นหลายพิธี หลายด้าน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านโรงพิธี

ภาพที่ 11 แสดงโรงพิธีที่ก่อสร้างใหม่
ที่มา: สำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง, 2556

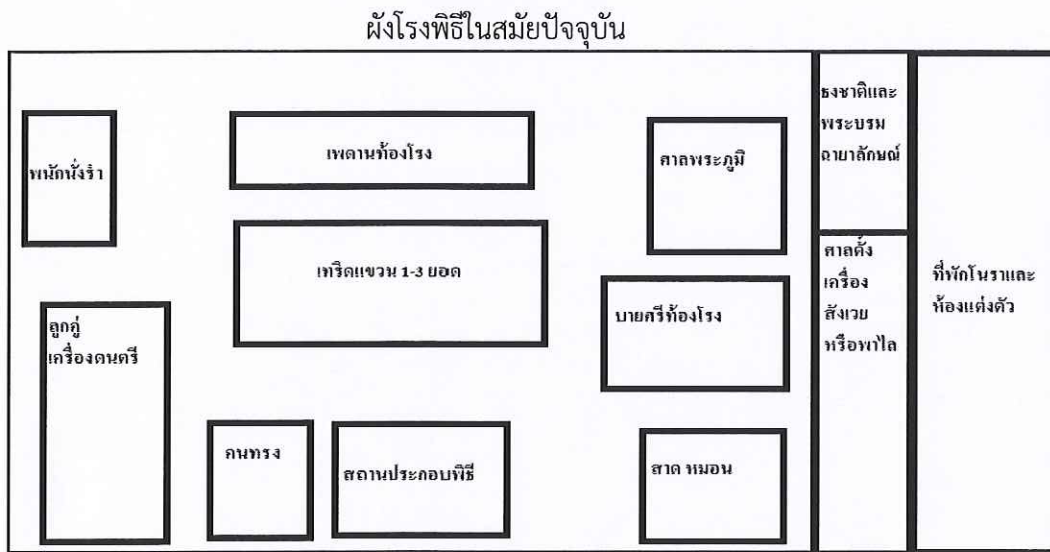
ภาพที่ 12 แสดงโรงพิธีแบบถาวรที่สร้างแล้วเสร็จ
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 13 มิถุนายน 2556

ที่ตั้งโรงพิธีถาวร

ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของวัดห่างจากเขื่อนขุนศรีศรัทธาไปทางขวา ด้านหน้าโรงพิธีหันไปทางทิศเหนือ ตามแบบโบราณที่ห้ามหันด้านหน้าโรงพิธีหันไปตะวันตก

“มีการจัดสร้างโรงโนราโรงครูแบบถาวร และสร้างศาลาไว้ประดิษฐานรูปเหมือนขุนศรีทธา ไว้เป็นที่สักการะของคนในชุมชนและผู้มีเชื้อสายโนรา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดพัทลุง”
(พระครูช่วง ฐานะวโร, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

รายละเอียดภายในโรงพิธี

ภาพที่ 13 แสดงผังโรงพิธีในสมัยปัจจุบัน

ที่มา: ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556

การจัดองค์ประกอบภายในโรงพิธี ยังคงรูปแบบการจัดแบบดั้งเดิม ตามความเชื่อของโรงพิธีในอดีต ซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่ พาไล เทริด ศาล เครื่องดนตรี สาดคล้า หมอน ผ้าเพดาน หม้อน้ำมนต์ การวางตำแหน่งองค์ประกอบเหล่านี้ เป็นการวางตามแบบแผนเหมือนยุคแรกเริ่มการทำพิธีกรรมโนราโรงครูที่กล่าวมาข้างต้น(รายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบภายในโรงพิธีหน้า 53) แต่มีส่วนที่เพิ่มเติมต่อจากของผังโรงพิธียุคกลาง คือ ที่พักโนรา ซึ่งโรงพิธีแบบถาวรจัดสำหรับเป็นที่พักและพื้นที่สำหรับแต่งตัวของโนรา ซึ่งแบ่งแยกส่วนกับโรงพิธี เพื่อยังคงสัญลักษณ์ของโรงพิธีแบบเก่าไว้

โครงสร้างของโรงพิธี

ยุคสมัยใหม่ ขนาดของโรงพิธีมีขนาดใหญ่กว่าโรงพิธีแบบเดิม เพื่อรองรับผู้ที่เข้าร่วมประกอบพิธีในพิธีกรรมโนราโรงครู ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี แต่ยังคงเอกลักษณ์โรงพิธีแบบเก่า ได้แก่ มีจำนวนเสาของโรงพิธี 6 เสา เท่าเดิม ตามความเชื่อเรื่องเทวดาประจำเสาทั้ง 6 เสา สำหรับส่วนที่พักและพื้นที่แต่งชุดสำหรับผู้เข้าประกอบพิธีกับนได้แต่งชุด เตรียมตัว ซึ่งแยกเป็นคนละส่วนกับโรงพิธี หลังคาทำด้วยใบจากเหมือนเดิม เพื่อแสดงถึงสัญลักษณ์ของกลิ่นอายโรงพิธีแบบเก่า พื้นโรง

พิธีเป็นพื้นปูนซีเมนต์ยกสูงขึ้นเล็กน้อย เพราะถ้ายังเป็นพื้นดินฝนตกน้ำอาจจะท่วมเหมือนกับโรงแบบเก่า ซึ่งพื้นที่จัดทำโรงพิธีเป็นที่ลุ่มน้ำจึงท่วมได้ง่าย

การประกอบพิธีภายในโรงพิธี

การประกอบพิธีภายในโรงพิธียังคงรูปแบบการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อแบบเดิม(รายละเอียดจุดมุ่งหมายการใช้โรงพิธี หน้า 52) เพื่อยังคงสัญลักษณ์ของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ไว้อย่างครบถ้วน ทั้งในเรื่องความเชื่อ การให้ความหมายในแต่ละพิธี การประกอบพิธีภายในโรงพิธี ได้แก่ พิธีไหว้พระภูมิโรง พิธีพระ การเข้าโรง การเบิกโรง การลงโรง การภาคครู การเชิญครู การกราบครู โนราใหญ่รำถวาย โรงการจับบท ตั้งเมืองและการรำทั่วไป พิธีที่กล่าวมายังคงสัญลักษณ์และตีความหมายตามความเชื่อของโนรา รวมทั้งการเหยียบเสนา การแก้บน ที่ยังคงสัญลักษณ์ความเชื่อของโนราไว้อย่างเหนียวแน่น

จุดมุ่งหมายการเปลี่ยนแปลงโรงพิธี

การเปลี่ยนแปลงโรงพิธี เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย สำหรับการก่อสร้างโรงพิธีในแต่ละปี สดระยะเวลาในการทำโรงพิธี ที่ดำเนินการสร้างทุกปีที่มีการจัดพิธีกรรม อีกทั้งวัสดุสำหรับการสร้างโรงพิธี ซึ่งปัจจุบันค่อนข้างหาได้ยาก อีกทั้งโรงพิธีปัจจุบันยังสามารถรองรับผู้คนที่มาร่วมพิธีได้สะดวกยิ่งขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงด้านหลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรัทธา

ภาพที่ 14 แสดงหลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรัทธาที่สร้างขึ้นใหม่
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 13 มิถุนายน 2556

อดีตปักไว้ใกล้กับตันโพธิ์ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าโนราได้ลงหลักปักเมืองก่อเกิดที่นี่ แต่ในปัจจุบันหลักขุนทามีการสร้างขึ้นมาอยู่ทางด้านหน้าเขื่อน แต่ยังคงสัญลักษณ์ตามความเชื่อกล่าวว่าโนราได้ลงหลักปักฐานก่อเกิดที่นี่

องค์ประกอบของหลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรีทธา

หลักขุนศรีศรีทธาในอดีตทำมาจากไม้เคี่ยม¹⁹ ซึ่งผ่านพิธีปลุกเสกตามความเชื่อของโนรา หลักขุนศรีศรีทธาในปัจจุบันทำด้วยไม้รักเขา ตามความเชื่อแสดงถึงไม้มงคล โดยผ่านพิธีปลุกเสกแล้วใส่วิญญาณหลักบ้านหลักเมือง มีขนาดความสูงประมาณ 3 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 8 นิ้ว โดยหลักขุนศรีศรีทธาในปัจจุบันมีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ การแกะสลักทำรำ 12 ท่า ลงบนหลัก เพื่อเป็นจารึกของโนราและบ่งบอกถึงจุดหรือสถานที่กำเนิดโนรา อีกทั้งมีการสร้างศาลาคลุมตัวหลัก มีลักษณะเป็นเสา 4 เสา มีหลังคาทรงจั่ว

จุดมุ่งหมายการใช้ประโยชน์จากพื้นที่หลักขุนศรีศรีทธาในพิธีกรรมโนราโรงครูยุคสมัยใหม่

การใช้พื้นที่สำหรับจัดพิธี

การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวพันที่หลักขุนศรีศรีทธาในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จะประกอบพิธีกรรมที่มีความเชื่อ ตามรูปแบบ จุดมุ่งหมายพิธี ได้แก่ การอัญเชิญครู โดยใช้สายสิญจน์โยงไปยังห้องโรงพิธี (รายละเอียดเกี่ยวกับการใช้หลักขุนศรีศรีทธา หน้า 62)

แหล่งเรียนรู้

หลักขุนศรีศรีทธาในปัจจุบันเป็นแหล่งสำหรับศึกษาทำรำโนราทั้ง 12 ท่า ลักษณะการทำโนรา เพราะหลักขุนศรีศรีทธาได้มีการแกะสลักทำรำไว้ครบทั้ง 12 ท่า เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของแหล่งเรียนรู้และเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความเชื่อ

¹⁹ ไม้เคี่ยม จัดเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ลำต้นตั้งตรง มีความสูงประมาณ 20-40 เมตร ลักษณะเรือนยอดเป็นพุ่มทึบ รูปเจดีย์แบบต่ำๆ ส่วนเปลือกต้นเป็นสีน้ำตาล เปลือกเรียบ มีรอยด่างสีเทาและสีเหลืองสลับกัน และมีต่อมระบายอากาศกระจายอยู่ทั่วไป เปลือกด้านในเป็นสีน้ำตาลอ่อน มีขนใสตามลำต้นและจะจับกันเป็นก้อนสีเหลืองเมื่อทิ้งไว้นานๆ ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการใช้เมล็ด (โดยเด็ดปีกออกก่อนการนำไปเพาะ) และวิธีการตอนกิ่ง เจริญเติบโตได้ในดินทุกชนิด ชอบดินร่วนและดินร่วนปนทรายที่มีการระบายน้ำได้ดี ชอบความชื้นสูงและแสงแดดปานกลาง โดยต้นเคี่ยมสามารถพบขึ้นได้ทั่วไปตามป่าดงดิบทางภาคใต้ ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไป และทางภาคใต้ของพม่าลงไปถึงภาคเหนือของประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย ที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 10-100 เมตรที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีต้นเคี่ยมอยู่มี 2 ชนิด คือ เคี่ยมขาวและเคี่ยมดำ ซึ่งเคี่ยมดำเปลือกต้นจะหนาและเข้มกว่าเปลือกต้นเคี่ยมขาว

3. การปรับเปลี่ยนการจัดพื้นที่เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ

สถานที่รองรับผู้มาร่วมงาน

ภาพที่ 15 แสดงพื้นที่รองรับผู้มาร่วมงาน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 23 พฤษภาคม 2556

อดีตไม่มีการรองรับที่เหมาะสม ผู้ที่มาร่วมงานต้องจัดหาสถานที่รับชมเอง แต่ปัจจุบันมีการจัดสถานที่อำนวยความสะดวกไว้ให้ มีการใช้จอสำหรับการถ่ายทอดสดภายในพื้นที่ที่รองรับรวมทั้งใช้เครื่องขยายเสียง เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในตัวพิธีกรรม

การแสดงเพิ่มเติม

ภาพที่ 16 การแสดงในตอนค่ำหลังเสร็จพิธีกรรมในแต่ละวัน
ที่มา: สำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง, 2554

หลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมในแต่ละวัน จะมีการแสดงต่างๆในตอนค่ำ โดยการตั้งเวทีกลาง มีการแสดง ได้แก่ กิจกรรมประกวดรำโนราห์เด็ก ประกวดรำโนราห์ประชาชน ประกวดรำโนราห์รอบชิงชนะเลิศ การประชันรำโนราห์ การแสดงคอนเสิร์ตของศิลปินนักร้อง

การปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ด้านพื้นที่อื่นๆ

การจัดพื้นที่ไว้สำหรับผู้ชม

สถานที่รองรับผู้ที่มีมาร่วมงาน ในอดีตไม่มีการรองรับที่เหมาะสม ผู้ที่มีมาร่วมงานต้องจัดหาสถานที่รับชมเอง แต่ปัจจุบันมีการจัดสถานที่อำนวยความสะดวกไว้ให้ มีการใช้จอถ่ายทอดสดภายในเต็นท์ที่รองรับรวมทั้งใช้เครื่องขยายเสียง

การจัดระเบียบในพิธีกรรม

เพื่อให้การดำเนินพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นไปอย่างเรียบร้อย ปัจจุบันมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เป็นระเบียบ ได้แก่ การเหยียบเสนา การแก้บน มีการรับบัตรคิว เพราะในปัจจุบันมีผู้คนจำนวนมากที่เข้าร่วมพิธีทั้งสองดังกล่าว จึงต้องมีการรับบัตรคิว เพื่อความเป็นระเบียบ ทำให้การประกอบพิธีกรรมไม่เกิดความวุ่นวาย

จุดมุ่งหมายการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูยุคปัจจุบัน

การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นพื้นที่แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น²⁰

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ โดยมองเป็นศิลปะการแสดง ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอดจาก บุคคล องค์กร หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง กระทั่งความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทำให้เกิดการจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ภายใต้ชื่อโครงการ สืบสานศิลป์ ถิ่นโนรา ซึ่งเป็นการมองที่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่ใช่แค่เรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่พิธีกรรมอย่างเดียว แต่ถูกตีความหมายเป็นพื้นที่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น การแสดงท้องถิ่น เพราะพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค แทรกซึมอยู่ในวิถีปฏิบัติชาวบ้านท่าแค ตั้งแต่ความเชื่อ การรักษาอาการป่วยไข้ การบวชบวช อีกทั้งยังสนองความต้องการของบุคคลทั่วไปที่สนใจในตัวพิธีกรรมและการแสดงของพิธีกรรมโนราโรงครู

พิธีกรรมย่อยในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ทุกพิธีจัดขึ้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์ตามความเชื่อประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูที่ขาดไม่ได้ ถือเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งในมุมมองของลูกหลานโนราพิธีกรรมแบบนี้ต้องประกอบอยู่ในพิธีกรรมโนราโรงครู มิฉะนั้นจะถือว่าไม่ครบกระบวนการของพิธีกรรมโนราโรงครู แต่ปัจจุบัน เมื่อพิธีกรรมโนราโรงครูกลับกลายมาอยู่ในสนใจของกลุ่มคนในสังคมและพิธีกรรมโนราโรงครูมีความหมายเชิงวัฒนธรรมชุมชน เพราะสอดแทรกอยู่ในวิถีปฏิบัติของชาวบ้าน เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอด อีกทั้งยังเป็นพิธีกรรมการแสดงที่สื่อถึงตำนาน เรื่องเล่าของพิธีกรรมนั้นๆ ดังการตีความหมายพื้นที่พิธีดังต่อไปนี้

²⁰ แบบแผนในการดำเนินชีวิตที่สั่งงามที่ปฏิบัติต่อเนื่องกันมาในชุมชนและสังคม วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากสิ่งแวดล้อม เช่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ศาสนาและความเชื่อ

“พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคได้รับความนิยม
มากขึ้น โดยเฉพาะพิธีกรรมในวันสุดท้าย การแหงเข้
การคล้องหงส์ คนมาดูहु่มาก โห้กันหรอย”
(ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2557

พิธีการคล้องหงส์

ภาพที่ 17 แสดงพิธีคล้องหงส์ในปัจจุบัน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 25 พฤษภาคม 2556

พิธีคล้องหงส์ในอดีตกระทำ ตามธรรมเนียม (รายละเอียดการคล้องหงส์ หน้า59)
ตามตำนานของพิธีที่ได้บอกกล่าวมาจากครูหมอโนรา ตายาย จนเกิดเป็นพิธีการคล้องหงส์ขึ้นช่วงยุค
แรก ปัจจุบันพิธีกรรมคล้องหงส์ถูกรวมภายใต้กรอบความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งมีการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตาม
ตำนานของโนรา เพื่อให้ลูกหลานโนราแสดงการคล้องหงส์ เพื่อถวายบูชาครู แต่ปัจจุบันถูก
ตีความหมายการใช้เพิ่มเติม พื้นที่สัญลักษณ์ของการแสดงท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ หรือการศึกษาผ่าน
การแสดงเกี่ยวกับเรื่องราวของนางโนรา ผ่านพิธีคล้องหงส์ สังเกตได้จากผู้คนที่เข้ามาร่วมงานมากขึ้น
ในทุกปี โดยเฉพาะในวันสุดท้ายของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ที่มีผู้คนมาชมพิธีคล้องหงส์จำนวน
มากขึ้นทุกปี

พิธีแหงเซ้

ภาพที่ 18 แสดงพิธีกรรมการแหงเซ้ในปัจจุบัน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, 25 พฤษภาคม 2556

พิธีแหงเซ้ในอดีตกระทำตาม ตำนานคำบอกเล่าของตายายโนรา ที่เกิดขึ้นในยุคแรก(รายละเอียดการแหงเซ้ หน้า 57) การแหงเซ้ในสมัยก่อน คือ การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ประกอบการพิธีแหงเซ้ เพื่อเป็นการสอนลูกหลานโนราและปกป้องรักษาลูกหลานโนรา พิธีกรรมการแหงเซ้เท่ากับการปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย ตามความเชื่อดังกล่าวผู้คนที่มาร่วมงานจึงมีการทำบุญสะเดาะเคราะห์ โดยการโยนเหรียญเข้าไปในปาก เพราะเชื่อว่าสิ่งชั่วร้ายได้ตายไปพร้อมกับจระเข้ ซึ่งยอดทำบุญสะเดาะเคราะห์ในปากจระเข้ที่มียอดเงินสูงเป็นหลายหมื่นบาท แต่ในปัจจุบันการแหงเซ้มีการตีความหมายเป็นการแสดงท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของโนรา จึงเป็นที่สนใจของผู้มาชมพิธีกรรมและเป็นจุดเด่นสำคัญของพิธีกรรมที่สามารถเรียกความน่าสนใจจากผู้คนมากขึ้น

ภาพที่ 19 การจัดแสดงเรื่องราว เครื่องใช้ของโนรา
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 23 พฤษภาคม 2556

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในด้านส่งเสริมเป็นวัฒนธรรมชุมชน

นอกเหนือจากการใช้พื้นที่ตามสัญลักษณ์ความเชื่อในอดีต ยังมีการตีความหมายถึงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องการส่งเสริมการพัฒนา การส่งเสริมเป็นวัฒนธรรมชุมชน โดยองค์กรภายนอกชุมชน มองพิธีกรรมโนราโรงครูไม่ใช่แค่เรื่องความเชื่อ แต่หมายถึงศิลปะการแสดงท้องถิ่น ดังนั้นในการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ในปัจจุบันไม่ใช่เพียงแค่เรื่องของลูกหลานโนราเท่านั้น ที่สืบทอดตามธรรมเนียมปฏิบัติ แต่ยังเป็นเรื่องของวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งมีหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาช่วยเหลือ เพราะพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมของชาติ ที่มีเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง ควรค่าแก่การสืบสานต่อไป โดยมีสำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง กระทรวงวัฒนธรรม ส่งเสริมด้านงบประมาณ ตั้งแต่การจัดสร้างโรงพิธี การสร้างหลักขุนศรีศรีธธา รวมถึงกำหนดรูปแบบงานที่มีความทันสมัยสอดแทรกเข้าร่วมกับพิธีกรรมโนราโรงครู แต่ยังคงอยู่ภายใต้กรอบของเอกลักษณ์ ขึ้นตอน องค์ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูไว้อย่างครบเหมือนเดิม เช่น การจัดคอนเสิร์ตในภาคค่ำหลังพิธีกรรมโนราโรงครู การจัดการประกวดการรำโนรา การแสดงโนรา การประชันโนรา การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับโนรา เป็นต้น

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในด้านเป็นพื้นที่เรียนรู้

การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง มีพิธีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อโนรา โดยพิธีกรรมโนราโรงครูมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีการครอบเทริด และผูกผ้าสำหรับโนราใหม่ ส่วนใหญ่จะเป็นลูกหลานโนรา การกระทำดังกล่าว ถ้าตีความหมายในอีกความหมายหนึ่ง คือ การสืบทอดความเป็นโนรา การสืบทอดความเป็นโนราต้องผ่านเรียนรู้วิชาเกี่ยวกับโนรา ความเชื่อเกี่ยวกับโนรา รวมถึงตำนานโนรา ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวกระทำภายในกลุ่มผู้มีเชื้อสายโนราเท่านั้น ต่อมาเมื่อถึงยุคการเปลี่ยนแปลงในยุคกลาง เริ่มมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ปรากฏเป็นบันทึกงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ซึ่งส่งผลมายังยุคสมัยใหม่ที่พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ได้รับความสนใจจากนักวิชาการมากมาย ในการศึกษาถึงรายละเอียดต่างๆของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง และปัจจุบันการกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชนของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ส่งผลต่อการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แต่เป็นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ เกี่ยวกับโนราโรงครู ได้แก่ การจัดพื้นที่นิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติโนราและรายละเอียดต่างๆ การจัดแสดงเครื่องดนตรี เครื่องทรงของโนรา และสาธิตการทำเครื่องทรงโนรา หรือแม้แต่กระทั่งการแสดงของโนรายังสอดแทรกประวัติความเป็นมาของพิธี เรื่องเล่า การแสดง บทกลอน ได้แก่ การแทงเข้ การคล้องหงส์

“วัดท่าแคเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาคใต้ที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับคนในท้องถิ่นภาคใต้ มีการพัฒนาจะเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยความรู้ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม ซึ่งมีคุณค่าต่อคนในชุมชนท้องถิ่น ภาคใต้ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง”

(นิติกานต์ สะอาดใส, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556)

สรุปความได้ว่า มีการพัฒนาวัดท่าแค ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ทางด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคใต้ โดยเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับโนราอันเป็นตำนานพื้นที่ที่เล่าขาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับโนรา

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

ภาพที่ 20 แสดงการจำหน่ายของที่ระลึก
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย, วันที่ 23 พฤษภาคม 2556

ยุคสมัยใหม่ของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เมื่อพิธีกรรมกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชน ได้รับความสนใจจากภายนอกชุมชน ทั้งด้านความสนใจในด้านความเชื่อ ความสนใจในด้านศิลปะการแสดง การฉกฉวยโอกาสการสร้างรายได้ ของชุมชนจึงเกิดขึ้น ได้แก่ การจำหน่ายและจัดแสดงสินค้าเกี่ยวกับโนรา การขายของที่ระลึก นอกจากสินค้าที่เกี่ยวข้องกับโนราแล้ว ยังมีสินค้าประเภทโอท็อปของจังหวัดพัทลุง รวมทั้งสินค้าประเภทอาหารเครื่องดื่มที่วางจำหน่ายมากมายหลายในบริเวณพื้นที่ภายในวัด

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการประชาสัมพันธ์พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

การประชาสัมพันธ์พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ยุคแรกไม่มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์มากนัก รู้เฉพาะในกลุ่มผู้มีเชื้อสายโนราเท่านั้น ต่อมายุคกลางมีการประชาสัมพันธ์บ้าง โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายประกาศ แต่ในยุคสมัยใหม่มีการประชาสัมพันธ์ลงในเว็บไซต์ ลงรายละเอียดต่างๆ ได้แก่ วันจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครู เพื่อความน่าสนใจในการประชาสัมพันธ์งาน จึงมีการลงประวัติ รูปภาพพิธีกรรมโนราโรงครู รวมทั้งเผยแพร่เป็นวิดีโอ ที่มีการถ่ายทำช่วงเวลาวันงานพิธีกรรม และยังมีการเผยแพร่ ด้วยวิธีการอื่นๆอีกมากมาย เช่น การลงในยูทูบ รายการทางช่องต่างๆเข้ามาถ่ายทำแล้วนำเสนอทางโทรทัศน์ เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งการต่อเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม โนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

จุดเริ่มต้นของความเชื่อ

จุดเริ่มต้นของความเชื่อตามตำนานเกี่ยวกับพื้นที่กำเนิดโนรา โดยเฉพาะพื้นที่ต้นโพธิ์ที่ฝั่งกระดุกขุนศรีศรัทธาขึ้นภายในวัดท่าแค จากความเชื่อเกี่ยวกับหลักฐานที่ฝั่งกระดุกครุผู้ให้โนราส่งผลก่อให้เกิดพิธีกรรมที่แสดงถึงความกตัญญูต่อครุผู้ให้กำเนิดโนรา ในบริเวณที่ขุนศรีศรัทธาพำนักพิธีดังกล่าวเรียกว่า พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค

การเป็นพื้นที่สาธารณะ

บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ของวัดท่าแค ซึ่งธรรมชาติของขอบเขต พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่ใครก็เข้าออกได้ โดยไม่ต้องได้รับคำยินยอมจากคนแปลกหน้าและไม่ต้องแจ้งให้ผู้ใดทราบก่อนด้วยว่ามีเหตุผลอะไร ขอบเขตที่ก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะนั้นทั้งสามารถคาดแทรกซึมได้และเปิดกว้างสำหรับกิจกรรมสาธารณะ อีกทั้งยังมีการกำหนดบทบาทของวัด (พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย, 2513, น. 16) ได้แก่ วัดเป็นศูนย์รวมประชาชนและมีบทบาทดังต่อไปนี้

1. เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านจะส่งบุตรมารับการ ฝึกอบรม ทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ
 2. เป็นสถานสงเคราะห์ บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจน ได้มาอยู่อาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ
 3. เป็นสถานพยาบาล รักษาคนเจ็บป่วยตามแผนโบราณ
 4. เป็นที่พักคนเดินทาง
 5. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านพบปะสังสรรค์ และพักผ่อนหย่อนใจ
 6. เป็นสถานที่บันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับ ชาวบ้าน
 7. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษา แก้ปัญหา ชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ
 8. เป็นศูนย์กลางศิลปะและวัฒนธรรม วัดเป็นที่รวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติ ซึ่งเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์
 9. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ที่ชาวบ้านได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงานบ้าน
 10. เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุม เพื่อบอกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ
 11. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่อง ผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่าง ๆ ของชีวิต
- ดังนั้นพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค สอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่สาธารณะเพราะวัดเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่อง ผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่างๆของชีวิตและเป็นศูนย์กลางศิลปะและวัฒนธรรม

การเป็นวัฒนธรรมชุมชน

โนราเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ คนในภาคใต้นิยมรับชมการแสดงโนรามานานเป็นเวลานาน ซึ่งผู้คนมักรู้จักโนราผ่านการแสดงท่ารำต่างๆ เป็นศิลปะแสดง ส่วนน้อยที่จะรู้จักรากเหง้าประวัติ โนราอย่างแท้จริง รวมถึงพิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งเป็นพิธีกรรมเฉพาะของผู้มีเชื้อสายโนรา แต่ปัจจุบันพิธีกรรมโนราโรงครูได้เผยแพร่ ไปยังชุมชนอื่น มีการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ภายในตัวพิธีกรรม และทำให้ผู้คนเกิดความสนใจ ความสำคัญต่อพิธีกรรมโนราโรงครูมากขึ้น องค์กรด้านวัฒนธรรมหน่วยงานของรัฐ เข้ามามีบทบาทมากขึ้น จึงทำให้พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ไม่ใช่แค่พิธีกรรมของเหล่าลูกหลานโนราเท่านั้น แต่เป็นพิธีกรรมวัฒนธรรมของท้องถิ่น ของชุมชนและของชาติ

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคและการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยผู้วิจัยเน้นเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากแหล่งข้อมูลในพื้นที่วัดท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ลงรายละเอียด ในประเด็น เกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครุ โดยใช้แหล่งข้อมูลเท่าที่จำเป็นเท่านั้น อีกทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับโนราโรงครุ งานวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ทฤษฎีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม มาใช้ประกอบการวิเคราะห์ประเด็นที่ศึกษา

ขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งเป็นขอบเขตด้านพื้นที่และขอบเขตด้านเนื้อหา โดยขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามพื้นที่วัดท่าแค เพราะเป็นพื้นที่กำเนิดโนรา ตามความเชื่อ เรื่องเล่า เกี่ยวกับตำนาน พื้นที่ใต้ต้นโพธิ์อายุหลายร้อยปี ซึ่งเป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธา ครูผู้ให้กำเนิดการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญของภาคใต้ที่เรียกว่า “โนรา” อีกทั้งมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อย่าง “เขื่อน” หรือ “สถานที่ประดิษฐานรูปเหมือนขุนศรีศรัทธา” ดังนั้นในแต่ละปี เหล่าผู้มีเชื้อสายโนราจะเดินทางมายังวัดท่าแค เพื่อร่วมประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุขึ้นที่วัดท่าแค ถือว่าเป็นพิธีกรรมโนราโรงครุใหญ่ของเหล่าผู้มีเชื้อสายโนราทั่วภาคใต้ ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลจาก คณะโนรา ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับโนรา และพระสงฆ์ในพื้นที่วัดท่าแค ชาวบ้านท่าแค โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ศึกษาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ภายใต้กรอบประเด็นการสร้างและใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค โดยมีหัวข้อศึกษา ได้แก่ บริบทชุมชน ที่มาของวัดท่าแค ประวัตินอราโรงครุวัดท่าแค พื้นที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยใช้ทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ งานวิจัยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ งานวิจัยเกี่ยวกับโนราโรงครุ เอกสารเกี่ยวกับ ประวัตินอราโรงครุวัดท่าแค ประกอบการวิเคราะห์ประเด็นที่ศึกษา

ระเบียบวิธีการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการใช้วิธีการศึกษาข้อมูลภาคสนาม และการนำเสนอวิธีการวิจัย ได้แยกแบ่งเป็น 7 ขั้นตอน คือ พื้นที่ทำการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างและวิเคราะห์การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค และเพื่อวิเคราะห์การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยจากการศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant

Observation) และวิเคราะห์จัดทำเป็นเนื้อหาข้อมูล โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดได้แก่ พื้นที่ทำการศึกษ ผู้ให้ข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การสร้างและใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง มีพื้นที่สำหรับใช้ประกอบพิธีกรรม ได้แก่ โรงพิธี ต้นโพธิ์ เชื้อน ลานคล้องหงส์ แทงเข้ ซึ่งมีองค์ประกอบและความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรม แต่ละพื้นที่มีลักษณะการใช้ตามความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป โดยมีการให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค และแบ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลง การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ออกเป็นยุคต่างๆ ได้แก่ คือ ยุคแรกเริ่มพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ยุคกลางของพิธีกรรมโนราโรงครู ยุคสมัยใหม่ของพิธีกรรมโนราโรงครู

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเกิดจากการตีความหมายของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับตำนาน คำบอกเล่าของตายายโนรา โดยพื้นที่ดังกล่าวอยู่ภายในวัดท่าแค ซึ่งมีต้นโพธิ์เป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธาครูผู้ให้กำเนิดโนรา จากความเชื่อของลูกหลานโนรา ชาวบ้าน เมื่อทราบถึงพื้นที่กำเนิดโนราหรือแหล่งพำนักของครู ส่งผลต่อความเชื่อเกี่ยวกับพิธีที่มีความหมายแสดงถึงการบูชาครู จึงก่อเกิดเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ที่สืบทอดเล่ากันมาจากรุ่นสู่รุ่น การสร้างพิธีกรรมโนราโรงครู มีพื้นที่เกี่ยวกับ โรงพิธี เชื้อน ต้นโพธิ์ แทงเข้ คล้องหงส์ ซึ่งมีตำนานเรื่องเล่าความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งความเชื่อที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อการสร้างพื้นที่พิธีกรรมกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยมีความเชื่อเกี่ยวข้องกับพื้นที่ต่างๆ ได้แก่

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่จัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เชื่อว่าพื้นที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เกี่ยวข้องกับตำนาน ความเชื่อขุนศรีศรัทธาเป็นครูผู้ให้กำเนิดโนรา พื้นที่วัดท่าแคเป็นพื้นที่ฝังกระดูกขุนศรีศรัทธา ซึ่งทางทิศใต้ของวัดท่าแค มีพื้นที่ที่เรียกว่า “โคกขุนทา” ตามตำนานความเชื่อของโนราและชาวบ้าน เกี่ยวกับพื้นที่ตั้งโรงโนรา สำหรับใช้เป็นพื้นที่รำโนราของขุนศรีศรัทธา

ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เชื่อว่า พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เป็นการเคารพครู ไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนรา แสดงถึงการบูชาครูและการครอบเหน็ดในพิธีกรรมโนราโรงครู เชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการเป็นโนราที่สมบูรณ์

ความเชื่อเกี่ยวกับเชื้อนขุนทาหรือขุนศรีศรัทธา เชื่อว่าบริเวณวัดท่าแคเป็นแหล่งกำเนิดโนรา เป็นที่พำนักของครูหมอโนรา ตายายโนรา การสร้างรูปเหมือนขุนศรีศรัทธาและพรานบุญแล้วสร้างศาลาตรงที่บริเวณเชื้อนขุนทา นำรูปเหมือนขุนศรีศรัทธาไปประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ของขุนศรีศรัทธา

ความเชื่อเกี่ยวกับโรงพิธี โรงพิธีใช้ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค โดยเฉพาะในช่วงพิธีกรรมโนราโรงครู ที่เชื่อว่าภายในโรงพิธีเป็นที่ชุมนุมของครุหมอนโนราหรือตายายโนรา การเหยียบเสนาและการแก้บนที่กระทำภายในโรงพิธี การวางองค์ประกอบภายในโรงพิธีต้องกระทำภายใต้ความเชื่อดั้งเดิม

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่แทงเซ้(จระเซ้) เชื่อว่า การแทงเซ้เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ประกอบอยู่ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องเล่าของโนรา ตำนานการแทงจระเซ้ที่นอนขวางลำคลอง โดยทหารที่เดินทางไปรับนางนวลทองสำลีกลับจากเกาะกะซัง อีกหนึ่งความเชื่อ กล่าวไว้ว่า จระเซ้เป็นสัตว์ดุร้าย มีการใส่วิญญาณซาวันในหุ่นจระเซ้สำหรับใช้ประกอบพิธีแทงเซ้ ดังนั้นการแทงเซ้เปรียบเสมือนการปิดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่พิธีคล้องหงส์ เชื่อว่าการคล้องหงส์เป็นพิธีกรรมการแสดงอย่างหนึ่ง ประกอบอยู่ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ซึ่งเกี่ยวข้องกับตำนานความเชื่อเรื่อง นางโนรา ซึ่งถูกนายพราน คล้องไปถวายพระสุธน ดังนั้นจากความเชื่อของพิธีกรรม นำมาสู่การสร้างพิธีกรรมการแสดงคล้องหงส์ ซึ่งเป็นการแสดงที่ถวายแก่ครุหมอนโนราหรือตายายโนรา

ความเชื่อเกี่ยวกับต้นโพธิ์ เชื่อว่า พื้นที่ต้นโพธิ์เป็นที่ฝังกระดูกขุนศรีศรัทธาหรือขุนทา ครูผู้ให้กำเนิดโนรา ต้นโพธิ์แห่งนี้เชื่อได้ว่าเป็นสิ่งที่กำหนดหรือก่อเกิดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแค

ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีการเหยียบเสนาและรักษาโรค เชื่อว่าโรคบางโรคไม่สามารถรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน แต่สามารถรักษาได้ด้วยความเชื่อเรื่องครุหมอนโนราหรือตายายโนรา ด้วยการเหยียบเสนา เพราะเสนาตามความเชื่อเกิดขึ้นจากการกระทำของครุหมอนโนรา ที่หมายมั่นให้ผู้นั้นสืบเชื้อสายโนราต่อไป

ความเชื่อเกี่ยวกับการแก้บน เชื่อว่า การมาบนบานสานกล่าว ขอให้ครุหมอนโนราหรือตายายโนรา ช่วยเหลือให้ตนเองสมหวัง หรือการรักษาโรค เมื่อได้ตั้งสมหวังหรือโรคหาย ผู้นั้นต้องทำการแก้บนแก่ครุหมอนโนราหรือตายายโนรา เพื่อเป็นการขาดเหมยหรือขาดคำมั่นสัญญา

ความเชื่อในพื้นที่ต่างๆ ถูกตีความหมายจากพื้นที่พิธีกรรมสู่การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีความหมายตามตำนานเรื่องเล่า ที่สืบทอดกันมา ประกอบในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ได้แก่ พิธีคล้องหงส์ แทงเซ้ ต้นโพธิ์ โรงพิธี เขื่อน หลักขุนศรีศรัทธา พื้นที่เหล่านี้ล้วนเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีปัจจัยความเชื่อที่เอื้อต่อการเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ความเชื่อ ความเชื่อที่เกิดขึ้นตามตำนาน คำบอกเล่าของโนรา ชาวบ้าน ที่ถูกปลูกฝังอยู่ในวิถีชีวิตของโนรา และชาวบ้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับครุหมอนโนรา ตายายโนรา พื้นที่พิธีต่างๆ

2. พื้นที่ประกอบพิธีล้วนเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สำหรับการติดต่อสื่อสาร ระหว่างลูกหลานโนรากับครุหมอนโนรา ตายายโนรา

3. องค์ประกอบภายในพิธีล้วนเป็นสิ่งที่มีความเชื่ออยู่ในตัวของพิธีกรรม มีความหมายไปในทางสื่อถึงความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับศาลพระภูมิในโรงพิธี ความเชื่อเกี่ยวกับต้นโพธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องบูชาในพิธี เป็นต้น

4. พื้นที่สื่อสารกับสิ่งลึกลับ คือ พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคเป็นพิธีที่เป็นการสื่อสารระหว่างลูกหลานโนรากับครุหมอโนรา ตายายโนรา ได้แก่ โรงพิธีที่มีการเข้าทรง ลานแทงเซ่ที่มี โนราใหญ่เป็นผู้ประกอบพิธีแทงเซ่ อีกทั้งตัวหุ่นจะเซ่เชื่อว่ามิวิญญาณขาลาวันสิงอยู่

5. พื้นที่แสดงพลัง คือ พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคเป็นพื้นที่แสดงพลังเหนือธรรมชาติ ได้แก่ การรักษาโรค การเหยียบเสนที่ใช้โนราใหญ่ประกอบพิธี เสนที่ปรากฏสามารถหายได้โดยไม่ต้องมีการรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งเป็นการแสดงพลังที่สัมผัสรับรู้ได้จริง

6. พื้นที่แสดงโลกสมมติแห่งโลกจินตนาการให้เห็น คือ พื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคเป็นพิธีกรรมที่เกิดตามความเชื่อเรื่องเล่าของ โนรา ชาวบ้าน การแสดงผ่านพิธีกรรมเข้าใจเรื่องเล่า ตำนาน ซึ่งปรากฏ วัตรธรรมในรูปแบบการแสดงพิธีกรรมดังกล่าว ได้แก่ การแสดงเกี่ยวกับการแทงเซ่ ทำให้เห็นภาพการแสดงการปราบจะเซ่ ตำนานความเชื่อเกี่ยวกับการคล้องหงส์ ทำให้เข้าใจเรื่องเล่า ตำนานนางโนราผ่านวิธีการคล้องหงส์

องค์ประกอบต่างๆรวมถึง ความเชื่อ เกี่ยวกับการสื่อสารกับสิ่งลึกลับ ครุหมอโนรา ตายายโนรา อีกทั้งความเชื่อในตัวบุคคล ทำให้การสร้างพื้นที่พิธีกรรมจากอุดมคติส่งผลต่อการเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเหล่านั้นเป็นตัวผลักดันบุคคลที่กระทำหรือการปฏิบัติต่อพื้นที่พิธี ต้องอยู่ภายใต้กรอบแนวทางที่ถูกต้องและความเชื่อยังถูกผลักดัน ความกลัวในตัวบุคคลนั้นด้วยเพราะเกรงกลัวต่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติ

การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในยุคแรก

การใช้พื้นที่ในยุคแรกมุ่งใช้ประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของเหล่าโนรา เพื่อจัดพิธีกรรมโนราโรงครุ ซึ่งเป็นพิธี เรื่องเล่า เกี่ยวข้องกับตำนานโนรา ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย ได้แก่

การไหว้ครุหมอโนราหรือตายายโนรา เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญู แสดงความเคารพแก่ครุผู้ให้กำเนิดโนรา หรือถ่ายทอดวิชาโนราแก่ตน เพราะเชื่อว่าโนราเป็นศิลปินมีครู

การแก้บน และทำพิธีต่างๆ เช่น การรักษาโรค การเหยียบเสน การแก้บน เป็นการขาดคำมั่นสัญญาที่กล่าวไว้กับครุหมอโนรา ซึ่งได้บนบานขอความช่วยเหลือ หรือขอให้หายจากอาการป่วยไข้

พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคจัดขึ้นทุกปี ช่วงเดือนพฤษภาคม พิธีกรรมจะเริ่มวันพุธตอนเย็น มี 10 ขั้นตอน ได้แก่ พิธีไหว้พระภูมิโรง พิธีพระ การเข้าโรง การเบิกโรง การลงโรง การภาศครุ การเชิญครุ การกราบครุ โนราใหญ่รำถวายโรง การจับบทตั้งเมืองและการรำทั่วไป วันพฤหัสบดีถือกันว่าเป็นวันครุ พิธีกรรมวันนี้มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ พิธีกรรมเพื่อเซ่นไหว้ แก้บนลักษณะหนึ่งและพิธีกรรมครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ พิธีกรรมการตัดจุก พิธีกรรมการรำสอดเครื่องสอดกำไล วันศุกร์เป็นวันสุดท้ายอันเป็นวันที่คณะโนราจะประกอบพิธีกรรมสำคัญๆ เพื่อให้ครบองค์ประกอบของการรำโนรา คือ การจับบท สิบสองเพลง สิบสองบท การรำคล้องหงส์ การรำแทงเซ่ และยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ เพื่อให้การช่วยเหลือแก่ชาวบ้าน คือ การตัดผมผีขอ การเหยียบเสน

เครื่องแต่งกายที่ใช้ได้แก่ เทร็ด เครื่องลูกปิด ปักนกแอ่น ทับทรวง หางหงส์ ผ้านุ่ง ผ้าเพลา ผ้าห้อย กำไลต้นแขนและปลายแขน กำไล เล็บ หน้าพราน หน้าทาสี

องค์ประกอบของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ประกอบด้วยพื้นที่ต่างๆ ได้แก่ มีโรงพิธี ลานคล้องหงส์ เชื้อน หลักขุนศรีศรัทธา ต้นโพธิ์ ลานแทงเซ่ การใช้พื้นที่เหล่านี้ประกอบพิธี ซึ่งมีลักษณะตามความเชื่อและมีจุดมุ่งหมายซึ่งแตกต่างกัน แต่จุดมุ่งหมายหลัก คือ การแสดงที่สื่อถึงการบูชาครู ดังนั้นจะขาดพิธีกรรมใดมิได้ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีจุดมุ่งหมายการใช้ดังต่อไปนี้

โรงพิธี

จุดมุ่งหมายการใช้โรงพิธี

การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในโรงพิธี ประการแรก คือ โนราเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมภายในโรงพิธี ตั้งแต่การเข้าทรง เชิญครูหมอโนรา ตายายโนรา มายังพิธี ประการที่สอง คือ ใช้ประโยชน์จากพื้นที่โรงพิธีสำหรับประกอบพิธีตามความเชื่อของชาวบ้าน ได้แก่ การเหยียบเสน และการแก้บน ซึ่งการเหยียบเสน ตามความเชื่อโรคบางโรคไม่สามารถรักษาได้ด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน โดยเฉพาะเสนหรือปานแดง มีความเชื่อของโนราและชาวบ้าน เรื่องเล่าเกี่ยวกับ คนที่เป็นปานแดง สาเหตุเกิดจากกระทำของครุหมอตายายโนราที่หมายผู้เป็นเชื้อสายโนรา วิธีการรักษา มีการใช้สมุนไพรผสมกับความเชื่อเกี่ยวกับการอัญเชิญครูบาอาจารย์มาปกป้องรักษาด้วย โดยโนราใหญ่จะใช้เท้าเหยียบลงบนสมุนไพรแล้วแตะลงบนปานแดง ซึ่งส่วนใหญ่ปานแดงจะเกิดขึ้นกับเด็กเล็กหรือเด็กแรกเกิด และการใช้พื้นที่โรงพิธีสำหรับการแก้บน พิธีกรรมโนราโรงครู นอกจากความเชื่อในการรักษาโรค ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการบนบานสานกล่าวของผู้ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนรา ขอในสิ่งที่ตนต้องการ เมื่อผู้นั้นสมหวังสมปรารถนา หรือโรคเสนหายไป ผู้ที่บนบานไว้ต้องมาทำการแก้บนที่โรงพิธีในวันงานพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ถ้าผู้ใดไม่มาแก้บน จะทำให้ผู้นั้นไม่ขาดเหมยหรือขาดคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับครุหมอโนรา หรือตายายโนรา ต้องมีเหตุที่ทำให้ผู้นั้นมีสิ่งไม่ดีเข้ามา ซึ่งวิธีการแก้บนตามความเชื่อของโนรา ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่มาแก้บนจะนำของเครื่องแก้บนมาวางไว้บนพาไล (พื้นที่ตั้งของแก้บนอยู่ภายในโรงพิธี) จากนั้นต้องมาแต่งเครื่องทรงโนรา ต่อจากนั้นทำการรำทำโนรา สิบสองเพลง สิบสองบท ภายในโรงพิธี

โรงพิธีมีความเชื่อเรื่ององค์ประกอบสำหรับใช้เป็น โครงสร้างสำหรับการสร้างโรงพิธี ได้แก่ เสา ทำด้วยไม้หมากแทนสัญลักษณ์ความเป็นสิริมงคลซึ่งมีจำนวน 6 เสาแทนสัญลักษณ์เทวดาคุ้มครอง 6 ตน ไม้คานหรือไม้ประกอบอื่นๆ ทำด้วยไม้ไผ่สีสุก แทนสัญลักษณ์ความเป็นสิริมงคล หลังคาทำด้วยใบจากแทนสัญลักษณ์การเป็นที่พักของคนในสมัยโบราณหรือบรรพบุรุษโนรา อีกทั้งลักษณะโรงพิธียังเชื่อมโยง ตามคำบอกเล่าเกี่ยวกับโรงพิธีที่ขุนศรีศรัทธาใช้ประกอบการรำโนรา สื่อแทนสัญลักษณ์ของความเป็นโรงพิธีแบบดั้งเดิมของโนรา

องค์ประกอบภายในโรงพิธีถูกวางไว้เป็นแบบแผน ได้แก่ พาไลที่ตั้งของแก้บนที่หันหน้าไปทางตะวันออก เทร็ดแขวน 3 ยอด ตั้งอยู่กลางโรงพิธี ใกล้กับศาล ไม้สำหรับโนราใหญ่สวมใส่ทำพิธี สาดหมอนให้ร่างทรงได้นอนพัก หมอนน้ำมนต์แทนสัญลักษณ์ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข เชื่อว่าเป็นน้ำพุทธมนต์ ศาลแทนสัญลักษณ์การยกครู บูชาครู ความเชื่อศรัทธาในตัวครู สาดคล้าแทนสัญลักษณ์กันพวกอสูรหรือพวกเล่นของ เทียนราวแทนสัญลักษณ์การชุมนุมเทวดาในโรงพิธี เพดานห้องโรงแทนสัญลักษณ์ที่พำนักของครุหมอโนรา ซึ่งเชื่อมโยงด้วยด้วยสายสัญญาณจากหลักขุนศรีศรัทธาและเชื้อน

ขุนศรีศรัทธามายังเพดานห้องโถง เครื่องดนตรีแทนสัญลักษณ์เครื่องดนตรีของโนราประกอบด้วย ซอ ฉิ่ง ทับ ปี่ โหม่ง กลอง

ลานแทงเข้(จระเข้)

จุดมุ่งหมายการแทงเข้

พื้นที่แทงเข้เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีแทงเข้ ตามความเชื่อของชาวบ้าน เป็นการแสดงพิธีที่ใช้สื่อถึง เรื่องเล่า ตำนานโนรา เกี่ยวกับการแทงเข้ อีกทั้งการกระทำการใดๆ ในพื้นที่แทงเข้ แบ่งการใช้เป็นสองกลุ่มตามความเชื่อ คือ การใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธี โนราผู้ประกอบพิธีต้องเป็นโนราใหญ่เท่านั้น เพราะตามความเชื่อโนราใหญ่ คือ ตัวแทนของไกรทองผู้ปราบชกาลวัน การใช้ประโยชน์อย่างที่สอง คือ ชาวบ้านสามารถกระทำการได้อย่างเดียวในพื้นที่แทงเข้ คือ การทำบุญสะเดาะเคราะห์ โดยมีความเชื่อกล่าวว่า ถ้าใส่เหรียญในปากจระเข้ ถือเป็นการทำบุญทำทานไปกับจระเข้ซึ่งถูกโนราใหญ่ประกอบพิธีแทงเข้ เพื่อสื่อถึงสัญลักษณ์การนำสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต

พิธีแทงเข้เป็นพิธีหนึ่ง แทนสัญลักษณ์ความเชื่อตามตำนานของไกรทองและตำนานเกี่ยวกับโนรา การทำพิธีแทงเข้เป็นสัญลักษณ์ เพื่อปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายที่เปรียบเสมือนจระเข้ที่เป็นสัตว์ดุร้ายและเป็นการสอนลูกหลานไม่ให้เอาลูกเข้ ลูกสัตว์ใคร่จมานมาเลี้ยง

ภายในลานแทงเข้ มีองค์ประกอบ ได้แก่ ปรีมพิธีแทงเข้แทนสัญลักษณ์กันสิ่งชั่วร้าย หุ่นจระเข้ทำจากกล้วยพังกาแทนสัญลักษณ์สิริมงคล แต่ต้องเป็นกล้วยที่มีหัวปลีภายในลำต้นแทนสัญลักษณ์การเป็นผีตายทั้งกลม แล้วห่อด้วยเสื่อกระจูดหรือทางมะพร้าว เพราะมีลักษณะคล้ายผิวหนังของจระเข้ เครื่องเขียนหรือเครื่องเซ่นไหว้ แทนสัญลักษณ์ในการบูชาครู โนราผู้ประกอบพิธีแทงเข้ ต้องเป็นโนราใหญ่หรือตาหลวงและมีโนราอีก 6 คน มีอาวุธ 7 เล่ม ได้แก่ หอกพระยาพิชัย เป็นสัญลักษณ์แทนหอกเล่มแรกที่มีความคมมากที่สุด เล่มแรกสำหรับโนราใหญ่ ศตโลหะ เป็นสัญลักษณ์แทนว่า เมื่อโดนหอกเล่มนี้ทิ่มแทงแล้วต้องเป็นอันตายทุกราย ขุนศึกเป็นสัญลักษณ์แทนเมื่อโดนแทงแล้วจะมีพิษเข้าสู่ร่างกาย พิฆาตเป็นสัญลักษณ์แทนเมื่อถูกแค่เล็กน้อยก็สามารถฆ่าศัตรูตายได้ พิภพเป็นสัญลักษณ์แทนหอกที่ใช้ในการฆ่าทั่วทั้งโลกา นิลไกรเป็นสัญลักษณ์แทนหอกที่สามารถฆ่าได้ทั้งกลางวันและกลางคืน ไกรศรเป็นสัญลักษณ์แทนลูกศร สามารถขว้างได้ไกล

พิธีแทงเข้ในยุคแรก เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง จากคติความเชื่อ เรื่องเล่า เกี่ยวกับพื้นที่พิธีกรรม เช่น ความหมายของพิธีแทงเข้ องค์ประกอบในพิธี การให้ความหมายตามความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในพิธีแทงเข้ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และการตีความหมายพื้นที่ทางกายภาพ เช่น การเลือกพื้นที่สำหรับตั้งลานแทงเข้ที่ต้องเลือกหันหน้าไปทางทิศตะวันตกเท่านั้น เพราะเป็นทิศที่มีสิ่งชั่วร้าย ตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา

พิธีคล้องหงส์

จุดมุ่งหมายการใช้พื้นที่คล้องหงส์

การคล้องหงส์เป็นพิธีกรรมที่กระทำโดยเหล่าผู้มีเชื้อสายโนรา เป็นพิธีกรรมการแสดงอย่างหนึ่ง ที่ประกอบอยู่ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ซึ่งขาดมิได้ เปรียบเสมือนการแสดงตามตำนานความเชื่อเกี่ยวกับนางโนรา เป็นการแสดงเพื่อถวายบูชาครู

พิธีคล้องหงส์ เป็นอีกพิธีหนึ่งที่แทนสัญลักษณ์ตามความเชื่อตามตำนานนางโนรา แล้วนำมาเป็นการแสดงอย่างหนึ่งในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค โดยพิธีคล้องหงส์กระทำช่วงวันศุกร์หรือวันสุดท้ายของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

องค์ประกอบภายในพิธีคล้องหงส์ ได้แก่ ผู้ที่แสดงเป็นนางโนราและพี่ของนางโนรา ทั้ง 6 คนแทนสัญลักษณ์ตามตำนานความเชื่อเรื่อง นางโนรา นายพรานสัญลักษณ์แทนนายพรานสอดคล้องกับเรื่องเล่านางโนรา ซึ่งถูกพรานจับตัวไป โดยนายพรานต้องผ่านการเรียนวิชาพรานจากตาพระครูพราน อุปกรณ์สำหรับใช้คล้องหงส์ ได้แก่ เชือกเอ็น มีความยาว 12 ขดหรือ 12 รอบ เพื่อสัญลักษณ์แทนการขาดเหมยหรือขาดคำมั่นสัญญา โดยเชือกต้องผ่านการปลุกเสกจากพราน ด้วยวิชาที่เรียกว่า “วิชานาคราช”

ต้นโพธิ์

จุดมุ่งหมายการใช้พื้นที่ต้นโพธิ์

จุดเริ่มต้นจากความเชื่อของการกำเนิดโนรา เป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธา ซึ่งเปรียบเสมือนที่พำนักของขุนศรีศรัทธา พื้นที่ต้นโพธิ์ใช้ประกอบพิธีห่มผ้ารอบต้นโพธิ์ เพื่อให้เหล่าลูกหลานโนราและชาวบ้าน แสดงความเคารพบูชาครู ผู้ให้กำเนิดโนรา นิยมประกอบพิธีในวันพฤหัสบดี ซึ่งเป็นวันครู ผู้นำประกอบพิธี คือ โนราใหญ่

องค์ประกอบในการทำพิธี ได้แก่ ผ้าขาวแดงลงอักขระนะเมตตาหรืออักขระพาขึ้น และมีศาลประจำต้นโพธิ์เป็นสัญลักษณ์แทนเจ้าที่ปกปักษ์รักษาต้นโพธิ์ โดยมีลักษณะเป็นบ้านทรงไทย ภายในประกอบด้วย รูปปั้นตายายเป็นสัญลักษณ์แทนองค์เจ้าที่ และมีเครื่องบูชาเป็นสัญลักษณ์แทนการบูชาเจ้าที่ตามความเชื่อประเพณี วัฒนธรรมของไทย

เชื่อน

จุดมุ่งหมายการใช้พื้นที่เชื่อน

สร้างเมื่อพุทธศักราช 2514 โดยพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร ตามเชื้อของชาวบ้านเกี่ยวกับพื้นที่วัดท่าแคเป็นที่ฝังกระดูกขุนศรีศรัทธา จึงจัดสร้างเชื่อนขึ้นที่วัดท่าแค เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนขุนศรีศรัทธาให้ลูกหลานได้กราบไหว้บูชา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องครูหมอโนรา

เพื่อเป็นที่สักการะบูชาของคณะโนราและชาวบ้านโดยทั่วไป จากความเชื่อเกี่ยวกับโนราได้ก่อเกิด ครั้งแรกที่บ้านท่าแค โดยขุนศรีศรัทธาเป็นครูคนแรก จรัส บัวขาว(2529,น. 1502) จึง

จัดให้มีการรำโนราโรงครุขึ้นที่วัดท่าแค มีโนราแปลก ชนะบาล ซึ่งเป็นครูอาวุโสของบ้านท่าแคและของจังหวัดพัทลุง เป็นผู้นำที่สำคัญและได้รำติดต่อมาหลายปี

เพื่อเป็นสัญลักษณ์ตามเชื่อของผู้นับถือครูหมอโนราไว้เป็นพื้นที่พึงทางจิตใจ ในการบนบานสานกล่าว หรือขอในสิ่งที่ตนปรารถนา เมื่อสิ่งที่บนบานไว้ เกิดสำเร็จผู้นั้นต้องทำการแก้บนที่วัดท่าแค ในช่วงที่มีพิธีกรรมโนราโรงครุ มิฉะนั้นผู้นั้นจะไม่ขาดเหมยหรือไม่ขาดคำมั่นสัญญา

เพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเชื่อตามตำนานเกี่ยวกับพื้นที่บริเวณวัดท่าแค ซึ่งเป็นพื้นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธา ดังนั้นการสร้างเขื่อนขึ้น เพื่อประดิษฐานรูปเหมือนขุนศรีศรัทธา และเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงพื้นที่พำนักของขุนศรีศรัทธาและเหล่าตายายโนรา

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในเขื่อน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือ ผู้มีเชื้อสายโนราใช้ประกอบพิธีในวันงานพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ด้วยการทำพิธีเชิญครูหมอโนรา จากเขื่อนมายังโรงพิธี โดยการใช้สายสิญจน์โยงจากเขื่อนมายังเพดานท้องโรงพิธี เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนสะพานเชื่อมโยงไปยังโรงพิธี กลุ่มที่สอง คือ ชาวบ้านทั่วไปกระทำได้เพียงกราบไหว้บูชา บนบานขอสิ่งต่างๆที่ตนเองปรารถนา เช่น เรื่องการงาน การเรียน ครอบครัว เป็นต้น

องค์ประกอบภายในเขื่อน ได้แก่ รูปเหมือนพ่อขุนศรีศรัทธา รูปปั้นพรานแก่ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนขุนศรีศรัทธาและพรานแก่ สำหรับไว้ให้ลูกหลานโนราและชาวบ้าน ผู้ที่มีความเชื่อ ได้กราบไหว้บูชา

หลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรัทธา

จุดมุ่งหมายการใช้พื้นที่หลักขุนศรีศรัทธา

ยุคสมัยเริ่มแรกนี้หลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรัทธา มีไว้สำหรับปักเพื่อบอกตำแหน่งของต้นโพธิ์พื้นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธาวัดท่าแค และเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกไม่ให้ใครเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพื้นที่ต้นโพธิ์ ทั้งยังสื่อถึงความหมายบ่งบอกถึง การตั้งเฝ้าพันธู์หรือบรรพชนของโนราลง ณ วัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

สมัยอดีตเป็นหลักไม้ที่ทําขึ้นจากไม้เคี่ยม มีขนาดเท่าข้อมือ ยาวประมาณ 1 เมตร การใช้ไม้เคี่ยมเป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นสิริมงคล และต้องผ่านการปลุกเสก

การใช้พื้นที่หลักขุนศรีศรัทธา ประกอบพิธีที่เกี่ยวข้องพิธีกรรมโนราโรงครุ การทำพิธีเชิญครูจากหลักขุนศรีศรัทธามายังโรงพิธี ด้วยการใช้นายสิญจน์โยงมายังผ้าเพดานท้องโรงพิธี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนสะพานที่เชื่อมจากหลักมายังโรงพิธี

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในยุคกลางพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค

ยุคแรกเริ่มมีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จุดมุ่งหมายของพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคสมัยอดีต มีการให้ความหมายในการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ซึ่งเกี่ยวข้องกับพื้นที่ต้นโพธิ์ที่ฝังกระดูกขุนศรีศรัทธา ครูผู้ให้กำเนิดโนรา การใช้พื้นที่ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค เพื่อไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนราด้วยเหตุที่โนราเป็นศิลปินที่มีครู โดยมีพื้นที่ องค์ประกอบ

พิธีกรรมย่อย ได้แก่ โรงพิธี เชื้อน ลานแทงเซ่ ลานคล้องหงส์ เพื่อประกอบและเป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติของพิธีกรรมโนราโรงครู อีกทั้งยังมีการตีความหมายตามความเชื่อในการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามอุดมคติ อีกอย่างหนึ่ง เพื่อทำพิธีแก้บนหรือ “แก้เหมรย” และทำพิธีการเหยียบเสนา เพื่อครอบเทริด คือ การครอบมือของศิลปินใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมอันเป็นสิริมงคลของชีวิตศิลปิน การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในยุคแรก เป็นไปตามจุดมุ่งหมายหลักตามความเชื่อของโนรา โดยการให้ความหมายความเชื่อในตัวพิธีกรรม

ยุคกลางเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ และการให้ความหมาย สำหรับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีจุดมุ่งหมายในทิศทางวัฒนธรรมชุมชน การแสดงท้องถิ่น นอกเหนือจากความเชื่อและการตีความหมาย การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือพิธีกรรมที่มีในยุคแรก

การให้ความหมาย สัญลักษณ์ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครู ภายใต้กรอบแนวคิดการใช้ตามความเชื่อดั้งเดิมของพิธีกรรม ขั้นตอน องค์ประกอบ โรงพิธี เชื้อน ลานแทงเซ่ ลานคล้องหงส์ ต้นโพธิ์ หลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรีทธา และการใช้ประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ตามความเชื่อของโนรา แต่ในยุคกลางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ มีการตีความหมายให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมโนราโรงครู เป็นศิลปะการแสดงท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมชุมชน ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพื้นที่และการใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

การปรับเปลี่ยนโรงพิธี

ยุคกลางลักษณะของโรงพิธียังคงรูปแบบเก่า ซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่ การตั้งพาไลบายศรี สาดหมอน ประกอบพิธี คนทรง เครื่องดนตรี พนักนั่งรำ เทริด เพดานห้องโรง ศาลพระภูมิ แต่มีองค์ประกอบเพิ่มเติมลงในรายละเอียดโรงพิธี คือ การใส่ความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ได้แก่ พระบรมฉายาลักษณ์และธงชาติ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงประเพณี วัฒนธรรมการแสดงพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาติ

จุดมุ่งหมายการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พิธีกรรมโนราโรงครูในยุคกลาง

การใช้พื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม คือ เริ่มมีการตีความหมายพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญา เพราะมีเอกลักษณ์ในตัวพิธีกรรมตั้งแต่การรำประกอบพิธีและพิธีย่อยอีกมากมาย ส่งผลทำให้มีการศึกษาในตัวพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค มีงานวิทยานิพนธ์ของนักวิจัยหรือนักศึกษา จัดตีพิมพ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและต่อยอดงานวิจัยในรายละเอียดต่างๆของพิธีกรรม

วิชาการเรียนการสอนในโรงเรียน คือ มองว่าการรำโนราเป็นศาสตร์ศิลป์ของภาคใต้ เหมาะแก่การเรียนการสอนนักเรียน ซึ่งการเรียนรำโนราต้องเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของโนรา และผู้ที่หัดรำโนราต้องผ่านการครอบเทริด ผูกผ้า ในพิธีกรรมโนราโรงครู

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคในด้านเป็น วัฒนธรรมชุมชน

ยุคกลางพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เป็นการแสดงท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ เกี่ยวข้องกับโนราความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ชุมชน นำมาสู่การอนุรักษ์ สืบทอดจนกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชน ส่งผลต่อการใช้พื้นที่ด้านต่างๆ ดังนี้

การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนมองว่าพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่น่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนรา ยังสอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ชาวบ้านในชุมชนจึงสนใจและมีส่วนร่วมในพิธีกรรมโนราโรงครู เช่น การที่ชาวบ้านมาร่วมกันทำโรงพิธี เป็นต้น

การใช้ประโยชน์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครู สำหรับการแพร่ขยาย ความเชื่อสู่ชุมชนภายนอก

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่จุดกำเนิดพิธีกรรมโนราโรงครู จึงเกิดพิธีกรรมโนราโรงครู ความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบนบาน ความเชื่อในสิ่งลี้ลับยังเป็นสิ่งที่สังคมไทย ยึดถือ สอดแทรกอยู่ในวิถีปฏิบัติ อีกทั้งโนรายังเป็นการแสดงยอดนิยมของชาวภาคใต้ จึงเป็นการง่ายเกี่ยวกับความเชื่อ เรื่องพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครู จะเผยแพร่ไปสู่ชุมชนอื่น

โดยเฉพาะคำขวัญพัทลุงที่มีการนำโนราซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพัทลุงมาใช้ประกอบคำขวัญ ที่ว่า “เมืองหนังโนรา อุนาข้าว พรานน้ำตก แหล่งนกน้ำ ทะเลสาบงาม เขากทะเล ลู น้ำพุร้อน”

การปรับเปลี่ยนองค์ประกอบอื่นในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

ยุคกลางเกิดการพัฒนาชุมชน ความเจริญต่างๆเข้ามาในชุมชนมากขึ้น ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิต เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง รวมถึงวัฒนธรรมชุมชนก็ยิ่งได้รับผลกระทบจากการพัฒนา พิธีกรรมโนราโรงครูก็เช่นกัน โดยมีการปรับเปลี่ยนในหลายด้านดังนี้

เริ่มมีการใช้ไฟฟ้า การใช้ไฟฟ้าเข้ามาบทบาทในการให้แสงสว่างแก่พิธีกรรมโนราโรงครู

การใช้เครื่องเสียง มีการใช้เครื่องเสียงในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เพราะทำให้ได้รรถรสในการรับฟังที่ดีมากขึ้น และบางพิธีจำเป็นต้องใช้เสียงมาก เพราะเริ่มมีผู้สนใจมากขึ้นจากภายนอกชุมชน

การประชาสัมพันธ์ พิธีกรรมโนราโรงครูในยุคกลาง เริ่มมีการประชาสัมพันธ์มากขึ้น แต่การประชาสัมพันธ์กระทำกันเองภายในชุมชน ด้วยวิธีการติดป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนอีกมิติหนึ่ง

ยุคกลางของพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค มีการขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ โดยตีความหมายของพิธีกรรมเป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ส่งผลทำให้เกิด การศึกษาวิจัย รวมถึงแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การกระทำดังกล่าวเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมอีก แนวทางหนึ่ง แต่ยังคงดำรงการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค คือ เพื่อไหว้ครูหรือ ไหว้ตายายโนราด้วยเหตุที่โนราเป็นศิลปินที่มีครูและการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทางกายภาพ เกิดขึ้นเพราะ ความเจริญจากการพัฒนา แต่ยังคงองค์ประกอบภายในพิธีกรรมอย่างครบถ้วน ดังนั้นยุคกลางจึงถือ ได้ว่าเป็นยุคของการเปลี่ยนผ่านไปยังยุคสมัยใหม่ของพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค ที่มีการปรับเปลี่ยน และการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ทั้งเป็นการส่งเสริมพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค

การใช้ประโยชน์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครช่วงยุคสมัยใหม่

ยุคสมัยใหม่ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงคร มีการใช้ ประโยชน์จากพื้นที่ที่หลากหลายมากขึ้นและส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบ จนเกิดภาพชัดเจน ล้วนเป็นผลจากการตีความหมายการเป็นวัฒนธรรมชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการตีความหมาย และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในทิศทางที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น แต่รูปแบบ ขั้นตอน รายละเอียด องค์ประกอบของพิธีกรรม ยังคงซึ่งความเชื่อและจุดมุ่งหมายการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตาม ความเชื่อในอดีต ดังนั้นการตีความหมายและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในปัจจุบัน จึงไม่ส่งผลกระทบ ทำให้ความเชื่อการใช้พื้นที่พิธีกรรมผิดแปลกไปจากเดิม แต่เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้พิธีกรรมได้รับความ สนใจมากขึ้น และเป็นที่รู้จักมาก เปรียบเสมือนการสืบทอด อนุรักษ์ พิธีกรรมโนราโรงคร ดังนั้นการ ปรับเปลี่ยนและการใช้ประโยชน์ จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในปัจจุบันจึงมีการใช้ประโยชน์ ดังต่อไปนี้

การปรับเปลี่ยนองค์ประกอบพิธีกรรมโนราโรงคร

ฝั่งพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมกับ หน่วยงานของรัฐ โดยถือว่าพิธีกรรมโนราโรงครเป็นวัฒนธรรมและการแสดงท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ จน ได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกมากขึ้น การปรับเปลี่ยนผังงาน ที่เกิดขึ้นมา เพราะต้องการให้ทัน ยุค เพิ่มความน่าสนใจ และเพิ่มกิจกรรมต่างๆอีกมากมาย ได้แก่ การจัดนิทรรศการ ร้านค้า จำหน่าย ของที่ระลึกเกี่ยวกับโนรา เวทีแสดงประกวดรำโนรา เป็นต้น

จุดมุ่งหมายการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโรงครยุคสมัยใหม่

1) การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น การแสดงท้องถิ่น

พิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค เป็นศิลปะการแสดง อันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น พิธีกรรมโนราโรงครจะจัดขึ้น ตามจุดมุ่งหมาย ตามความเชื่อ เรื่องครูหมอโนรา แต่พิธีกรรมโนราโรง คร ยังเป็นพื้นที่แสดงศิลปะการแสดงโนรา ควรค่าแก่การรับชม ซึ่งบุคคลทั่วไป องค์กร หรือหน่วยงาน ของรัฐที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจ การจัดงานพิธีกรรมโนราโรงคร ไม่ใช่แค่เรื่องความเชื่อของโนรา แต่ ถือเป็นวัฒนธรรมการแสดงท้องถิ่น ชุมชน

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง มีพิธีย่อยๆที่จัดขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งขาดมิได้ เป็นพิธีที่มีความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของโนรา การแสดงต้องครบองค์ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู มิฉะนั้นจะถือว่าไม่ครบการจัดพิธีกรรมโนราโรงครู แต่ในปัจจุบันพิธีกรรมโนราโรงครูกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชน เมื่อพิธีกรรมโนราโรงครูกลับกลายมาอยู่ในสนใจของกลุ่มคนในสังคมมากขึ้นและกลายเป็นศิลปะการแสดงท้องถิ่น ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบของความเชื่อตำนานการเกิดพิธีกรรมโนราโรงครู ได้แก่ พิธีแทงเข้และพิธีคล้องหงส์ ซึ่งเป็นการแสดงที่มีผู้คนนิยมรับชมเนื่องจากการแสดงที่หาดูได้ยากมากและหนึ่งปีมีหนึ่งครั้ง

2) การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในด้านส่งเสริมเป็นวัฒนธรรมชุมชน

การใช้พิธีกรรมโนราโรงครูเป็น วัฒนธรรมชุมชน การแสดงท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง ควรค่าแก่การสืบสานต่อไป ซึ่งปัจจุบันมีสำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง กระทรวงวัฒนธรรมส่งเสริมงบประมาณเข้ามา ตั้งแต่การจัดสร้างโรงพิธี การสร้างหลักขุนศรีศรัทธาขึ้นใหม่ รวมถึงการจัดรูปแบบงานที่มีความทันสมัยมากขึ้น แต่อยู่ภายใต้กรอบของ เอกลักษณ์ ขั้นตอน องค์ประกอบพิธีกรรมโนราไว้อย่างครบถ้วน โดยมีองค์ประกอบเพิ่มเติมในพิธีกรรมโนราโรงครู ได้แก่ การจัดคอนเสิร์ตในภาคค่ำหลังพิธีกรรมโนราโรงครู การจัดการประกวดการรำโนรา การแสดงโนรา การประชันโนรา เป็นต้น ซึ่งสังเกตได้ว่าทุกกิจกรรมล้วนส่งเสริม อนุรักษ์ ศิลปะการแสดงโนรา

3) การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการเป็นพื้นที่แหล่งเรียนรู้

ปัจจุบันการใช้ประโยชน์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นอกเหนือจากความเชื่อแล้ว ยังมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ เกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครู ได้แก่ การจัดพื้นที่นิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติโนราและรายละเอียดต่างๆ การจัดแสดงเครื่องดนตรี เครื่องทรงของโนรา และสาธิตการทำเครื่องทรงโนรา

4) การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

การอำนวยความสะดวกการสร้างรายได้ ให้แก่ชุมชน ได้แก่ การจำหน่ายและจัดแสดงสินค้าเกี่ยวกับโนรา การขายของที่ระลึก นอกจากสินค้าที่เกี่ยวกับโนราแล้ว ยังสินค้าประเภทโอท็อปของจังหวัดพัทลุง รวมทั้งสินค้าประเภทอาหารเครื่องดื่มที่วางจำหน่ายมากมายหลายร้านในบริเวณพื้นที่ภายในวัด

5) การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการประชาสัมพันธ์พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

พิธีกรรมโนราโรงครูมีการประชาสัมพันธ์ลงในเว็บไซต์ต่างๆ ลงรายละเอียด ได้แก่ หน่วยงานพิธีกรรม มีการลงประวัติ รูปภาพพิธีกรรมโนราโรงครู รวมทั้งลงเป็นวิดีโอที่มีการถ่ายทำในวงงานพิธีกรรม เพื่อดึงดูดความน่าสนใจในความเป็นเอกลักษณ์ อีกทั้งยังมีการเผยแพร่ ด้วยวิธีการอื่นๆ อีก เช่น การลงในยูทูบและรายการทางช่องต่างๆเข้ามาถ่ายทำนำเสนอทางโทรทัศน์

การเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ มีการปรับเปลี่ยนสอดคล้องตามจุดมุ่งหมายของการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในปัจจุบัน และมีการตีความสัญลักษณ์ด้านความเชื่อในยุคสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านโรงพิธี

จุดมุ่งหมายการเปลี่ยนแปลงโรงพิธี

การเปลี่ยนแปลงโรงพิธี เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจัดทำโรงพิธีในแต่ละปี ลดระยะเวลาในการสร้างโรงพิธี ที่จะต้องดำเนินการสร้างทุกปีที่มีการจัดพิธีกรรม อีกทั้งในปัจจุบันวัสดุในการสร้างค่อนข้างหาได้ยาก ซึ่งโรงพิธีปัจจุบันยังสามารถรองรับคนที่มาร่วมพิธีได้สะดวกยิ่งขึ้น

องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงโรงพิธี

ขนาดของโรงพิธีมีขนาดใหญ่กว่าเดิมมากขึ้น เพื่อรองรับผู้ที่เข้าร่วมในพิธีกรรมที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี แต่การสร้างโรงพิธีต้องอยู่ภายใต้กรอบความเชื่อเดิม คือ มีจำนวนเสาภายในพิธี 6 เสาเท่าเดิม ตามคติความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาประจำเสาทั้ง 6 เสา แต่มีการต่อเติมไปอีกสองเสา เพื่อเป็นที่พักสำหรับโนรา มาแก่นบนได้แต่งตัว ซึ่งแยกส่วนกับโรงพิธี หลังคายังใช้ใบจากเหมือนเดิม เพื่อแสดงถึงสัญลักษณ์ของกลิ่นอายโรงพิธีแบบเก่า พื้นโรงพิธีเป็นพื้นปูนซีเมนต์ยกสูงชั้นเล็กน้อย

องค์ประกอบภายในโรงพิธี การจัดตั้งองค์ประกอบสำหรับใช้ในการประกอบพิธีกรรม ภายในโรงพิธียังคงรูปแบบเดิม เพื่อคงไว้ซึ่งสัญลักษณ์ความเชื่อของโนราไว้อย่างเหนียวแน่น

2. การเปลี่ยนแปลงพื้นที่หลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรัทธา

จุดมุ่งหมายการใช้พื้นที่หลักขุนศรีศรัทธาในพิธีกรรมโนราโรงครูในปัจจุบัน

1. การใช้ประโยชน์สำหรับการจัดพิธี

พื้นที่หลักขุนศรีศรัทธาในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ใช้ตามจุดมุ่งหมายการจัดตามพิธีเหมือนยุคแรก ได้แก่ การประกอบพิธีการอัญเชิญครู โดยใช้สายสิญจน์ โยงไปยังห้องโรงพิธี

2. การใช้ประโยชน์เป็นแหล่งเรียนรู้

หลักขุนศรีศรัทธาปัจจุบันใช้เป็นพื้นที่สำหรับสอดแทรกความรู้ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการศึกษาทำรำโนราทั้ง 12 ท่า ว่ามีลักษณะอย่างไร คือ หลักขุนศรีศรัทธาได้มีการแกะสลักไว้ครบทั้ง 12 ท่า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ตามความเชื่อเพื่อแสดงถึงเป็นจารึกของโนราและบ่งบอกถึงจุดหรือสถานที่กำเนิดโนราและยังเป็นสัญลักษณ์ของแหล่งเรียนรู้อีกด้วย

องค์ประกอบของหลักขุนทาหรือหลักขุนศรีศรัทธา ปัจจุบันทำด้วยไม้รักเขา ตามความเชื่อแทนเป็นสิริมงคล โดยผ่านพิธีปลุกเสกแล้วใส่วิญญาณหลักบ้านหลักเมือง มีขนาดความสูงประมาณ 3 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 8 นิ้ว ซึ่งหลักขุนศรีศรัทธาในปัจจุบันมีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ การแกะสลักทำรำ 12 ท่า ลงบนหลัก

3. การปรับเปลี่ยนการจัดพื้นที่เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ

สถานที่รองรับผู้ที่มาร่วมงาน

ปัจจุบันมีการจัดสถานที่อำนวยความสะดวกไว้ให้ มีการใช้จอถ่ายทอดสดภายใน
 เต็นท์ที่รองรับรวมทั้งใช้เครื่องขยายเสียง

การแสดงเพิ่มเติม

ตั้งเวทีกลางเพื่อใช้ในการแสดงต่างๆ หลังจากเสร็จสิ้นพิธีในแต่ละวัน ช่วงค่ำจะมี
 กิจกรรม เช่น กิจกรรมประกวดรำโนราเด็ก ประกวดรำโนราประชาชน ประกวดรำโนรารอบชิง
 ชนะเลิศ การประชันรำโนราห์ การแสดงคอนเสิร์ตของศิลปินนักร้อง

4. การปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่อื่นๆ

การจัดพื้นที่ไว้สำหรับผู้ที่เข้ามาชมงาน

สถานที่รองรับผู้มาร่วมงาน ในอดีตไม่มีการรองรับที่เหมาะสม ผู้ที่มาร่วมงานต้อง
 จัดหาสถานที่รับชมเอง แต่ปัจจุบันมีการจัดสถานที่อำนวยความสะดวกไว้ให้ มีการใช้จอถ่ายทอดสด
 ภายในเต็นท์ที่รองรับรวมทั้งใช้เครื่องขยายเสียง

การจัดระเบียบในพิธีกรรม

เพื่อให้การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นไปอย่างเรียบร้อย ในปัจจุบันจึงมีการจัด
 ความเป็นระเบียบของพิธีได้แก่ การเหยียบเสนา การกำบน มีการรับบัตรคิว เพราะในปัจจุบันมีผู้คน
 จำนวนมากที่เข้าร่วมพิธีทั้งสองดังกล่าว จึงต้องมีการรับบัตรคิวเพื่อความระเบียบ ทำให้พิธีไม่เกิด
 ความวุ่นวาย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม
 โนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง มีจุดเริ่มต้นจากความเชื่อตำนานเกี่ยวกับพื้นที่กำเนิดต้นโพธิ์
 โดยเฉพาะพื้นที่ฝั่งกระต๊อขุนศรีศรีธาครผู้ให้กำเนิดโนรา การที่มีหลักฐานตามความเชื่อของโนรา จึง
 ก่อเกิดเป็นพิธีกรรมโนราโรงครู เพื่อเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความกตัญญูต่อครูในบริเวณพื้นที่พำนัก
 ของครูหมอโนรา อีกทั้งการเป็นพื้นที่สาธารณะ โดยบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ของวัดท่าแค ซึ่ง
 ธรรมชาติของขอบเขตพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่ใครก็เข้าออกได้ โดยไม่ต้องได้รับคำยินยอมจากคน
 แปลกหน้าและไม่ต้องแจ้งให้ผู้ใดทราบก่อน ด้วยว่ามีเหตุผลอะไร ขอบเขตที่ก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะ
 นั้นทั้งสามารถดูตมแทรกซึมได้และเปิดกว้างสำหรับกิจกรรมสาธารณะ อีกทั้งยังมีการกำหนดบทบาท
 ของวัด ของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย (2513, น.16) รวมทั้งการเป็นวัฒนธรรมของพิธีกรรมโนรา
 โรงครู ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ เป็นที่รู้จักของคนในภาคใต้มาเป็นเวลาช้านาน แต่ผู้คนมักรู้จัก
 เฉพาะการแสดงทำรำต่างๆ ผ่านการแสดงโนรา ส่วนน้อยที่จะรู้จักรากเหง้า ประวัติ โนราอย่างจริง
 รวมถึงพิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งเป็นพิธีกรรมของผู้มีเชื้อสายโนรา แต่เมื่อพิธีกรรมโนราโรงครูได้เผยแพร่
 ทำให้มีบุคคลทั่วไปเกิดความสนใจ เกิดความเชื่อต่อความสำคัญของพิธีกรรมโนราโรงครูมากขึ้น ทำให้
 องค์การด้านวัฒนธรรม หน่วยงานของรัฐ เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ส่งผลให้พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค
 ไม่ใช่แค่พิธีกรรมความเชื่อของเหล่าลูกหลานเท่านั้น แต่เป็นเอกลักษณ์พิธีกรรมวัฒนธรรมของ
 วัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชน

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในระยะแรกของการเกิดพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคเกี่ยวกับความเชื่อ ให้ความหมายสัญลักษณ์เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แล้วจัดพิธีกรรมโนราโรงครุขึ้น เพื่อตอบสนองความเชื่อและจุดมุ่งหมายของโนรา คือ บูชาครู รักษาโรค แก่บ่น เป็นต้น จนถึงยุคกลางที่พิธีกรรมมีการขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ จากการมองเป็นวัฒนธรรมชุมชนอย่างหนึ่ง ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน การใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม มีการเขียนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมโนราโรงครุ ซึ่งถือว่าเป็นยุคเปลี่ยนผ่านที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยใหม่ของพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค การตีความหมายในด้านพื้นที่พิธีกรรม ที่หลากหลายกันออกไป เช่น การใช้ประโยชน์จากพื้นที่เพื่อแสดงพิธีกรรม การใช้พื้นที่เป็นแหล่งนำเสนอวัฒนธรรม รวมถึงการใช้พื้นที่ในการสร้างรายได้

การศึกษาในเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุที่กล่าวมา คือ การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีมา ตั้งแต่อดีตจนถึงพลวัตการขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในยุคกลางหรือยุคเปลี่ยนผ่าน นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ในยุคสมัยใหม่ ซึ่งการแบ่งยุคต่างๆ อยู่ภายใต้กรอบ การใช้ประโยชน์พื้นที่ตามความหมายสัญลักษณ์เดิม ซึ่งคงความเป็นเอกลักษณ์ของพิธีกรรมโนราไว้อย่างครบถ้วน แต่มีการเพิ่มเติมความหมายในตัวพิธีกรรมโนราโรงครุนำมาสู่การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในปัจจุบันนั่นเอง

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยมีการศึกษาการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เกิดจาก ความเชื่อในอุดมคติเกี่ยวกับพื้นที่ ดำเนินโนรา จนเกิดเป็นพิธีกรรมโนราโรงครุ โดยทุกพื้นที่เกี่ยวข้องกับตำนานความเชื่อ และองค์ประกอบในพิธีกรรม เป็นตัวสร้างความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุในยุคแรกนั้นมีการกระทำเพื่อจุดมุ่งหมายตามความเชื่อของโนรา และการตีความหมายตามความเชื่อของพิธีกรรมโนราโรงครุ สำหรับการบูชาครู และอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลที่น่าไปสู่ผลการศึกษาที่ถูกต้อง โดยการอาศัยการวิเคราะห์ตามหลัก ทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา อันนำไปสู่การอภิปรายผลดังต่อไปนี้

ยุคการเกิดพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุ

พิธีกรรมโรงครุวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เกิดตามตำนานของความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ภายในวัดท่าแค มีพื้นที่เกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า ได้ต้นโพธิ์อายุหลายร้อยปีเป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรึธา ครูผู้ให้กำเนิดการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญของภาคใต้ที่เรียกว่า “โนรา” พิทักษ์ชัย จัตุชัย, 2553 อ้างแล้ว โดยอาศัยแนวคิด Elisade, 1987, PP. 526-530 อ้างถึงในชนาธิป พันทวี, 2547, น.156 ให้ความหมายไว้ว่าสถานที่บางแห่งกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ก็ด้วยความสำคัญของเหตุการณ์ทางศาสนาที่เกิดขึ้น เช่น เป็นสถานที่กำเนิดของศาสนา หรือบางแห่งมีความศักดิ์สิทธิ์

จากสัมพันธ์กับวัตถุศักดิ์สิทธิ์ เช่น กระจก, อัญมณี, ธาตุ เป็นต้น หรือในทางวัฒนธรรม พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ก็เป็นเสมือนที่ปรากฏของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ในประเทศอินเดีย แม่น้ำจะมีความศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากเป็นสถานที่ปรากฏองค์พระเจ้า หรือเป็นสถานที่ที่นำไปสู่พระเจ้า และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์บางแห่งก็เกิดขึ้นจากความสำคัญของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่หรือสถานที่นั้นๆ จึงสรุปได้ว่าพิธีกรรมโนราโรงครูเกิดจากตำนานด้านพื้นที่ที่ฝั่งกระดูกของขุนศรีศรัทธาสอดคล้องกับ แนวคิดของ Elisade ที่กล่าวไว้ว่า ความศักดิ์สิทธิ์จากความสัมพันธ์กับวัตถุศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งวัตถุศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมกำเนิดโนรา คือ ที่ฝั่งกระดูกของขุนศรีศรัทธา หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์บางแห่งเกิดขึ้นจากตำนานความสำคัญของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่หรือสถานที่นั้น กล่าวคือในพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครูเกิดจากตำนานที่มีความสำคัญต่อเหล่าลูกหลานโนรา เช่น พิธีแหงเข้เกี่ยวกับตำนานการแหงเข้ของทหาร ซึ่งปรากฏในตำนานเกี่ยวกับโนรา

องค์ประกอบพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครู

พิธีกรรมโนราโรงครูมีองค์ประกอบของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่เกิดจากตำนาน เรื่องเล่า ในอดีตที่เชื่อมโยงความเป็นตัวตนของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค โดยถูกเก็บไว้เป็นเรื่องเล่าและความ เป็นตัวตนของโนราที่ถูกเก็บรักษาไว้ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่กำเนิดโนรา ได้แก่ โศกขุนศรีศรัทธา ที่ฝั่งกระดูกขุนศรีศรัทธา เชื่อว่าเป็นพื้นที่พำนักของครูหมอโนรา ความเชื่อดังกล่าว สอดแทรกอยู่ในบริบทการดำเนินชีวิตของชาวบ้านท่าแค เช่น การรักษาโรค การบวชนาน เป็นต้น ตำนานเกี่ยวกับโนราผ่านพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ การคล้องหงส์ การแหงเข้ โดยอาศัยแนวคิดของปริตดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (2546, อ้างถึงใน จุฬามาศ สุวิมลเจริญ, 2555) ให้ความหมายว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นโลกที่มองเห็นและสัมผัสได้ซึ่งมีทั้งการเกิดและตายสุขและทุกข์โดยนำเรื่องราวที่ถูกบันทึกผ่านเรื่องเล่าตำนานในอดีตของชุมชนมาผูกโยง เพื่อแสดงความเป็นตัวตนของชุมชน ทั้งนี้ความเชื่อในเรื่องเล่าและตัวตนของชุมชนจะถูกเก็บรักษาไว้ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของบริบทชุมชน โดยการสร้างความเชื่อเกี่ยวกับพลังเหนือธรรมชาติและโลกหลังความตายซึ่งเป็นโลกที่พระเจ้าและวิญญาณมนุษย์สิงสถิตอยู่เรียกว่าโลกศักดิ์สิทธิ์ และ ศรีศักร วัลลิโภดม (2542, อ้างถึงใน จุฬามาศ สุวิมลเจริญ, 2555) กล่าวถึงลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าชุมชนได้สร้างความหมายให้แก่พื้นที่ที่มีความสำคัญในชุมชนผ่านการผูกเรื่องราวตำนานในอดีตเป็นเรื่องเล่าเล่าขานต่อกันมาจนกลายเป็นความเชื่อในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จนถึงปัจจุบันซึ่งตำนานได้ผูกโยงความเป็นตัวตนของคนในชุมชนเข้ากับพลังอำนาจบางอย่างที่อธิบายไม่ได้ระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ สรุปตามแนวคิดได้ว่า

พิธีกรรมโนราโรงครูมีองค์ประกอบเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับตำนาน เรื่องเล่า สืบต่อกันมา ได้แก่ พิธีการคล้องหงส์เกี่ยวกับตำนานนางโนรา พิธีการเหยียบเสนาที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโดยครูหมอโนราเท่านั้น พื้นที่ต้นโพธิ์มีความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ฝั่งกระดูกขุนศรีศรัทธาครูโนรา หลักขุนศรีศรัทธาที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการลงหลักปักบ้านปักเมืองของโนราที่เกิดขึ้นที่วัดท่าแค ความเชื่อดังกล่าวยังสอดแทรกอยู่ในวิถีปฏิบัติของชาวบ้าน

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคในยุคแรก มีจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการบูชาครูของโนรา ซึ่งเป็นการจัดพิธีแบบเรียบง่ายตามธรรมเนียมปฏิบัติของโนรา ซึ่งในพิธีกรรมโนราโรงครู จะประกอบด้วยโรงพิธี เชื้อน ลานคล้อง ดันโพธิ์ แทงเซ้ โดยแต่ละสถานที่นั้นมีกระบวนการใช้องค์ประกอบลักษณะ และการให้ความหมายตามความเชื่อในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งประกอบอยู่ในแต่ละพื้นที่ประกอบพิธีกรรม โดยอาศัยตามแนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ Brere Ton (1987, อ้างถึงใน พิทักษ์ชัย จัตขัย, 2553) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สะท้อนถึงความเชื่อของคนใน แต่ละวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโลกมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยสรุปออกมาเป็นกฎ 3 ข้อ ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (three Role of Sacred Space) คือ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่สื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่แสดงพลังหรือพลังงานอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งความหมายทั้ง 3 ข้อนี้ เป็นเสมือนพื้นที่ทางวัฒนธรรมซึ่งแฝงด้วยโครงสร้างและสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงคติความเชื่อที่แตกต่างกันไปแต่ละสังคมหรือแต่ละท้องถิ่นสรุปตามแนวคิดได้ว่า

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่สื่อสารเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กล่าวไว้ว่าพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งมีพิธีรายละเอียดย่อยที่เป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ ประกอบเชื่อมโยงสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ โรงพิธีซึ่งถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะใช้สำหรับการประกอบพิธี เช่น การเข้าทรง ซึ่งร่างทรงล้วนเป็นครูหมอโนรา ตายาย บรรพบุรุษโนรา บุคคลดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหล่าลูกหลานโนราเคารพนับถือ อีกทั้งลานแทงจะเซ้ซึ่งถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะใช้สำหรับการประกอบพิธีแทงจะเซ้เป็นสัญลักษณ์ความเชื่อเกี่ยวกับตำนานไกรทอง โดยพิธีแทงเซ้เป็นพื้นที่สื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือ ตามความเชื่อภายในตัวหุ่นจะเซ้นั้นมีการใส่วิญญาณชาลาวัน และผู้ที่แทงจะเซ้เปรียบเสมือนไกรทอง พื้นที่ดันโพธิ์ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีการประกอบพิธีห่มผ้าห่มดันโพธิ์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์เชื่อว่าดันโพธิ์เป็นที่พำนักของขุนศรีศรัทธา โดยมีการประกอบพิธีห่มผ้าดันโพธิ์เป็นการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่เชื้อนขุนศรีศรัทธาเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามสัญลักษณ์ตามความเชื่อในเรื่องพื้นที่กำเนิดโนรา โดยมีการประกอบพิธีที่ภายในเชื้อน คือ พิธีเบิกครู เป็นสัญลักษณ์เชื่อว่า เป็นการเชิญครูหมอโนราไปยังโรงพิธี ซึ่งครูหมอโนราเป็นสัญลักษณ์แทนครูที่ให้กำเนิดโนรา และประกอบพิธีเบิกครู คือ ใช้สำหรับสื่อสารระหว่างลูกหลานโนรากับครูหมอโนรา พื้นที่หลักขุนศรีศรัทธาเป็นอีกพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสำคัญในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค หลักขุนศรีศรัทธาเปรียบเสมือนเป็นสัญลักษณ์ของการลงหลักปักฐานของโนรา ณ บ้านท่าแค พิธีที่เกี่ยวข้องกับหลักขุนศรีศรัทธา คือ พิธีการเชิญครู โดยการเชื่อมโยงสายสัญญาณไปยังเพดานผ้าขาวห้องโรงพิธี หมายถึง การสื่อสารกับครูหมอโนรา มาชุมนุมภายในโรงพิธี

พิธีกรรมที่กล่าวมาในพิธีกรรมโนราโรงครู เป็นการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อสื่อสารเชื่อมโยงไปยังครูหมอโนรา ตายายโนราซึ่งเป็นไปตามความเชื่อของผู้มีเชื้อสายโนรา

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่แสดงพลังหรือพลังงานอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ได้แก่ พื้นที่โรงพิธีที่มีการประกอบพิธีการเหยียบเสน ซึ่งเป็นการรักษาโรคตามสัญลักษณ์ความเชื่อที่ว่าเสนไม่สามารถรักษาให้หายได้ ด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน แต่สามารถรักษาด้วยวิธีการเหยียบเสน ซึ่งการรักษาดังกล่าวเป็นการแสดงพลังงานอันศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นจริง เพราะสามารถรักษาเสนหายได้ พิธีแทงเซ้เป็นพิธีการแสดงตามตำนานของโนราที่มีการแทงจะเซ้อีก

ทั้งยังมีการทำบุญสะเดาะเคราะห์ที่ในปากจรจะเซ้ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ความเชื่อถึงการชำระสิ่งไม่ดีไปกับการแทงจรจะเซ้

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุงในยุคแรก มีจุดมุ่งหมายในการใช้ประโยชน์ เพื่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และแสดงพลังหรือพละนาฏภาพอันศักดิ์สิทธิ์ คือ การสื่อสารกับครูหมอโนรา ตายายโนรา เป็นการบูชาครูผู้ให้กำเนิดโนรา เพื่อความเป็นสิริมงคลในวิถีศิลปิน

การเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในยุคต่อกลางและยุคสมัยใหม่

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยยุคแรกเป็นยุคที่เริ่มมีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จุดมุ่งหมายการใช้พื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค โดยยุคแรกมีการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค โดยเริ่มจากให้ความหมายของพื้นที่ต้นโพธิ์ที่ฝั่งกระดุกขุนศรีศรัทธา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความเชื่อ สู่การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแค เพื่อไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนราด้วยเหตุที่โนราเป็นศิลปินที่มีครู ต่อมาเมื่อมีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้นยังมีองค์ประกอบพิธีย่อยขึ้นมาหรือองค์ประกอบเกี่ยวกับตำนานโนรา เช่น โรงพิธี เชื่อน ลานแทงเซ้ ลานคล้องหงส์ เพื่อให้เป็นตามธรรมเนียมปฏิบัติของพิธีกรรม อีกทั้งความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับโนรา นำมาเป็นที่สำหรับทำพิธีแก้บนหรือ “แก้เหมรย” และทำพิธีอื่นๆเช่น เหยียบเสนาเพื่อครอบเทริด คือ การครอบมือของศิลปินใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมอันเป็นสิริมงคลของชีวิตศิลปิน นี้คือการใช้ประโยชน์และการตีความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคในยุคแรก

ยุคกลางและยุคสมัยใหม่มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครู โดยมีการใช้ นอกเหนือจากความเชื่อของเหล่าผู้มีเชื้อสายโนรา จนเกิดภาพชัดเจน การตีความหมายเกี่ยวกับพื้นที่มีหลายๆด้าน และการปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลงหลายอย่างในตัวพิธีกรรมด้วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการตีความหมายและใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ไปในทิศทางที่หลากหลายมากขึ้น แต่อยู่ภายใต้กรอบความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครู ตั้งแต่รูปแบบ ขั้นตอน รายละเอียดเนื้อหาของพิธีกรรมโนราโรงครู ล้วนไม่ส่งผลกระทบต่อให้ตัวพิธีกรรมผิดแปลกไปจากเดิม แต่เป็นการส่งเสริมพิธีกรรมโนราโรงครู ให้มีการสืบทอดและเผยแพร่พิธีกรรมโนราโรงครู

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เป็นการทำตีความหมายของสัญลักษณ์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่กล่าวมาในยุคแรกข้างต้น การให้ความหมาย การใช้พื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครูตามทฤษฎีแนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แต่ต่อมาในยุคกลางและยุคสมัยใหม่ มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกี่ยวข้องกับการตีความหมายพิธีกรรมโนราโรงครู เป็นวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบความเชื่อของเหล่าลูกหลานโนรา เกี่ยวกับตำนาน เรื่องเล่าของตายายโนรา

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครู คือ การให้ความสำคัญเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมชุมชนอีกแขนงหนึ่ง กล่าวคือ พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค มีความเชื่อมโยงความเชื่อกับการก่อเกิดโนรา เป็นพื้นที่พำนักของครูหมอโนราตามตำนาน อีกทั้งยังมีการแสดงในพิธีกรรม การรำที่มีเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชุมชน ท้องถิ่น การก่อเกิด

พิธีกรรมโนราโรงครู ก็คือ การต่อ ยอดการสืบสานการรำโนราเพราะผู้หัดรำโนราต้องผ่านพิธีกรรมโนราโรงครู คือ การครอบเทริด ผูกผ้า โดยอาศัย แนวคิดของ สุธิวังศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2542) ที่กล่าวไว้ว่า ชนิดของศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้จำแนกได้หลายอย่าง หนึ่งในนั้น คือ โนราหรือมโนห์รา เป็นการแสดงเป็นคณะเน้นการรำและการอวดบทกลอนอาจเล่นเป็นเรื่องประกอบเล็กน้อยมีการรำท่าแม่บทท่าบท (ตีท่าประกอบคำร้อง) แสดงปฏิภาณกลอนสดและมีการเล่นเฉพาะอย่างเช่น ฉ่อยนพรายแหงแซ่ คล้องหงส์ มีรูปแบบของการแต่งกายที่แน่นอนมีขนบธรรมเนียมนิยมในการแสดงอย่างพิสดาร

พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

เมื่อมีการตีความพิธีกรรมโนราโรงครู เป็นวัฒนธรรมชุมชน เพราะเป็นพิธีกรรมการแสดงท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะเกี่ยวข้องกับ การแสดงโนรา ซึ่งโนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้อย่างหนึ่ง ใช้สัญลักษณ์ในเชิงความเชื่อของเหล่าโนรา ถูกหล่อหลอมความเชื่อจากภายนอกว่า พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เป็นเรื่องของวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้นการเป็นวัฒนธรรม นำมาสู่การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมที่แยกย่อยออกไป ได้แก่ ยุคกลางของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ การแพร่ขยายความเชื่อไปยังภายนอกชุมชน โดยเฉพาะการเป็นวัฒนธรรมชุมชน โดยเริ่มต้นจากคนในชุมชน เริ่มมีส่วนร่วมในการจัดพิธีกรรมโนราโรงครู ถือว่ายุคนี้เป็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์และปรับเปลี่ยนที่สำคัญในยุคสมัยใหม่ คือ การใช้พื้นที่เพื่อเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น การใช้พื้นที่ในการส่งเสริมวัฒนธรรม การใช้พื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ การใช้พื้นที่ในการเป็นแหล่งสร้างรายได้ การใช้พื้นที่สำหรับการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการปรับเปลี่ยน ในองค์ประกอบเกี่ยวกับพื้นที่ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ การจัดสร้างโรงพิธีที่ถาวร การสร้างหลักอนุสรณ์ศรัทธา การจัดรูปแบบงานพิธีกรรม แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบของความเชื่อ มีรูปแบบ ขั้นตอนของพิธีกรรมแบบในอดีตไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐ สำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่พิธีกรรม มีสาเหตุสำคัญ คือ การตีความหมายพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเป็นวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้น เพื่อเป็นการวิเคราะห์ถึงการเป็นวัฒนธรรมชุมชนของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยการตีความหมาย ตามแนวคิดวัฒนธรรมที่มีผู้ได้ให้ความหมายไว้หลายแง่มุม

พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นพิธีที่ประกอบ โดยเหล่าลูกหลานโนรา เพื่อเป็นการบูชาครูหมอโนรา ตายายโนรา รวมถึงเป็นการสืบทอดโนรา โดยการครอบเทริด ผูกผ้า ทำให้เหล่าลูกหลานโนราเกิดความกตัญญูต่อครูให้กำเนิดโนรา เพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิตศิลปิน ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของ ราชบัณฑิตยสถาน (2546, น. 1058) ที่กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมหมายถึงสิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะและพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคยังมีการสืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยตามแนวคิด พระยาอนูมานราชชน (2501, น.18) กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า หมายถึงสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เรียนกันได้ เอาอย่างกันได้วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนสมัยก่อนสืบทอดกันมาเป็นประเพณีวัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำ

ของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะเดียวกันและสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษาความเชื่อระเปียบ ประเพณี สรุปลงได้ว่า พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมเพราะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติเพื่อความดีงามในหมู่ คณะโนรา และมีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา โดยเฉพาะพิธีครอบเทริด คือ การครอบมือศิลปินใหม่ เปรียบเสมือน การสืบทอดการเป็นโนรา

พิธีกรรมโนราโรงครูมีลักษณะเป็นวัฒนธรรม

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง มีการตีความว่าเป็นวัฒนธรรมชุมชน มีเอกลักษณ์การแสดงที่เฉพาะของโนราแสดงความเป็นตัวตนโนรารวมถึงแสดงตัวตนของชุมชน โดยอาศัยแนวคิดของ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525,น.3-12) กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมชุมชน คือ วัฒนธรรมชุมชนมีลักษณะที่เป็นตัวร่วมมากกว่าตัวแปรลักษณะที่สำคัญที่สุดของวัฒนธรรมชุมชนคือ ลักษณะที่เป็นมรดกร่วมของกลุ่มชนวัฒนธรรมชุมชน มีการสืบทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ วัฒนธรรมชุมชนมี ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงและการประสมประสาน ดังนั้นพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรม ชุมชน เป็นพิธีกรรมที่มีการสืบทอด ตามตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับโนรา สิ่งศักดิ์สิทธิ์เรื่องครูหมอโนรา ซึ่งเป็นพิธีกรรมร่วมของกลุ่มคนโนรา

พิธีกรรมโนราโรงครูมีความสำคัญทางวัฒนธรรม

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง มีเอกลักษณ์การแสดงที่มีความเป็น วัฒนธรรมอย่างหนึ่ง การใช้ประโยชน์จากพื้นที่พิธีกรรมที่ เกิดการเล็งเห็นความสำคัญของพิธีกรรม โนราโรงครูวัดท่าแค ได้แก่ การจัดพิธีกรรมเป็นการร่วมกลุ่มของคนหลากหลายชุมชน ร่วมกับ หน่วยงานภาครัฐ พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีความเชื่อ เกี่ยวกับครูหมอโนรา พิธีกรรมโนรานอกจากเป็นพื้นที่ทางความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังเป็นพื้นที่ แสดงเอกลักษณ์ท้องถิ่น อีกทั้งการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับโนรา โดยอาศัยแนวคิดของ ประชิต สุภณะพัฒน์ (2546,น.10-11) กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนไว้ดังนี้

เป็นเครื่องมือก่อให้เกิดความรักความสามัคคี เสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนการรวมกลุ่มรวมพลังสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เกี่ยวกับ ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆเช่น พิธีกรรมโนราโรงครู ประกอบพิธีกรรมเป็นการร่วมกลุ่มของคน หลากหลายชุมชน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันหลายๆฝ่าย

สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปตามสภาพและ สิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆโดยที่มีวัฒนธรรมชุมชนเป็นตัวกำหนดดังเช่น สะท้อนความเป็น เอกลักษณ์ของชุมชนที่มีความเชื่อในเรื่องครูหมอโนรา ซึ่งความเชื่อเรื่องครูหมอโนรายังสอดแทรกอยู่ ในวิถีปฏิบัติของชุมชน ได้แก่ การบনบาน การกระทำใดๆ มักจะมีการบนบาน เพื่อให้ครูหมอโนรา คຸ້ມครอง ถือเป็นสิ่งสิริมงคลต่อชีวิต

แสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะผ่านการแสดงในพิธีกรรมแก่กลุ่มชนในสังคม เช่น พิธีกรรมคล้องหงส์ แห่งเข้ รวมทั้งการแสดงต่างๆ อาทิเช่น การแสดงมหรสพต่างๆ เป็นต้น ดังเช่น การจัดรูปแบบงานที่หลากหลายมีการแสดงคอนเสิร์ต มีการประกวดรำโนรา เป็นต้น

ใช้เป็นเครื่องมือให้การศึกษา ซึ่งเป็นหลักฐานที่สำคัญยิ่งของชีวิต วัฒนธรรมชุมชน ได้ทำหน้าที่ให้การศึกษาและอบรมคนในสังคม โดยการสอนให้รู้จักถูกผิด รู้จักรับผิดชอบ ตลอดจน การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมต่างๆ และสอนให้ทุกคนประพฤติดีไว้ด้วยความซื่อ เพื่อเป็นบรรทัดฐานของสังคม ดังเช่น แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับโนรา การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติโนรา เครื่องแต่งตัว เครื่องดนตรี และพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นการให้ลูกหลานโนราแสดงความกตัญญูต่อครูผู้ให้กำเนิดโนรา

การสืบทอดพิธีกรรมโนราโรงครู

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านการเรียนรู้ สัมผัสประสบการณ์จากโนรารุ่นหนึ่งสู่นอกรุ่น หรือจากครูหมอนโนรา ตายายโนรา สู่ลูกหลานโนรา โดยพิธีกรรมโนราโรงครูในปัจจุบัน ยังคงรายละเอียดแบบพิธีกรรมโนราโรงครูดั้งเดิมไว้อย่างครบถ้วน มีเพียงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างอื่น แต่ภายใต้กรอบของความเชื่อและขั้นตอน องค์ประกอบของพิธีกรรมโนราโรงครู เพื่อจุดมุ่งหมายหลักในการบูชาครูหมอนโนรา โดยอาศัยแนวคิดการสืบทอดของ อมรา พงศาพิชญ์ (2537, น.20) เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อเป็นสื่อหรือถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อนมายังคนรุ่นหลังจึงมิใช่ระบบสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ หมายความว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้และต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม การถ่ายทอดวัฒนธรรมก็คือการสอนคนรุ่นหลัง รู้ถึงระบบสัญลักษณ์ของสังคม ซึ่งได้เคยมีการตกลงกันไว้ว่า ประกอบด้วยอะไรบ้าง จำเป็นต้องสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้นโดยอัตโนมัติและเมื่อทุกอย่างสอดคล้องกัน ก็หมายความว่า การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมนั้นดำเนินไปได้โดยไม่มีปัญหา เช่น การสอนให้ลูกไหว้ ผู้อาวุโสผู้น้อยไม่ควรยืนค้ำศีรษะผู้ใหญ่ เป็นต้น

พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นระบบความเชื่อที่ถูกสร้างขึ้น ตามตำนาน เรื่องเล่าของตายายโนรา เพื่อใช้สื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครูหมอนโนรา ที่กระทำกันเฉพาะลูกหลานโนรา และมีการสืบทอดต่อกันมา จนเกิดการตีความหมายจากพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรม ตามแนวคิดทฤษฎีที่วิเคราะห์ในข้างต้น การตีความหมายจากพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมชุมชนของพิธีกรรมโนราโรงครู ทำมาสู่การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม ที่มีการใช้ประโยชน์ในทิศทางที่หลากหลาย แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาถึงการให้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จุดมุ่งหมายเดิมของพิธีกรรมโนราโรงครูยังคงอยู่ มีเพียงการตีความหมายการใช้ประโยชน์ เพื่อจุดมุ่งหมายใหม่ที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นวัฒนธรรมชุมชน แต่ผู้วิจัยกลับมองว่าการใช้ประโยชน์ในปัจจุบันเป็นจุดมุ่งหมายใหม่ที่ตี ช่วยให้การสืบทอดพิธีกรรมโนราโรงครูมีแรงขับเคลื่อนมากยิ่งขึ้น

พิธีกรรมโนราเป็นการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ชนิดหนึ่ง

โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ชนิดหนึ่ง เป็นการแสดงที่อยู่กับภาคใต้มาช้านาน โดยอาศัยแนวคิด สุธีวงศ์ พงษ์ไพฑูย์ (2542, น. 372-37318 อ้างถึงใน บุปผาชาติ อุบัติมนร

กร, 2552 น. 36) จำแนก ชนิดการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ไว้ 25 ชนิด โนรา คือ การแสดงที่ถูกจำแนก ชนิดหนึ่ง กล่าวไว้ว่า โนรา หรือ มโนห์รา คือ การแสดงเป็นคณะ เน้นการรำและการอวดบทกลอน อาจเล่นเป็นเรื่องประกอบเล็กน้อย มีการรำท่าแม่บท ท่าบท (ตีท่าประกอบคำร้อง) แสดงปฏิภาณ กลอนสด และมีการเล่นเฉพาะอย่างเช่น เขียนพราย แทงเข้ คล้องหงส์ มีรูปแบบของการแต่งกายที่ แน่นอน มีขนบนิยมในการแสดงอย่างพิสดาร โดยพิธีกรรมโนราโรงครู เป็นส่วนหนึ่งของโนรา ซึ่ง เกิดขึ้นพร้อมกับโนรา เพราะ โนราเป็นศิลปะป็นมีครู การจัดพิธีกรรมโนราโรงครู เพื่อให้วัครูหมอโนรา ตายายโนรา ทำพิธีครอบเทริดเป็นการครอบมือโนราใหม่ การผ่านพิธีครอบเทริดถือได้ว่าเป็นโนราที่ สมบูรณ์ ในพิธีกรรมโนราโรงครู ยังมีการแสดงพิธีแทงเข้ คล้องหงส์

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัย ได้นำผลการวิจัยมาสรุปและวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎี อันนำมาสู่ข้อเสนอแนะทั่วไปดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดในอนาคต ทั้งในเรื่องพื้นที่ ได้แก่ การใช้ประโยชน์จาก พื้นที่ ต่างๆ ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ควรเป็นการใช้พื้นที่ที่มีผลดีต่อพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่า แค ควรเป็นปัจจัยเอื้อต่อการสืบสานพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค และไม่ทำให้จุดมุ่งหมายหลักหรือ ความเชื่อของพิธีกรรมหายไป เช่น ขั้นตอนของพิธีกรรม องค์ประกอบของพิธีกรรม เป็นต้น

2. การเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีมาตรฐานมากขึ้น นอกเหนือจากการจัดนิทรรศการ ในช่วงพิธีกรรมโนราโรงครูเท่านั้น ควรจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ที่มั่นคงถาวร เช่น การตั้งพิพิธภัณฑ์โนรา ขึ้น ที่วัดท่าแค เพื่อแสดงให้เห็นประวัติโนรา เห็นพัฒนาการของการแสดงโนรา เครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรี เป็นต้น เพื่อให้ผู้สนใจได้เข้ามาศึกษา หาข้อมูลได้

3. นำผลการศึกษาไปปรับใช้ เป็นแนวทางในการจัดการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ จากพื้นที่พิธีกรรมอื่นๆ เพื่อเป็นมาตรการแนวทางในการกำหนดรูปแบบการใช้พื้นที่ที่กำลังเกิดต่อไป ในอนาคต เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อระบบพิธีกรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษากระบวนการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็น แนวทางในการรับมือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต

2. ควรมีการศึกษาการสืบสาน อนุรักษ์ ภูมิปัญญาในกระบวนการถ่ายทอด สืบสาน พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาพิธีกรรมโนราโรงครูที่มี รายละเอียดมากยิ่งขึ้น

3. ควรศึกษาขั้นตอนการทำพิธีกรรมที่ลงรายละเอียดอย่างครบถ้วนทุกด้าน เพื่อ รวบรวมเป็นฐานความรู้ในการเผยแพร่พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

4. ควรศึกษากลยุทธ์ในการสืบสานงานโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ที่จะยืน หยัดได้ในยุคปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบงานพิธีกรรมต่อไป

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *ระบบการบริหารและจัดการวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ประชาชน.

กาญจนา พันธุ์ชูช. (2550). *ช่างป่ากับการอนุรักษ์*. ค้นเมื่อ 18 เมษายน 2556, จาก <http://www.chaipat.or.th>.

งามพิศ สัตย์สงวน. (2542). *การวิจัยทางมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จริน ศิริ. (2529). *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 7*. (หน้า 2731-2714). สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (ม.ป.ป). *คติชาวบ้าน*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, มหาสารคาม.

จิราภา เต็งไตรรัตน์. (2543). *จิตวิทยาทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จุมมาศ สุวิมลเจริญ. (2555). *กระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในรอยพระพุทธรูปและรอยพระพุทธรูปหล่อ ห้วยหลวงแม่แอน*. หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2527). *ผีเจ้านาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พายัพออฟเซทพรินทร์.

ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์. (2523). *ความเชื่อบางประการของโนรา ใน ชีวิตไทยปักษ์ใต้*. (หน้า 183 – 186) กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.

_____. (2523). *พิธีกรรมที่นำศึกษาในโนราโรงครู ใน พุ่มทิวา ที่ระลึกรงานเขตชู เกียรติ ศิลปินภาคใต้ ชุมนุอุปถัมภ์นรากร*. (หน้า 111 – 125). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ชาญ นพรัตน์ และสิทธา มีชอบธรรม. (2546). *พัฒนาสังคมและชุมชนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. นนทบุรี: ปิยมิตร.

ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. (2536). *ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- นิคม มุสิกคามะ. (2545). *วัฒนธรรม: บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- บุปผชาติ อุปถัมภ์นรากร. (2552). *โนรา: การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสานศิลปะการแสดงภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- ปฏิเวธ เสาร์วงศ์. (2554). *สืบสาน-ธำรง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์. มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล. (2546). *เจ้าแม่ คุณปู่ ช่างซอ ช่างพ้อน และเรื่องอื่นๆ ว่าด้วยพิธีกรรมและนาฏกรรม*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ประชิด สกุนะพัฒน์. (2545). *วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: สุทธิสาร.
- ประชุมพงศาวดาร. (2507). *พงศาวดารเมืองพัทลุง*. เล่ม 12. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2543). *วัฒนธรรมท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. (2527). *ตำนานการละเล่นและภาษาชาวใต้*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. (ม.ป.ป). *การศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ในปัจจุบัน ในพื้นบ้านพื้นเมือง-ถิ่นไทยทักษิณ*. (หน้า 151-158). กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- ประยงค์ สุวรรณบุปผา. (2539). *ศาสนาและวัฒนธรรมแนวคิดตะวันออก - ตะวันตก*. กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2528). *การละเล่นพื้นบ้านและพิธีกรรมในสังคมไทย ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ*. (หน้า 225 - 324). กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2556). *แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และการประยุกต์ เพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระจักรวาล ห่องบุตรศรี. (2548). *บทบาทของวัดกับการสืบสานวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวัดพระบาท
ภูพานคำ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, เลย.
- พระยาอนุমানราชธน. (2501). *วัฒนธรรมเบื้องต้น*. (หน้า18). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พิทยา บุขรรัตน์. (2535). *ตำนานโนรา ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม บริเวณลุ่มทะเลสาบ
สงขลา*. (หน้า119). ทักษิณคดีศึกษา.
- พิทยา บุขรรัตน์. (2535). *โนราโรงครูท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, สงขลา.
- พิทยา บุขรรัตน์. (2537). *โนราโรงครูวัดท่ากระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา*. (หน้า
245-246). สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- พิทักษ์ชัย จัตูชัย. (2553). *การวิเคราะห์การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี : หลักฐานทางโบราณคดี*. การค้นคว้าอิสระตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2508). *โนรา*. สงขลา : โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูสงขลา.
- มณูญ ทรงกัลยาณวัตร. (ม.ป.ป). *เมืองพัทลุงตามความในตำนาน. รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์
และโบราณคดีพัทลุง*. (หน้า66 – 71). พัทลุง : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง โรงเรียน
สตรีพัทลุง, พัทลุง.
- มณฑิตา สังขรัตน์. (2547). *ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของโนราในจังหวัดพัทลุง*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- มนตรี ตราโมท. (2518). *การละเล่นของไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ยิ่งยง เรืองรอง. (2542). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ยิ่งเยาวลักษณ์ กะริสนันท์. (2546). *ชีวิตและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- รัฐการ์ต ณ พัทลุง . (2554). พัฒนาการของโนราภายใต้นโยบายทางวัฒนธรรมของประเทศไทย พ.ศ. 2485-2530. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- วิเชียร ณ นคร. (2523). ตำนานและความเป็นมาของโนราหรือโนรา. ใน พุ่มทewa : ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ชุนอุปถัมภ์นรากร. (หน้า75-77, 85-88). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และ นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. (2533). การเข้าร่วมทรงและร่างทรง ความเชื่อ พิธีกรรม และ บทบาทที่มีต่อสังคม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิวัฒน์ชัย บุญยศศักดิ์. (2531). วัฒนธรรมพื้นบ้าน : ทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง. ใน นิเวศน์ สัจจร วิถีทางสู่การอนุรักษ์. (หน้า32-37). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- _____. (ม.ป.ป). วัฒนธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2534). การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลง. ใน รายงานการสัมมนาทางวิชาการทางวัฒนธรรม : กรณีทักษิณ. (หน้า3-30). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (ม.ป.ป). ภูเขาศักดิ์สิทธิ์กับความเป็นสากล. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สถาพร ศรีสังข์. (2529). แปก ขนะบาล. ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 5. (หน้า2126 - 2127). สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- สว่าง สุวรรณโร. (2523). โนราลงครุ. ใน พุ่ม ทewa ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้: ชุนอุปถัมภ์นรากร. (หน้า101 - 107). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สันติชัย แยมใหม่. (2555). การช่วงชิงพื้นที่ทางเพศผ่านสัญญาณในพิธีกรรมโนราโรงครู. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- สันติฉิน กาญจนพันธ์. (2547). แนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม. เชียงใหม่. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สารภี มุสิกอุปถัมภ์. (2527). โนราโรงครู. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2529). ความเชื่อของชาวดั้ง. ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 (เล่ม 2). 478 - 482 . กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- สุนิสา สุนิเมธี. (2555). ถนนนางงาม : พื้นที่ย่านเมืองเก่าสู่การกลายเป็นสินค้าในกระแสการท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- เสรี พงศ์พิศ. (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชุมชน (เล่ม 1,2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญาและมูลนิธิหมู่บ้าน.
- โสภา ขายเกตุ. (2542). ความเชื่อเกี่ยวกับการแสดงโนรา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2537). วัฒนธรรมประจำชาติ พ.ศ. 2531. กรุงเทพฯ : นิลนาราการพิมพ์.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2554). รายงานวิจัยการประเมิน โครงการสืบสานศิลป์ถิ่นโนรา. จังหวัดพัทลุง.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2549). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อมรา พงศาพิชญ์. (2533). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2537). *มนุษย์กับวัฒนธรรม ใน สังคมและวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 4, หน้า 20 – 21). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถพล อนันตวรสกุล. (2546). *ภูมิภาค: วัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : ปาจร.
- อุดม หนูทอง. (2531). *ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้*. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุดม หนูทอง. (2542). *โนรา: ดำเนิน ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ พ.ศ. 2542* (เล่ม 8). (หน้า 3897– 3899). กรุงเทพฯ : สยามเพรส แมเนจเม้นท์.
- เอกศักดิ์ เนตรวิเชียร. (2549). *การศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ (ไทใหญ่, ปกาเกอญอ, ม้ง): กรณีศึกษาทางสถานีวิทยุชุมชนเอฟเอ็ม 99 เมกะเฮิรตซ์ จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อร เฉลิมพงษ์. (2543). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. จันทบุรี: สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี.

บุคลากรกรม

คราด รุ่งราช ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.

จิราพร อธิขจรฤทธิ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2554.

โชค ยกฉวี ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 146 เทศบาลเมืองท่ามิหรำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.

ทรงภูมิ ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

นิติกานต์ สะอาดใส ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556.

บุญพร เมืองหนู ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2557.

ประพันธ์ แก้วสุข ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 31/1 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

ประไพบูรณ์ ประชาชาติ ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 31/1 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

เปลื้อง ประชาชาติ ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 160 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

พรทิพย์ ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.

พระช่วง ฐานะวโร ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

บุคลากรกรม (ต่อ)

ว่อน จันทร์เลื่อน ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 71 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

สถาพร รุ่งราช ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 58 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าแค
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

สมโชค ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ ร้านโชควิสดูก่อสร้าง หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

หนูจิต ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 31/3 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าแค
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

ทวน แก้วยก ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าแค เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม
พ.ศ. 2557.

วาสนา อินเหมือน ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 259 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าแค
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.

วิก เส็งสู่น ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 115 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าแค อำเภอ
เมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.

วิโรจน์ รักพวก ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 181 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าแค
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.

อ้น เกลี้ยงประไพ ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 59 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าแค
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

การตอบรับได้รับบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง
 Making the sacred area in the ceremony of the Nora Roang Khru Wad Tha Khae,
 province of Phatthalung

ศิริภัสร์ ศรีแก้ว¹

Siraphat Srikaew

อุทิศ สังขรัตน์²

Utit Sungkharat

ABSTRACT

This study has the aim to study making the sacred area in the ceremony of the Nora Roang Khru of Wad Tha Khae, province of Phatthalung this is a quality-based study in which deep going interviewing of persons who are involved in the ceremony of the Nora Roang Khru of Wad Tha Khae, i.e. the Nora-ensemble: people who are originally related to the Nora in the community of Baan Tha Khae and study of documents that are related to the sacred area, including the documents that are relevant to the Nora Roang Khru of Wad Tha Khae, the theory of the sacred area to be used in analyzing the contents and presenting it by lecturing and assessing

The results of this study showed that: the sacred area of the ceremony of the Nora Roang Khru of Wad Tha Khae, is made up according to the belief of the local people who mention the sacred area within the Wad Thakhae Temple, province of Phatthalung as is told in the legend, that it is related to the people who initiated the Nora, which means that Phor Khun See Sattha, the legend of the Bodhi-tree where the bones of Khun See Sattha are buried, that is within the Wad Thakhae-Temple and besides this there is the belief of the minor ceremony of the the Nora Roang Khru. Thus holding the ceremony in the Thakhae-Temple is purely related to the this area according to the belief of the local people. To be according the aim and to be according to the aim of the Nora about

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
 M.A. Student Human and Social Development, Prince of Songkla University

² ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
 Ph.D, Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

worshipping the Khru Mor Nora, healing diseases and the continuation of the modern version of the Nora by having a sacred area in the small ceremony as is mentioned in the legend as the people believe. This small area must be according to the belief of the locals. They are the hall where the ceremony is held, the khuean, the the place of the Khlorng Hong, the bodhtree, the Lak Khun See Sattha and the Thaeng Khae place.

Keywords: the Nora Roang Khru of Wad Tha Khae, the Sacred Area

บทคัดย่อ

วิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคซึ่งได้แก่ คณะโนรา ผู้มีเชื้อสายโนราคนในชุมชนบ้านท่าแค และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ รวมไปถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครูวัดท่าแค ทฤษฎีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค สร้างขึ้นตามเชื่อของชาวบ้านที่กล่าวถึงพื้นที่ภายในวัดท่าแค จังหวัดพัทลุงตามตำนาน ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ที่ให้กำเนิดโนรา คือ พ่อขุนศรีศรัทธา ตำนานต้นโพธิ์ที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธาที่อยู่ภายในวัดท่าแค อีกทั้งยังมีความเชื่อของพิธีย่อยในพิธีกรรมโนราโรงครู ดังนั้นการจัดพิธีกรรมในวัดท่าแค ล้วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ตามความเชื่อของชาวบ้าน และเพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโนราเกี่ยวกับการบูชาครูหมอนโนรา การรักษาโรค และการสืบต่อโนรารุ่นใหม่ โดยมีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมย่อยๆเป็นไปตามตำนานความเชื่อเช่นกัน ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ได้แก่ โรงพิธี เชื้อน ลาน คล้องหงส์ ต้นโพธิ์ หลักขุนศรีศรัทธาและลานแทงเข้

คำสำคัญ : พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค, พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

1. บทนำ

โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้าน หรือการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวภาคใต้มักจะมีผู้เรียกและเขียนเป็นอย่างอื่นอีกหลายชื่อ อาทิ มโนห์รา มโนรา โนห์รา และโนราห์ ปรีชา นุ่นสุข (2537, น. 2) ซึ่ง เยี่ยมยง สุทธิจิบรรพการ และภิญโญ จิตต์ธรรม (2523, น. 43-44) ได้กล่าวไว้ว่า โนรา หรือมโนห์รา คำไหนมีมาก่อนกัน แต่มีเรื่องยืนยันในบทก่ำพืดเก่าของจังหวัดตรัง และน่าจะเป็นขุนศรีศรัทธา ครูโนราที่กล่าวว่า "คนมักชอบใจ เรียกว่า มโนรามาดแต่แขก จักร้องจักรำ ก่ำพืดของเพื่อนแปลกแปลก มโนรา มาแต่เมืองแขก มันแปลกไปหว่าพวกเรา ตัวพี่ละเหวหย่นอง เขาเรียกว่า โนราเก่า เขาไม่มาแลเราไปแลสาวสาวหนุ่ม" จึงมีคำวามโนรา เป็นเรื่องใหม่ในความหมายของคำ ส่วนคำว่า โนรา เป็นคำเก่า หมายถึง การรำรำผนวกการขับร้องประกอบดนตรี ในที่นี้ผู้วิจัย

ใช้คำว่า “โนรา” เนื่องจากภาษาไทยถิ่นใต้ไม่นิยมออกเสียงเติมคำว่า “มโนหฺรฺว” บุญผาซาดิ อุปถัมภ์นรากร (2552, น. 2)

โนราแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเล่นเพื่อประกอบพิธีกรรม และการเล่นโนราเพื่อความบันเทิง การเล่นเพื่อความบันเทิง หมายถึง การเล่นที่จัดขึ้น เพื่อเน้นความบันเทิงเป็นหลัก ซึ่งให้ความสำคัญกับการรำ การร้องบทเจรจา การขับกลอน การเล่นเป็นเรื่องอย่างละคร และการแข่งขันประชันโรงระหว่างโนราแต่ละคณะ

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จัดขึ้นโดยใช้ วัดท่าแคเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู เพราะหลักฐานบางอย่างที่เชื่อกันว่าเกี่ยวข้องกับโนราและครูโนรา คือสถานที่ที่เรียกว่า “หลักขุนทา” “เขื่อนขุนทา” ทางทิศใต้ของวัดท่าแคซึ่งเป็นอาณาเขตติดต่อกันก็มีสถานที่ที่เรียกกันว่า “โคกขุนทา” ด้วยความเชื่อที่ว่า ในปี พุทธศักราช 2514 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพรทรงสร้างรูปปั้นขุนศรีศรธาและพรานบุญแล้วสร้างศาลาตรงที่บริเวณเขื่อนขุนทา ขนาด 4X6 เมตร นำรูปปั้นขุนศรีศรธาไปประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ของขุนศรีศรธา เพื่อเป็นที่สักการะบูชาของคณะโนราและชาวบ้านโดยทั่วไป จากความเชื่อที่เกิดขึ้นครั้งแรกที่บ้านท่าแค โดยขุนศรีศรธาเป็นครูคนแรก จรัส บัวขาว (2529, น.1502) จึงจัดให้มีการรำโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแคมีโนราแปลก ชนบาล ซึ่งเป็นครูอาวุโสของบ้านท่าแคและของจังหวัดพัทลุง เป็นผู้นำที่สำคัญและได้รำติดต่อมาหลายปี

บุคคลสำคัญผู้ริเริ่มจัดพิธีโนราโรงครูวัดท่าแค คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร หรือพระองค์เจ้าชายกลาง โดยครั้งแรกท่านได้คิดเรื่องที่จะทำพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้น ท่านได้หาข้อมูลทางกรมศิลปากร และหาข้อมูลที่บ่อยาย จังหวัดสงขลา โดยท่านได้ทำการตั้งโรงครูขึ้นที่ตำบลบ่อยาย จังหวัดสงขลา ในสมัยประมาณพุทธศักราช 2505 หรือ 2506 โดยที่ท่านทำการหาข้อมูลและที่มาที่ไปของพ่อขุนศรีศรธา พอตั้งโรงที่บ่อยาย จังหวัดสงขลา ได้วันพฤหัสบดีเสร็จ พ่อขุนศรีศรธาไปจับทรงท่านเอง แล้วบอกลูกน้องที่มาร่วมงานนั้นว่า ไม่ใช่มาสืบหาขุนศรีศรธาที่นี่ การตั้งโรงครูที่สงขลาที่ผิดที่ไปสืบหาท่านที่วัดท่าแค จังหวัดพัทลุงหลังจากนั้นท่านได้เสด็จที่วัดท่าแค จังหวัดพัทลุง พบว่ามีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับขุนศรีศรธามากมายที่วัดท่าแคท่านจึงได้กำหนดให้วันพุธที่สองของเดือนหกทุกปีให้มีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแคการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูที่วัดท่าแคจึงมีการจัดต่อมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่บัดนั้นจวบจนถึงปัจจุบัน

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคจัดขึ้นในช่วงเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคมของทุกปีพิธีกรรมเริ่มตั้งแต่การไหว้พระภูมิโรงพิธีพระ แล้วเข้าโรงในวันแรกซึ่งเป็นวันพุธตอนเย็น จากนั้นจึงทำพิธีเบิกโรง ลงโรงกาศครู เชิญครูกราบครู โนราใหญ่รำถวายครู จับบทตั้งเมือง การรำทั่วไป วันที่สองซึ่งเป็นวันพฤหัสบดี ถือเป็นพิธีใหญ่ เริ่มตั้งแต่ลงโรงกาศโรง เชิญครู เอาผ้าห่มต้นโพธิ์ที่เชื่อกันว่า เป็นที่เฝ้าศพและฝังกระดูกของขุนศรีศรธา เช่นไหว้ครูหมอลดาบาย โนราทั่วไปรำถวายครู การรำสอดเครื่องสอดกำไล ทำพิธีตัดจุก ทำพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ พิธีแก้บนด้วยการรำถวายครูและ การออกพราน พิธีผูกผ้าปล่อย การรำทั่วไปในเวลากลางคืน ส่วนวันที่สาม เริ่มตั้งแต่ลงโรงกาศครู เชิญครู การรำทั่วไป รำบทสิบสองเพลง สิบสองบท เหยียบเสน ตัดผมผีซ้อ รำบทคล้องหงส์ รำบทแทงเข้เป็นอันเสร็จพิธี

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะชาวบ้าน โนราเชื่อว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ใช้ประกอบพิธีเคารพครูหมอลโนรา ดาบายโนรา เป็นการสื่อสารระหว่างลูกหลาน โนรา กับดาบายโนรา ครูหมอลโนราผู้ล่วงลับ มีการใช้พื้นที่ในพิธีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบ คติ

ความเชื่อของชาวบ้าน และโนรา พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ได้แก่ โรงพิธี เชื้อน ลานแทงเข้ ลานคล้องหงส์ หลักพ่อขุนศรีศรัทธา ซึ่งล้วนเป็นพื้นที่ตามความเชื่อของโนรา และชาวบ้านที่ถือว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่พิเศษที่ลูกหลานจะต้องนับถือ และไม่กล้าล่วงละเมิดทำสิ่งที่ไม่ดี ไม่เหมาะสม เพราะเป็นพื้นที่ของตายายโนรา หากใครทำไม่ดีในพื้นที่ดังกล่าว เชื่อกันว่าตายายโนราจะทำให้มีอันเป็นไป ทั้งป่วยไข้ หรือเกิดเหตุเภทภัยต่างๆ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมโนราโรงครู มีการศึกษาที่หลากหลาย อาทิเช่น การศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครู ความสำคัญของโนราโรงครู เป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในบริบทตัว พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มักถูกนำมาใช้ในความหมายของการอธิบายถึงสถานที่หรือขอบเขตพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือคติความเชื่อต่างๆ

การความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ก็สามารถเข้าใจความสำคัญของสถานที่นั้นๆ ว่ามีความเกี่ยวข้องกับศาสนา พิธีกรรม หรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ดังกล่าวได้ พิทักษ์ จตุชัย (2553, น. 205)

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคมากขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ได้แก่ พื้นที่โรงพิธี พื้นที่แทงเข้ พื้นที่คล้องหงส์ กระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ดังกล่าว โดยการศึกษาลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เกิดขึ้นตามลักษณะ ความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวล้วนมีความสำคัญในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การศึกษาในบริบทพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพื่ออธิบายกระบวนการสร้าง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคและวิเคราะห์การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

3. กรอบแนวคิดและทฤษฎี

การศึกษาเรื่อง การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แนวคิดทางวัฒนธรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครู งานวิจัยเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2542) กล่าวถึงลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถสังเกตได้จาก 3 ลักษณะได้แก่ (1) ลักษณะเชิงพื้นที่ เช่น ตำแหน่งภูมิประเทศ (2) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่า (3) ร่องรอยกิจกรรมทางศาสนา นำมาวิเคราะห์ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคและแนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ Brereton (1987, น. 157-158) อ้างใน พิทักษ์ชัย จตุชัย (2553, น. 206) ซึ่งได้สรุปความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนในแต่ละวัฒนธรรม เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโลกมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยสรุปออกมาเป็นกฎ 3 ข้อ ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (three Role of Sacred Space) ได้แก่ (1) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่สื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (2) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่แสดงพลังหรือพละนาภาพอันศักดิ์สิทธิ์ (3) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นการสมมติโลกแห่งจิตนาการในคติความเชื่อ

เพื่อนำมาวิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เกิดขึ้นจากลักษณะตามแนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

แนวคิดวัฒนธรรมตามความหมายของ ราชบัณฑิตยสถาน (2546, น. 1058) ที่กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึงสิ่งที่ทำออกมาให้แก่มนุษย์และพระยาอนุমানราชชน (2501, น.18) กล่าวถึงวัฒนธรรมว่าหมายถึงสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ใน ส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้เรียนกันได้เอาอย่างกันได้วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจาก คนสมัยก่อนสืบทอดกันมาเป็นประเพณีวัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะเดียวกันและสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษาความเชื่อระเบียบประเพณีนำมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นการ วิเคราะห์ถึงการเป็นวัฒนธรรมชุมชนของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพราะผู้วิจัยได้ศึกษาว่าการ เปลี่ยนการให้พื้นที่ มีสาเหตุสำคัญ คือ การตีความพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเป็นวัฒนธรรมชุมชนรวมทั้งการสืบ สานพิธีกรรมโนราโรงครู โดยอาศัยแนวคิด ของซูเกียรติลีสุวรรณ (2536, น.18) กล่าวไว้ว่า การสืบสานภูมิ ปัญญาท้องถิ่นหมายถึงการดำรงไว้และร่วมกันรักษาสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไปและซึ่งการสืบ สานพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ก็เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นประการหนึ่งที่ต้องการให้คนท้องถิ่นมีความสำนึกบ้าน เกิด ห่วงแหนวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนจังหวัดพัทลุงในฐานะที่เป็นที่กำเนิด โนรา

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน นำมาวิเคราะห์พิธีกรรมโนราโรงครูในประเด็นความสำคัญของพิธีกรรมโนรา โโรงครู แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ นำมาวิเคราะห์ประเด็นการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ พิธีกรรมโนราโรงครู

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ระเบียบวิธีในการวิจัยการ ศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมุ่งศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

พื้นที่ทำการศึกษา ใช้พื้นที่ทำการการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูล คือ วัดท่าแค หมู่ที่ 1 บ้านท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

ผู้ให้ข้อมูล ภาคสนาม เก็บข้อมูล จาก คณะโนรา ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับโนรา ชาวบ้านท่าแค จำนวน 10 คน ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์ลงรายละเอียด ในประเด็น รายละเอียดของ พิธีกรรมโนราโรงครู ใช้แหล่งข้อมูลที่จำเป็นเท่านั้น การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการศึกษาพูดคุยข้อมูล และเรื่องต่างๆ ไปกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่ เกี่ยวข้องได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโนราโรงครู งานวิจัยที่เกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ทฤษฎีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แนวคิด เกี่ยวกับวัฒนธรรมแบ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์รายวัน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ในวันที่ลงพื้นที่สนาม จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงพิธีงานโนราโรงครวัดท่าแค หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทั้งผู้ข้อมูลหลักและชื่อข้อมูลรอง การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงของข้อมูลที่ได้มา และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดที่มีอยู่โดยให้อยู่ในขอบเขตข้อมูล และครอบคลุมทุกประเด็นที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามข้อเท็จจริงบนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้มา

5. สรุปผลการวิจัย

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค และพื้นที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค ประกอบด้วย โรงพิธี เชื้อดินโพธิ์ แทงเข้ ลานพิธีคล้องหงส์และ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในพื้นที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแคเช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมในสถานที่นั้นๆ ใช้ประกอบพิธีกรรม การตั้งของสถานที่ประกอบพิธีกรรม ลักษณะของสถานที่ประกอบพิธีกรรม อีกทั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ง่ายยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยที่ได้จากการ สัมภาษณ์ ลงพื้นที่ กลุ่มบุคคล ดังต่อไปนี้ คือ คณะโนราโรงคร ชาวบ้าน ผู้มีความรู้ทางโนราโรงคร นำมาวิเคราะห์แยกประเด็นต่างๆที่ศึกษา และประเด็นจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการสร้างพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค

พิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เกิดตามตำนานของความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ภายในวัดท่าแค นั้น มีพื้นที่เกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า ชาวบ้านเชื่อว่าได้ต้นโพธิ์อายุหลายร้อยปีเป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธา ผู้ให้กำเนิดการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญของภาคใต้ที่เรียกว่า “โนรา” พิธีกรรมโนราโรงครเกิดจากตำนานด้านพื้นที่ที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธาซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์(ที่ฝังกระดูกพ่อขุนศรีศรัทธา) กับพิธีกรรมโนราโรงครหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์บางแห่งเกิดขึ้นจากตำนานความสำคัญของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่หรือสถานที่นั้น กล่าวคือในพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครเกิดจากตำนานที่มีความสำคัญต่อเหล่าลูกหลานโนรา

พิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแคในยุคนี้เริ่มตั้งแต่การตีความของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามตำนาน คำบอกเล่าของตายายโนรา ถึงพื้นที่ภายในวัดท่าแค ที่มีต้นโพธิ์เป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธาครูผู้ให้กำเนิดโนรา การตีความตามความเชื่อของลูกหลานโนรา จึงก่อให้เกิดเป็นพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค ความเชื่อในพื้นที่พื้นที่ประกอบพิธีกรรม ที่เชื่อว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความศักดิ์สิทธิ์ อาศัยตามคำบอกเล่า ตำนาน ที่สืบทอดเล่ากันมาจากรุ่นสู่รุ่น

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่จัดพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค เชื่อว่า สถานที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค เกี่ยวข้องกับตำนาน ความเชื่อพ่อขุนศรีศรัทธาเป็นครูผู้ให้กำเนิดโนรา พื้นที่วัดท่าแคเป็นสถานที่ฝังกระดูกพ่อขุนศรีศรัทธา โดยทางใต้ของวัดท่าแคมีโคกขุนทา ตามตำนานความเชื่อของโนราและชาวบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค เชื่อว่า พิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค เป็นการเคารพครูไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนรา เชื่อว่าการครอบเหว็ดในพิธีกรรมโนราโรงคร เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการเป็นโนราที่สมบูรณ์

จึงนำเสนอการก่อเกิดพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค เป็นเบื้องต้น และจะนำเสนอกระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นอันดับต่อไป ดังนี้

1. การก่อเกิดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคในยุคนี้เริ่มตั้งแต่การตีความของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามตำนาน คำบอกเล่าของตายายโนรา ถึงพื้นที่ภายในวัดท่าแค ที่มีต้นโพธิ์เป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธาครูผู้ให้กำเนิดโนรา การตีความตามความเชื่อของลูกหลานโนรา จึงก่อเกิดเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค การที่มีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูภายในพื้นที่แห่งนี้ เพื่อเป็นการบูชาครูหมอโนรา ที่เชื่อว่ายังสถิตอยู่ ณ ต้นโพธิ์ โดยจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมโนรา

“โนราไม่ได้เกิดที่วัดท่าแค พ่อขุนศรีศรัทธาถูกลอยแพมาติดที่ท่าแพ มาอยู่มารำที่โคกขุนทา อยู่ประตืนวัด สาเหตุที่ย้ายมาอยู่ที่วัด เนื่องจาก ขุนศรีศรัทธาได้เสียชีวิต มาประกอบพิธีที่วัด ปลุกต้นโพธิ์เอาไว้ เพื่อนำกระดูกขุนทาไปฝังไว้ ลูกหลานชนะบาลรับต่อมาจากจนถึงโนรา แปลกโนราสมพงษ์จนถึงปัจจุบัน”

(ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน 2556)

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เกิดขึ้นจากความเชื่อต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค มีความเชื่อจากหลักฐานคำบอกเล่าของชาวบ้าน เกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค โดยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ประกอบด้วย เขื่อนขุนทาหรือขุนศรีศรัทธา หลักขุนทา ต้นโพธิ์ โคกขุนทา โรงพิธี

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครู

เพื่อไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนราด้วยเหตุที่โนราเป็นศิลปินที่มีครู ดังนั้นผู้แสดงโนรา ลูกหลานตายายโนราจึงถือเป็นธรรมเนียมว่าจะต้องมีการไหว้ครู และแสดงความกตัญญูต่อครูอยู่เสมอการไหว้ครูทำ โดยการรำโรงครูหรือเข้าโรงครูนั่นเอง

เพื่อทำพิธีแก้บนหรือ “แก้เหมมุย” และทำพิธีอื่นๆเช่น เหยียบเสนา ตัดจุก ตัดผมผีซ้อ ต่ออายุและดวงชะตา เป็นต้น นอกจากนั้นศิลปินโนราและชาวบ้านท่าแคหรือชาวใต้ทั่วไปยังเห็นว่าครูโนราที่ล่วงลับไปแล้วสามารถสื่อสารกับลูกหลานโนราได้ และมีความศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ เมื่อมีเหตุภัยแก่ตนครอบครัว ญาติมิตร ก็มักจะบนบานขอความช่วยเหลือแก่บรรพบุรุษเหล่านั้น

เพื่อครอบเทริด คือ การครอบมือของศิลปินใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมอันเป็นสิริมงคลของชีวิตศิลปิน สำหรับโนราวัดท่าแคยังจัดโนราโรงครู เพื่อให้ครูหมอโนราหรือตายายโนรามาร่วมชุมนุมกันทั้งหมดและครูหมอโนราหรือตายายโนราได้พบปะ สนุกสนาน รับของเซ่นไหว้และเครื่องสังเวยจากลูกหลานโดยทั่วกัน อีกทั้งยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลดภาระรับผิดชอบของลูกหลานให้สามารถมาแก้บนหรือทำพิธีกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวข้องกับโนราได้โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจัดโรงครูที่บ้านของตนเอง โนราโรงครูวัดท่าแคเป็นรวมของชาวบ้านและ

ผู้เกี่ยวข้องกันโนราได้มาประกอบพิธีร่วมกัน จึงมีความสำคัญต่อการรักษา และสืบทอดวัฒนธรรมศิลปะการเล่นโนราของจังหวัดพัทลุงและภาคใต้เอาไว้ (ประพันธ์ แก้วสุข, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

ความเชื่อเกี่ยวกับโรงพิธี

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในโรงพิธี

การตั้งโรงพิธีในพิธีกรรมโนราโรงครัววัดท่าแค เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมสำหรับโนราและผู้ที่เกี่ยวข้องใช้ในการประกอบพิธี เพราะโรงพิธีตามความเชื่อของโนราและชาวบ้าน เชื่อว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ การมองโรงพิธีเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวบ้านมีปัจจัย คือ ก่อนการตั้งโรง มีการทำพิธีขอแม่พระธรณีว่าพื้นที่ส่วนนี้ขอใช้ในการทำพิธี ตามความเชื่อของชาวบ้านที่เชื่อว่าพระแม่ธรณีเป็นผู้ปกป้องรักษาแผ่นดิน การทำพิธีขอเพื่อเป็นสัญลักษณ์บอกว่าสามารถพื้นที่ประกอบพิธีกรรมได้ ภายในโรงพิธี มีศาลพระภูมิ ชาวบ้านเชื่อว่าองค์ประกอบภายในโรงพิธี มีองค์ประกอบที่ช่วยเสริมสร้างความคิดดีดีและนำเข้มขลังในโรงพิธี ได้แก่ ศาลพระภูมิเป็นเจ้าที่ประจำโรงพิธี ทำหน้าที่ปกป้องรักษาโรงพิธี ผู้ใดเข้าไปทำความเสียหายหรือผู้ที่ไม่ยุ่งเกี่ยวเข้าในโรงพิธี จะได้รับความเดือดร้อนและเจ็บไข้ได้ป่วยเพดานท้องโรงที่เชื่อว่าเป็นที่สิงสถิตของครุหมอนโนราเพราะมีการใช้สายสิญจน์ เชื่อมโยงเพดานท้องโรงกับหลักขุนศรีทธาและเขื่อนขุนศรีทธา เป็นพื้นที่รวมหรือที่นั่งของคนทรงหรือร่างทรงเป็นพื้นที่สื่อสารกับสิ่งลี้ลับตามความเชื่อของโนรา ชาวบ้าน คือ ครุหมอนโนรา ตายาย การใช้ของที่มาประกอบพิธีล้วนเป็นสิ่งที่มีความหมายและใช้ตามความเชื่อของชาวบ้านและโนราที่มีมาแต่อดีต การตีความมองพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้านและโนรา (ประไพบุษย์ ประชาชาติ, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

พื้นที่โรงพิธีเป็นพื้นที่สื่อสารกับสิ่งลี้ลับ คือโนราใหญ่ คนทรง ชาวบ้าน กับ ครุหมอนโนรา และตายายโนรา เป็นพื้นที่แสดงพลัง ได้แก่ การเข้าทรง การรักษาโรคการเหยียบเสนา การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในโรงพิธี ผู้ที่สามารถประกอบพิธีในโรงพิธี แบ่งออกเป็นโนราใหญ่ คนทรงและชาวบ้าน โนราใหญ่ใช้โรงพิธีประกอบพิธีครอบเทริด เพราะตามความเชื่อของโนราผู้ที่เป็นโนราใหม่ต้องผ่านพิธีครอบเทริดจากโนราใหญ่ในโรงพิธีของโนราโรงครูเท่านั้น ถ้าผู้ใดไม่ผ่านพิธีครอบเทริดผู้นั้นยังไม่เป็นโนรา นอกจากนี้พื้นที่นี้ยังใช้ในการทำพิธีเชิญครุหมอนโนรามายังโรงพิธี โดยโนราใหญ่ เป็นพื้นที่สื่อสารกับสิ่งลี้ลับ ครุหมอนโนรา กับลูกหลานโนรา ส่วนชาวบ้านการใช้โรงพิธีตามความเชื่อ กระทำพิธี คือ การแก้บน การแก้บนของผู้ที่มานับนบไว้กับครุหมอนโนราหรือผู้ที่ผ่านการรักษาโรคแล้วหาย ผู้นั้นต้องมากระทำการแก้บนโดยถวายของที่พาไลและมาจำแก้บน ภายในโรงพิธีเท่านั้น เพราะตามความเชื่อของชาวบ้าน เชื่อว่าการมาแก้บนที่วัดท่าแค ภายในโรงพิธี คือ การขาดเหมมัยหรือการทำตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับครุหมอนโนราก็เป็นอันขาดเหมมัย

ความเชื่อเกี่ยวลานแทงเข้(ลานแทงหุ่นจระเข้)

ที่มาของพิธีการแทงเข้

ตำนานของโนราตอนหนึ่งที่กล่าวถึงกุมารน้อยซึ่งเป็นโอรสของนวลทองสำลี ได้โดยสารเรือพ่อค้าไปเที่ยวรำโนรายังเมืองพระอัยกา เรื่องเล่าลือไปถึงพระยาสายฟ้าฟาดฯ ทรงปลอมพระองค์ไปดูโนรา เห็นกุมารน้อยมีหน้าตาคล้ายพระธิดา จึงทรงสอบถามจนได้ความจริงว่าเป็นพระราชธิดาจึงรับสั่งให้เข้าวัง และให้อำมาตย์ไปรับนางนวลทองสำลีจากเกาะกะซัง แต่นางไม่ยอมกลับ พระยาสายฟ้าฟาด จึงกำชับให้จับมัดขึ้นเรือพามา ครั้น

เรือมาถึงปากน้ำจะเข้าเมือง ก็มีพระเข้ลยขวางทางไว้ลูกเรือจึงต้องปราบพระเข้ จึงเป็นที่มาของพิธีแหงเข้ (ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์ เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2556)

พิธีแหงเข้ได้มีการจัดพิธีแหงเข้โดยมีการนำตำนานเรื่องเล่าของโนรามาสวมกับตำนานเรื่องราวของไกรทองชาลาวันดังนี้

ตำนานเล่าว่า พระเข้เป็นสัตว์ร้ายเลี้ยงไม่เข้อง สอนให้รู้ว่าอย่าเอาเดรัจฉานมาเลี้ยงลูกเข้ ลูกกามาเลี้ยง เดียวจะเกิดความเสียหายแก่ครอบครัว

ตอนที่ 1 การแหงเข้เป็นตำนานเล่าขานกันมาของบทโนรายกถึงชาลาวัน(สัตว์ร้าย) เล่ากันว่า ใต้ชาลาวันเป็นลูกพระเข้ในย ในวันหนึ่งยายไปพบอยู่กลางทุ่งนา แล้วก็เก็บมันมาเลี้ยงไว้ในโคม(กะละมัง)มันก็ได้ใหญ่เท่าโคม แล้วยายก็เอามันไปเลี้ยงไว้ในสระ จนเจ้าเต็บโตร่างใหญ่ วันหนึ่งยายตา เอาอาหารมาให้มัน มันก็กินอย่างหน้าสำราญ แต่พอมันกินแล้วมันก็ไม่อิ่ม มันก็เอาหางฟาดยายตากินเสียอีก

คำโบราณบอกไว้ว่า การที่เราเอาลูกเข้ ลูกศัตรู ลูกเดรัจฉานมาเลี้ยงเข้าไว้บ้าน สัตว์พวกนี้ไม่รู้บุญคุณของผู้เลี้ยง สังเกตได้จากเลยจากที่นี้ถึงเวลาแล้วที่เจ้าใต้ชาลาวัน ต้องชดใช้กรรม เพราะ ตอนนียายตาได้กลับชาติมาเกิด โดยยายไปเกิดเป็นตะเภาแก้ว ตะเภาทอง ตาไปเกิดเป็นไกรทอง เพราะฉะนั้นเจ้าวันนี้จะต้องถูกไกรทองฆ่าตาย (หวน แก้วยก, สัมภาษณ์ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2557)

พื้นที่แหงเข้เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีแหงเข้ บุคคลตามความเชื่อของบ้านในการกระทำกรใดๆ ในพื้นที่แหงเข้ แบ่งออกเป็นสองกลุ่มตามความเชื่อ คือ โнораผู้ประกอบพิธีต้องเป็นโนราใหญ่เท่านั้น และเป็นผู้ที่สามารถแหงเข้ได้ เพราะตามความเชื่อโนราใหญ่คือตัวแทนของไกรทองผู้ปราบชาลวัน ชาวบ้านสามารถกระทำกรได้อย่างเดียวในพื้นที่แหงเข้ คือ การทำบุญสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อของ

ความเชื่อเกี่ยวพื้นที่คลังหงส์

พิธีคลังหงส์เป็นพิธีความเชื่อตามตำนานเรื่องเล่าของโนรา พิธีกรรมคลังหงส์เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญต่อโนราตามความเชื่อที่ว่านางโนราทั้งเจ็ดได้มาอาบน้ำที่สระอินดาษ แล้วพรานบุญก็เอาบ่วงบาศ์มาคล้องนางโนรามาดถวายพระสุธน การคล้องหงส์คือการคล้องนางโนราที่เองดังนั้นการคล้องหงส์จึงเป็นสื่อเอกลักษณ์ของโนรา ดังนั้นการจัดพื้นที่ของการคล้องหงส์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะต้องเป็นพื้นที่สำหรับใช้ในการแสดงพิธี โดยต้องปราศจากสิ่งไม่ดีหรือต้องพื้นที่ที่ต้องความน่าเชื่อถือในตัวพิธีกรรม ดังนั้นพื้นที่คลังหงส์ในการทำพิธีกรรมมีความเชื่อตามคติว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในขั้นตอนของพิธีกรรมจะการใช้สายเชือกกันคนดู เพื่อป้องกันไม่ให้คนดูเข้าไปรบกวนในขณะทำพิธี และเพื่อป้องกันอาณาเขตของพิธีคลังหงส์ ภายในพื้นที่คลังหงส์ บุคคลอื่นไม่สามารถเข้าไปรบกวนได้เนื่องจาก ตามความเชื่อของชาวบ้านเชื่อว่า สิ่งประกอบอยู่ภายในตัวห้ามหรือสัญลักษณ์ในการกีดกัน ได้แก่ ความเชื่อในตัวนายพรานที่เชื่อว่านายพรานเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ เพราะผู้ที่มาเป็นพรานได้ต้องเป็นผู้ที่เรียนรูวิชาพรานจากตาพระครูพราน และสิ่งที่นายพรานใช้ใช้สายเชือกคล้องหงส์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของพรานที่ต้องผ่านพิธีปลุกเสก นางหงส์ต้องเป็นโนราผู้ที่มีความสามารถในการรำและเปรียบเสมือนนางโนราและพี่ๆในตำนานที่ชาวบ้านเชื่อกัน (สมโชค ชนะบาล, สัมภาษณ์ เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2556)

ดังนั้น จากความเชื่อในตำนานเรื่องเล่าของนางโนรา พราน ตลอดจนนายพรานที่มีความเข้มแข็งในวิชาพรานและสิ่งประกอบอื่นๆ ความเชื่อสิ่งต่างๆเหล่านี้รวมเข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นสิ่งผลักดันพื้นที่คลังหงส์ออกจากพื้นที่แสดงธรรมดาเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ศักดิ์สิทธิ์ให้สิ่งใดเข้าไปยุ่งเกี่ยวในพิธีกรรม

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ต้นโพธิ์

ตำนานเกี่ยวกับต้นโพธิ์

ตามคำบอกเล่าเมื่อครั้งการประกอบพิธีฝังกระดูกพ่อนขุนศรีศรัทธาได้มีการนำฝังในวัดท่าแค แล้วปลูกต้นโพธิ์ไว้แล้วนำกระดูกพ่อนขุนศรีศรัทธามาฝังไว้ใต้ต้นโพธิ์ ซึ่งพ่อนขุนศรีศรัทธาถือเป็นผู้ครุให้กำเนิดโนรากรนำกระดูกมาฝังใต้ต้นโพธิ์ภายในวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการตีความหมายและให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพราะความเข้มแข็งและตำนานที่เชื่อกันมา ทำให้โนราโรงครูวัดท่าแคเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่(พรทิพย์ ชนบาล สัมภาษณ์ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2557)

ความเชื่อดังกล่าวเป็นตัวกีดกันการใช้พื้นที่ไปในทางอื่นๆ เพราะถ้าใช้ไปในทางอื่นๆ ตามความเชื่ออาจต้องพบกับสิ่งไม่ดีหรือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา หรือความเชื่อต้นโพธิ์ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญอย่างมาก เพราะเป็นพื้นที่ให้ความหมายความสำคัญในการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง การตีความพื้นที่ต้นโพธิ์นำมาสู่การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูและพิธีกรรมอื่นๆที่เป็นพิธีปลุกย่อยในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค และทำให้โนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุงเป็นโนราโรงครูใหญ่ประจำภาคใต้ อีกทั้งการทำพิธีหม่าหุ้มต้นโพธิ์ เป็นการสื่อตีความหมายเห็นถึงความสำคัญของต้นโพธิ์ที่ฝังกระดูกพ่อนขุนศรีศรัทธาวัดท่าแค ครูผู้ให้กำเนิดโนรา

ความเชื่อเกี่ยวกับเขื่อน(ศาลาที่ประดิษฐานรูปปั้นขุนศรีศรัทธา)

ตำนานความเชื่อเขื่อนการให้ความหมาย

เขื่อนพ่อนขุนศรีศรัทธาสร้างขึ้น เมื่อปีพุทธศักราช 2514 โดยพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร ซึ่งมีสาเหตุที่ว่า วัดท่าแคเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู เพราะหลักฐานบางอย่างที่เชื่อกันว่าเกี่ยวข้องกับโนราและครูโนรา คือสถานที่ที่เรียกว่า "หลักขุนทา" "เขื่อนขุนทา" ทางทิศใต้ของวัดท่าแคซึ่งเป็นอาณาเขตติดต่อกันก็มีสถานที่เรียกกันว่า "โคกขุนทา" ด้วยความเชื่อที่ว่า ในปี พุทธศักราช 2514 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพรทรงสร้างรูปปั้นขุนศรีศรัทธาและพรานบุญแล้วสร้างศาลาตรงที่บริเวณเขื่อนขุนทาขนาด 4X6 เมตร นำรูปปั้นขุนศรีศรัทธาไปประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ของขุนศรีศรัทธา (ครวค รุ่งราช, สัมภาษณ์ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2557)

พื้นที่เขื่อนเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พื้นที่หนึ่งที่สำคัญ เชื่อว่าเป็นที่สิงของครุหมอโนรา เนื่องจาก เริ่มจากการสร้างเขื่อนโดยพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร จัดสร้างขึ้นเมื่อ ปี พุทธศักราช 2514 เพื่อประดิษฐานรูปเหมือนพ่อนขุนศรีศรัทธา ไว้ในเขื่อน โดยการสร้างรูปเหมือนมีการทำพิธีขอพ่อนขุนศรีศรัทธา เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งตามความเชื่อของชาวบ้านและโนรา การสร้างเขื่อนต้องทำพิธี ตั้งแต่ลงเสา ทำพิธีเมื่อเขื่อนสร้างเสร็จ เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อ ความศรัทธาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น มีสิ่งประกอบต่างๆภายใน ตั้งแต่เครื่องบูชา เครื่องเซ่นไหว้ ดอกไม้ รูปเทียน เป็นสิ่งสำหรับบูชาตามความเชื่อของชาวบ้านและโนรา (อัน เกลี้ยงประไพ, สัมภาษณ์ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2557)

ความเชื่อเกี่ยวกับหลักพ่อขุนศรีศรिता

ตำนานความเชื่อ

พื้นที่หลักพ่อขุนศรีศรिताเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่ออันแรงกล้าของชาวบ้านตามตำนานคำบอกเล่าที่บอกต่อกันมาว่าหลักเกิดจากเป็นสัญลักษณ์หรือที่หมายที่บ่งบอกถึงจุดหรือสถานที่อยู่ของกระดูกพ่อขุนศรีศรिताฝังอยู่ เป็นพื้นที่ที่ไม่มีใครเข้าไปกระทำการใดๆ นอกเหนือจากการใช้ในการประกอบพิธีกรรมเชิญครุหมอนในราไปยังโรงพิธีเท่านั้น ตามตำนานความเชื่อหนึ่งที่เล่ากัน คือ ผู้ที่เข้าไปกระทำการใดๆ ต่อหลักพ่อขุนศรีศรिताผู้นั้นอาจต้องมิภัยเข้าตัว ดังเช่น ชายที่เมาแล้วเดินผ่านมาในวัดและได้เดินชนกับหลักขุนศรีศรिताทำให้หลักขุนศรีศรिताหัก ต่อมามีคนมาบอกกล่าวชายคนนั้นให้ไปทำพิธีและสร้างหลักใหม่ แต่ชายผู้นั้นกลับละเลยคำท้วงติงดังกล่าว ปรากฏว่าชายผู้นั้นเกิดอาการป่วยและเสียชีวิตตั้งแต่บัดนั้นจนถึงวันสุดท้ายของชีวิตความเชื่อในตำนานนี้รวมเข้ากับสิ่งต่างๆ ที่ใช้หลักในการประกอบพิธี จนทำให้พื้นที่หลักเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่งที่สำคัญในวัดท่าแค (วิโรจน์ ธิกุล, สัมภาษณ์ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2557)

ความสัมพันธ์พิธีกรรมในราโรงครุกับวัฒนธรรม

พิธีกรรมในราโรงครุเป็นวัฒนธรรม พิธีกรรมในราโรงครุเป็นวัฒนธรรมเพราะเป็นที่ปฏิบัติเพื่อความดีงามในหมู่คณะในรา และมีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา มีการตีความพิธีกรรมในราโรงครุ ว่าเป็นวัฒนธรรมชุมชน การจัดรูปแบบงานพิธีกรรมที่น่าสนใจมากขึ้น แต่ยังคงรูปแบบ ขั้นตอนของพิธีกรรมแบบในอดีตไว้อย่างครบถ้วน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ สำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

"วัดท่าแคมีการจัดเป็นประจำทุกปีโดยคนในชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบๆ วัดและบริเวณชุมชนใกล้เคียงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานประจำปีในด้านในราโรงครุทุกปีและได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆ เท่าที่จะช่วยเหลือได้ในด้านการจัดงานทางวัดหรือทางคณะผู้ที่มีความเกี่ยวข้องได้ขอความช่วยเหลือมา"

(บุญพร เมืองหนู, สัมภาษณ์ เมื่อ 16 มกราคม 2557)

พิธีกรรมในราโรงครุมีลักษณะเป็นวัฒนธรรม พิธีกรรมในราโรงครุเป็นวัฒนธรรมชุมชน เป็นพิธีกรรมที่มีการสืบสวดกรรมมา ตามตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับในรา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ครุหมอนในรา เป็นพิธีกรรมร่วมร่วมของกลุ่มคนในรา อีกทั้งเป็นมรดกร่วมของกลุ่มชนวัฒนธรรมชุมชนมีการสืบทอด

พิธีกรรมในราโรงครุมีความสำคัญทางวัฒนธรรม ความสำคัญของพิธีกรรมในราโรงครุวัดท่าแค ได้แก่ การจัดพิธีกรรมเป็นการร่วมกลุ่มของคนหลากหลายชุมชน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ พิธีกรรมในราโรงครุวัดท่าแค สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีความเชื่อในครุหมอนในรา พิธีกรรมในรานอกจากให้พื้นที่ทางความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังให้ความบันเทิง อีกทั้งการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเกี่ยวในรา

การสืบทอดพิธีกรรมโนราโรงครู พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านการเรียนรู้ สังคมประสบการณ์จากโนรารุ่นหนึ่งสู่นอกรุ่น หรือจากครูหมอนโนรา ตายายโนรา ผู้ลูกหลานโนรา

“ทางคณะโนราห์และผู้มีเชื้อสายมโนราห์ที่มีการตกทอดการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นมีบทบาทที่ร่วมกับทางวัดในการสืบสานโนราโรงครูร่วมกับทางวัดในการจัดงานโนราโรงครูกับทางวัดท่าแคร่วมกันเป็นประจำทุกปี”

(หนูจิต ชนะบาล, สัมภาษณ์ เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2556)

พิธีกรรมโนราเป็นการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ชนิดหนึ่ง โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ชนิดหนึ่ง เป็นการแสดงที่อยู่กับภาคใต้มาช้านาน

6. อภิปรายผล

ความสำคัญของพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมชุมชน

พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นการแสดงโนราประกอบพิธีกรรมที่ปรากฏอยู่ในวิถีของคนภาคใต้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการแสดง 3 ประการ คือ เพื่อเป็นการเคารพบูชาและแสดงความกตัญญูต่อวิญญาณบรรพบุรุษเพื่อแก้บนหรือแก้เหมมร และเพื่อทำพิธีครอบครูโนราและรักษาโรคต่าง ๆ เป็นพิธีที่หล่อหลอมจิตวิญญาณความเป็นโนราของผู้มีเชื้อสาย โดยถือว่าโนราทุกคนเป็นศิลปินที่มีครูผู้ประศาสตร์วิชาให้แก่โนราความเชื่อเรื่องโนรา และการทำพิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญของคนพัทลุง ทั้งเชื่อว่าพิธีโนราโรงครูเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ซึ่งลูกหลานจะต้องเคารพยกย่อง บูชา อันเป็นวัฒนธรรมที่ฝังงมในสังคมไทย สอดคล้องกับแนวคิดของราชบัณฑิตยสถาน (2546, น. 1058) ที่กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมหมายถึงสิ่งที่ทำ ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ และพระยาอนุมานราชธน (2501, น.18) กล่าวถึงวัฒนธรรมว่าหมายถึงสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้เรียนกันได้เอาอย่างกันได้วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนสมัยก่อนสืบทอดกันมาเป็นประเพณีวัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะเดียวกันและสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษาความเชื่อระเบียบประเพณี

สรุป ตามแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน พิธีกรรมโนราโรงครูที่เกิดขึ้นในกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอนโนรา ตายายโนรา คนในชุมชน เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงาม ได้แก่ การรำลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษ อีกทั้งเป็นที่หลอมรวมคนในชุมชนให้เกิดความแน่นเหนียวในชุมชน ดังแนวคิดความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน

ลักษณะองค์ประกอบพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมในราโรงครู

การเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมในราโรงครูวัดท่าแคและ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของพิธีกรรมในราโรงครูวัดท่าแค ซึ่งสอดคล้อง (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2542, น. 3-30) กล่าวถึงลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ลักษณะเชิงพื้นที่ซึ่งมักอยู่ในตำแหน่งภูมิประเทศที่เด่นอาทิเนินเขาหรือเป็นสถานที่ที่มีร่องรอยอันไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ศาสนสถานของบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้วหรือมีลักษณะทางธรรมชาติที่แปลกประหลาดและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าชุมชนได้สร้างความหมายให้แก่พื้นที่ที่มีความสำคัญในชุมชนผ่านการผูกเรื่องราวตำนานในอดีตเป็นเรื่องราวเล่าขานต่อกันมาจนกลายเป็นความเชื่อในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จนถึงปัจจุบันซึ่งตำนานได้ผูกโยงความเป็นตัวตนของคนในชุมชนเข้ากับพลังอำนาจบางอย่างที่อธิบายไม่ได้ระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ เช่นเดียวกับประวัติพ่อขุนศรีศรัทธา ที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในวัดท่าแค สรุปตามแนวคิดได้ว่าพิธีกรรมในราโรงครูมีองค์ประกอบเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องเกี่ยวตำนาน เรื่องเล่า ได้แก่ พิธีการคล้องหงส์เกี่ยวกับตำนานนางโนรา พิธีการเหยียบเสนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโดยครุหมอนโนราเท่านั้น พื้นที่ต้นโพธิ์มีความเชื่อเกี่ยวกับที่ฝังกระดูกพ่อขุนศรีศรัทธาครูโนรา หลักพ่อขุนศรีศรัทธาที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการลงหลักปักบ้านปักเมืองของโนราที่เกิดขึ้นที่วัดท่าแค

พื้นที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆในพิธีกรรมในราโรงครูวัดท่าแค ได้แก่ โรงพิธี เชื่อน ต้นโพธิ์ ลานแหงเข้ ลานคล้องหงส์ พื้นที่เหล่านี้ล้วนเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีปัจจัยที่เลือกการเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ความเชื่อที่เกิดขึ้นตามตำนาน คำบอกเล่าของโนรา ชาวบ้าน ที่ถูกปลูกฝังมาวิถีชีวิตของโนรา และชาวบ้าน เกี่ยวข้องกับครุหมอนโนรา ตายายโนรา พื้นที่พิธีต่างๆพื้นที่ประกอบพิธีล้วนเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ในการติดต่อสื่อสาร ระหว่างลูกหลาน และโนรากับครุหมอนโนรา ตายายโนรา (บรรพบุรุษของโนรา) โดยมีสิ่งประกอบภายในพิธีล้วนเป็นสิ่งที่มีความเชื่อ มีความหมายไปในทางที่เป็นสิ่งสื่อความหมายในทางศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับศาลพระภูมิในโรงพิธี ความเชื่อเกี่ยวกับต้นโพธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องบูชาพิธีกรรมในราโรงครู พื้นที่สื่อสารกับสิ่งลี้ลับ คือ พิธีกรรมในราโรงครูวัดท่าแคเป็นพิธีที่เป็นการสื่อสารครุหมอนโนรา ตายายโนรา ได้แก่ โรงพิธีที่มีการเข้าทรง ลานแหงเข้ที่มีการใช้โนราใหญ่เป็นผู้แหงเข้ ซึ่งจะเชื่อว่ามีวิญญาณซาลาวันสิงอยู่บางพิธีเป็นพื้นที่แสดงพลัง คือ พิธีกรรมในราโรงครูวัดท่าแคเป็นที่แสดงสิ่งเหนือธรรมชาติ ได้แก่ การรักษาโรค การเหยียบเสน(ไผ่หรือป่านสีแดงซึ่งจะโตตามอายุผู้ที่เป็ การเหยียบเสนจึงต้องทำตั้งแต่เป็นเม็ดเล็กๆ ในวัยเด็กเมื่อโนราใหญ่ใช้พระขรรค์ไปที่เสน ทองคากำกับ ใช้เท้ากดไปที่เสน หลังจากนั้นไม่นานเสนก็ค่อยๆ หายไป)ที่ใช้โนราใหญ่ในการทำพิธีแล้ว เสนที่ปรากฏสามารถหายได้โดยไม่ต้องมีการรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน อีกทั้งพิธีกรรมในราโรงครูพื้นที่แสดงโลกสมมติแห่งโลกจิตนาการให้เห็น คือ พื้นที่พิธีกรรมในราโรงครูวัดท่าแคเป็นพิธีกรรมที่เกิดตามความเชื่อของ โнора ชาวบ้าน แล้วในตัวพิธีกรรมสามารถกระทำให้เห็นเป็นรูปธรรมในรูปแบบการแสดงพิธีกรรม ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการแหงเข้ ตำนานไกรทองซาละวัน ความเชื่อเกี่ยวกับการคล้องหงส์ ตำนานเกี่ยวกับนางโนรา

สิ่งต่างๆเหล่านี้ ความเชื่อ การสื่อสารกับสิ่งลี้ลับ ครุหมอนโนรา สิ่งประกอบภายในรวมกับความเชื่อในตัวบุคคลทำให้บุคคลเชื่อว่าพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเหล่านี้เป็นตัวผลักดันบุคคลนำมาซึ่งการปฏิบัติต่อพื้นที่พิธีในทางที่ถูกต้องอันเนื่องมาจากการเกิดมาจากความเชื่อ กลายเป็นความเคารพ เกิดความกลัวและยำ

เกรงบรรพบุรุษที่ไม่มีตัวตน แต่อยู่ในพื้นที่ของความเชื่อ ความกลัว จนทำให้พื้นที่ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดในอนาคต ทั้งในเรื่องพื้นที่ เรื่องการใช้พื้นที่ ต่างๆ ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ควรเป็นการพื้นที่ที่มีผลดีต่อพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ควรเป็นปัจจัยเอต่อการสืบสานพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค และไม่ทำให้จุดมุ่งหมายหรือความเชื่อของพิธีกรรมหายไป เช่น ขั้นตอนของพิธีกรรม องค์ประกอบของพิธีกรรม เป็นต้น
2. การเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีมาตรฐานมากขึ้น นอกเหนือจากการจัดนิทรรศการ ในช่วงพิธีกรรมโนราโรงครูเท่านั้น ควรจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ที่มั่นคงถาวร เช่น การตั้งพิพิธภัณฑ์โนรา ขึ้นที่วัดท่าแค เพื่อแสดงให้ประวัติโนรา เห็นพัฒนาการของการแสดงโนรา เครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรี เป็นต้น เพื่อให้ผู้สนใจได้เข้ามาศึกษา หาข้อมูลได้
3. ควรนำผลการศึกษาไปปรับใช้ เพื่อหาแนวทางในการจัดการเกี่ยวกับการใช้พื้นที่พิธีกรรม เพื่อเป็นมาตรการแนวทางในการกำหนดรูปแบบการใช้พื้นที่ที่กำลังเกิดต่อไปในอนาคต เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อระบบพิธีกรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษากระบวนการพัฒนาการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นแนวทางในการรับมือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต
2. ควรมีการศึกษาการสืบสาน อนุรักษ์ ภูมิปัญญาในกระบวนการถ่ายทอด สืบสานพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาพิธีกรรมโนราโรงครูที่มีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น
3. ควรศึกษาขั้นตอนการทำพิธีกรรมที่ลงรายละเอียดอย่างครบถ้วนทุกด้าน เพื่อรวบรวมเป็นฐานความรู้ในการเผยแพร่พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง
4. ควรศึกษากลยุทธ์ในการสืบสานงานโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ที่จะยืนหยัดได้ในยุคปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบงานพิธีกรรมต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2539). *อนุรักษ์มรดกไทยภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : ฝ่ายเผยแพร่และ

ประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการกรมศิลปากร.

ฉัตรชัย สุกระภาณจัน. (2523). *ความเชื่อบางประการของโนรา ในชีวิตไทยปักษ์ใต้*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร

พิมพ์, ก. หน้า 183 - 186

ชูเกียรติ สีสุวรรณ. (2536). *ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุปผชาติ อุบัติภัณฑ์นรากร. (2552). *ในวาท: การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสานศิลปกรรมและการแสดงภาคใต้*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
ปริตรดา เฉลิมเผ่ากอนันตกุล. (2546). *เจ้าแม่คุณปู่ช่างซอช่างพ้อนและเรื่องอื่นๆว่าด้วยพิธีกรรมและ
นาฏกรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

ประชิด สกณะพัฒน์. (2545). *วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: สุทธิสาร.

พระจักรวาล ห่องบุตรศรี. (2548). *บทบาทของวัดกับการสืบสานวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวัดพระบาทภูพานคำ
อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

พระยาอนุমানราชธนะ. (2501). *วัฒนธรรมเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน. หน้า 18.

พิทยา บุษรารัตน์. (2535). *ในวาท: โรงครูท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

พิทักษ์ชัย จิตุชัย. (2553). *การวิเคราะห์การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท อำเภอบ้าน
ฝ้าย จังหวัดอุดรธานี: หลักฐานทางโบราณคดี*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

ศรีศักร วิลลิโกดม. (2542). *การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ท่ามกลางกระแสของการ
เปลี่ยนแปลง*. ในรายงานการสัมมนาทางวิชาการทางวัฒนธรรม :กรณีทักษิณ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คู
สภาลาดพร้าว. หน้า 3-30.

ศรีศักร วิลลิโกดม. (ม.ป.ป). *ภูเขาศักดิ์สิทธิ์กับความเป็นสากล*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ

สันติชัย แย้มใหม่. (2555). *การขงชิงพื้นที่ทางเพศผ่านสัญลักษณ์ในพิธีกรรมในวาท: วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สุธิวศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2529). *ความเชื่อของชาวดั้*. ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529*

(เล่ม 2). กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ข. หน้า 478 -
482 .

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2537). *วัฒนธรรมประจำชาติพ.ศ. 2531*. กรุงเทพฯ: นิพนการ
พิมพ์.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2554). *รายงานวิจัยการประเมิน โครงการสืบสานศิลปป้ถิ่นในวาท*. จังหวัด
พัทลุง.

10. บุคคลานุกรม

คราด ร่วงราช ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 2 ตำบล
ท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.

ทรงภูมิ ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ที่ 7 ตำบล
ท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

- บุญพร เมืองหนู ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง
จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2557.
- ประพันธ์ แก้วสุข ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 31/1 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง
จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.
- ประไพบุรณ์ ประชาชาติ ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 31/1 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.
- พรทิพย์ ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง
จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.
- สมโชค ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ ร้านโชควิศดุก่อสร้าง หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง
จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.
- หนูจิต ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 31/3 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง
จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.
- หวน แก้วยก ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าแค เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.
- วิโรจน์ รักพวก ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 181 หมู่ที่ 4 ตำบล
ท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.
- อ้น เกลี้ยงประไพ ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 59 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง
จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง
 Making the sacred area in the ceremony of the Nora Roang Khru Wad Tha Khae,
 province of Phatthalung

ศิริภัสร์ ศรีแก้ว³

Siraphat Srikaew

อุทิศ สังขรัตน์⁴

Utitt Sungkharat

ABSTRACT

This study has the aim to study making the sacred area in the ceremony of the Nora Roang Khru of Wad Tha Khae, province of Phatthalung this is a quality-based study in which deep going interviewing of persons who are involved in the ceremony of the Nora Roang Khru of Wad Tha Khae, i.e. the Nora-ensemble: people who are originally related to the Nora in the community of Baan Tha Khae and study of documents that are related to the sacred area, including the documents that are relevant to the Nora Roang Khru of Wad Tha Khae, the theory of the sacred area to be used in analyzing the contents and presenting it by lecturing and assessing

The results of this study showed that: the sacred area of the ceremony of the Nora Roang Khru of Wad Tha Khae, is made up according to the belief of the local people who mention the sacred area within the Wad Thakhae Temple, province of Phatthalung as is told in the legend, that it is related to the people who initiated the Nora, which means that Phor Khun See Sattha, the legend of the Bodhi-tree where the bones of Khun See Sattha are buried, that is within the Wad Thakhae-Temple and besides this there is the belief of the minor ceremony of the the Nora Roang Khru. Thus holding the ceremony in the Thakhae-Temple is purely related to the this area according to the belief of the local people. To be according the aim and to be according to the aim of the Nora about worshipping the Khru Mor Nora, healing diseases and the continuation of the modern version of the Nora by having a sacred area in the small ceremony as is mentioned in the legend as the people

³ นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
 M.A. Student Human and Social Development, Prince of Songkla University

⁴ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
 Ph.D, Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

believe. This small area must be according the belief of the locals. They are the hall where the ceremony is held, the khuean, the the place of the Khlorng Hong, the bodhtree, the Lak Khun See Sattha and the Thaeng Khae place.

Keywords: the Nora Roang Khru of Wad Tha Khae, the Sacred Area

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เป็นกาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคซึ่งได้แก่ คณะโนรา ผู้มีเชื้อสายโนราคนในชุมชนบ้านท่าแค และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ รวมไปถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครูวัดท่าแค ทฤษฎีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค สร้างขึ้นตามเชื้อของชาวบ้านที่กล่าวถึงพื้นที่ภายในวัดท่าแค จังหวัดพัทลุงตามตำนาน ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ที่ให้กำเนิดโนรา คือ พ่อขุนศรีศรัทธา ตำนานต้นโพธิ์ที่ฝั่งกระดุกของขุนศรีศรัทธาที่อยู่ภายในวัดท่าแค อีกทั้งยังมีความเชื่อของพิธีย่อยในพิธีกรรมโนราโรงครู ดังนั้นการจัดพิธีกรรมในวัดท่าแค ล้วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ตามความเชื่อของชาวบ้าน และเพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโนราเกี่ยวกับการบูชาครูหมอโนรา การรักษาโรค และการสืบต่อโนรารุ่นใหม่ โดยมีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมย่อยๆเป็นไปตามตำนานความเชื่อเช่นกัน ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ได้แก่ โรงพิธี เชื้อน ลานคล้องหงส์ ต้นโพธิ์ หลักรุ่นศรีศรัทธาและลานแทงเข้

คำสำคัญ : พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค, พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

1. บทนำ

โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้าน หรือการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวภาคใต้มักจะมีผู้เรียกและเขียนเป็นชื่ออื่นอีกหลายชื่อ อาทิ มโนห์รา มโนรา โนห์รา และโนราห์ ปรีชา นุ่นสุข (2537, น. 2) ซึ่ง เขียมยง สุรกิจบรรหาร และภิญญา จิตต์ธรรม (2523, น. 43-44) ได้กล่าวไว้ว่า โนรา หรือมโนรา คำไหนมีมาก่อนกัน แต่มีเรื่องยืนยันในบทกวีคำพูดของจังหวัดตรัง และน่าจะเป็นขุนศรีศรัทธา ครูโนราที่กล่าวว่า "คนมักชอบใจ เรียกว่า มโนรามาดแต่แขก จักร้องจักรำ กำพืดของเพื่อนแปลกแปลก มโนรา มาแต่เมืองแขก มันแปลกไปหาพวกเรา ตัวพี่ละเหวยน้อง เขาเรียกว่า โนราเก่า เขาไม่มาแลเราไปแลสาวสาวหนุ่ม" จึงมีคำว่ามโนรา เป็นเรื่องใหม่ในความหมายของคำ ส่วนคำว่า โนรา เป็นคำเก่า หมายถึง การรำรำผวนการขับร้องประกอบดนตรี ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า "โนรา" เนื่องจากภาษาไทยถิ่นใต้ไม่นิยมออกเสียงเต็มคำว่า "มโนห์รา" บุญผาชาติ อุปลัมภ์นจากร (2552, น. 2)

โนราแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเล่นเพื่อประกอบพิธีกรรม และการเล่นโนราเพื่อความบันเทิง การเล่นเพื่อความบันเทิง หมายถึง การเล่นที่จัดขึ้น เพื่อเน้นความบันเทิงเป็นหลัก ซึ่งให้ความสำคัญกับการรำ การร้องบทเจรจา การขับกลอน การเล่นเป็นเรื่องอย่างละคร และการแข่งขันประชันโรงระห่างโนราแต่ละคณะ

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จัดขึ้นโดยใช้ วัดท่าแคเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู เพราะหลักฐานบางอย่างที่เชื่อกันว่าเกี่ยวข้องกับโนราและครูโนรา คือสถานที่ที่เรียกว่า "หลักขุนทา" "เขื่อนขุนทา" ทางทิศใต้ของวัดท่าแคซึ่งเป็นอาณาเขตติดต่อกันก็มีสถานที่เรียกกันว่า "โคกขุนทา" ด้วยความเชื่อที่ว่า ในปี พุทธศักราช 2514 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพรทรงสร้างรูปปั้นขุนศรีศรธาและพรานบุญแล้วสร้างศาลาตรงที่บริเวณเขื่อนขุนทา ขนาด 4X6 เมตร นำรูปปั้นขุนศรีศรธาไปประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ของขุนศรีศรธา เพื่อเป็นที่สักการะบูชาของคณะโนราและชาวบ้านโดยทั่วไป จากความเชื่อที่เกิดขึ้นครั้งแรกที่บ้านท่าแค โดยขุนศรีศรธาเป็นครูคนแรก จรัส บัวขาว (2529, น.1502) จึงจัดให้มีการรำโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแคมีโนราแปลก ชนะบาล ซึ่งเป็นครูอาวุโสของบ้านท่าแคและของจังหวัดพัทลุง เป็นผู้นำที่สำคัญและได้รำติดต่อกันมาหลายปี

บุคคลสำคัญผู้ริเริ่มจัดพิธีโนราโรงครูวัดท่าแค คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร หรือพระองค์เจ้าชายกลาง โดยครั้งแรกท่านได้คิดเรื่องที่จะทำพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้น ท่านได้หาข้อมูลทางกรมศิลปากร และหาข้อมูลที่บ่อยาง จังหวัดสงขลา โดยท่านได้ทำการตั้งโรงครูขึ้นที่ตำบลบ่อยาง จังหวัดสงขลา ในสมัยประมาณพุทธศักราช 2505 หรือ 2506 โดยที่ท่านทำการหาข้อมูลและที่มาที่ไปของพ่อขุนศรีศรธา พอตั้งโรงที่บ่อยาง จังหวัดสงขลา ได้วันพฤหัสบดีเสร็จ พ่อขุนศรีศรธาไปจับทรงท่านเอง แล้วบอกลูกน้องที่มาร่วมงานนั้นว่า ไม่ใช่มาสืบหาขุนศรีศรธาที่นี่ การตั้งโรงครูที่สงขลาที่ผิดที่ให้ไปสืบหาท่านที่วัดท่าแค จังหวัดพัทลุงหลังจากนั้นท่านได้เสด็จที่วัดท่าแค จังหวัดพัทลุง พบว่ามีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับขุนศรีศรธามากมายที่วัดท่าแคท่านจึงได้กำหนดในวันพุธที่สองของเดือนหกทุกปีให้มีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้นที่วัดท่าแคการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูที่วัดท่าแคจึงมีการจัดต่อมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่บัดนั้นจวบจนถึงปัจจุบัน

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคจัดขึ้นในช่วงเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคมของทุกปีพิธีกรรมเริ่มตั้งแต่การไหว้พระภูมิโรงพิธีพระ แล้วเข้าโรงในวันแรกซึ่งเป็นวันพุธตอนเย็น จากนั้นจึงทำพิธีเบิกโรง ลงโรงภาคครู เชิญครู กราบครู โนราใหญ่รำถวายครู จับบทตั้งเมือง การรำทั่วไป วันที่สองซึ่งเป็นวันพฤหัสบดี ถือเป็นพิธีใหญ่ เริ่มตั้งแต่ลงโรงภาคโรง เชิญครู เอาผ้าห่มต้นโพธิ์ที่เชื่อกันว่า เป็นที่เฝ้าศพและฝังกระดูกของขุนศรีศรธา เช่นไหว้ครูหมอลดาบาย โนราทั่วไปรำถวายครู การรำสอดเครื่องสอดกำไล ทำพิธีตัดจุก ทำพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ พิธีแก้บนด้วยการรำถวายครูและ การออกพราน พิธีผูกผ้าปล่อย การรำทั่วไปในเวลาากลางคืน ส่วนวันที่สาม เริ่มตั้งแต่ลงโรงภาคครู เชิญครู การรำทั่วไป รำทสิบสองเพลง สิบสองบท เขี่ยบเสน ตัดผมผีซ้อ รำทคล่องหงส์ รำบทแทงเข้เป็นอันเสร็จพิธี

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะชาวบ้าน โนราเชื่อว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ใช้ประกอบพิธีเคารพครูหมอลดาบายโนรา ตายายโนรา เป็นการสื่อสารระหว่างลูกหลาน โนรา กับตายายโนรา ครูหมอลดาบายผู้ล่วงลับ มีการใช้พื้นที่ในพิธีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบ คติความเชื่อของชาวบ้าน และโนรา พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ได้แก่ โรงพิธี เขื่อน ลานแทงเข้ ลานคล้องหงส์ หลักพ่อขุนศรีศรธา ซึ่งล้วนเป็นพื้นที่ตามความเชื่อของโนรา และชาวบ้านที่ถือว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่พิเศษที่ลูกหลาน

จะต้องนับถือ และไม่กล้าล่วงละเมิดทำสิ่งที่ไม่ดี ไม่เหมาะ เพราะเป็นพื้นที่ของตายายโนรา หากใครทำไม่ดีในพื้นที่ดังกล่าว เชื่อกันว่าตายายโนราจะทำให้มีอันเป็นไป ทั้งป่วยไข้ หรือเกิดเหตุเภทภัยต่างๆ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมโนราโรงครู มีการศึกษาที่หลากหลาย อาทิเช่น การศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครู ความสำคัญของโนราโรงครู เป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในบริบทตัว พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มักถูกนำมาใช้ในความหมายของการอธิบายถึงสถานที่หรือขอบเขตพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือคติความเชื่อต่างๆ

การความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ก็สามารถเข้าใจความสำคัญของสถานที่นั้นๆ ว่ามีความเกี่ยวข้องกับศาสนา พิธีกรรม หรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ดังกล่าวได้ พิทักษ์ จตุชัย (2553, น. 205)

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคมากขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาระบบการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ได้แก่ พื้นที่โรงพิธี พื้นที่แทงเซ้ พื้นที่คลังหงส์ กระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ดังกล่าว โดยการศึกษาลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เกิดขึ้นตามลักษณะ ความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวล้วนมีความสำคัญในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การศึกษาในบริบทพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพื่ออธิบายกระบวนการสร้าง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคและวิเคราะห์การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

3. กรอบแนวคิดและทฤษฎี

การศึกษาเรื่อง การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แนวคิดทางวัฒนธรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครู งานวิจัยเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2542) กล่าวถึงลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถสังเกตได้จาก 3 ลักษณะได้แก่ (1) ลักษณะเชิงพื้นที่ เช่น ตำแหน่งภูมิประเทศ (2) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่า (3) ร่องรอยกิจกรรมทางศาสนานำมาวิเคราะห์ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคและแนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของBrereton (1987, น. 157-158) อ้างใน พิทักษ์ชัย จตุชัย (2553, น. 206) ซึ่งได้สรุปความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนในแต่ละวัฒนธรรม เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโลกมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยสรุปออกมาเป็นกฎ 3 ข้อ ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (three Role of Sacred Space) ได้แก่ (1) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่สื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (2) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่แสดงพลังหรือพละานุภาพอันศักดิ์สิทธิ์ (3) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นการสมมติโลกแห่งจิตนาการในคติความเชื่อ เพื่อนำมาวิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เกิดขึ้นจากลักษณะตามแนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

แนวคิดวัฒนธรรมตามความหมายของ ราชบัณฑิตยสถาน (2546, น. 1058) ที่กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึงสิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะและพระยาอนุমানราชชน (2501, น.18) กล่าวถึงวัฒนธรรมว่าหมายถึงสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ใน ส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้เรียนกันได้เอาอย่างกันได้วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจาก คนสมัยก่อนสืบต่อกันมาเป็นประเพณีวัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะเดียวกันและสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษาความเชื่อระเบียบประเพณีนำมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นการ วิเคราะห์ถึงการเป็นวัฒนธรรมชุมชนของพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพราะผู้วิจัยได้ศึกษาว่าการ เปลี่ยนการใช้พื้นที่ มีสาเหตุสำคัญ คือ การตีความพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแคเป็นวันธรรมชุกรวมทั้งการสืบ สานพิธีกรรมโนราโรงคร โดยอาศัยแนวคิด ของชูเกียรติสิสุวรรณ (2536, น.18) กล่าวไว้ว่า การสืบสานภูมิ บัญญาท้องถิ่นหมายถึงการดำรงไว้และร่วมกันรักษาสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไปและซึ่งการสืบ สานพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค ก็เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นประการหนึ่งที่ต้องการให้คนท้องถิ่นมีความสำนึกบ้าน เกิด หวงแหนวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนจังหวัดพัทลุงในฐานะที่เป็นที่กำเนิด โนรา

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน นำมาวิเคราะห์พิธีกรรมโนราโรงครในประเด็นความสำคัญของพิธีกรรมโนรา โรงคร แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ นำมาวิเคราะห์ประเด็นการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ พิธีกรรมโนราโรงคร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ระเบียบวิธีในการวิจัยการ ศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมุ่งศึกษาระบวนการสร้างพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแคในพิธีกรรมโนราโรงครวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

พื้นที่ทำการศึกษา ใช้พื้นที่ทำการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูล คือ วัดท่าแค หมู่ที่ 1 บ้านท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

ผู้ให้ข้อมูล ภาคสนาม เก็บข้อมูล จาก คณะโนรา ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับโนรา ชาวบ้านท่าแค จำนวน 10 คน ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์ลงรายละเอียด ในประเด็น รายละเอียดของ พิธีกรรมโนราโรงคร ใช้แหล่งข้อมูลที่จำเป็นเท่านั้น การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการศึกษาพูดคุยข้อมูล และเรื่องต่างๆ ไปกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่ เกี่ยวข้องได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโนราโรงคร งานวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ทฤษฎีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แนวคิด เกี่ยวกับวัฒนธรรมแบ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์รายวัน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก การสังเกต ในวันที่ลงพื้นที่สนาม จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงพิธีงานโนราโรงครวัดท่าแค หมู่ที่1 ตำบลท่า แค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทั้งผู้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง การวิเคราะห์

ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงของข้อมูลที่ได้มา และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดที่มีอยู่โดยให้อยู่ในขอบเขตข้อมูล และครอบคลุมทุกประเด็นที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามข้อเท็จจริงบนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้มา

5. สรุปผลการวิจัย

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค และพื้นที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ประกอบด้วย โรงพิธี เขื่อน ดันโพธิ์ แทงเข้ ลานพิธีคล้องหงส์และ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในพื้นที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมในสถานที่นั้นๆใช้ประกอบพิธีกรรม การตั้งของสถานที่ประกอบพิธีกรรม ลักษณะของสถานที่ประกอบพิธีกรรม อีกทั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ยั่งยืน โดยผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยที่ได้จากการ สัมภาษณ์ ลงพื้นที่ กลุ่มบุคคล ดังต่อไปนี้ คือ คณะโนราโรงครู ชาวบ้าน ผู้มีความรู้ทางโนราโรงครู นำมาวิเคราะห์แยกประเด็นต่างๆที่ศึกษา และประเด็นจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการสร้างพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เกิดตามตำนานของความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ภายในวัดท่าแค นั้น มีพื้นที่เกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า ชาวบ้านเชื่อว่าได้ดันโพธิ์อายุหลายร้อยปีเป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธา ผู้ให้กำเนิดการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญของภาคใต้ที่เรียกว่า “โนรา” พิธีกรรมโนราโรงครูเกิดจากตำนานด้านพื้นที่ที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธาซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์(ที่ฝังกระดูกพ่อขุนศรีศรัทธา) กับพิธีกรรมโนราโรงครูหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์บางแห่งเกิดขึ้นจากตำนานความสำคัญของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่หรือสถานะนั้น กล่าวคือในพื้นที่พิธีกรรมโนราโรงครูเกิดจากตำนานที่มีความสำคัญต่อเหล่าลูกหลานโนรา

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคในยุคนี้เริ่มตั้งแต่การตีความของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามตำนาน คำบอกเล่าของตายายโนรา ถึงพื้นที่ภายในวัดท่าแค ที่มีดันโพธิ์เป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธาครูผู้ให้กำเนิดโนรา การตีความตามความเชื่อของลูกหลานโนรา จึงก่อเกิดเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ความเชื่อในพื้นที่พื้นที่ประกอบพิธีกรรม ที่เชื่อว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความศักดิ์สิทธิ์ อาศัยตามคำบอกเล่า ตำนาน ที่สืบทอดเล่ากันมาจากรุ่นสู่รุ่น

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่จัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เชื่อว่า สถานที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เกี่ยวข้องกับตำนาน ความเชื่อพ่อขุนศรีศรัทธาเป็นครูผู้ให้กำเนิดโนรา พื้นที่วัดท่าแคเป็นสถานที่ฝังกระดูกพ่อขุนศรีศรัทธา โดยทางใต้ของวัดท่าแคมีโคกขุนทา ตามตำนานความเชื่อของโนราและชาวบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เชื่อว่า พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เป็นการเคารพครูไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนรา เชื่อว่าการครอบเวรในพิธีกรรมโนราโรงครู เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการเป็นโนราที่สมบูรณ์

จึงนำเสนอการก่อเกิดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เป็นเบื้องต้น และจะนำเสนอกระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นอันดับต่อไป ดังนี้

2. การก่อเกิดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคในยุคนี้เริ่มตั้งแต่การตีความของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามตำนาน คำบอกเล่าของตายายโนรา ถึงพื้นที่ภายในวัดท่าแค ที่มีดันโพธิ์เป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธาครูผู้ให้กำเนิดโนรา การตีความตามความเชื่อของลูกหลานโนรา จึงก่อเกิดเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค การที่มีการจัดพิธีกรรมโนรา

โรงศรภายในพื้นที่แห่งนี้ เพื่อเป็นการบูชาครุหมอนิรา ที่เชื่อว่ายังสถิตอยู่ ณ ต้นโพธิ์ โดยจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมนิรา

“นิราไม่ได้เกิดที่วัดท่าแค พ่อขุนศรีศรธาถูกลอยเพมาติดที่ท่าแพ มาอยู่มารำที่โคกขุนทา อยู่ประตืนวัด สาเหตุที่ย้ายมาอยู่ที่วัด เนื่อง จาก ขุนศรีศรธาได้เสียชีวิต มาประกอบพิธีที่วัด ปลุกต้นโพธิ์เอาไว้ เพื่อนำกระดูกขุนทาไปฝังไว้ ลูกหลานชนะบาลรับต่อมาจากจนถึงนิรา แปลกนิราสมพงษ์จนถึงปัจจุบัน”

(ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน 2556)

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมนิราโรงศรวัดท่าแค

การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เกิดขึ้นจากความเชื่อต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมนิราโรงศรวัดท่าแค มีความเชื่อจากหลักฐานคำบอกเล่าของชาวบ้าน เกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมนิราโรงศรวัดท่าแค โดยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมนิราโรงศรวัดท่าแค ประกอบด้วย เชื้อนขุนทาหรือขุนศรีศรธา หลักขุนทา ต้นโพธิ์ โคกขุนทา โรงพิธี

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่พิธีกรรมนิราโรงศร

เพื่อให้หัวครุหรือไหว้ตายายนิราด้วยเหตุที่นิราเป็นศิลปินที่มีครุ ดังนั้นผู้แสดงนิรา ลูกหลานตายายนิราจึงถือเป็นธรรมเนียมว่าจะต้องมีการไหว้ครุ และแสดงความกตัญญูต่อครุอยู่เสมอการไหว้ครุทำ โดยการรำโรงศรหรือเข้าโรงศรนั่นเอง

เพื่อทำพิธีแก้บนหรือ “แก้เหมมรย” และทำพิธีอื่นๆเช่น เหยียบเสน ตัดจุก ตัดผมผีขอ ต่ออายุและดวงชะตา เป็นต้น นอกจากนั้นศิลปินนิราและชาวบ้านท่าแคหรือชาวใต้ทั่วไปยังเห็นว่าครุนิราที่ล่วงลับไปแล้วสามารถสื่อสารกับลูกหลานนิราได้ และมีความศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ เมื่อมีเหตุภัยแก่ตนครอบครัว ญาติมิตร ก็มักจะบนบานขอความช่วยเหลือแก่บรรพบุรุษเหล่านั้น

เพื่อครอบเหริต คือ การครอบมือของศิลปินใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมอันเป็นสิริมงคลของชีวิตศิลปิน สำหรับนิราวัดท่าแคยังคงจัดนิราโรงศร เพื่อให้ครุหมอนิราหรือตายายนิรามาร่วมชุมนุมกันทั้งหมดและครุหมอนิราหรือตายายนิราได้พบปะ สนุกสนาน รับของเช่นไหว้และเครื่องสังเวจจากลูกหลานโดยทั่วกัน อีกทั้งยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลดภาระรับผิดชอบของลูกหลานให้สามารถมาแก้บนหรือทำพิธีกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวข้องกับนิราได้ โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจัดโรงศรที่บ้านของตนเอง นิราโรงศรวัดท่าแคเป็นรวมของชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องกับนิราได้มาประกอบพิธีร่วมกัน จึงมีความสำคัญต่อการรักษา และสืบทอดวัฒนธรรมศิลปะการเล่นนิราของจังหวัดพัทลุงและภาคใต้เอาไว้ (ประพันธ์ แก้วสุข, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

ความเชื่อเกี่ยวกับโรงพิธี

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในโรงพิธี

การตั้งโรงพิธีในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เป็นสถานที่ที่ประกอบพิธีกรรมสำหรับโนราและผู้ที่เกี่ยวข้องใช้ในการประกอบพิธี เพราะโรงพิธีตามความเชื่อของโนราและชาวบ้าน เชื่อว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ การมองโรงพิธีเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวบ้านมีปัจจัย คือ ก่อนการตั้งโรง มีการทำพิธีขอแม่พระธรณีว่าพื้นที่ส่วนนี้ขอใช้ในการทำพิธี ตามความเชื่อของชาวบ้านที่เชื่อว่าพระแม่ธรณีเป็นผู้ปกป้องรักษาแผ่นดิน การทำพิธีขอเพื่อเป็นสัญลักษณ์บอกว่าสามารถพื้นที่ประกอบพิธีกรรมได้ ภายในโรงพิธี มีศาลพระภูมิ ชาวบ้านเชื่อว่าองค์ประกอบภายในโรงพิธี มีองค์ประกอบที่ช่วยเสริมสร้างความศักดิ์สิทธิ์และนำเข้ขลังในโรงพิธี ได้แก่ ศาลพระภูมิเป็นเจ้าที่ประจำโรงพิธี ทำหน้าที่ปกป้องรักษาโรงพิธี ผู้ใดเข้าไปทำความเสียหายหรือผู้ที่ไม่ยุ่งเกี่ยวเข้าในโรงพิธี จะได้รับความเดือดร้อนและเจ็บไข้ได้ป่วยเพดานห้องโรงที่เชื่อว่าเป็นที่สิงสถิตของครุหมอนโนราเพราะมีการใช้สายสิญจน์ เชื่อมโยงเพดานห้องโรงกับหลักขุนศรีธาและเขื่อนขุนศรีธา เป็นพื้นที่รวมหรือที่นั่งของคนทรงหรือร่างทรงเป็นพื้นที่สื่อสารกับสิ่งลี้ลับตามความเชื่อของโนรา ชาวบ้าน คือ ครุหมอนโนรา ตายาย การใช้ของที่มาประกอบพิธีล้วนเป็นสิ่งที่มีความหมายและใช้ตามความเชื่อของชาวบ้านและโนราที่มีมาแต่อดีต การตีความมองพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้านและโนรา (ประไพพรรณ ประชาชาติ, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2556)

พื้นที่โรงพิธีเป็นพื้นที่สื่อสารกับสิ่งลี้ลับ คือโนราใหญ่ คนทรง ชาวบ้าน กับ ครุหมอนโนรา และตายายโนรา เป็นพื้นที่แสดงพลัง ได้แก่ การเข้าทรง การรักษาโรคการเหยียบเสน การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในโรงพิธี ผู้ที่สามารถประกอบพิธีในโรงพิธี แบ่งออกเป็นโนราใหญ่ คนทรงและชาวบ้าน โนราใหญ่ใช้โรงพิธีประกอบพิธีครอบเทริด เพราะตามความเชื่อของโนราผู้ที่เป็นโนราใหม่ต้องผ่านพิธีครอบเทริดจากโนราใหญ่ในโรงพิธีของโนราโรงครูเท่านั้น ถ้าผู้ใดไม่ผ่านพิธีครอบเทริดผู้นั้นยังไม่เป็นโนรา นอกจากนี้พื้นที่นี้ยังใช้ในการทำพิธีเชิญครุหมอนโนรามายังโรงพิธี โดยโนราใหญ่ เป็นพื้นที่ที่สื่อสารกับสิ่งลี้ลับ ครุหมอนโนรา กับลูกหลานโนรา ส่วนชาวบ้านการใช้โรงพิธีตามความเชื่อ กระทำพิธี คือ การแก้บน การแก้บนของผู้ที่มาบนบานไว้กับครุหมอนโนราหรือผู้ที่ผ่านการรักษาโรคแล้วหาย ผู้นั้นต้องมากระทำการแก้บนโดยถวายของที่พาไลและมารำแก้บน ภายในโรงพิธีเท่านั้น เพราะตามความเชื่อของชาวบ้าน เชื่อว่าการมาแก้บนที่วัดท่าแค ภายในโรงพิธี คือ การขาดเหมวยหรือการทำตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับครุหมอนโนราก็เป็นอันขาดเหมวย

ความเชื่อเกี่ยวลานแทงเข้(ลานแทงหุ่นจระเข้)

ที่มาของพิธีการแทงเข้

ตำนานของโนราตอนหนึ่งที่กล่าวถึงกุมารน้อยซึ่งเป็นโอรสของนวลทองสำลี ได้โดยสารเรือพ่อค้าไปเที่ยวว่าโนรายังเมืองพระอัยกา เรื่องเล่าลือไปถึงพระยาสายฟ้าฟาดฯ ทรงปลอมพระองค์ไปดูโนรา เห็นกุมารน้อยมีหน้าตาคล้ายพระธิดา จึงทรงสอบถามจนได้ความจริงว่าเป็นพระราชธิดาจึงรับสั่งให้เข้าวัง และให้อำมาตย์ไปรับนางนวลทองสำลีจากเกาะกะชัง แต่นางไม่ยอมกลับ พระยาสายฟ้าฟาด จึงกำชับให้จับมัดขึ้นเรือพามา ครั้นเรือมาถึงปากน้ำจะเข้าเมือง ก็มีจระเข้ลอยขวางทางไว้ลูกเรือจึงต้องปราบจระเข้ จึงเป็นที่มาของพิธีแทงเข้ (ทรงภูมิ ชนะบาล, สัมภาษณ์ เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2556)

พิธีแทงเข้ได้มีการจัดพิธีแทงเข้โดยมีการนำตำนานเรื่องเล่าของโนรามาสัมกับตำนานเรื่องราวของไทรทองชาลาวันดังนี้

ตำนานเล่าว่า จะเข้เป็นสัตว์ร้ายเลี้ยงไม่เชื่อง สอนให้รู้ว่าอย่าเอาเดรัจฉานมาเลี้ยงลูกเข้ ลูกกามาเลี้ยง เดี่ยวจะเกิดความเสียหายแก่ครอบครัว

ตอนที่ 1 การแทงเข้เป็นตำนานเล่าขานกันมาของบทโนราห์ถึงชาลาวัน(สัตว์ร้าย) เล่ากันว่า ใต้ชาลาวันเป็นลูกจะเข้หนึ่ง ในวันหนึ่งย้ายไปพบอยู่กลางทุ่งนา แล้วก็เก็บมันมาเลี้ยงไว้ในโคม(กะละมัง)มันก็ได้ใหญ่เท่าโคม แล้วย้ายก็เอามันไปเลี้ยงไว้ในสระ จนเจ้าเตียบโตร่างใหญ่ วันหนึ่งย้ายตา เอาอาหารมาให้มัน มันก็กินอย่างหน้าสำราญ แต่พอมันกินแล้วมันก็ไม่อิ่ม มันก็เอาหางฟาดยายตากินเสียอีก

คำโบราณบอกไว้ว่า การที่เราเอาลูกเข้ ลูกสัตว์ ลูกเดรัจฉานมาเลี้ยงเข้าไว้บ้าน สัตว์พวกนี้ไม่รู้บุญคุณของผู้เลี้ยง สังเกตได้จากเลยจากที่นี้ถึงเวลาแล้วที่เจ้าใต้ชาลาวัน ต้องชดใช้กรรม เพราะ ตอนนี้อย่างตาได้กลับชาติมาเกิด โดยย้ายไปเกิดเป็นตะเภาแก้ว ตะเภาทอง ตาไปเกิดเป็นไกรทอง เพราะฉะนั้นเจ้าวันนี้จะต้องถูกไกรทองฆ่าตาย (หวน แก้วยก, สัมภาษณ์ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2557)

พื้นที่แทงเข้เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีแทงเข้ บุคคลตามความเชื่อของบ้านในการกระทำกรใด ๆ ในพื้นที่แทงเข้ แบ่งออกเป็นสองกลุ่มตามความเชื่อ คือ โนราผู้ประกอบพิธีต้องเป็นโนราใหญ่เท่านั้น และเป็นผู้ที่สามารถแทงเข้ได้ เพราะตามความเชื่อโนราใหญ่คือตัวแทนของไกรทองผู้ปราบชาละวัน ชาวบ้านสามารถกระทำการได้อย่างเดียวในพื้นที่แทงเข้ คือ การทำบุญสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อของ

ความเชื่อเกี่ยวพื้นที่คล้องหงส์

พิธีคล้องหงส์เป็นพิธีความเชื่อตามตำนานเรื่องเล่าของโนรา พิธีกรรมคล้องหงส์เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญต่อโนราตามความเชื่อที่ว่านางโนราทั้งเจ็ดได้มาอาบน้ำที่สระอินคาช แล้วพรานบุญก็เอาบ่วงบาศก์มาคล้องนางโนราถวายพระสุธน การคล้องหงส์ก็คือการคล้องนางโนราที่ตนเองตั้งนั้นการคล้องหงส์จึงเป็นสิ่งเอกสิทธิ์ของโนรา ดังนั้นการจัดพื้นที่ของการคล้องหงส์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะต้องเป็นพื้นที่สำหรับใช้ในการแสดงพิธี โดยต้องปราศจากสิ่งไม่ดีหรือต้องพื้นที่ที่ต้องความน่าเชื่อถือในตัวพิธีกรรม ดังนั้นพื้นที่คล้องหงส์ในการทำพิธีกรรมมีความเชื่อตามคิดว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในขั้นตอนของพิธีกรรมจะการใช้สายเชือกกันคนดู เพื่อป้องกันไม่ให้คนดูเข้าไปรบกวนในขณะที่ทำพิธี และเพื่อป้องกันอาณาเขตของพิธีคล้องหงส์ ภายในพื้นที่คล้องหงส์ บุคคลอื่น ๆ ไม่สามารถเข้าไปรบกวนได้เนื่องจาก ตามความเชื่อชาวบ้านเชื่อว่า สิ่งประกอบอยู่ภายในตัวห้ามหรือสัญลักษณ์ในการกีดกัน ได้แก่ ความเชื่อในตัวนายพรานที่เชื่อว่านายพรานเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ เพราะผู้ที่มาเป็นพรานได้ต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้วิชาพรานจากตาพระครูพราน และสิ่งที่นายพรานใช้ใช้สายเชือกคล้องหงส์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของพรานที่ต้องผ่านพิธีปลุกเสก นางหงส์ต้องเป็นโนราผู้ที่มีความสามารถในการรำและเปรียบเสมือนนางโนราและพี่ๆในตำนานที่ชาวบ้านเชื่อกัน (สมโชค ชนะบาล, สัมภาษณ์ เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2556)

ดังนั้น จากความเชื่อในตำนานเรื่องเล่าของนางโนรา พราน ตลอดจนนายพรานที่มีความเข้มแข็งในวิชาพรานและสิ่งประกอบอื่นๆ ความเชื่อสิ่งต่างๆเหล่านี้รวมเข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นสิ่งผลักดันพื้นที่คล้องหงส์ออกจากพื้นที่แสดงธรรมดาเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่กีดกันมิให้สิ่งใดเข้าไปยุ่งเกี่ยวในพิธีกรรม

ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ต้นโพธิ์

ตำนานเกี่ยวกับต้นโพธิ์

ตามคำบอกเล่าเมื่อครั้งการประกอบพิธีฝังกระดูกพ่อขุนศรีศรัทธาได้มีการนำฝิ่งในวัดท่าแค แล้วปลูกต้นโพธิ์ไว้แล้วนำกระดูกพ่อขุนศรีศรัทธามาฝังไว้ใต้ต้นโพธิ์ ซึ่งพ่อขุนศรีศรัทธาถือเป็นผู้ครุให้กำเนิดโนราการนำกระดูกมาฝังใต้ต้นโพธิ์ภายในวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการตีความหมายและให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพราะความเข้มขลังและตำนานที่เชื่อกันมา ทำให้โนราโรงครูวัดท่าแคเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่(พรทิพย์ ชนบาล สัมภาษณ์ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2557)

ความเชื่อดังกล่าวเป็นตัวกีดกันการใช้พื้นที่ไปในทางอื่นๆ เพราะถ้าใช้ไปในทางอื่นๆ ตามความเชื่ออาจต้องพบกับสิ่งไม่ดีหรือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา หรือความเชื่อต้นโพธิ์ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญอย่างมาก เพราะเป็นพื้นที่ให้ความหมายความสำคัญในการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง การตีความพื้นที่ต้นโพธิ์นำมาสู่การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูและพิธีกรรมอื่นๆที่เป็นพิธีปลุกย่อยในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค และทำให้โนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุงเป็นโนราโรงครูใหญ่ประจำภาคใต้ อีกทั้งการทำพิธีหมัผ้าห่มต้นโพธิ์ เป็นการสื่อตีความหมายเห็นถึงความสำคัญของต้นโพธิ์ที่ฝังกระดูกพ่อขุนศรีศรัทธาวัดท่าแค ครูผู้ให้กำเนิดโนรา

ความเชื่อเกี่ยวกับเขื่อน(ศาลาที่ประดิษฐานรูปปั้นขุนศรีศรัทธา)

ตำนานความเชื่อเขื่อนการให้ความหมาย

เขื่อนพ่อขุนศรีศรัทธาสร้างขึ้น เมื่อปีพุทธศักราช 2514 โดยพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร ซึ่งมีสาเหตุที่ว่า วัดท่าแคเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู เพราะหลักฐานบางอย่างที่เชื่อกันว่าเกี่ยวข้องกับโนราและครูโนรา คือสถานที่ที่เรียกว่า “หลักขุนหา” “เขื่อนขุนหา” ทางทิศใต้ของวัดท่าแคซึ่งเป็นอาณาเขตติดต่อกันก็มีสถานที่ที่เรียกว่า “โคกขุนหา” ด้วยความเชื่อที่ว่า ในปี พุทธศักราช 2514 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพรทรงสร้างรูปปั้นขุนศรีศรัทธาและพรานบุญแล้วสร้างศาลาตรงที่บริเวณเขื่อนขุนหาขนาด 4X6 เมตร นำรูปปั้นขุนศรีศรัทธาไปประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ของขุนศรีศรัทธา (คราด รุ่งราช, สัมภาษณ์ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2557)

พื้นที่เขื่อนเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พื้นที่หนึ่งที่สำคัญ เชื่อว่าเป็นที่สิงของครุหมอโนรา เนื่องจาก เริ่มจากการสร้างเขื่อนโดยพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร จัดสร้างขึ้นเมื่อ ปี พุทธศักราช 2514 เพื่อประดิษฐานรูปเหมือนพ่อขุนศรีศรัทธา ไว้ในเขื่อน โดยการสร้างรูปเหมือนมีการทำพิธีขอพ่อขุนศรีศรัทธา เพื่อเพิ่มความเข้มขลังตามความเชื่อของชาวบ้านและโนรา การสร้างเขื่อนต้องทำพิธี ตั้งแต่ลงเสา ทำพิธีเมื่อเขื่อนสร้างเสร็จ เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อความศรัทธาให้เข้มขลังยิ่งขึ้น มีสิ่งประกอบต่างๆภายใน ตั้งแต่เครื่องบูชา เครื่องเซ่นไหว้ ดอกไม้ ธูปเทียน เป็นสิ่งสำหรับบูชาตามความเชื่อของชาวบ้านและโนรา (อัน เกตุียงประไพ, สัมภาษณ์ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2557)

ความเชื่อเกี่ยวกับหลักพ่อขุนศรีศรัทธา

ตำนานความเชื่อ

พื้นที่หลักพ่อขุนศรีศรัทธาเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่ออันแรงกล้าของชาวบ้านตามตำนานคำบอกเล่าที่บอกต่อกันมา ว่าหลักเกิดจากเป็นสัญลักษณ์หรือที่หมายที่บ่งบอกถึงจุดหรือสถานที่อยู่ของกระดูกพ่อขุนศรีศรัทธาฝังอยู่เป็นพื้นที่ที่ไม่มีใครเข้าไปกระทำกรใดๆ นอกเหนือจากการใช้ในการประกอบพิธีกรรมเชิญครุหมอโนราไปยังโรงพิธีเท่านั้น ตามตำนานความเชื่อหนึ่งที่เล่ากัน คือ ผู้ที่เข้าไปกระทำกรใดๆต่อหลักพ่อขุนศรีศรัทธาผู้นั้นอาจต้องมี

ภัยเข้าตัว ดังเช่น ชายที่เฝ้าเดินผ่านมาในวัดและได้เดินชนกับหลักขุนศรีศรัทธาทำให้หลักขุนศรีศรัทธาหัก ต่อมา
มีคนมาบอกกล่าวชายคนนั้นให้ไปทำพิธีและสร้างหลักใหม่ แต่ชายผู้นั้นกลับละเลยคำท้วงติงดังกล่าว ปรากฏว่า
ชายผู้นั้นเกิดอาการป่วยและเสียชีวิตตั้งแต่บัดนั้นจนถึงวันสุดท้ายของชีวิตความเชื่อในตำนานนี้รวมเข้ากับสิ่ง
ต่างๆที่ใช้หลักในการประกอบพิธี จนทำให้พื้นที่หลักเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่งที่สำคัญในวัดท่าแค (วิโรจน์
รักพวก, สัมภาษณ์ เมื่อ 5 พฤษภาคม 2557)

ความสัมพันธ์พิธีกรรมในราโรงครูกับวัฒนธรรม

พิธีกรรมในราโรงครูเป็นวัฒนธรรม พิธีกรรมในราโรงครูเป็นวัฒนธรรมเพราะเป็นที่ปฏิบัติเพื่อความ
ดีงามในหมู่คณะในรา และมีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา มีการตีความพิธีกรรมในราโรงครู ว่าเป็นวัฒนธรรม
ชุมชน การจัดรูปแบบงานพิธีกรรมที่น่าสนใจมากขึ้น แต่ยังคงรูปแบบ ขั้นตอนของพิธีกรรมแบบในอดีตไว้อย่าง
ครบถ้วน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ สำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง กรมส่งเสริมวัฒนธรรม
กระทรวงวัฒนธรรม

“วัดท่าแคมีการจัดเป็นประจำทุกปีโดยคนในชุมชนที่อาศัยอยู่
บริเวณรอบๆวัดและบริเวณชุมชนใกล้เคียงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัด
งานประจำปีในด้านโนราโรงครูทุกปีและได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆ
เท่าที่จะช่วยเหลือได้ในด้านการจัดงานทางวัดหรือทางคณะผู้ที่มีความ
เกี่ยวข้องได้ขอความช่วยเหลือมา”

(บุญพร เมืองหนู, สัมภาษณ์ เมื่อ 16 มกราคม 2557)

พิธีกรรมในราโรงครูมีลักษณะเป็นวัฒนธรรม พิธีกรรมในราโรงครูเป็นวัฒนธรรมชุมชน เป็น
พิธีกรรมที่มีการสืบทอดการมา ตามตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับโนรา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ครูหมอนโนรา เป็นพิธีกรรมร่วมร่วม
ของกลุ่มคนโนรา อีกทั้งเป็นมรดกร่วมของกลุ่มชนวัฒนธรรมชุมชนมีการสืบทอด

พิธีกรรมในราโรงครูมีความสำคัญทางวัฒนธรรม ความสำคัญของพิธีกรรมในราโรงครูวัดท่าแค
ได้แก่ การจัดพิธีกรรมเป็นการร่วมกลุ่มของคนหลากหลายชุมชน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ พิธีกรรมในราโรงครู
วัดท่าแค สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีความเชื่อในครูหมอนโนรา พิธีกรรมในรานอกจากให้พื้นที่ทาง
ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังให้ความบันเทิง อีกทั้งการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเกี่ยวโนรา

การสืบทอดพิธีกรรมในราโรงครู พิธีกรรมในราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง มีการสืบทอดกันมา
ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านการเรียนรู้ ส่งเสริมประสบการณ์จากโนรารุ่นหนึ่งสู่นอราอีกรุ่น หรือจากครูหมอน
โนรา ตายายโนรา ผู้ลูกหลานโนรา

“ทางคณะโนราห์และผู้มีเชื้อสายมโนราห์ที่มีการตกทอดการ
สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นมีบทบาทที่ร่วมกับทางวัดในการสืบสานโนราโรงครู
ร่วมกับทางวัดในการจัดงานโนราโรงครูกับทางวัดท่าแคร่วมกันเป็น
ประจำปี”

(หนูจิต ชนะบาล, สัมภาษณ์ เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2556)

พิธีกรรมโนราเป็นการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ชนิดหนึ่ง โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ชนิดหนึ่ง เป็นการแสดงที่อยู่กับภาคใต้มาช้านาน

6. อภิปรายผล

ความสำคัญของพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นวัฒนธรรมชุมชน

พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นการแสดงโนราประกอบพิธีกรรมที่ปรากฏอยู่ในวิถีของคนภาคใต้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการแสดง 3 ประการ คือ เพื่อเป็นการเคารพบูชาและแสดงความกตัญญูต่อวิญญาณบรรพบุรุษเพื่อแก้บนหรือแก้เหมมรย และเพื่อทำพิธีครอบครูโนราและรักษาโรคต่าง ๆ เป็นพิธีที่หล่อหลอมจิตวิญญาณความเป็นโนราของผู้มีเชื้อสาย โดยถือว่าโนราทุกคนเป็นศิลปินที่มีครูผู้ประศาสตร์วิชาให้แก่โนราความเชื่อเรื่องโนรา และการทำพิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญของคนพัทลุง ทั้งเชื่อว่าพิธีโนราโรงครูเป็นการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อบรรพบุรุษ ซึ่งลูกหลานจะต้องเคารพยกย่อง บูชา อันเป็นวัฒนธรรมที่ฝังงมในสังคมไทย สอดคล้องกับแนวคิดของราชบัณฑิตยสถาน (2546, น. 1058) ที่กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมหมายถึงสิ่งที่ทำ ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ และพระยาอนุমানราชธน (2501, น.18) กล่าวถึงวัฒนธรรมว่าหมายถึงสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้เรียนกันได้เอาอย่างกันได้วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนสมัยก่อนสืบทอดกันมาเป็นประเพณีวัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะเดียวกันและสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษาความเชื่อระเบียบประเพณี

สรุป ตามแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน พิธีกรรมโนราโรงครูที่เกิดขึ้นในกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอนโนรา ตายายโนรา คนในชุมชน เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงาม ได้แก่ การรำลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษ อีกทั้งเป็นที่หลอมรวมคนในชุมชนให้เกิดความแน่นเหนียวในชุมชน ดังแนวคิดความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน

ลักษณะองค์ประกอบพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครู

การเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคและ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค ซึ่งสอดคล้อง (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2542, น. 3-30) กล่าวถึงลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ลักษณะเชิงพื้นที่ซึ่งมักอยู่ในตำแหน่งภูมิประเทศที่เด่นอาทิเนินเขาหรือเป็นสถานที่ที่มีร่องรอยอันไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ศาสนสถานของบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้วหรือมีลักษณะทางธรรมชาติที่แปลกประหลาดและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าชุมชนได้สร้างความหมายให้แก่พื้นที่ที่มีความสำคัญในชุมชนผ่านการผูกเรื่องราวตำนานในอดีตเป็นเรื่องราวเล่าขานต่อกันมาจนกลายเป็นความเชื่อในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จนถึงปัจจุบันซึ่งตำนานได้ผูกโยงความเป็นตัวตนของคนในชุมชนเข้ากับพลังอำนาจบางอย่างที่อธิบายไม่ได้ระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ เช่นเดียวกับประวัติพ่อขุนศรีศรีวิธา ที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในวัดท่าแค สรุปตามแนวคิดได้ว่าพิธีกรรมโนราโรงครูมีองค์ประกอบเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องเกี่ยวตำนาน เรื่องเล่า ได้แก่ พิธีการคล้องหงส์เกี่ยวกับตำนานนางโนรา พิธีการเหยียบเสนที่มีความเชื่อ

เกี่ยวกับการรักษาโดยครุหมอนโหราเท่านั้น พื้นที่ต้นโพธิ์มีความเชื่อเกี่ยวกับที่ฝังกระดูกพ่อขุนศรีศรัทธาครุโหรา หลักรพ่อขุนศรีศรัทธาที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการลงหลักปักบ้านปักเมืองของโหราที่เกิดขึ้นที่วัดท่าแค

พื้นที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆในพิธีกรรมโหราโรงครูวัดท่าแค ได้แก่ โรงพิธี เชื่อน ต้นโพธิ์ ลานแหงเข้ ลานคล้องหงส์ พื้นที่เหล่านี้ล้วนเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ความเชื่อที่เกิดขึ้นตามตำนาน คำบอกเล่าของโหรา ชาวบ้าน ที่ถูกปลูกฝังมาวิถีชีวิตของโหรา และชาวบ้าน เกี่ยวข้องกับครุหมอนโหรา ตายายโหรา พื้นที่พิธีต่างๆพื้นที่ประกอบพิธีล้วนเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ในการติดต่อสื่อสาร ระหว่างลูกหลาน และโหรากับครุหมอนโหรา ตายายโหรา (บรรพบุรุษของโหรา)โดยมีสิ่งประกอบภายในพิธีล้วนเป็นสิ่งที่มีความเชื่อ มีความหมายไปในทางที่เป็นสิ่งสื่อความหมายในทางศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับศาลพระภูมิในโรงพิธี ความเชื่อเกี่ยวกับต้นโพธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องบูชาพิธีกรรมโหราโรงครู พื้นที่สื่อสารกับสิ่งลี้ลับ คือ พิธีกรรมโหราโรงครูวัดท่าแคเป็นพิธีที่เป็นพิธีสื่อสารครุหมอนโหรา ตายายโหรา ได้แก่ โรงพิธีที่มีการเข้าทรง ลานแหงเข้ที่มีการใช้โหราใหญ่เป็นผู้แหงเข้ ซึ่งจะเชื่อว่ามีวิญญาณชาลวันสิงอยู่บางพิธีเป็นพื้นที่แสดงพลัง คือ พิธีกรรมโหราโรงครูวัดท่าแคเป็นที่แสดงสิ่งเหนือธรรมชาติ ได้แก่ การรักษาโรค การเหยียบเสน(ไฟหรือปานสีแดงซึ่งจะโตตามอายุผู้ที่เป็น การเหยียบเสนจึงต้องทำตั้งแต่เป็นเม็ดเล็กๆ ในวัยเด็กเมื่อโหราใหญ่ใช้พระขรรค์จี้ไปที่เสน ท่องคาถากำกับ ใช้เท้ากดไปที่เสน หลังจากนั้นไม่นานเสนก็ค่อยๆ หายไปที่ใช้โหราใหญ่ในการทำพิธีแล้ว เสนที่ปรากฏสามารถหายได้โดยไม่ต้องมีการรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน อีกทั้งพิธีกรรมโหราโรงครูพื้นที่แสดงโลกสมมติแห่งโลกจินตนาการให้เห็น คือ พื้นที่พิธีกรรมโหราโรงครูวัดท่าแคเป็นพิธีกรรมที่เกิดตามความเชื่อของ โหรา ชาวบ้าน แล้วในตัวพิธีกรรมสามารถกระทำให้เห็นเป็นรูปธรรมในรูปแบบการแสดงพิธีกรรม ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการแหงเข้ ตำนานไกรทองชาลวัน ความเชื่อเกี่ยวกับการคล้องหงส์ ตำนานเกี่ยวกับนางโหรา

สิ่งต่างๆเหล่านี้ ความเชื่อ การสื่อสารกับสิ่งลี้ลับ ครุหมอนโหรา สิ่งประกอบภายในรวมกับความเชื่อในตัวบุคคลทำให้บุคคลเชื่อว่าพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเหล่านี้เป็นตัวผลักดันบุคคลนำมาซึ่งการปฏิบัติต่อพื้นที่พิธีในทางที่ถูกต้องอันเนื่องมาจากการเกิดมาจากการเชื่อ กลายเป็นความเคารพ เกิดความกลัวและยำเกรงบรรพบุรุษที่ไม่มีตัวตน แต่อยู่ในพื้นที่ของความเชื่อ ความกลัว จนทำให้พื้นที่ในพิธีกรรมโหราโรงครูวัดท่าแคกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

4. การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดในอนาคต ทั้งในเรื่องพื้นที่ เรื่องการใช้พื้นที่ ต่างๆ ในพิธีกรรมโหราโรงครูวัดท่าแค ควรเป็นการพื้นที่ที่มีผลดีต่อพิธีกรรมโหราโรงครูวัดท่าแค ควรเป็นปัจจัยเอื้อต่อการสืบสานพิธีกรรมโหราโรงครูวัดท่าแค และไม่ทำให้จุดมุ่งหมายหรือความเชื่อของพิธีกรรมหายไป เช่น ขั้นตอนของพิธีกรรม องค์ประกอบของพิธีกรรม เป็นต้น

5. การเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีมาตรฐานมากขึ้น นอกเหนือจากการจัดนิทรรศการ ในช่วงพิธีกรรมโหราโรงครูเท่านั้น ควรจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ที่มั่นคงถาวร เช่น การตั้งพิพิธภัณฑ์โหรา ขึ้นที่วัดท่าแค เพื่อ

แสดงให้เห็นประวัติโนรา เห็นพัฒนาการของการแสดงโนรา เครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรี เป็นต้น เพื่อให้ผู้สนใจได้เข้ามาศึกษา หาข้อมูลได้

6. ควรนำผลการศึกษาไปปรับใช้ เพื่อหาแนวทางในการจัดการเกี่ยวกับการใช้พื้นที่พิธีกรรม เพื่อเป็นมาตรการแนวทางในการกำหนดรูปแบบการใช้พื้นที่ที่กำลังเกิดต่อไปในอนาคต เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อระบบพิธีกรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

5. ควรมีการศึกษากระบวนการพัฒนาการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นแนวทางในการรับมือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต

6. ควรมีการศึกษาการสืบสาน อนุรักษ์ ภูมิปัญญาในกระบวนการถ่ายทอด สืบสานพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาพิธีกรรมโนราโรงครูที่มีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น

7. ควรศึกษาขั้นตอนการทำพิธีกรรมที่ลงรายละเอียดอย่างครบถ้วนทุกด้าน เพื่อรวบรวมเป็นฐานความรู้ในการเผยแพร่พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

8. ควรศึกษากลยุทธ์ในการสืบสานงานโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง ที่จะยืนหยัดได้ในยุคปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบงานพิธีกรรมต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2539). *อนุรักษ์มรดกไทยภูมิปัญญาและเทคนิควิถีชีวิต*. กรุงเทพฯ : ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการกรมศิลปากร.
- ฉัตรชัย ศุภระภาญจน์. (2523). *ความเชื่อบางประการของโนรา ในชีวิตไทยปักษ์ใต้*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พิมพ์, ก. หน้า 183 - 186
- ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. (2536). *ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุปผชาติ อุปถัมภ์นรากร. (2552). *โนรา: การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสานศิลปะการแสดงภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปริตรตา เฉลิมเผ่ากอนันตกุล. (2546). *เจ้าแม่คุณปู่ช่างซอช่างฟ้อนและเรื่องอื่นๆว่าด้วยพิธีกรรมและนาฏกรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ประจิด สกณะพัฒน์. (2545). *วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: สุทธิสาร.
- พระจักรวาล หรือ บุดศรี. (2548). *บทบาทของวัดกับการสืบสานวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวัดพระบาทภูพานคำ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- พระยาอนุমানราชธน. (2501). *วัฒนธรรมเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน. หน้า 18.
- พิทยา บุขรรัตน์. (2535). *โนราโรงครูท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

- พิทักษ์ชัย จัตุชัย. (2553). *การวิเคราะห์การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท อำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี*: หลักฐานทางโบราณคดี. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปกร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2542). *การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลง*. ในรายงานการสัมมนาทางวิชาการทางวัฒนธรรม : กรณีทักษิณ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. หน้า 3-30.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (ม.ป.ป). *ภูเขาศักดิ์สิทธิ์กับความเป็นสากล*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ
- สันติชัย แย้มไหม้. (2555). *การช่วงชิงพื้นที่ทางเพศผ่านสัญญาณในพิธีกรรมในราโรงครู*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุธิวังศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2529). *ความเชื่อของชาวดั้ง*. ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529* (เล่ม 2). กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ข. หน้า 478 - 482 .
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2537). *วัฒนธรรมประจำชาติพ.ศ. 2531*. กรุงเทพฯ: นิลนาการภาพพิมพ์.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2554). *รายงานวิจัยการประเมิน โครงการสืบสานศิลปถิ่นในรา*. จังหวัดพัทลุง.

10. บุคลานุกรม

- คราด ร่วงราช ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.
- ทรงภูมิ ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.
- บุญพร เมืองหนู ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2557.
- ประพันธ์ แก้วสุข ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 31/1 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.
- ประไพบูรณ์ ประชาชาติ ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 31/1 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.
- พรทิพย์ ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.
- สมโชค ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ ร้านโชควัสดุก่อสร้าง หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

หनुจิต ชนะบาล ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 31/3 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าแค
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

หวน แก้วยก ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ วัดท่าแค เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ.
2557.

วิโรจน์ รักพวก ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 181 หมู่ที่ 4ตำบล
ท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.

อ้น เกลี้ยงประไพ ผู้ให้สัมภาษณ์, คณะผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 59 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าแค
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557.

ภาคผนวก
แนวทางสัมภาษณ์

แนวทางการสัมภาษณ์

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

แนวทางการสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ คณะโนรา และผู้มีเชื้อสายโนราโดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1: ข้อมูลเบื้องต้น

- ชื่อ-นามสกุล / อายุ / เพศ / ที่อยู่ / ชื่อคณะโนรา

ตอนที่ 2: พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค

- บริบทชุมชนวัดท่าแคเป็นอย่างไร
- ประวัติวัดท่าแคมีที่มาอย่างไร
- ความเป็นมาของพิธีโนราโรงครูวัดท่าแค / ทำไมต้องจัดพิธีกรรมที่วัดท่าแค / พิธีโนราโรงครูความสำคัญอย่างไร
- พิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเป็นอย่างไร / มีองค์ประกอบอะไรบ้าง เพราะอะไร องค์ประกอบนั้นจึงมีจำเป็นในพิธีกรรมโนราโรงครู / พิธีกรรมของพิธีโนราโรงครูวัดท่าแคมีอะไรบ้าง อย่างไร
- พื้นที่ภายในวัดท่าแคส่วนใดบ้างที่เกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครู / ทำไมสถานที่นั้นจึงมีความสำคัญที่เกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครู
- ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเป็นอย่างไร
- การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมโนราโรงครูอย่างไร
- ขั้นตอนการเตรียมการก่อนเริ่มพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคเป็นอย่างไร
- รายละเอียดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคมีอะไรบ้าง อย่างไร
- หน้าที่ในพิธีกรรมโนราโรงครูแบ่งกันอย่างไร / ใครทำหน้าที่อะไรบ้าง อย่างไร

แนวทางการสัมภาษณ์

โนราโรงครุวัดท่าแค: การสืบสานท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์

แนวทางการสัมภาษณ์ ชุดที่ 2 ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ คนในชุมชนวัดท่าแค ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวข้องกับโนราโรงครุท่าแค ผู้นำชุมชนบ้านท่าแค คณะกรรมการวัดท่าแค คณะกรรมการจัดงานโนราโรงครุวัดท่าแค รวมทั้งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุงที่มีส่วนสำคัญในการจัดงานโนราโรงครุวัดท่าแค ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดเพิ่มเติม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1: ข้อมูลเบื้องต้น

- ชื่อ-นามสกุล / อายุ / เพศ / ที่อยู่ / อาชีพ
- เคยร่วมพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคหรือไม่ / เหตุใดจึงเข้าร่วมพิธีกรรมโนราโรงครุ / ระยะเวลาในการเข้าร่วมนานเท่าไร / ความแตกต่างของการเข้าร่วมพิธีกรรมโนราโรงครุในแต่ละครั้งเหมือนกันหรือไม่ แตกต่างกันอย่างใด / เคยเข้าร่วมในฐานะอะไร

ตอนที่ 2: พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค

- บริบทชุมชนวัดท่าแคเป็นอย่างไร
- ประวัติวัดท่าแคมีที่มาอย่างไร
- ความเป็นมาของพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค / ทำไมต้องมีพิธีกรรมที่วัดท่าแค / พิธีกรรมโนราโรงครุความสำคัญอย่างไร
- พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคเป็นอย่างไร / มีองค์ประกอบอะไรบ้าง เพราะอะไร องค์ประกอบนั้นจึงมีจำเป็นในพิธีโนราโรงครุ / พิธีกรรมของพิธีโนราโรงครุวัดท่าแคมีอะไรบ้าง อย่างไร
- พื้นที่ภายในวัดท่าแคส่วนใดบ้างที่เกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครุ / ทำไมสถานที่นั้นจึงมีความสำคัญที่เกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครุ
- ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคเป็นอย่างไร
- การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมโนราโรงครุอย่างไร
- ขั้นตอนการเตรียมการก่อนเริ่มพิธีโนราโรงครุวัดท่าแคเป็นอย่างไร
- รายละเอียดพิธีโนราโรงครุวัดท่าแคมีอะไรบ้าง อย่างไร
- หน้าที่ในพิธีโนราโรงครุแบ่งกันอย่างไร / ใครทำหน้าที่อะไรบ้าง อย่างไร

ภาคผนวก
ภาพประกอบ

ภาพประกอบที่ 21 ทางเข้า วัดท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 22 โรงพิธีสมัยก่อน

ที่มา: ถ่ายโดยสำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง

ภาพประกอบที่ 23 ภาพโรงพิธีปัจจุบัน

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ภาพประกอบที่ 24 ภายในโรงพิธี

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ภาพประกอบที่ 25 พิธีกรรมภายในโรงพิธี

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 26 การเหยียบเสน

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 27 หลักขุนศรีศรัทธา

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ภาพประกอบที่ 28 ประกอบพิธีบริเวณหลักขุนศรีศรัทธา

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 29 เชื้อนขุนศรีศรัทธา

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ภาพประกอบที่ 30 การประกอบพิธีภายในเชื้อน

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 31 ต้นโพธิ์ที่ฝังกระดูกขุนศรีศรัทธา

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ภาพประกอบที่ 32 พิธีห่มผ้าห่มโพธิ์

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 33 ผ้าที่ใช้ในพิธีห่มผ้าห่มโพธิ์

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 34 ลานแทงจระเข้

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 35 พิธีแทงจระเข้

ที่มา: สำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง

ภาพประกอบที่ 36 พิธีคล้องหงส์

ที่มา: สำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง

ภาพประกอบที่ 37 การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับโนรา

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 38 การขายสินค้าของชุมชน

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 39 การขายของที่ระลึกเกี่ยวกับโนรา

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 40 จัดที่พักไว้สำหรับผู้ที่มาชม

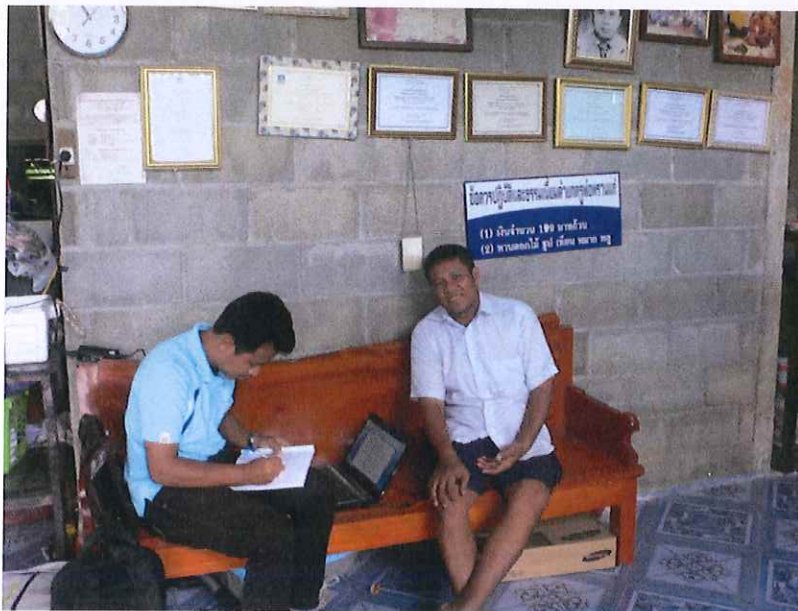
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 41 การแสดงภาคค่ำของงานสืบศิลป์ถิ่นโนรา

ที่มา: สำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง

ภาพประกอบที่ 42 ผู้วิจัยถ่ายภาพพร้อมกับ ทรงภูมิ ชนะบาล ผู้ให้ข้อมูล

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 43 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ หนูจิต ชนะบาล

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556

ภาพประกอบที่ 44 ร้านทำเครื่องทรงโนรา

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 255

ภาพประกอบที่ 45 ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับร่างทางพ่อปู่พรานแก้ว

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล ศิริภัสร์ ศรีแก้ว

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5511121078

วัน เดือน ปี เกิด วันที่ 17 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2532

วุฒิการศึกษา	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
วุฒิปริญญาตรี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2554
ศิลปศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2558

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 145 หมู่ที่ 7 ตำบลนาเกาะ อำเภอดงขาง
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80260

อีเมล taxi101@hotmail.com